

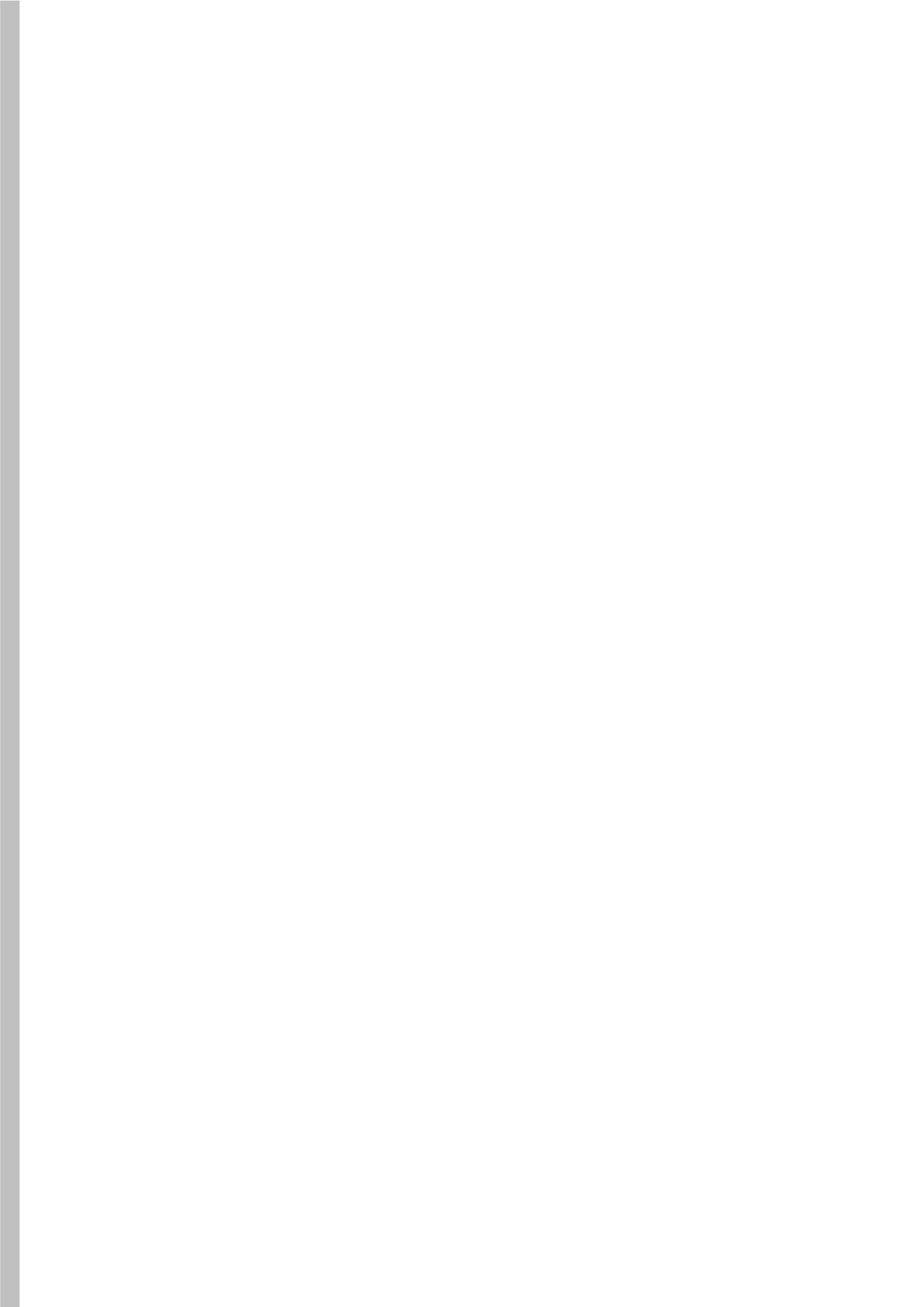
Nærværende blanke side er indsat med henblik på, at originaludgavens opslag falder med lige sider til venstre og ulige sider til højre.

Skulle du ved brugen falde over fejl og mangler, som er knyttet til de nye tilføjelser, vil det glæde os, om du kontakter Fonden Gamle Sønderho herom.

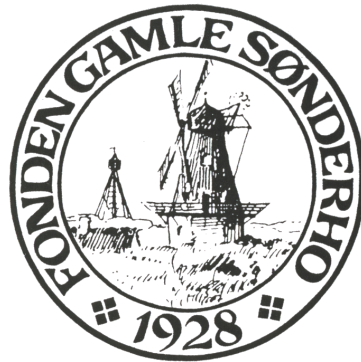

GAMLE HUSE I SØNDERHO

FANØ KOMMUNE . FREDNINGSTYRELSEN

GAMLE HUSE I SØNDERHO

Genudgivet med en indledning af
FONDEN GAMLE SØNDERHO

INDHOLD

Indhold og kolofon	IV
Forord ved Fonden Gamle Sønderho	V
Redaktionelt forord	VII
Vejledning i brugen af PDF-filen	VIII

Gamle Huse i Sønderho. 1. udgaven 1980

Titelbladet	3
1. udgavens indhold og kolofon	4
1. udgavens forord ved Tage E. Jensen	5
Indledning	7
Sønderhos historie	9
Bygningshistorisk oversigt	21
Registrant og beskrivelse af de enkelte huse	45
Utrykte kilder og litteratur	235
Ordliste over bygningsfaglige udtryk	237
Kort over det sydlige Fanø 1870	239
Matrikelkort over Sønderho 1979	241
Samme kort forsynet med farvekoder for vejnavne og tilknyttede husnumre	242
Vej- og husregister	243

Kolofon til nærværende udgave

2. udgave, marts 2023.

Udgivet af Fonden Gamle Sønderho som et genoptryk af
1. udgaven fra 1980 med venlig tilladelse fra arkitekt, m.a.a.
Steffen M. Søndergaard, Fanø Kommune og Slots- og
Kulturstyrelsen.

Redaktion: Per Hofman Hansen.

2. udgaven udkommer udelukkende i nærværende
digitaliserede og søgbare PDF-version.

Udgaven kan vederlagsfrit downloades fra Fonden Gamle
Sønderhos hjemmeside.

ISBN 978-87-999065-4-3

FORORD

Fonden Gamle Sønderho

I 1980 udgav Fanø kommune og det daværende Fredningsstyrelsen, i dag Slots- og Kulturstyrelsen, bogen ”Gamle Huse i Sønderho”. Og trods sin efterhånden høje alder er bogen fortsat en uundværlig og uvurderlig kilde til forståelse af byens gamle huse og dens enestående bygningskultur. Her kan man finde historien bag Danmarks smukkeste landsby og en bygningshistorisk oversigt, som detaljeret og rigt illustreret gennemgår de byggeteknikker og byggeskikke, som siden er skrevet ind i efterfølgende lokalplaner. Også i dag er det afsæt for arbejdet med at bevare og vedligeholde de fine gamle huse. Men ”Gamle Huse i Sønderho” er meget mere end det. Det er også en minutios registrering af alle huse i byen fra før 1900. Af samme årsag kaldes bogen også ofte blot ”registranten”. For Fonden Gamle Sønderho har bogen gennem årene været en værdifuld kilde med viden og inspiration til bevaringsarbejdet. Men desværre har den nu i mange år været udsolgt, og selv et antikvarisk eksemplar kan i dag være vanskeligt at skaffe. Derfor har vi også haft den ambition at få bogen udsendt i en revideret og opdateret udgave. Desværre har det endnu ikke været muligt at realisere projektet, som har vist sig særdeles kostbart. Derfor modnedes den tanke, at vi – indtil videre – kunne ”genoptrykke” bogen ved i en elektronisk scannet udgave på vores hjemmeside at give nye læsere adgang til værket.

Det er nu realiseret – og mere end det! En af Sønderhos nære venner – bibliotekar Per Hofman Hansen – tilbød at tilføje et register, så bogen nu er langt mere anvendelig. Da bogen blev udgivet i 1980, var der ingen vejnavne i Sønderho – kun den kendte opdeling i Vesterland, Sønderland, Nørland og Østerland. Derfor er de enkelte huse anført med deres placering i byen og deres matrikelnummer – et system det kan være vanskeligt at hitte rundt i medmindre man er meget lokalkendt. Det er der nu rådet bod på, og vi skylder Per Hofman Hansen en stor tak for hans arbejde.

Vi havde også meget gerne set, at oplysningerne om de enkelte huse – herunder især ejerfortegnelserne – var blevet opdateret. Den del må vente på flere ressourcer og måske en helt ny udgave af den fysiske bog.

Bogens forfattere er arkitekt m.a.a. Steffen M. Søndergaard og afdøde Poul Tuxen, mens Fanø kommune sammen med Fredningsstyrelsen stod for produktion og finansiering. Også mange andre bidrog i sin tid til at realisere bogen med bl.a. illustrationer. Til alle skal lyde en stor tak for at Fonden Gamle Sønderho får muligheden for at lægge bogen på vores hjemmeside. Det er vi glade for og stolte over, som en del af vores fortsatte arbejde med at forvalte og bevare Sønderhos kulturarv.

God fornøjelse – og god læselyst!

Fonden Gamle Sønderho

REDAKTIONELT FORORD

Mange steder i landet, således også i Nordby, havde man for længst givet veje og ejendomme navne og numre, men ikke i Sønderho, da 1. udgaven af registranten udkom.

Men i 1983 henvendte Post- og Telegrafvæsenet sig til Fanø Kommune med en anmodning om, at der også i Sønderho by blev udarbejdet gadenavne med deraf følgende husnummerering. Ikke uventet skabte denne opfordring stor modstand!

”Hvorfor skulle der nu ændres på noget, som altid havde været. Det fungerede jo bare. Alle – unge som gamle – kendte hvert et hus i byen. Værre var det, når nye besøgende kom til Sønderho”.

Ikke desto mindre blev der nedsat et udvalg bestående af kyndige og lokalkendte folk, som skulle fremkomme med hensigtsmæssige vejnavne. De nåede frem til følgende forslag som de motiverede således: Så få navne som muligt dog således at samtlige matrikelnumre i Sønderho blev dækket ind. Navne skulle have rod i det

hævdvundne, herunder specielt den for Sønderho så karakteristiske ”kompassinddeling” i ”lande”, der gennem generationer havde sat deres særlige præg på byen: Nørland, Sønderland, Vesterland og Østerland.

Vejnavnene burde ikke indeholde betegnelser som -gade, -stræde, -smøge, -slippe eller -gyde, da disse benævnelser aldrig havde været brugt i Sønderho, og derfor ville virke helt unaturlige.

Konsekvent skulle udelades både person- og erhvervsnavne, ligesom Sønderho blev betragtet som et selvstændigt område og ikke som en slags sydlig udløber af Nordby.

Med dette som udgangspunkt viste det sig muligt at dække Sønderho ind med kun 13 vejnavne: Bjerrevej, Digevej, Gammel Byvej, Kirkestien, Kropladsen, Kåvervej, Landevejen, Nord Land, Sønder Land, Søndertoft, Toftestien, Vester Land og Øster Land. Senere blev Sønderho Strandvej tilføjet.

Per Hofman Hansen

VEJLEDNING I BRUGEN AF PDF-FILEN

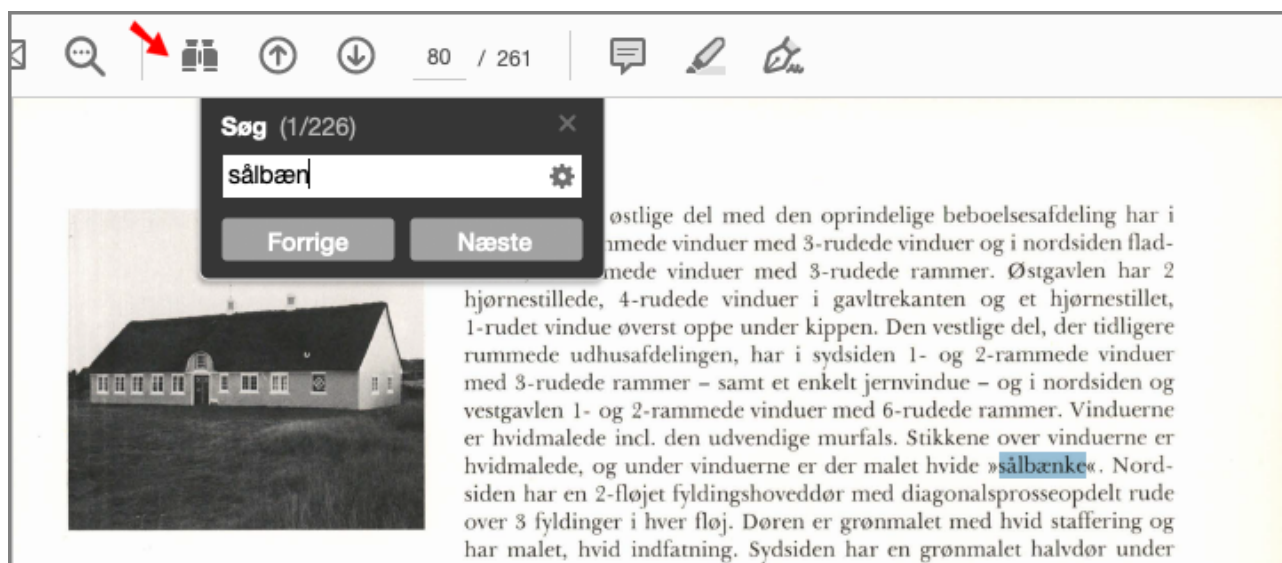
Søgestrategi og navneformer

Med udgivelsen af registranten Gamle huse i Sønderho som søgbar PDF-fil får man helt nye muligheder for nemt at finde lokaliteter, adresser, stednavne, personnavne og alle mulige tekniske begreber, som indgår i beskrivelsen af de enkelte huse.

Den søgbare PDF-fil kan læses af flere såkaldte ”readers”, og de fleste kender utvivlsomt

Acrobat Reader, som findes til både Windows og Mac.

For at åbne søgefeltet kan du aktivere den lille kikkert eller du på en Windows PC kan holde **CTRL**-tasten nede og taste **f** (for find). På en Mac kan du tilsvarende holde **CMD**-tasten nede og tilsvarende taste **f**.

Vejnavne

Som noget nyt her i PDF-filen er samtlige matrikelnumre tilføjet vor tids vejnavne og husnumre, som de blev indført i Sønderho i 1983 med følgende stavemåde, hvor det især skal bemærkes, at Gammel Byvej skrives helt

ud (altså ikke Gl. Byvej), ligesom de fire vejnavne opkaldt efter *landene* i de fire verdenshjørner skrives i to dele: Nord Land etc. (De fire lande som grønninger skrives derimod i ét ord: Nordland etc.)

- Bjerrevej
- Digevej
- Gammel Byvej
- Kropladsen
- Kåvervej
- Landevejen
- Nord Land
- Sønder Land
- Sønderho Strandvej
- Søndertoft
- Toftestien
- Vester Land
- Øster Land

Husenes ejere

Af flere grunde er der ikke gjort forsøg på at opdatere husenes ejerrækker efter 1980. Dels forhindrer lovgivningen vedrørende personbeskyttelse at få adgang til sådanne oplysninger, og dels er det sandsynligvis ikke længere så interessant at kende navnene på ejere efter

1980, da mange huse ikke længere tilhører de gamle sønderhoslægter.

Personnavne

Personnavne skal staves retvendte, præcist som de er trykt i bogen, f.eks. *Marius Kristian*

Jensen, og ikke *Jensen Marius Kristian*. Man skal også være opmærksom på varianter i stavning af et navn: Staves *Christian Thomsen Hansen* i stedet som *Kristian, Chr.* eller blot *Kr.*? Får man et negativt resultat, må man forsøge at gætte sig frem. Ofte er det en god ide at skrive lidt men godt og prøve sig frem.

Navne på husene

Navne på huse er som udgangspunkt ikke medtaget i den trykte udgave, men i det omfang redaktionen har haft kendskab til sådanne navne, er de medtaget her i PDF-udgaven. Således kan man nu søge på

Bogmærker

The screenshot shows a PDF viewer interface. On the left, there is a 'Bogmærker' (Bookmarks) sidebar with a list of topics: Bebyggelsen 1850-1900, Skøder og pantebreve, Sønderhos matrikulering, Murankre, Bygningshistorisk oversigt, Bindingsværk, Grundmur (highlighted), Kviste, Dørpartier, Skorstene, Yderdøre, and Vinduer. A red arrow points to the bookmark icon in the top left of the sidebar. The main content area shows a page titled 'GRUNDMUR' with a photograph of a stone building facade and accompanying text. The text describes the construction of the ground wall (grundmur) and its variations, mentioning 'Oster Land 7, Hannes Hus' and 'Grundmurede facade, 1/1 stens tykkelse. Bemærk vinduefalsene. Matr. nr. 228, sydside. HHE fol. 1945.' The text continues to describe the construction of the ground wall, mentioning the use of half-stone and full-stone walls, and the importance of stability and material usage.

Du kan få en hurtig orientering om indholdet ved at benytte de bogmærker, som PDF-filen er udstyret med. Du åbner bogmærkeoversigten ved at klikke på det lille blå banner øverst til venstre.

Komplet vejnavne- og husregister

Som supplement til den uundværlige søgefunktion er der som noget nyt sidst i bogen tilføjet et alfabetisk vejnavne- og husregister over samtlige omtalte huse.

Anbefalet læsning

Selvom man måske i første omgang kan være tilbøjelig til at springe over de indledende 44

Oldemors Hus, Holdts pensionat, Klithuset, Dyrlægens Hus, Bedstes Minde, Glædens Bo og mange flere.

Bygningsmæssige beskrivelser

Her er der "frit slaw", og man må prøve sig frem. Eksempelvis optræder *kostald* 19 gange, hvorimod *stald* og varianter deraf optræder hele 249 gange. Betegnelsen *lo* på kun to bogstaver er nærmest uanvendeligt, da det indgår i alle mulige ord (feriekoloni, børneflokk, pavillon etc.) uden sammenhæng med stald eller tilsvarende. *Murankre* findes 58 gange, men *muranker* kun 1 gang. *Initialer* findes 80 gange og *ankerinitialer* 51 gange. Så brug fantasien!

sider, kan det alligevel anbefales at læse dem, da de giver et grundigt og systematisk indblik i byggeskik, planløsninger, materialer, genstande og begreber. Man kan også med fordel lade sig inspirere af ordlisten bag i bogen side 237.

Per Hofman Hansen

GAMLE HUSE I SØNDERHO

FANØ KOMMUNE . FREDNINGSSTYRELSEN

GAMLE HUSE I SØNDERHO

GAMLE HUSE I SØNDERHO

FANØ KOMMUNE
FREDNINGSTYRELSEN

INDHOLD

Forord	5
Indledning	7
Sønderhos historie	9
Bygningshistorisk oversigt	21
Registrant	45
Utrykte kilder	235
Litteratur	235
Ordliste	237
Kort 1870	239
Kort 1979	241

Gamle huse i Sønderho, 1980

Udgivet af Fanø kommune og Fredningsstyrelsen
Registrant udarbejdet af Steffen M. Søndergaard og
Poul Tuxen.

Redigeret og tilrettelagt af Sys Hartmann.

Reproduktion: F. Hendriksens Eftf.

Fremstillet hos: K. Rosendahls Bogtrykkeri Akts. og
Fanø Bogtrykkeri ApS

Skrift: Baskerville

Papir: mat Macoprint

Oplag: 2000 ekspl.

ISBN 87-980968-1-8

Omslaget: Kaptajn Poul Peder Jørgensens hus i Sønderho, set fra alle sider.

Akvarel af Jes N. Ollesen, 1843 (Frilandsmuseet, Sorgenfri).

Kunstneren har malet huset med kun 11 fag, skønt kilderne viser, at det dengang havde 12 fag.

Huset, matr. nr. 237^a, er nu gulmalet, og arkengabet er erstattet af en trekantet facadekvist.

FORORD

Det er med megen glæde, at Fanø kommunalbestyrelse i forening med fredningsstyrelsen herved kan tilbyde ejerne af ejendomme i Sønderho og i øvrigt andre interesserede denne registrant over Sønderhos huse fra før år 1900.

Det er en opgave, hvis udførelse man har drøftet i mange år. Der er tidligere gjort forskellige forsøg herpå, men af flere grunde er arbejdet altså først nu blevet gennemført.

Derfor er vi fredningsstyrelsen megen tak skyldig for den hjælp, som er blevet os ydet ved udarbejdelsen af dette arbejde, økonomisk og – ikke mindst på det faglige område. Uden denne hjælp havde vi ikke magtet opgaven.

Det er vort håb, at dette gode samarbejde også vil bestå og udvikle sig ved udarbejdelsen af registranten for Nordby, som vi nu må i gang med, således at Fanøs to bysamfund er registreret og beskrevet for eftertiden.

Det er ligeledes vort håb, at bogen må blive til glæde og gavn for Sønderhos borgere og husejere, og at bogen vil virke inspirerende, således at det må lykkes os at bevare den gamle del af Sønderho som den kulturperle, den er, men naturligvis samtidig som en by, der kan bebos af og fungere for fastboende. Vi håber også, at bogen vil animere kommende bygherrer til at opføre ejendomme, der kan falde ind i miljøet og være med til at bevare helhedsindtrykket af Sønderho. I fortsættelse af registreringsarbejdet har vi derfor ladet arkitekt Steffen Søndergaard udarbejde en vejledning til brug ved opførelse af nye huse i Sønderho – først og fremmest inden for det gamle byområde, hvor lokalplanbestemmelserne fastsætter, at evt. ny bebyggelse skal opføres i overensstemmelse med den gamle byggeskik. (Vejledningen kan fås hos Teknisk Forvaltning).

I den kommunale forvaltning vil registranten få sin betydning, fordi den kan give den baggrundsviden ved udarbejdelsen af de kommende bevarende lokalplaner, som må og skal udarbejdes for at sikre, at Sønderho bliver ved med at være det Sønderho, som vi kender.

Registranten vil desuden blive et værdifuldt materiale at have i hånden såvel for borgere som for kommunalbestyrelse i den kommende dialog, vi skal have om kommuneplanen.

Foruden disse gode ting er registranten et værdifuldt supplement til den litteratur, der eksisterer over og om

Sønderho, og det er vort ønske, at bogen vil åbne folks øjne for, hvad vi ejer og bør bevare af kultur og miljø.

Vi vil gerne takke alle, der har været os behjælpelige ved udarbejdelsen af denne registrant, både husejerne og arkitekt Steffen Søndergaard og stud.mag. Poul Tuxen, der har forestået det egentlige registreringsarbejde og udført det på fortræffelig vis.

Tage E. Jensen
borgmester

Jeg gik i store stæder
med tårn og spir mod sky,
og der var nok af glæder
i hver en havneby.
Men alting måtte vige,
når som i drøm jeg så
bag bukketornens dige
de stråtagshuse små
...
...
ej verden har din lige
du gamle Sønderho.

INDLEDNING

Sønderho er med sine par hundrede huse et af de bysamfund i Danmark, der har relativt flest fredede bygninger. Allerede det viser, at denne lille by er, hvad man med de store ord kan kalde en national skat eller en vigtig del af vor nationale kulturarv.

På denne måde er Sønderho hele den danske befolknings by. Men først og fremmest er den selvfølgelig rammen omkring et levende lokalsamfund, blandt andet befolket af efterkommere af dem, der byggede husene. Om sommeren tillige af gæster, turister eller sommerhusbeboere, hvoraf mange familier også kan præstere ejere eller lejere i flere generationer.

Når de kommer, er det ikke mindst fordi bebyggelsen og stedet er så tiltrækkende, og det er en almindelig menneskelig tilbøjelighed, at man gerne vil bevare det, der er tiltrækkende eller tiltalende. Fredningerne, hvor adskillige i Sønderho går tilbage til den første bygningsfredningslov af 1918, er et bevis herfor. Et yderligere og meget væsentligt udslag af bevaringsbestræbelserne var skabelsen i 1928 af Fonden Gamle Sønderho, der siden har arbejdet med bevaringsopgaver både med hensyn til bygningerne og i forbindelse med opretholdelse af den øvrige gamle Sønderhokultur.

Langt senere, i 1950, nedsatte det daværende arbejds- og boligministerium et særligt udvalg om Sønderho, der skulle behandle forskellige muligheder for opretholdelse af den egnstypiske by, dels ved byplanmæssige bestemmelser, dels ved rent fysisk at søge at mindske den brandfare, der var, og stedse er, en latent trussel mod den tæt beliggende samling af stråtekte huse. Under arbejdet i dette udvalg og i forbindelse hermed gennemførte Sønderho kommune i 1962 en bygningsvedtægt, der blandt andet skulle sikre en opretholdelse af bebyggelsens helhedspræg.

Efter udvalgets ophævelse arbejdedes videre med særlige spørgsmål ikke mindst om brandsikring og i en vis forbindelse hermed, men også af miljømæssige grunde, sikringen af de resterende grønninger. På begge områder tog fonden initiativet. Med hensyn til grønningerne lykkedes det i et samarbejde mellem flere af grundejerne, Fonden for Bygnings- og Landskabskultur, Fonden Gamle Sønderho og fredningsmyndighederne i et vist omfang at opnå de ønskede resultater.

Det er imidlertid klart, at man i det videre bevaringsarbejde i kommunen har ønsket at vide, hvad det

egentlig er, man har at passe på. For at opnå dette indledtes i foråret 1979 et samarbejde mellem Fanø kommune og fredningsstyrelsen for at få udarbejdet en registrant over hele bebyggelsen.

En gruppe med repræsentanter for kommunen, Fanniker-dagen, Fonden Gamle Sønderho og fredningsstyrelsen har med interesse fulgt arbejdets gang, og den bog, der nu foreligger, vil herefter være det naturlige grundlag for kommunens videre arbejde med en egentlig bevaringsplan for Sønderho.

Bogen indledes af en historisk oversigt i to afsnit med det nødvendige baggrundsstof for registrantens artikler om de enkelte huse. Det første afsnit vedrører bebyggelsens historie og er suppleret med en redegørelse for anvendt kildemateriale og metode – medens det andet gennemgår skiftende tiders byggeteknik, egnstypiske bygningsdetaljer og husenes indretning.

Selve registranten omfatter huse opført inden år 1900. Den koncentrerer sig om det egentlige byområde, men medtager også de gamle huse uden for dette. Udeladelse af huse, der opført før 1900, skyldes i reglen enten, at husene er helt ukarakteristiske, eller at de på et forholdsvis sent tidspunkt har undergået væsentlige ombygninger – med et for helheden fremmed resultat. Enkelte huse, som i henhold til dette kriterium burde have været udeladt, er dog medtaget på grund af en bemærkelsesværdig bygningshistorie.

Registrantoplysningerne på det enkelte hus består af et fotografi, en kort beskrivelse og en historisk redegørelse samt en ejerliste. For de fleste huses vedkommende indgår desuden en skematisk gengivelse af plandispositionen – undertiden suppleret med rekonstruktionsforsøg baseret på iagttagelser og arkivoplysninger.

Udhuse, der står i forbindelse med de beskrevne huse – og fritliggende udhuse, der bidrager positivt til det samlede bybillede – omtales med hovedform og materialer, men beskrives ikke nærmere.

Der er i enkelte tilfælde knyttet positive bemærkninger – men aldrig negative – til det enkelte hus, selv om en direkte påpegning – også af de foretagne forringelser – måske ville indebære den mest effektive vejledning for den enkelte, og interesserede, husejer. Til gengæld er vort århundredes præg på Sønderho behandlet generelt – med hovedvægten lagt på de forsimplende indslag, og det er håbet, at denne fremdragning af de almindeligste forsyndelser i henseende

til ombygning og vedligeholdelse vil kunne tjene til vejledning, og endvidere at gennemgangen af de typiske bygningsdetaljer vil kunne virke som retningslinie for bygningernes istandsættelse, indtil en bevarende lokalplan for området er udarbejdet.

Registranten er baseret på en gennemgang af det enkelte hus – på stedet og i arkivmaterialer – og udgør, sammen med de anførte kilder, baggrunden for den historiske oversigts to afsnit. Arbejdet er udført af arkitekt m.a.a. Steffen M. Søndergaard og stud.mag. Poul Tuxen, og bogens redaktion og tilrettelæggelse er forestået af antikvar i fredningsstyrelsen, mag.art. Sys Hartmann.

Tegningsmaterialet er udarbejdet af arkitekten og bygger på registreringsarbejdet – dog er i det anførte omfang ældre opmålinger anvendt som forlæg. Disse er i 1945 udført af amsarkitekt m.a.a. Jesper Terman- sen og docent, arkitekt m.a.a. Hans Henrik Engqvist. Endelig er i et par tilfælde anvendt opmålinger fra Nationalmuseets Bondegårdsundersøgelser.

Fotografierne er i hovedsagen ældre optagelser –

fortrinsvis foretaget af J. N. Kromann, Petrea Jensine Lund, Hugo Matthiessen, Hans Henrik Engqvist, Torsten Rasmussen og Jørgen Hahn. De er suppleret med ny optagelser i forbindelse med registreringen.

Det anvendte, ældre illustrationsmateriale stammer fra: Byhistorisk arkiv, Esbjerg, Fanø Kunstsamling, Fonden Gamle Sønderho, Frilandsmuseet, Geodætisk Institut, Kunstakademiets Bibliotek, Matrikeldirektoratet, arkitekt m.a.a. Hans Henrik Engqvist, arkitekt dpa Jørgen Lind og fotograf Erik Jeppesen.

Fredningsstyrelsen udtrykker en tak til alle disse for hjælp og imødekommenhed, ligesom der bringes en tak til de mange husejere, der gæstfrit har åbnet deres døre, og til alle i øvrigt, der har været behjælpelige med oplysninger og med udlån af privat materiale.

Forfatterne ønsker – her ud over – at rette en særlig tak til Anne og Jørgen Gram Madsen, Sønderho, hvis engagement og hjælpsomhed har været af uvurderlig betydning for arbejdets gennemførelse.

Fredningsstyrelsen

Erik Henningsen: Parti fra Sønderho. (Ude og Hjemme, nr. 319, 1883). Husene er, set fra venstre, matr. nr. 101^a og 102. I baggrunden til højre skimtes matr. nr. 209 og 210^a. Fra venstre Kropladsen 20, Landevejen 4. I baggrunden til højre Landevejen 7, Toftestien 2.

SØNDERHOS HISTORIE

Ad vejen til Sønderho

»Den vej, der herfra fører mod Syd, er kun en indgrøftet Sandvej, hvis Hjulspor er belagt med Marehalm. Om den er stræng for Hestene, véd jeg ikke; vi kom hurtigt nok afsted, og en sådan Vej, hvor man kører lydløst og vugger let som en Baad i Magsvejr, passer just Ødemarken. Udsigten lukkes af en Vold af høje, skarptformede Klitter, der følge begge Haves Kyster og hist og her sende Udløbere tværs over Landet. Strækningen mellem Klitbakkerne er så godt som en eneste Hedemose, der ligger fuldstændig urørt. Rundt om alle de smaa Vandsamlinger, som vare saa talrige i den regnfulde Sommer, stod Mosset i vekslede, klare, grønne Farver, smykket med den himmelblaa Entian og gjennemvævet af Tranebær-Ranker, hvis store, hvide, rødprykkede Frugt saa ud som Perler, der var strøet over Tæppet. Rundt om løb en Mængde Vade-fugle, der vare saa lidt sky, at de ofte stod stille ganske nær ved Vognen. Paa de højere Steder stod Lyngen kraftig, i fuldt Flor, sammen med den lyse, krybende Graapil, og her gik smaa Faareflokk, hver med sit Mærke, under opsyn af Sønderhos Byhyrde, hvis Hytte ligger nede ved Stranden og er den eneste paa Heden. Med al sin Ensformighed gjorde den milelange Ødemark intet trættende Indtryk, dertil var dens Farvepragt for betydelig, og desuden følte vi os saa fri i den vilde Natur og saa stærkt knyttede til hinanden. Paa

den aabne Hede, hvor vekslede Indtryk ikke forstyrre Stemningen, skuer man ofte dybt ind i sig selv og i hverandre; der kan hver eneste Dag være Gjenstand for en rig Kreds af Minder.

Da vi drejede om den sidste Indlands-Klit, laa der et helt nyt Billede for os. Her paa Øens Sydspids danne Strand-Klitterne ikke længere en sluttet Ring, men vige til Side og give Udsigt over Havet, hvor man i Synskredsen sér Ribe Domkirke ligesom hæve sig op af Vandet. Ved Kysten ligger Sønderho med sin anselige Kirke og foran en frugtbar Dal, som er en eneste Ager, da Udskiftningen endnu ikke har fundet sted dér paa Egnen.«

Denne beskrivelse af en rejse til Sønderho fra Nordby forfattet i 1883 af historikeren R. Mejborg viser os, at det faktisk har været en rejse at nå frem fra den nordlige del af øen. Det er på sin vis en illustration af Sønderhos særlige situation, historisk og topografisk. Selvom Fanø på den ældste kortfremstilling er en helhed og i middelalderen i fortegnelsen i Ribe Oldemor fra ca. 1340 omtales som eet sogn, er det dog således, at der senere i kilderne tales om Fanø og Sønderho som forskellige geografiske begreber.

Beskrivelsen illustrerer også stedets karakter af en fiskerby, et samfund med fiskeriet som det bærende erhverv. Beliggenheden i relativ læ mod vest og ved det

sted på kysten, der mod øst har den korteste overfart til Ribe med markederne dér, er dens strategiske situation. Sønderhoningerne er da også den gruppe, der talstærkest præger Ribe-markedernes udbud af fisk i 1600-årene. På den anden side er der ikke noget, der tyder på, at et fiskerisamfund med nogen større befolkning har eksisteret her i Ribes storhedstid i middelalderens første århundreder. Omtalen af Fanø som ét sogn i Ribe Oldemor viser også, at stedet ved midten af 1300-årene ikke har haft en bebyggelse, der har kunnet bære en sognekirke. En aneligere bebyggelse kan derfor først være opstået ved middelalderens slutning, måske nogenlunde samtidig med opførelsen af kirken, der må være fra 1500-årene. Det sene tidspunkt, 1548, hvor stedet første gang nævnes, tyder også i denne retning.

Træk af Sønderhos historie

Caput Australis, Synderhoffuit, Synderhoue, Synderhue, Sønderhoe, Sønderho er blot nogle af de mange betegnelser på Fanøs »Søndre Hovede«, som træffes i arkivalierne.

Ifølge lokalhistorikeren N. M. Kromann skal Fanø oprindeligt have været adskilt i to øer af et smalt vandløb, som senere er lukket til (se Johs. Mejers kort).

Johs. Mejer: Fanø ca. 1650. Udsnit. (Det Kgl. Bibliotek). Midt på øen er antydnet en bebyggelse, S. Annen, hvor den oprindeligt eneste landsby lå.

Derfor kaldes Sønderho ofte Eylandet Synderhue i modsætning til Eylandet Nørby (eller Nordby), en betegnelse, som kan læses i kilderne helt op i 1700-årenes slutning.

Sønderho – og Fanø i det hele taget – har fra tidlig tid været tæt knyttet til kongemagten, forvaltet gennem Riberhus Ladegård og Ribe Købstad. Det er nærliggende at tænke sig, at der også af Ribe-fiskere i middelalderen har været drevet sæsonfiskeri, ravindsamling m.v. fra Eylandet Synderhoffuit, men der er ikke belæg for, at det skulle være ripensere, som har befolket øen og skabt en fast bebyggelse. Afhængigheden af Ribe gav sig udslag i, at det var Ribepenge, der i flere århundreder finansierede sønderhoningernes sejlads og fiskeri, ligesom der var en del restriktioner på disses handlemuligheder uden om Ribe. Således måtte man f.eks. betale told ved Ribe toldbod for at eksportere fisk til resten af landet eller til udlandet.

Den sparsomme jord har formentlig været dyrket ligeså længe, der har været fast bosættelse på øen (øerne). Befolkningen har levet af landbrug og fiskeri så langt tilbage, kilderne går. Jorden fæstedes af Riberhus ladegård.

I 1741 købte sønderhoningerne ved auktion i fællesskab med nordbyboerne deres ø af kongen, og Sønderho sogn, som var på godt 17 td. hartkorn, stod dem i 1698 Rigsdaler og 49 Skilling. Den væsentligste frihed, som købet indebar, var retten til selv – og på egne skibe – at drive international søfart udenom Ribe Købstad og Riberhus Ladegård. Langsomt, men accellerende igangsattes nu en udvikling, hvis kulmination i begyndelsen af 1800-årene for Sønderho som helhed medførte en velstand uden lige for et landsbysamfund her i landet.

En temmelig stor del af befolkningen blev skipperne med foden på egen dørk, samtidig med at landbruget fortsattes i uændret omfang. Således bliver Sønderho omkring 1800 en driftig, internationalt orienteret by – uden én eneste udlænding – men når den alligevel ikke udviklede sig til en »storby« må det hænge sammen med den afsides beliggenhed og de énsidige erhvervs-muligheder. Skibsfarten trak naturligvis nogle følgerhverv med sig såsom skibsbyggeri, tømmervirksomhed m.m., men et erhvervs- og markedsliv i større stil opstod aldrig.

I slutningen af forrige århundrede aftager skibsfarten kendeligt. N. M. Kromann mener, at det skyldes fannikernes manglende vilje til at omstille sig til dampskibsdrift, men det er nok mere rigtigt at se anlæggelsen og udviklingen af Esbjerg by med både havn og jernbane og de muligheder dette indebærer, som den vigtigste årsag. I hvert fald synes initiativet i al væsentlighed at blive ligesom suget ud af Sønderho, som i stedet bliver mere og mere overtaget af landligere og badegæster, hvilken tendens fortsætter op gennem vort århundrede.

Sønderho 1820. Tegnet af landinspektør G. Thoböll. (Gengivet med tilladelse af Matrikeldirektoratet).

Kortet er det tidligste af Sønderho og er baseret på en opmåling med henblik på den første matrikulering af Sønderho. Husenes retning og omtrentlige størrelse fremgår klart af kortet. Vesterland, som ikke er med, er netop omkring tidspunktet for dette kort under udbygning.

Sønderhos anlæggelse og tidligste udvikling

Der har aldrig været gravet systematisk i sandet under Sønderho for ad arkæologisk vej at undersøge tidligere tiders bebyggelse. Det ville nok heller ikke give det helt store udbytte, selvom spredte rester af byggematerialer og lignende sikkert ville dukke op hist og her fra de tilsandede huse.

En af de normalt frugtbare metoder til at afdække en bys opståen og udvikling er at se på kirkens placering. Den oprindelige kirke i Sønderho lå på samme sted som den nuværende, og det er nærliggende at antage, at den (formentlig i begyndelsen af 1500-tallet, som Kromann påviser) er bygget i umiddelbar tilknytning til den daværende, lokale beboelse. Denne konklusion understøttes af, at husenes beliggenhed i det

relativt øde område ved kirken og nord for Sønderho i kilderne endog helt op til forrige århundrede kaldes »i Byen«, mens de i det nu egentlige Sønderho kaldes »ved Havnen«. En bebyggelse i området ved kirken har haft direkte adgang til havets fisk, idet det nu grønne engstykke nord for Sønderho og øst for Nordbyvejen, Niels Jernes Toft, er en relativ ung marsk, som i 1400- og 1500-tallet har været en tidevandsoverskyllet bugt, som har dannet en slags havn, og givet gode muligheder for sejlads.

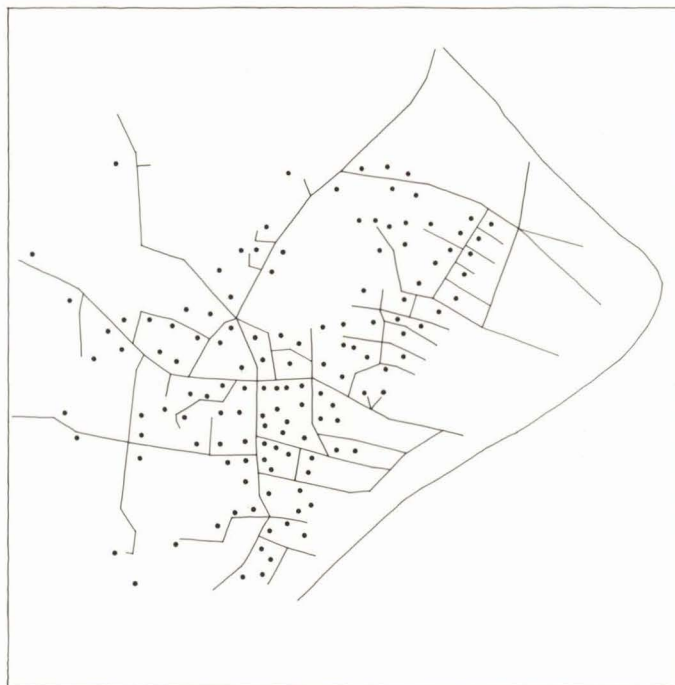
En anden gængs metode er at iagttage vejsystemet og analysere de ældste vejes forløb ud fra det synspunkt, at en bys oprindelige bebyggelse har ligget langs de oprindelige veje. Specielt i forbindelse med

Sønderho er det klart, at den tidligste bebyggelse må være samtidig med de tidligste veje, idet man ikke rigtig kan forestille sig, at der har været nogen gennemgående trafik forinden bosættelser har fundet sted (en eventuel sæsonfiskeplads betinger ikke en sådan). Betragter man Thobölls kort fra 1820 og den rekonstruerede byplan fra 1760, synes Hovedgaden (og dens forlængelse vestpå forbi kirken og den gamle, nedbrudte præstegård i Bjerges Leje) at kunne have noget med den oprindelige vejføring at gøre. Denne vej har således ført direkte ud til veststranden, som indtil 1804 var den eneste, farbare kørevej til Nordby. I Sønderho fører den direkte ned til det strandområde, hvor havnen har ligget, og man kunne derfor forestille sig, at her fandtes det ældste Sønderho. Det er også her, bebyggelsen er tættest i den tid, man arkivalisk kan få oplyst. Den bygning, man med rimelig sikkerhed tidligst kan placere, er den gamle kro og herberg, som lå umiddelbart nord for den nuværende kro, og som vel har haft sit betydeligste underlæg i havnen og den deraf flydende trafik af enhver art. Fiskeri til egen foræring har utvivlsomt alle dage været ligeså væsentligt som landbruget, hvorfor havnen altid må have været centralt placeret i bebyggelsen. Der er naturligvis ikke tale om en havn i moderne betydning med mole- og kajanlæg i større omfang, men blot om det område, som var mest velegnet til at lande og losse skibe og med et vist beskedent bolværk og fortøjningssystem at trække disse op på stranden. Det er altså ud fra denne metode mest sandsynligt, at det ældste Sønderho skal søges omkring havnen, og at denne har været anlagt ud fra de naturbetingede forhold.

Dernæst melder sig spørgsmålet om, hvad der har forårsaget byens anlæggelse eller opståen. N. M. Kromann antager, at Sønderho er bygget af udflyttere fra Fanøs oprindeligt eneste by, som fra 1300-tallet til ca. 1600 har ligget ved det smalle farvand, som delte Fanø i to små øer. Disse udflyttere skulle have grundlagt såvel Nordby som Sønderho som følge af tiltagende tilsanding af sejlrenden. Tilsandingen foregik i løbet af det 16. århundrede, og Sønderho måtte så være anlagt som eller have udviklet sig til en egentlig by omkring 1500, begrundet ud fra kirkens opførelsestidspunkt.

De tre her nævnte forskellige hypoteser om Sønderhos mulige opståen og tidligste placering kan bringes til en vis samhörighed, idet det ikke kan udelukkes, at der i området ved kirken har været en vis tidlig bydannelse fra det 15. århundrede, som i løbet af de næste ca. 100 år så at sige er helt forsvundet i forbindelse med, at en ny eller bedre havn (med den deraf naturligt følgende bebyggelse) blev nødvendig, da havbugten ved den tidligere by langsomt omdannedes til marsk. I en vis forstand kunne man tale om, at byen blev flyttet ned til havnen.

Under alle omstændigheder synes det udelukket at betragte Sønderhos udvikling som et forløb, hvor der

Sønderho byplan, 1760. Rekonstruktionsforsøg.

Med udgangspunkt i Thobölls kort fra 1820 og jordebogen for Sønderho er forsøgt en rekonstruktion af byplanen i 1760. Kortet viser bebyggelsens tæthed og koncentrationen omkring de gamle veje. Vesterland, som ikke er med på kortet, var kun meget sparsomt bebygget. De enkelte huse er markeret som prikker, da det ikke har været muligt med sikkerhed at konstatere deres størrelse eller retning.

ud fra placeringen af en enkelt eller nogle få gårde skulle være sket en gradvis vækst til den historisk kendte by. Set ned gennem tiden synes Sønderhos anlæggelse og udvikling at være resultatet af en styret udvikling – hvad enten den har været styret fra kronens side, hvorunder Fanø hørte indtil 1741, eller eventuelt af den lokale befolkning i fællesskab.

Mens man således kan konkludere, at der senest omkring år 1500 har eksisteret en bebyggelse, som har kunnet fordre opførelsen af en kirke, og i hvert fald fra 1600-årene har ligget en bebyggelse ved en slags havn, er det ulige vanskeligere at konstatere omfanget og arten af denne bebyggelse.

Der var ifølge skatte- og fæsteprotokoller 72 huse i Sønderho i 1683, ca. 160 huse i 1760 og ca. 200 i 1820. Om husenes størrelse, udseende, indretning og brug haves ingen præcise efterretninger før i slutningen af 1700-årene. Det står dog klart, at alle husene har været fæstede under Riberhus Ladegård indtil 1741, hvorefter de var selvejerhuse under Fanøs egen administration. I fæsteriets tid har så at sige alle Sønderhoner levet af en kombination af fiskeri og landbrug. Man kan således betragte bebyggelsen på den tid som en samling små gårde, hvis jorder lå spredt som mindre lodder ud over hele sognet.

En af de friheder, som sønderhonerne tilkøbte sig i 1741, var retten til at drive søfart, og de blev efterhånden i vid udstrækning skippere og søfolk på

langture. Landbruget i byen – den begrænsede kornavl og kvæg- og fåredriften – opretholdtes dog i uforminsket omfang, idet det for hovedparten røgtes af kvinderne. Husets oprindelige funktion som bolig- og landbrugsbygning bevarede, men den velstandsforøgelse, som indtrådte i forbindelse med søfarten i anden halvdel af 1700-årene gav sig udslag i, at husene blev større, idet boligen udvides, mens staldafdelingen bevares uændret – i enkelte tilfælde indskrænkes den dog en kende. Nyopførte huse fra denne tid har generelt en tendens til at forholdet mellem bolig/staldafdeling i størrelse er 2:1 eller endda 3:1 mod tidligere 1:1. Denne tendens holder sig op gennem første halvdel af 1800-årene, idet der dog nu opføres enkelte huse, som udelukkende er indrettet til bolig. I anden halvdel af 1800-årene bliver staldafdelingen i de enkelte huse gradvist relativt mindre, men helt op til anden verdenskrig har der endnu været en del huse med kvæghold, det vil eksempelvis sige et par køer, nogle får og/eller nogle svin.

Kan man således ned gennem tiden betragte Sønderho som en samling enlængede gårde i en landsby, melder der sig straks to problemer, som karakteriserer den danske landsbys udvikling, nemlig spørgsmålet om udskiftningen og om udflytningen.

Man ser ofte det synspunkt forfægtet, at Sønderhos jorder efter frikøbet i 1741 var fælleseje. Dette gælder dog kun en meget lille del af arealerne – og hovedsagelig kun græsningsområderne. De dyrkede jorder tilhørte allerede i fæsteriets tid de enkelte beboere med små, spredte lodder til hver ejendom, hvilket tilhørsforhold fremgår af fæstebrevene og generelt bekræftes i de første vedtægter fra 1742 om Fanøs deling i de to sogne Sønderho og Nordby. I de tidlige kilder findes intet, som tyder på, at Fanøs jorder har været fælleseje, så en eventuel udskiftning beboerne imellem må være foregået i helt gamle dage. En undtagelse danner dog fællesarealet Slogen, som ved en tvangsforordning udskiftes i 1785, således at jorden fordeles til beboerne i lodder, hvis størrelse (værdi) var ligefrem proportional med den enkeltes eget hartkorn – på den måde opretholdtes den sociale balance i Sønderho. Nogen større, organiseret udskiftning bønderne imellem med henblik på at samle jorden i større enheder har heller aldrig fundet sted.

Udflytningen af gårdene fra den typiske danske landsby fandt overvejende sted i tiden fra udskiftningsforordningen af 1781 til 1830. Hensigten med udskiftningen og udflytningen var at skabe den mest praktiske driftsform, når gården lå på sin samlede jordeejendom. Der skete ikke nogen udflytning af Sønderhos enlængede gårde. Dette skyldes nok, at en udflytning var kostbar (selvom der ofte blev givet tilskud fra statens side), og at landbrugets muligheder og relative andel af indtjeningen for den enkelte gård var begrænsede. Der er dog ganske få undtagelser: I 1842 ned-

brød Jes Jensen Sonnichsen sin endog tolængede gård fra det nuværende matr.nr. 121's areal og byggede uden for byen en enlænget 13-fags gård (nuv. Esbjerg Feriekoloni), som ovenikøbet fik 8 fag stald og lo mod kun 5 fag beboelse, dog uden at få al sin jord samlet omkring den nye bygning.

Bebyggelsen ca. 1750-1850

Som det fremgår af rekonstruktionsplanen, var bebyggelsen i 1760 tæt koncentreret omkring Hovedgaden østpå fra kirken, langs kysten i Sønderland og Østerland og langs vejen i Nørland. De nuværende grønninger i Østerland og Sønderland har aldrig været bebyggede. Jorden her har nok været for værdifuld som dyrkningsjord og bebyggelsen har såvidt muligt koncentreret sig langs de eksisterende veje (Thobölls kort indeholder også bonitetsvurderinger på sædejorden). Endnu et godt stykke op gennem vort århundrede var grønningerne bølgende kornmarker sommer efter sommer. Yderligere kan der spores en tendens til, at huse i slutningen af 1700-årene så at sige presses ind i den i forvejen tætte bebyggelse.

I Vesterland lå der i 1760 kun ganske få og spredte bygninger, men i slutningen af århundredet og i de 2-3 første årtier af 1800-årene skyder det ene hus efter det andet op her, selvom tætheden aldrig bliver så stor som i den gamle del af Sønderho.

I 1820 fremstilles det første egentlige bykort over Sønderho, nemlig det fornævnte, officielle matrikelkort, tegnet af Kgl. Landinspektør Thoböll. Det viser husenes nøjagtige, topografiske placering og – med et vist forbehold for måle- og tegneusikkerhed – deres størrelse, samt i de fleste tilfælde også de evt. særlige karakteristika ved et hus, som vinkeludbygning, kvistudbygning, forskellig husdybde inden for samme bygning o.s.v.

Så godt som alle husene ligger orienteret øst-vest, et temmeligt fremherskende træk ved den gamle danske landbebyggelse, og da ikke mindst i det vestlige Jylland. I Sønderho har denne orientering naturligvis været særlig formålstjenlig under vestenvind. En myte omkring husenes indretning må aflives i denne forbindelse: Det anføres ofte som typisk for Sønderhohusene, at beboelsesafdelingen altid lå i vestenden og staldafdelingen i østenden. En nøjere optælling har vist, at denne kategoriske karakteristik er uholdbar, thi selvom der ganske vist er en lille majoritet af vestvendte beboelser, kan man ikke tale om en klar tendens. Snarere drejer det sig om, at der er en lidt større overvægt af vestvendte boliger i huse fra før år 1800, men den opvejes næsten i fuldt omfang af anbringelsen af boliger i østenden i huse bygget efter dette tidspunkt.

Et forhold af væsentlig betydning for forståelsen af de enkelte bygningers udvikling i tiden 1750-1850 er

de specielle, sociale omstændigheder omkring beboernes nære tilknytning til søfarten. De muligheder, som sejladens på de 7 verdenshave indeholdt, betød generelt en kolossal velstandsstigning for Sønderho som helhed. Men for den enkelte skipperfamilie og dens ejendom lå der et alvorligt risikomoment i skipperens bratte død i en eventuelt relativt ung alder. En stor og prægtig bygning kunne i årenes løb forfalde voldsomt, hvis den for eksempel husede en enke med en stor børneflokk. Dette kunne nødvendiggøre en reduktion af huset med ét eller flere fag på grund af brøstfældighed forårsaget af manglende mulighed for vedligeholdelse; senere kunne samme bygning i en eventuel ny ejers besiddelse atter blive udvidet med flere fag i tilknytning til velstand. Disse vekslende opsving og nedgange kan i mangfoldige tilfælde aflæses af den enkelte bygnings udviklingshistorie og gør denne meget varieret.

Faremomentet til søs havde også en anden virkning af betydning for byggeskikken: Der var i Sønderho et stort antal enlige kvinder, enker eller ugifte. Hvis de ikke kunne magte at drive en gård eller var for unge til at gå på aftægt med deres ejendom som livsforsikring, slog de sig ofte sammen to eller tre om et lille hus på tre, fire eller fem fag eventuelt med lidt landbrug. De første af den slags husdelinger kan arkivalsk konstateres helt tilbage til 1760'erne. En anden mulighed for en enlig kvinde var at købe en lille, to eller 3 fag stor, selvstændig huslejlighed (måske med et enkelt fag stald), som var udskilt fra et større hus. Den slags husopdelinger er talrige i første halvdel af 1800-årene og medfører undertiden, at et hus består af tre huslejligheder, hvor stald og beboelse ligger på skift huset igennem.

Et sidste element af den socialt betingede byggekultur rummer aftægtskontrakterne. Det pointeres ofte, at de unge, hvis de i et aftægtsforhold ikke opfylder kontrakten, eller der opstår uoverensstemmelser i hjemmet, skal lade et 3-fags hus opføre på ejendommen eller ude i byen til bolig for de gamle. Der kan konstateres enkelte eksempler på, at det faktisk må være sket, men det har været overordentligt vanskeligt at påvise, om disse aftægtshuse fortsat eksisterer. På Thobølls kort fra 1820 ses flere små udhuse, og nogle af disse kan meget vel oprindeligt have været aftægtshuse.

Bebyggelsen 1850-1900

I anden halvdel af 1800-årene aftager nybyggeriet kendeligt, men der opføres dog bl.a. en række huse med specielle funktioner, som er tilpasset den ny tid. Der er tale om enkelte forretninger, boliger, Kromanns fabrikk, toldkontrollørboligen og den helt udenforstående pavillon, Fanø Nordsøbad, som senere er nedrevet. Disse har næsten alle fast tag, svungne gavle og en anderledes proportionering end de gamle huse.

De få nyere huse ligger som spredte, enkeltstående monumenter for byggeskikken i anden halvdel af forrige århundrede, således at bebyggelsens omfang ikke i væsentlig grad er ændret i denne periode.

Sammenfattende kan således konkluderes, at det karakteristiske, gamle Sønderho som helhed er skabt i midten af 1700-tallet, og at husene gennemgående har fået deres nuværende karakter i første halvdel af 1800-årene.

Johan Rohde: Sønderho, Fanø. (Foto: Kunstakademiets Bibliotek). I forgrunden til højre ses matr. nr. 73^a+74 og matr. nr. 75^a. I baggrunden til venstre ses bl.a. skolen med den høje, sekundære – og senere nedrevne tilbygning. I forgrunden th.: Sønder Land 29, 27 og 25.

Kilder og metode. Brandtaksationerne

Den vigtigste kilde til en undersøgelse af de enkelte huses bygningshistorie er brandtaksationerne.

En brandtaksation er en beskrivelse af et hus samt en vurdering af dets værdi med henblik på forsikring mod brand i den lovbestemte, offentlige brandkasse eller (efter 1870) i et forsikringselskab. Ved en kongelig anordning af 29. februar 1792 blev der oprettet en offentlig brandforsikring for landbygninger, herunder landsbyers huse, men i modsætning til i købstæderne var brandforsikring på landet frivillig. Den første brandtaksation i Sønderho under den nye ordning er fra 1793 (tidligere var 2 huse blevet forsikret i Viborg Brand-Assurance Kasse), men først gennem de næste 70 år bliver efterhånden alle huse i Sønderho brandforsikrede. Ved selve synsforretningen møder branddirektøren personlig op på stedet for sammen med 2 udpegede, uvildige vurderingsmænd at gennemgå bygningen grundigt og registrere de for en genopførelse af huset efter en brand vigtige detaljer i og på bygningen, nemlig konstruktionsmåde, størrelse, rumfordeling, byggematerialer etc. – men aldrig løsøre. Det hele bogføres i en særlig brandtaksationsprotokol, og en genpart (»forsikringspolice») udstedes til

forekommer begrebet i forbindelse med nyopførte huse omkring 1820, og det kan derfor tænkes, at skalkmur betegner en mur, der blot skal *ligne* grundmur, men kun er halvstens, svarende til pillemur (ligesom begrebet »Kjæltringemur«, der kendes fra Nordjylland). Man må sammenfattende nok konkludere, at de forskellige stenmursbetegnelser i kilderne ikke defineres så præcist, at de helt entydigt kan adskilles fra hverandre. Endelig forekommer ofte udtrykket »Underdeelen af Grundmuur«; underdelen er betegnelsen på murværket *under* bjælkelagshøjde i modsætning til »Gavlen« (trekanten over bjælkelagshøjde), som kan være helt af planker (»heel Trægavl«) eller delvist af grundmur og delvist af planker (»halv Trægavl«).

En del af husene har ifølge brandtaksationerne en »Quist«. Denne er en vinkelbygning på op til flere fag eller i visse tilfælde et fremspringende midterparti på et hus. Hvad man nu forstår ved kviste, nævnes ikke specielt i brandtaksationerne.

I en del huse forekommer det, at brandtaksationerne op gennem tiden skiftevis regner forstuen (frankelen) til beboelsen og skiftevis til staldafdelingen. Det behøver ikke at antyde en ændret plandisposition af huset, men må blot tages som et udtryk for forstuefagets værdi. I stuerne nævnes undertiden, at væggene er »optrukne«. Det vil sige, at de er pudsede.

For at analysere brandtaksationernes værdi som kilde materiale til bygningshistorien er det nødvendigt at hæfte sig ved de ting, som de *ikke* omhandler. Et af de mest karakteristiske stiltræk i et Sønderhohus' facade er arkengabet, men dette forekommer aldrig i en brandtaksation, skønt der er sikkerhed for, at det i hvert fald har eksisteret tidligt i 1800-årene (se s. 28). Enkelte arkengab kan ved hjælp af bl.a. murankre dateres med en vis sandsynlighed, men i kilderne ses de aldrig.

Pudsede facader, opstregede facader, kalkede eller malede facader nævnes heller aldrig. Farver nævnes i det hele taget kun en enkelt gang på stolperne i et bindingsværkshus. På nær en kort periode fra 1855-57 nævnes heller aldrig antallet af døre og vinduer.

Når et hus var brændt, blev et nyt opbygget med et vist genbrug af ubeskadigede materialer. Da det i 1879 nedbrændte hus, matr. nr. 95, var genopført i 1880, udfærdigedes følgende synsforretning for at konstatere forsikringssummens rette anvendelse:

»Anno 1880 den 2. Juni er af undertegnede Sognevurderingsmænd i Overværelse af Branddirektøren foretaget følgende Vurdering til Bevis for Erstatningens Anvendelse efter Branden den 12. Decbr. 1879 over en Bygning, der er opført i stedet for, og til Indtegning i Landbygningernes Brandforsikring.

Sønderho Sogn, Sønderho By. Et Hus tilhørende Mads Nielsen Frandsens Enke. Et Hus i Øst og West. 6 fag. Lang 18, Dybt $9\frac{1}{4}$ Højt $3\frac{1}{2}$ Alen. De udvendige Mure Grundmur 1 Sten tyk, fyre Overtømmer, Rør-

tag. Skillevæggene og en Skorsten af brændte Stene. Bræddeloft over hele Huset af sammenpløjede Bredder. Breddegulv i $4\frac{1}{2}$ Fag, i Resten Murstensgulv. Inddelt i 3 Stuer, Kjøkken, Forstue og til Brændsel med 8 Fag Vinduer, 4 Fyldningsdøre og 6 glatte Døre og 3 Alkovesenge med Breddebeklædning. Bygningen er opsadt denne Sommer i Kalk og Murene indvendig aftrukne alt af nye Materialer med Undtagelse af de efterbemeldte tiloversblevne Sten og Døre til Bevis for Forsikringens Anvendelse uden Fundamenter:

1500 tiloversblevne Sten á 12 Kr. ..	18 Kr. 00 Øre
10500 Sten á 27 Kr.	283 Kr. 50 Øre
36 Alen Rem á 40 Øre	14 Kr. 40 Øre
7 Bjælker á 5 Kr.	35 Kr. 00 Øre
14 Spærbjælker á 2 Kr. 66 Øre ..	37 Kr. 24 Øre
7 Hanebjælker á 2 Kr.	14 Kr. 00 Øre
10 Tylt Lægter á 3 Kr.	30 Kr. 00 Øre
20 Tylt Bredder á 13 Kr.	260 Kr. 00 Øre
10 Gulvbredder á 1 Kr. 50 Øre ..	15 Kr. 00 Øre
29 T. Rør á 6 Kr.	174 Kr. 00 Øre
Tækkereb	10 Kr. 00 Øre
Søm og Spiger	15 Kr. 00 Øre
3000 Pund Kalk á 35 Kr.	105 Kr. 00 Øre
Leer og Sand	30 Kr. 00 Øre
8 Fag Vinduer Arbejdsløn	
indbefattet á 11 Kr.	88 Kr. 00 Øre
4 Fyldningsdøre á 5 Kr., ditto ..	20 Kr. 00 Øre
4 glatte Døre á 3 Kr., ditto	12 Kr. 00 Øre
2 Døre tilovers fra branden,	
ditto	2 Kr. 00 Øre
Arbejdsløn:	
Til Murerne 28 Dage á 3 Kr.	84 Kr. 00 Øre
Tømrer og Snedker 66 Dage á 3 Kr. ..	198 Kr. 00 Øre
Tækkemanden 15 Dage á 3 Kr.	45 Kr. 00 Øre
Haandlanger 60 Dage á 1 Kr. 50 Øre .	90 Kr. 00 Øre
	<hr/>
	1580 Kr. 14 Øre

Til Forsikring vurderedes Bygningen:

1 Fag á 150 Kr.	150 Kr.
5 Fag á 250 Kr.	1250 Kr.
Tilsammen forsikret for	1400 Kr.

Bygningen er opført paa Brandtomten i den afbrændtes Sted og gives Forsikring No. 235 og ligger 7 Alen fra nærmeste Nabobygning Forsk. No. 68.

Denne Forretning have vi foretaget efter Samvittighed og saaledes at vi som indskrefne tør bekræfte sammen med vores Ed.

A. C. Nielsen J. Svendsen H. Hansen
Mads Nielsen Frandsens Enke«.

Denne synsforretning og taksation viser, ud over den tids materialeforbrug og omkostninger, det interessante faktum, at bygningen umiddelbart efter sin opførelse vurderes en del lavere end den reelle byggepris.

Set over hele tidsrummet 1793-1880 udgør brand-

Jul. Exner: Ildebrand i Sønderho 5. juli 1900. (Foto: Kunstakademiets Bibliotek).

Da M. Poulsens hus på matr. nr. 207's grund brænder, er den halve by til stede i et forsøg på at slukke ilden og beskytte de nærmestliggende huse. Kvinder bærer vand i spande til sprøjten, som betjenes af to mænd. Til venstre i billedet er man i færd med at ruge brændende stråtag ned på jorden, medens andre til højre værner stråtaget på nabohuset (matr. nr. 206^b) med sejldug og vand. Forrest til venstre ses det sparsomme, reddede inventar fra det brændende hus. Exner har med en vis kunstnerisk frihed omordnet lidt på motivet ved at flytte og dreje nabohusene (matr. nr. 205 og 206^b) i forhold til virkeligheden.

Matr. nr. 207: Nord Land 3. Matr. nr. 206b: Toftestien 4. Matr. nr. 205: Toftestien 6.

taksationerne et uensartet kildemateriale af meget skiftende værdi. De første ca. 45 brandtaksationer fra 1793 til 1800 er meget sparsomme med oplysninger, idet deres reelle indhold kun er fagtallet for hele huset samt for beboelsesafdelingen og staldafdelingen, hvorimod konstruktionsmåde og husets hele beskaffenhed (for eks. grundmur/bindingsværk) ikke omtales.

I tiden umiddelbart efter 1800 er beskrivelserne meget fyldige, men senere antager de blot karakter af ekstrakter eller resuméer. Ind imellem er der dog perioder, hvor nok så små detaljer (f.eks. rummenes indbyrdes placering, vinduesrudernes størrelse etc.) bliver noteret. Det ser ud til, at brandtaksationernes omfang og beskrivelsesmetode er afhængig af den samtidige branddirektørs indstilling.

I den foreliggende registrant er afsnittet om hvert hus' bygningshistorie hovedsageligt baseret på brandtaksationerne, hvis udtryk og begreber undertiden citeres. På grund af disse taksationers vekslende kvalitet og omfang, er det lidet frugtbart at sammenligne husene indbyrdes. Risikoen for at drage negativt-logiske konklusioner er stor, da arten af oplysninger som nævnt svinger meget. For slutningen af 1800-årenes vedkommende har det i et vist omfang været nødvendigt at ty til de såkaldte bygningsafgiftsregistre, der indeholder oplysninger om bygningernes anvendelse og beboelsesafdelingens størrelse i forbindelse med skatteberetninger.

Brandtaksationsprotokollerne fra 1793 til 1858, en ekstraktprotokol fra 1858 til 1886 og bygningsafgifts-

protokollerne fra 1847 til 1905 findes offentligt tilgængelige i Landsarkivet i Viborg under katalogiseringen Varde Branddirektorat (X 320) og Fanø Branddirektorat (B 521 E). Brandforsikringsarkivalier fra tiden efter 1872 findes på Esbjerg Branddirektorat.

Der har ikke i den foreliggende registrant været analyseret materiale fra vort århundrede.

Skøder og pantebreve

Efter således at have afdækket de enkelte huses bygningshistorie i forrige århundrede, melder sig spørgsmålet om at datere deres opførelse eller at følge dem så langt tilbage som muligt. Hertil er en gennemgang af tinglyste skøder, pantebreve og dødsboopgørelser normalt en farbar vej. Skøde- og panteprotokollerne er bevaret komplet for Fanø fra 1684, og med udgangspunkt i ejernavnet og tidspunktet for den første brandtaksation på et hus er det i princippet muligt at føre huset tilbage i tiden. Her støder man imidlertid på flere problemer: Først og fremmest har sønderhoningerne ofte undladt at lade ejendomshandeler tinglyse, og når der opstår et hul i bagudføringen ved hjælp af ejernavne, er det overordentligt vanskeligt at komme på sporet af huset igen. De manglende tinglysninger har sat deres præg helt op til vort århundrede. Talrige ejere kunne således, da opmålingerne til den egentlige matrikulering af Sønderho foregik i 1927, ikke dokumentere tinglyst adkomst til deres ejendom. I 1700-årene kan der spores en stærk tendens til, at man først lod sin overtagelse tinglyse, når man på en kreditors forlangende nødsagedes til at tinglyse et pantebrev. Ofte ser man desuden i brandtaksationerne anført, at en beboer ejer et hus uden tinglyst adkomst. Hvad grunden har været hertil er uvist, men det er nok ikke helt galt at gætte på, at sønderhoningerne dengang har følt sig fremmede over for et birketing, som lå i Nordby.

Skøder, pantebreve og skifteretsdokumenter oplyser ofte om husets størrelse regnet i fagtal, men ellers intet om husets beskaffenhed, hvorfor fagtallet og ejernavnet bliver den eneste arkivalske identifikation af et hus i 1700-årene. Ejernavnet er ikke éntydigt og forsvinder endda helt, hvis bare én handel ikke er blevet tinglyst, og fagtallet er et uholdbart identifikationsgrundlag i en undersøgelse, hvis formål er at afdække den bygningshistorie, som drejer sig om husets udvikling herunder netop ændringer i fagtallet. Endelig er der det forbehold, at man reelt ikke med sikkerhed kan vide, om det hus, en mand køber, er det samme, som det hus, han sælger f.eks. 30 år efter, selvom fagtallet skulle stemme overens. Derfor er det forbundet med meget store vanskeligheder at følge det enkelte hus tilbage i tid.

Man må imidlertid skønne, at en del af de endnu eksisterende huse faktisk også har eksisteret i midten

af 1700-årene, omend i en ganske anden form. De har oprindeligt været af bindingsværk, og er blevet grundmurede i én eller flere etaper op gennem forrige århundrede. Opførelse af bindingsværkshuse ophører helt omkring år 1800, efter at opførelsen af grundmurede huse efter alt at dømme havde stået på i godt et årti. Når man derfor i kilderne ser et hus, som er såvel grundmuret som af bindingsværk, kan man regne med, at dets oprindelse ligger før år 1800. Omvendt kan man med et vist mål af sandsynlighed antage, at et hus, som er opført i sidste årti af 1700-årene, og som træffes grundmuret i sin helhed i tidsrummet 1800-1820 i kilderne, har været opført som grundmuret.

Der er i registranten på basis af det foreliggende kildemateriale undertiden søgt foretaget en vurdering af sandsynligheden for, at et gammelt hus kan have eksisteret i 1750erne. Dette skæringstidspunkt er valgt, dels fordi det på enkelte undtagelser nær må anses for umuligt at opnå et kvalificeret skøn længere bagud, og dels fordi det er muligt med relativ stor sikkerhed at konstatere, om den enkelte grund har været bebygget i 1750erne.

Jordebogen

Selvom fannikerne tilkøbte sig øen med visse rettigheder og en deraf følgende frihed, undgik de ikke at skulle betale skatter. Ved hver handel af fast ejendom skulle erlægges en skat beregnet efter hartkorn og hus (formuleret »Fæste af Grund og Frihed for Huus«). Disse afgifter af huse, byggesteders og sædejordes overdragelser er nøje bogført i en Jordebog fra ca. 1750 til 1883. Husene er ikke beskrevet i Jordebogen, og ejernavnet er stadig deres eneste identifikation. Med sikkerhed kan derfor kun konstateres, om en nu bebygget grund også har været bebygget i 1750erne. Således har jordebogen dannet grundlag for den rekonstruerede byplan s. 12. Da den er kronologisk ført, kan man ofte ud fra en ejendoms indtræden i den med en stor grad af sikkerhed slutte, hvornår huset er bygget – efter 1760. Jordebogen befinder sig i privateje.

Sønderhos matrikulering

Den første egentlige registrering af Sønderhos bebyggelse er en lægds-opdeling, som stammer fra ca. 1800 og sikkert har forbindelse med statens overtagelse af udskrivningen til værnepligt. Sønderho blev opdelt i to lægd: det 106. lægd, som var området nord for Hovedgaden, og det 107. lægd, området syd for Hovedgaden og vest for Nordbyvejen. Inden for hvert lægd blev husene nummereret fortløbende. Formålet hermed var, at to lægds mænd skulle føre lister over beboerforhold og ændringer i disse. Dette synes imidlertid ifølge en beretning fra birkedommeren ikke at være sket i

Malernes Sønderho. Kunstneren Heinrich Dohm i færd med at male matr. nr. 188^a, set fra NV. Ældre fot. PJJ.
Matr. nr. 188a: Toftestien 21, Æ Stak. Foto: Petrea Lund, Sønderho.

den første tid hvorfor det derefter med trussel om bødestraf pålægges husejerne at lade husnummer og lægdsnummer påmale bygningen. Endnu har nogle få huse disse numre på facaden. Dette identifikationssystem har siden da – men desværre ikke altid helt konsekvent – været anvendt i skøder og pantebreve. Huse opført efter ca. 1845 er ikke indgået i dette registreringssystem.

I 1820 blev Sønderho opmålt og tegnet af Kgl. Landinspektør Thoböll, hvis kort er det første bykort over Sønderho, som i sin helhed blev samlet under et matrikelnummer, Matr. 204. Thoböll udarbejdede en ejerliste (ca. 1825-1828), som blev vedlagt arbejdsrapporten og hvortil numrene 1-203 på kortet refererer. Efter matrikelforordningen skulle enhver ændring i matrikuleringsforholdene omgående anmeldes og registreres, men da hele Sønderho kun udgjorde ét matrikelnummer, er der trods flytning af hegnspæle, opførelse af nye bygninger etc. ikke sket nogen ajourføring af bykortet. Da man i 1911 ønskede et nyt matrikelkort, lod man blot Thobölls kort direkte aftegne uden alle de forandringer, der notorisk var sket siden

1820. Dette omtegnede kort var herefter officielt matrikelkort helt til 1930, hvor den nuværende matrikulering blev lovfæstet. Denne blev til efter opmålinger foretaget af kontorchef H. T. Heering i 1927. En skavank har det system, der blev anvendt, idet hver ejer så at sige fik tildelt et matrikelnummer, under hvilket alle hans ejendomme, værende sig hele eller halve huse og spredte jordlodder blev lagt. Det er sidenhen blevet temmelig uoverskueligt med et hav af varierede tal- og bogstavbetegnelser uden nogen topografisk samhörighed.

Arkivalierne til matrikuleringerne befinder sig offentligt tilgængelige i Matrikeldirektoratet i København.

Murankre

Det mest tilgængelige, offentlige kildemateriale til undersøgelse af bygningshistorien er murankrene på husene. Disse har vel i alle tilfælde et konstruktionsmæssigt formål, men er ofte formet som bogstaver (ejerinitialer) eller årstal. Den umiddelbare antagelse, man gør sig, er at de er opsat i forbindelse med husets

bygning og derfor daterer opførelsen eller viser ejerens navn ved opførelsen. Det kan imidlertid med sikkerhed konstateres at dette ikke nødvendigvis har været tilfældet i Sønderho. Ofte betegner årstallet tidspunktet for en grundmuring (der har ikke været murankre på bindingsværksbygninger), en udvidelse med grundmurede fag eller en ombygning. Naturligvis er der også en del eksempler på, at de daterer en opførelse. Man må derfor være varsom med at tillægge murankrene en for stor kildemæssig værdi, også fordi der er konstateret eksempler på, at murankre er forkert genopsat efter en ombygning.

Kildemateriale iøvrigt

Registrantens formål har ikke været at afdække den egentlige lokalhistorie, men kun bygningshistorien, hvorfor der i de forskellige arkiver findes et stort materiale, som ikke har været gennemgået.

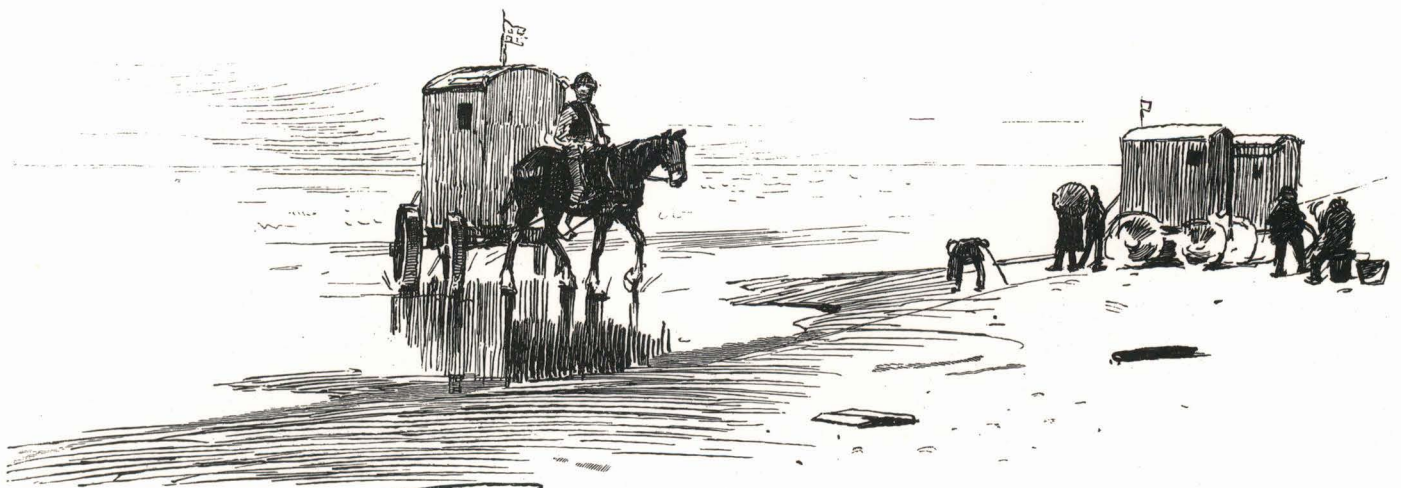
Desuden er det muligt, at der rundt om i de enkelte huse eller hos sønderhøninger overalt i landet findes kildemateriale i form af skøder, pantebreve, protokoller, optegnelser, dagbøger m.v., som vil kunne udbygge eller korrigere den her fremstillede bygningshistorie på de enkelte huse. Et eventuelt sådant forekommende materiale kan være af overordentlig stor betydning og have offentlig interesse, hvorfor det måske burde være i et lokalarkiv og dermed bekendt og tilgængeligt.

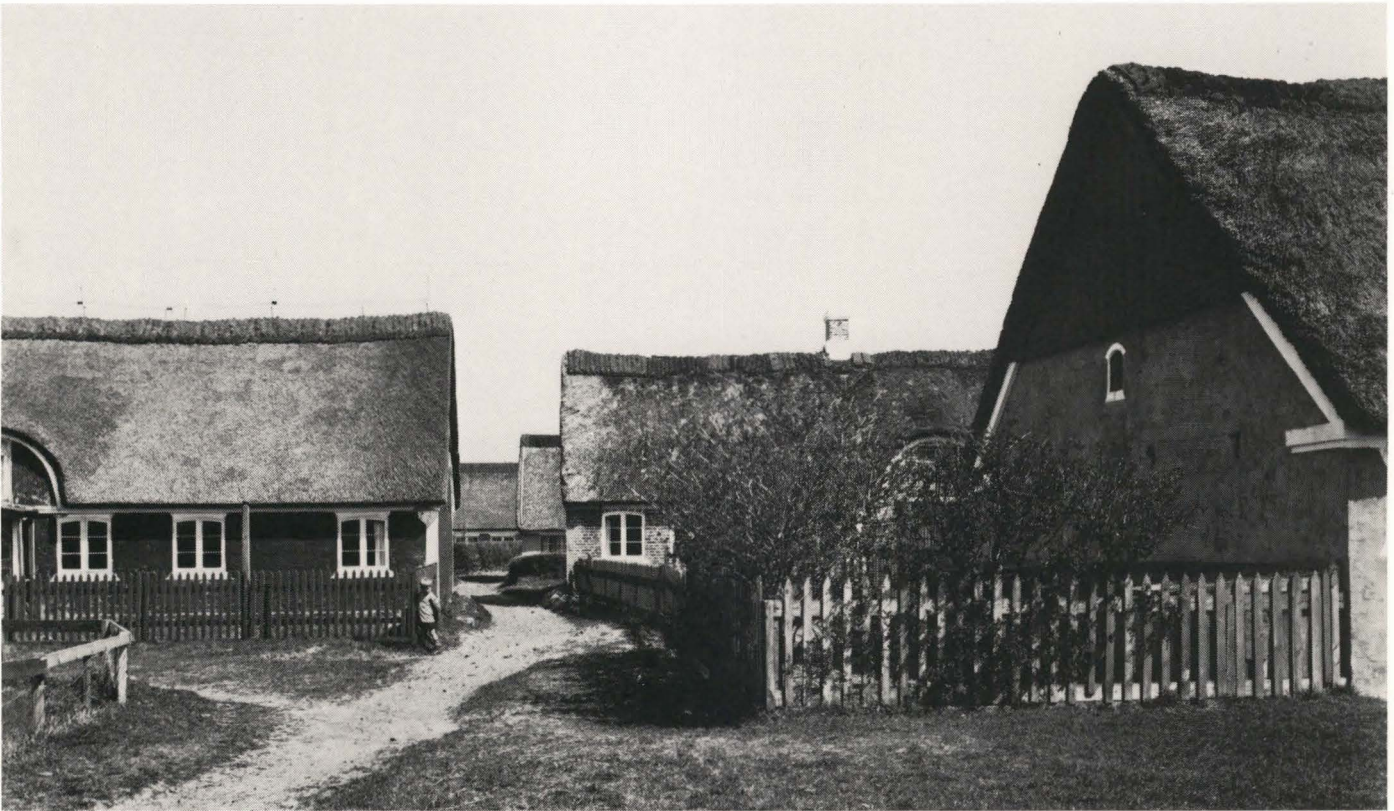
Det var til den foreliggende registrant i forbindelse med idenfikation og tilbageføringen af husene nød-

vendigt at udarbejde et så fuldstændigt ejerskiftekartotek fra 1750-1830, som skøde- og panteprotokollerne tillod det. Dette kartotek har dannet udgangspunkt for ejerlisterne på de enkelte huse. For tiden efter 1830 er ejerne imidlertid kun noteret i det omfang de fremgår af de øvrige kilder, brandtaksationer, jordebog og matrikuleringer m.v. Det har af såvel tidsmæssige årsager, som på grund af den ofte manglende tinglysning ikke været muligt at gøre ejerlisterne komplette helt op til vor tid. I de tilfælde, hvor et overtagelsestidspunkt er usikkert, er årstallet for det tidligst henholdsvis senest konstaterede sikre ejerforhold angivet i parentes. For ikke at gøre ejerlisterne helt uoverskuelige, er der ofte kun medtaget mandens navn selv flere år efter hans død, hvis hustruen blot har fortsat ejerskabet, en lidt usmidig metode, som har været nødvendiggjort af kildernes egen notationsform.

Ejersnavnsanalyser vanskeliggøres af, at der tidligere ikke fandtes nogen konsekvent navneretskrivning. Således kan f.eks. Las, Lass, Lars, Laurs og Laust meget vel betegne samme person, ligesom Mats, Mads, Mathias, Matthis og Fischer, Fisker, Fisger og Skipper, Schiper og Smed, Schmidt, Schmed kan forekomme i flæng. I 1700-årene har en del indvandring tilsyneladende fundet sted, idet der nu opstår navne som Mandøe, Darum, Harrebye, Jerne, Lydum m.fl. Ofte indarbejdes de på den måde, at tilflytteren f.eks. hedder Jens Nielsen *fra* Jerne, mens hans søn kan hedde Niels Jensen Jerne. På samme måde bliver oprindelige stillingsbetegnelser ofte til efternavne, f.eks. Kromann, Smed, Degn, Fischer og Skipper.

Erik Henningsen: Badevogne på Fanø. (Ude og Hjemme, nr. 319, 1883).

Østerland. Forrest til venstre ses matr. nr. 192, 238 og 237^a. HM fot. 1928.

Matr. nr. 192: Øster Land 14 (Glædens Bo), matr. nr. 238: Øster Land 27 (Rudolphs Minde) og matr. nr. 237a: Øster Land 25.

Foto: Hugo Matthiessen 1928.

BYGNINGSHISTORISK OVERSIGT

Det gamle Sønderho er et godt eksempel på udnyttelse af de givne, landskabelige forhold. Mod syd og vest – og en gang også mod øst – skærmes byen af høje klitter. Mod nord begrænses den af lave engdrag, og mod øst af vadehavet – hvor tidligere de nødvendige forudsætninger for en havn var tilstede i form af tilstrækkelig vanddybde og gode læforhold.

Byområdet er opdelt i fire kvarterer: Sønderland, Østerland, Nørland og Vesterland. Her danner lange, forskudte rækker af solret orienterede huse et uregelmæssigt bebyggelsesmønster mellem grønninger af forskellig udstrækning; og et næsten labyrintisk system af veje og stier giver mulighed for at opleve området under stadigt skiftende synsvinkler, der understreger den storartede vekselvirkning mellem den tætte bebyggelse og de åbne arealer.

Vejnettet synes opbygget omkring den oprindelige landevej – nu Strandvejen – og Hovedgaden, der løber tværs gennem byen, og som tidligere førte ned til havnen. Fra landevejen fører udløbere mod nord og syd og forbindes undervejs af tværgående veje. Et gennemgående træk i bebyggelsens relation til de nord-syd

gående veje synes i øvrigt at være, at udhusafdelingen placeres i den husende, der vender ud imod vejen.

Husene, der for hovedpartens vedkommende er opført før 1820, er fortrinsvis lave længer med lodrette gavle og højt rejste sadeltage. Adskillige facader står stadig med blankt murværk af dybrøde sten med hvid fugeopstregning og hvide gesimser, medens andre er blevet overfladebehandlet og fremtræder røde, gule eller grå. Gavlene er for det meste bræddeklædte og grønmaledede fra bjælke- eller hanebånds niveau, men forekommer også murede i fuld højde. Næsten alle huse har stråtag og er forsynet med en buet eller trekantet facadekvist over hoveddøren. Endelig afspejler døre og vinduer endnu de for 1800-årene karakteristiske udformninger, og bebyggelsen udgør således stadig en enestående helhed – selv om misforståelser og udtryk for ligegyldighed forekommer, såvel i forbindelse med vedligeholdelse af de ældre huse som med det nybyggeri, der har fundet sted.

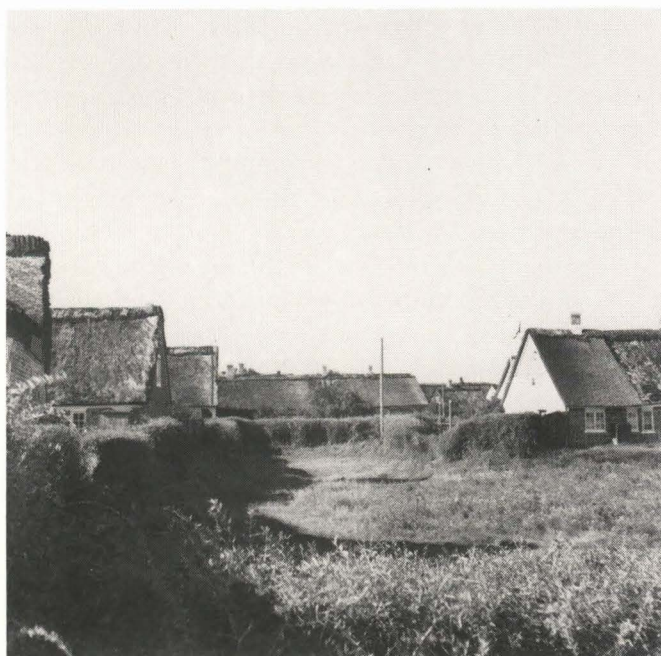
Husene indeholder en boligafdeling, indhuset, og en udhusafdeling, der kan omfatte lo og stald, men som undertiden blot er en beskeden fårest. Egentlige

Stakitter og bukketornshæk i Østerland. HM fot. 1928. Fra venstre Toftestien 21, Øster Land 28, 30 og 24. Foto: Hugo Matthiessen 1928.

Øster Land set fra norddiget mod syd. Fra venstre Øster Land 32, 30, 24 og 22. Th.h. Øster Land 28. Foto: Hugo Matthiessen 1928.

Bukketornshække omkring den lave grønning på matr. nr. 190^a i Østerland. HM fot. 1928.

gårde inden for byområdet forekommer dog ikke, bortset fra kroen – som tidligere havde stald og lade i en nu delvis forsvundet længe nord for og parallel med selve krobygningen. Uden for bykernen har dog adskillige gårde været disponeret på samme måde, d.v.s. med parallelt liggende længer, medens vinkelbygninger – som hovedregel – er af nyere dato. I tilslutning til husene er der ofte – men i regelen forholdsvis sent – opført mindre udhuse. Disse småbygninger er oftest grundmurede og har énsidig taghældning eller lavt sadeltag, tækket med tagpap eller eternit – nogle få har dog taghældning svarende til de »egentlige huse« og er tækket med strå eller tegl.

Et værdifuldt indslag i bybilledet er hegningen – enten med pyntelige grøn- eller hvidmalede stakitter, eller med tangdiger beplantet med bukketorn, de såkaldte »stikpiller«, der tidligere havde en sådan højde og bredde, at de næsten dannede volde langs veje og stier, men som nu desværre synes at være på retur flere steder. Bag hegnene var der forhen anlagt »kålgårde«, d.v.s. køkkenhaver, der undertiden var forsænkede i forhold til det omgivende terrain for at skabe en smule læ.

Trævæksten var yderst sparsom indtil begyndelsen af dette århundrede, og museumsinspektør Chr. Axel Jensen, der besøgte Sønderho o. 1910, oplyser, at gamle folk undrede sig, da de første træer blev plantet og mente, at de aldrig kunne trives.

Bindingsværksfragmenter i Kroens nordside. HM fot. 1928.

Øster Land 18.

Udmuring efter bindingsværksstolper. Matr. nr. 196, nordsiden.

Bindingsværk

Selv om stort set alle Sønderhos gamle huse i dag fremtræder grundmurede, gælder det, at de fleste af dem er opført som bindingsværkshuse, og at de – trods det helstøbte præg – først har fået deres nuværende udseende efter en eller flere gennemgribende ombygninger. Denne udvikling ses umiddelbart i de huse, hvor dele af bindingsværkskonstruktionen er bevaret i større omfang, som f.eks. i kroen, Sønderland matr. nr. 104 og Østerland matr. nr. 198 – eller hvor sporene af de forsvundne konstruktionsdele er tydelige, som f.eks. i Østerland matr. nr. 196, nordsiden og matr. nr. 224, østgavlen. I størstedelen af de huse, der er opført som bindingsværksbygninger, er imidlertid kun tagremmen i behold af det oprindelige facade-tømmer, og det eneste synlige spor kan her være den trænagle, hvormed stolpetappen – der som regel fortsætter gennem remmen og op i bjælkeundersiden – har været fornaglet. Hertil kommer en gruppe huse, hvis remme mangler spor af fornagling, og hvis oprindelige bindingsværkskonstruktion derfor i regelen først

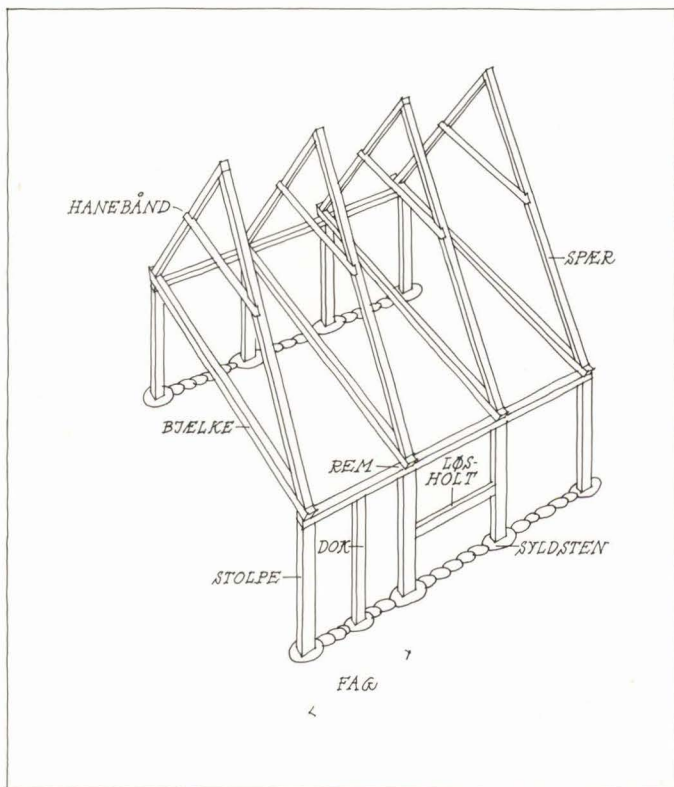
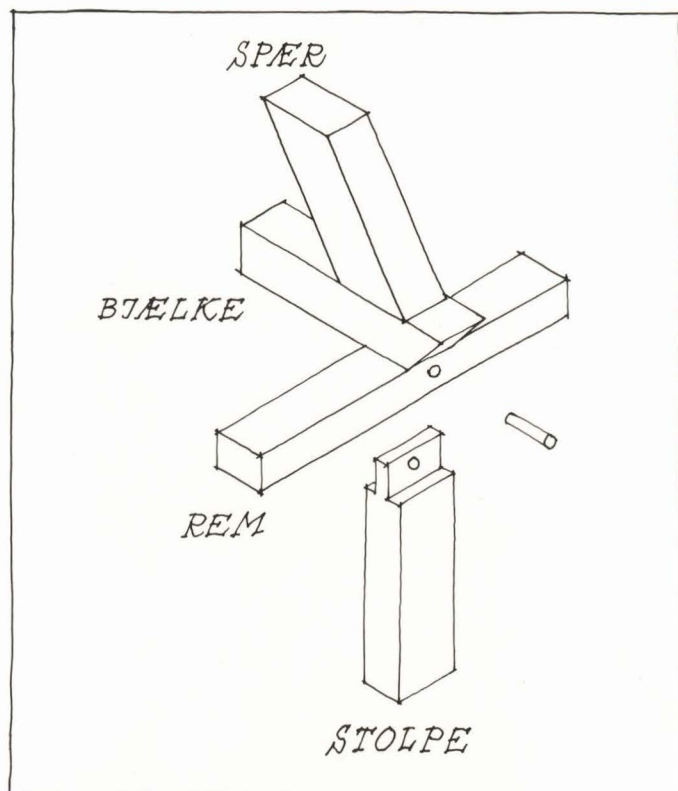
har kunnet fastslås ved gennemgangen af brandtaksationerne. Præstegården, der er Sønderhos bedst bevarede bindingsværkshus, hører til gruppen, hvis remme mangler afboringer.

De eksisterende bindingsværksfragmenter er vistnok alle af eg, medens tagkonstruktionen som regel er af fyr, selv om såvel spær som hanebånd af eg forekommer.

Bindingsværkshusene er tilsyneladende opført på fundamenter af syldsten, og de stolper, der ikke er kortet op som følge af råd, står direkte på syldsten. Nørland matr. nr. 141, 145^a+146^a, 148 og 166^a+167^b oplyses dog i brandtaksationer fra 1800-årenes begyndelse delvis at være opført af bindingsværk på en grundmuret fod.

Medens præstegårdens fag er uopdelte, har udbygningen på kroens nordside både vandrette løsholter og lodrette dokker. Taphuller for tilsvarende dokker er iagttaget i undersiden af tagremmen på Sønderland matr. nr. 90^d og 100, medens spor af løsholter – i form af afboringer – ikke har kunnet erkendes. Fagene er ofte nummererede med romertal på remmens yderside – undertiden såvel pr. hele som halve fag, som f.eks. på Sønderland matr. nr. 83 og 87^a, nordsiden.

Medens man i bindingsværkshuse plejer at finde tværafstivende konstruktionsdele, bladet eller tappet i hhv. bjælker og stolper, er det kun lykkedes at påvise spor af sådanne kopbånd eller indvendige knægte – som et gennemgående træk – i kroen, Sønderhos for-

mentlig ældste bygning fra 1722. Sporene kan iagttages i undersiden af den centrale bygnings bjælker og indicerer, at der oprindeligt har været tagbærende stolper i hvert fag.

Tavlene anføres i taksationerne fra 1800-årenes begyndelse at være murede med »brændte sten«, d.v.s. mursten. Lukkelsen under tagskægget synes at have været udført som en udmuring mellem remmens overside og den nederste lægte, som det kan iagttages på bl.a. Østerland matr. nr. 196, nordsiden eller med et brædt, en såkaldt »sugfjæl«, som på f.eks. kroens nordside.

I omtrent en halv snes huse har beboelsesafdelingen større husdybde end resten af huset. Den ekstra bredde markerer sig som et langstrakt, karnapagtigt fremspring – som regel i nordsiden – og gør tagprofilen skæv. Karakteristiske eksempler er Østerland matr. nr. 189^a og Sønderland matr. nr. 127^b, men også Sønderland matr. nr. 89^a+90^d har tidligere set sådan ud. Forholdet omtales i forbindelse med næsten alle disse huse, hvor de pågældende beskrives som værende helt eller delvis opført i bindingsværk – og kan derfor ikke generelt skyldes udvidelse i forbindelse med grundmuringen. At der på den anden side skulle være tale om oprindelige forhold, gælder i det mindste ikke Sønderland matr. nr. 93 og 127^b, hvor spor i bjælkelag og tagværk godtgør, at der er tale om udvidelse af det oprindelige volumen; men i andre af husene har det

Bræddebeklædt gavltrekant på Kroen. HM fot. 1928.

ikke været muligt at påvise tilsvarende, éntydige spor. I et enkelt tilfælde, Sønderland, matr. nr. 89^a+90^d, fremgår det dog af taksationerne, at der er tale om en udvidelse og her – såvel som andre steder, bl.a. Sønderland, matr. nr. 98^a – er udviklingen i øvrigt fortsat, således at også de smallere udhusafdelinger er blevet udvidet. Taksationerne afslører desuden, at også huse, som nu fremtræder med symmetrisk tagprofil, i tidens løb har fået husdybden øget. Det gælder således bl.a. Møllegården og Østerland matr. nr. 194^a+195.

Bindingsværkshusenes gavltrekanter, der er bevaret i stort tal, har lodret bræddebeklædning med mindst 7" brede, høvlede og pløjede brædder – hvoraf det første altid er opsat midt under kippen – og afsluttes under taget af profilerede vindskeder, som undertiden udskæres kunstfærdigt som f.eks. på kroens vestgavl og på kvisten på Østerland matr. nr. 180P. Gavltrekanterne fremtræder lige som de bevarede bindingsværksfragmenter rød- eller grønmaledede.

Bindingsværkskonstruktionen anvendes til op mod 1800, hvor grundmuren bliver den foretrukne byggemåde.

Toftestien 3

Vindskedeafslutning. Matr. nr. 214^a, vestgavl. HHE fot. 1945.

Øster Land 7, Hannes Hus.

Grundmur

Brændingen af teglsten har været kendt siden 1100-årenes anden halvdel, hvor de »brændte« eller »bagte« sten blev taget i anvendelse ved opførelsen af kirker og borge. Senere vandt de også indpas i byarkitekturen, men slog først sent igennem i landdistrikternes mere anonyme byggeri. Her dog tidligst i det sydlige vestjylland, hvor udviklingen fra bindingsværk til grundmur baseredes på den lokale fremstilling og brænding af teglsten, der – som hollandsk/frisisk påvirkning – i løbet af 1700-årene bredte sig nordpå i det træfattige område.

Præsten i Vilslev, nord for Ribe, kunne således midt i 1760'erne meddele: »At brænde teglsten og bygge grundmur i stedet for bindingsværk etc. er skønt ganske langsomt på en tid af 50 år avanceret ligesom skridt for skridt fra sogn til sogn fra sønder til nord, så at exempli gratia her i sognet, hvor før ej fast var en mursten at se og intet andet end lervægge i husene, nu ere adskillige teglovne oprettede og få eller ingen bøndergårde, der jo enten ganske eller til dels bestå af grundmur mest på den søndre og vestre side.«

I Sønderho blev teglstenene nu i første omgang anvendt til udmuring af bindingsværkshusenes tavl og til opmuring af ildsteder, men fra omkring 1800 nyopførtes store og velstandsprægede huse som f.eks. matr. nr. 186 og 220^a i Østerland helt og holdent i grundmur – og fra omtrent samme tidspunkt og frem igennem 1800-årene blev også bindingsværkshusene efterhånden omsat i grundmur. At disse omsætninger har været tiltrængte fremgår af, at bjælkelaget i de tidligere bindingsværkshuse ofte krummer over den langs-gående skillevej, fordi ydervæggen som følge af råd-nende eller udskridende stolpeender »satte sig« under belastningen fra bjælkelag og tagværk.

Grundmuret facade, 1/1 stens tykkelse. Bemærk vinduesfalsene. Matr. nr. 228, sydside. HHE fot. 1945.

De grundmurede ydervægge er opført enten på murede fundamenter – som ofte springer frem for såvel den udvendige som den indvendige murflugt – eller på syldsten. Langs murfoden findes ofte en brolægning udført med halvstore sten til opfangning af tagdryppet. I sin simpleste form består grundmuren af 1/2-stens vægge, som med fag-brede mellemrum udvides til 1/1-stens piller af hensyn til stabiliteten – og i sin mere solide og materialeforbrugende form af massive 1/1-stens vægge. I en lang række tilfælde er begge former anvendt inden for samme hus, således at f.eks. sydsiden er opført som 1/1-stens væg og nordsiden som »pillemur«. Det gælder f.eks. Østerland matr. nr. 228, »Hannes Hus«, hvor forskellen fremgår af, at remmen i sydsiden er skjult bag den yderste halve sten, ligesom murtykkelsen her har muliggjort isættelse af vinduerne inde bag murflugten, medens nordsidens tagrem og vinduer ligger helt fremme i facadeplan.

De grundmurede langsider afsluttes under taget af en muret – oftest toledet – gesims, hvori bjælkeenderne over de tynde »pillemur« indgår med led af påsømmede træklodser.

I adskillige tilfælde medfører grundmuringen herudover en ændret gavlopbygning, idet murværket fortsættes op forbi bjælkelaget til ca. en alen under hanebåndshøjde, hvorved gavltrekanterens lodrette brædebeklædning reduceres tilsvarende. Enkelte grundmurede huse fra o. 1800 – som f.eks. Sønderland matr. nr. 66 – opføres dog med gavle, der er murede i fuld

Nordsiden af Hannes Hus, Øster Land 7.

»Pillemuret« facade, 1/2 stens tykkelse. Bemærk at vinduerne ligger helt fremme i facadeplanet. Matr. nr. 228, nordside. HHE fot. 1945.

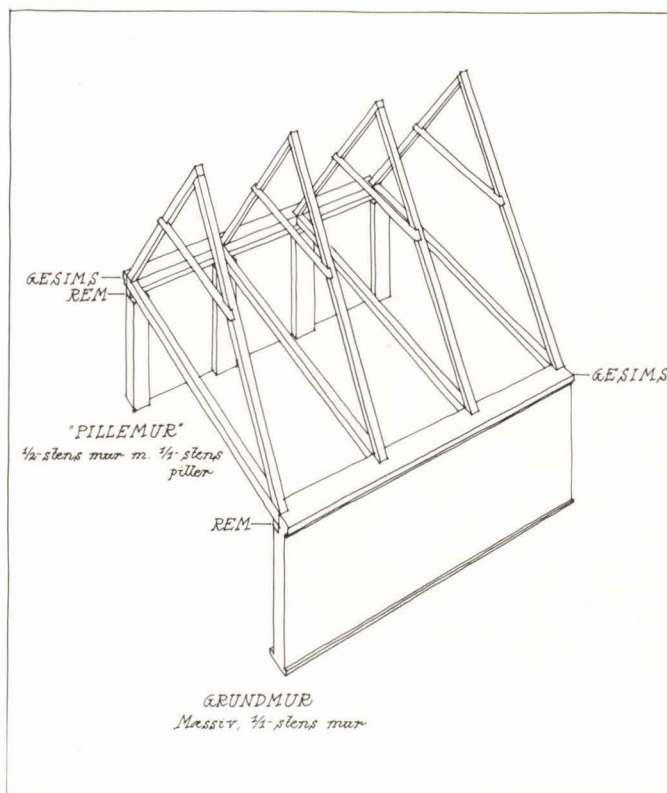
højde, og denne udformning bliver næsten enerådende i 1800-årenes sidste del. Murværket afsluttes i begge stadier af en gesims under taget.

Den i Sønderho næsten enerådende udformning af gavlene som helgavle er i øvrigt bemærkelsesværdig, fordi man i hele det sydlige Vestjylland i øvrigt afvalmer gavlene – således som man i Sønderho alene ser det på matr. nr. 24^b og Sønderland matr. nr. 75^a, hvor gavlene afsluttes med halvvalm, og på Østerland matr. nr. 188^a, hvor de halvvalmede gavle sammen med de øvrige to tagflader danner en pyramide over husets kvadratiske grundplan.

De murede gavle fastgøres til gavlbjælken med ankre, der – udformet som bogstaver og tal – kan angive husets opførelsestidspunkt og ejerparrets initialer, men det skal understreges, at initialer og årstal lige så ofte refererer til sekundære byggearbejder, som f.eks. grundmuring af bindingsværkshuse og til husets ejere på dette tidspunkt, og at husene derfor sagtens kan være ældre end årstallene angiver, jævnfør registrantens oplysninger.

Murstenene veksler fra et munkestenslignende format og ned til et flensborgerstensagtigt – ofte inden for samme bygning. Nogle af stenene har prægede initialer og årstal som f.eks. i nordsiden på matr. nr. 191, hvor HHJM KID 1796, henviser til Hans Hansen Jensen Munck og hustru Kirsten Iepsdatter, som ejede huset frem til 1805, og Chr. Axel Jensen har fundet en sten med tilsvarende ejer-reference på matr. nr. 188^a. De udaterede initialer i stenene i vestgavlen på matr. nr. 214^a kan dog formentlig lige så godt være tegl-

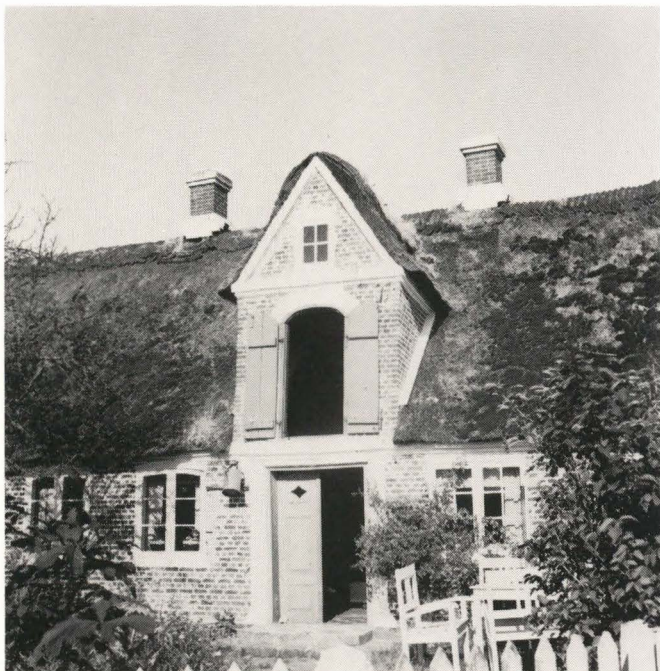
Mursten med initialprægninger. Matr. nr. 214^a, vestgavlen. HHE fot. 1945. **Toftestien 3.**

brænderens. Stenene er murede i kalkmørtel eller i ler, hvorefter der er fuget med kalkmørtel.

Den ældst kendte overfladebehandling, som kan følges tilbage til 1800-årenes midte – jfr. bl.a. forsidebilledet – består i, at facaderne efter skuring med en mursten – og evt. efter en svag rødkalkning – får fugerne trukket op med hvidt, lige som alle gesimser skures og hvidtes. Hertil hører en oliemalet staffering af stenene i såvel dørenes buestik som i vinduernes vandrette stik med skiftevis hvid, grøn og sort farve – ja, selv hvor vinduerne er anbragt umiddelbart under tagremmen, og hvor stikkene følgelig mangler, er stafferingen i regelen malet på remmen. Af samme ukonstruktive art er de hvide, og sagtens jævngamle, stafferede sålbænke, som troligt males under samtlige vinduer. Det har ikke været muligt at afgøre stafferingens alder, men i Østerland matr. nr. 180P ligger den for sydsidens vedkommende oven på en hvid afstregning af stenene i de murede stik og er altså sekundær. Senere varieres facadeoverfladebehandlingen med hvid kvaderopstregning på grå bund og med rød- eller gul-kalkning og ofte suppleret med pudsede og hvidtede – eller blot hvidtede – hjørnelisener og dørindfatninger samt med hvide stik i stedet for de hvid-grøn-sorter.

Alt træværk synes at have været grønmalet, når bortses fra vinduernes hvide sprosser og dørenes sorte slidfelter, men røde remme og gavltrekanter er forekommet – og hvide vinduer efter al sandsynlighed også – såvel som hvide udvendige murfalse for døre og vinduer.

Gammel Byvej 10. Sydfacaden.

Kviste

Over en af langsiderne døre rejser sig gerne en facadekvist med muret front og luge ind til loftet. Placeringen – der kun fraviges i de få tilfælde, hvor døren senere er flyttet – fremhæver husets hoveddeling i bolig og udhus, men skyldes sikkert også ønsket om at sikre en af udgangene mod nedskridende tag i tilfælde af brand.

Østerland matr. nr. 180^P, der er opført som bindingsværkshus, har bevaret sin sikkert oprindelige bindingsværksskvist med udkraget gavltrekan og hejsebom – og Nørland matr. nr. 151^a havde tidligere en næsten tilsvarende, men grundmuret kvist.

Medens disse høje pakhuskviste kun spænder over ét fag, har kroen på sydsiden en tre fag bred muret gavlvkist (se side 110). Nørland matr. nr. 156^d, der også er opført som bindingsværkshus, har fået tilføjet en to fag bred, muret kvist, der springer frem for sydfacaden som en slags risalit, og hvis gavltrekan har lodret brædebeklædning med svungen, nedre afslutning – et træk, der også findes på den jævngamle vestgavl fra o. 1805 på Østerland matr. nr. 225^a. Hyppigst har kvistene dog buet eller trekantet front. De buede kviste, der kaldes »aftengaf«, (arkengab, ark betyder bue) – og hvoraf to er fra hhv. 1828 og 1832 ifølge de påsatte årstal – forekommer i flere variationer:

Den mest almindelige fortsætter fra taggesimsens underste udkrøgning og afsluttes af dens øverste – og er så at sige indskudt mellem de to gesimsled – medens andre fortsætter facadens murplan under en ubrudt videreførelse af taggesimsen. Enkelte arkengab har træfront, således bl.a. Østerland matr. nr. 214^a og 197^b. I sidstnævnte tilfælde er det anbragt over nord-sidens bagdør, medens der over sydsidens hoveddør er arkengab med muret front.

Udformningen af de trekantede kviste varierer tilsvarende. Typen spænder fra den store, med hejsebom forsynede, på Nørland matr. nr. 209, over den mindre på Østerland matr. nr. 233 og til små, frontonagtige som f.eks. på Østerland matr. nr. 224 og 230. (Som et kuriosum kan nævnes kvisten på Sønderland matr. nr. 127, hvis udformning skyldes en sen udvidelse af køkkenets østligste fag). Også trekantede kviste med træfront forekommer, således bl.a. på Østerland matr. nr. 201 og 217.

I enkelte tilfælde springer såvel buede som trekantede kviste frem fra facaden som på bl.a. Sønderland matr. nr. 138^b, 112 og 75^a.

Facadekvistene omtales aldrig i taksationerne og lader sig sjældent tidsfæste, og det kan på denne baggrund forekomme nærliggende at opfatte arkengabene som jævngamle med de grundmurede facader, men i det mindste for de to daterede arkengab gælder det, at de er senere tilføjelser. Der kan dog næppe herske tvivl om, at arkengabene generelt er ældre end de trekantede kviste, hvoraf flere vides at være fra tiden efter 1800-årenes midte – og en enkelt har ligefrem afløst et arkengab.

Usikkerheden omkring dateringen af de enkelte facadekviste anfægter imidlertid næppe deres generelle udviklingsforløb fra høje pakhuskviste til lave, frontonagtige kviste med vindue i stedet for luge, og hovedtrækkene i denne udvikling viser klart en gradvis forskydning af de brugsmæssige krav til fordel for mere dekorative hensyn.

Digevej 4, matr. nr. 180a. Oldemors Hus. Nordsiden.

Kropladsen 17, matr. nr. 97b

Landevejen 7, matr. nr. 209

Ikke lokaliseret

Øster Land 14, matr. nr. 233

Landevejen 36, matr. nr. 138b

Øster Land 11, matr. nr. 230

Luger

Høsten blev bragt i hus gennem lugerne, hvoraf loens i regelen er to-fløjet og forsynet med rhombeformede ruder, medens lugen i den murede kvist over hoveddøren ofte har et overvindue, hvis overkarm følger kvistfrontens gesims. Gavllugerne har sjældent mere end én fløj og kan – i gavle, der er grundmurede til op over bjælkelagshøjde – afsluttes af buestik.

Lugerne er grønmaledede med hvid staffering.

Skorstene

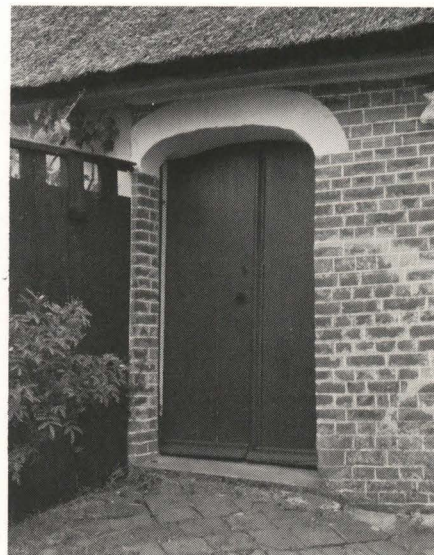
Sønderhos ældste skorstenstype findes på bl.a. matr. nr. 228 og 230 i Østerland og på matr. nr. 66 i Sønderland. Piberne har udkraget gesims – og i flere tilfælde desuden et bånd nogle skifter herunder – medens overgangen tag/skorsten inddækkes af en udkraget musetrappe. Typen er dog i vid udstrækning afløst af skorsten med udkraget sokkel og gesims. Fælles for de to typer er, at gesims, bånd og sokkel – eller i det mindste soklens øverste skifte – er skuret og hvidtet, medens piben i øvrigt fremtræder med samme overfladebehandling som husets facader.

Landevejen 38, matr. nr. 139a

*Gammel Byvej 14,
matr. nr. 153b*

Digevej 31, matr. nr. 226b

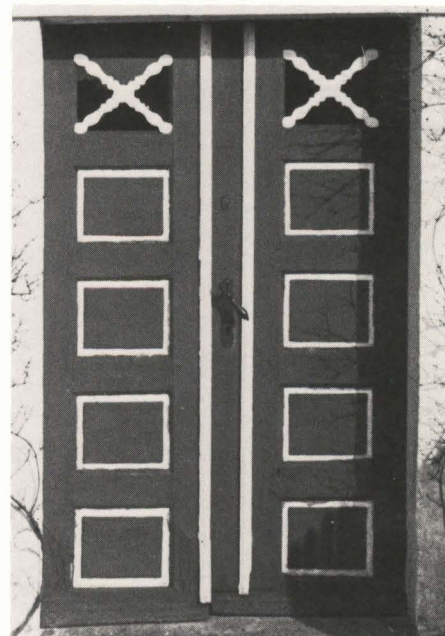
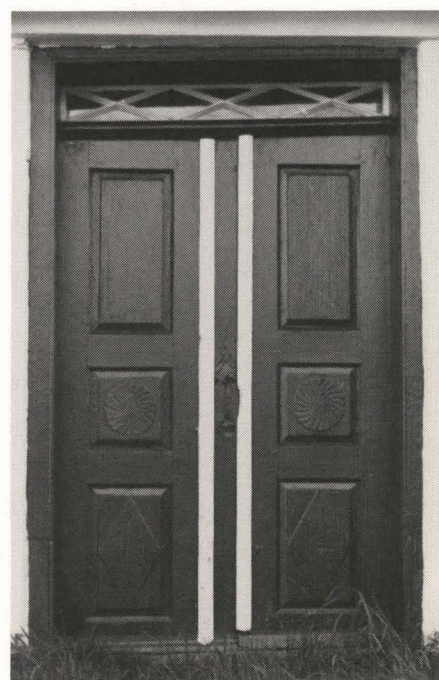
Yderdøre

De grundmurede huses oprindelige yderdøre er halvdøre – ofte med en lille, kvadratisk, hjørnestillet eller rund rude i overdøren. Dørene har svære sidekarme på indersiden af ydermuren, og karmene er fastgjort til denne med gennemgående bolte, der kan ende i smedede rosetter. På grund af den tilbagetrukne placering følger dørene sjældent det murede stiks bue, men afsluttes vandret i højde med tagremmen. Der forekommer dog også heldøre – eller tofløjede revledøre som i Østerland, matr. nr. 226^b – og kroens hoveddør er udført som en to-fløjet revledør med pålagte, riflede fyldinger. Dørene har smedede klinkefald og låse og er overvejende grønmaledede med sorte slidfelter omkring greb og klinker.

Halvdørene afløses som type – formentlig fra tiden hen imod midten af 1800-årene – af to-fløjede fyldingsdøre med lige overside. De ældste af disse døre har tre fyldinger i hver fløj: øverst en høj, riflet og nederst en lavere med en riflet rhombe på fyldingens i øvrigt glatte spejl og mellem disse to en kvadratisk fylding med en skåret roset. Den viste dør sidder i et af Sønderhos største huse, hvorfor der undtagelsesvis er blevet plads til et overvindue under gesimsen, medens en jævn gammel dør i Møllegården i stedet har en lille oval rude øverst i hver fløj.

Efter 1800-årenes midte ændres de to-fløjede døres opdeling, så hver fløj nu får tre pyramidefyldinger eller fire, lave, affrisede fyldinger under en diagonal-sprosseopdelt rude af samme størrelse som fyldingerne. De to-fløjede døre er næsten uden undtagelse malet grønne med hvid staffering og er ofte forsynet med pudsede eller blot hvidtede indfatninger af samme form som hjørnelisénerne.

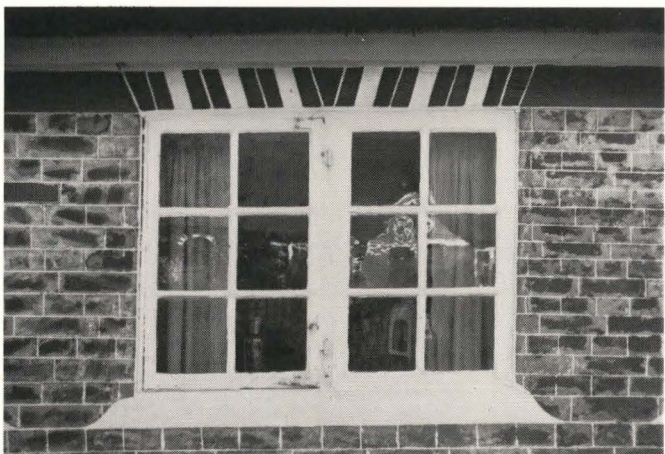
Senere forekommer døre med tilsvarende opdeling, men med fladbuget overside svarende til det sene 1800-tals vinduer som i Østerland matr. nr. 181^a, men der skal vendes tilbage til denne periodes døre i et senere afsnit.

Toftestien 27, matr. nr. 185.

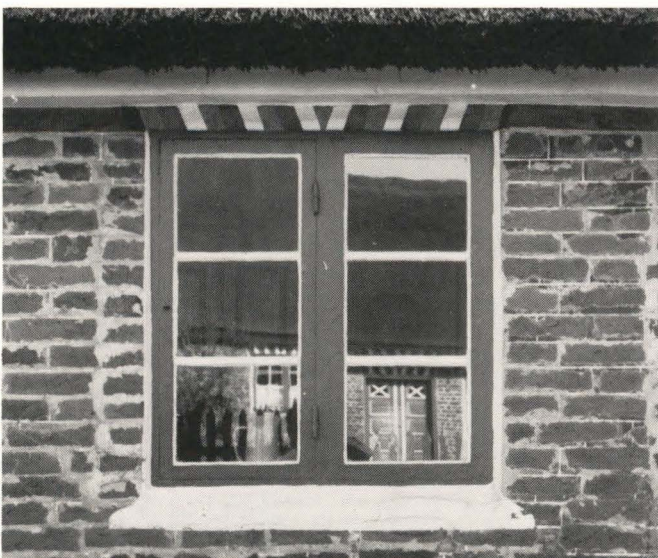

To-rammet vindue med ni-rudede rammer.
Vinduerne har lodpost af type A.
Billedet på side 99 viser vinduerne med ældre farveholdning.
Sønder Land 26, matr. nr. 83.

To-rammet vindue med seks-rudede rammer.
Vinduer med denne opdeling kan have lodpost af type A, B, C, D, E, F, G.

To-rammet vindue med tre-rudede rammer.
Vinduer med denne opdeling kan have lodpost af type F eller H.

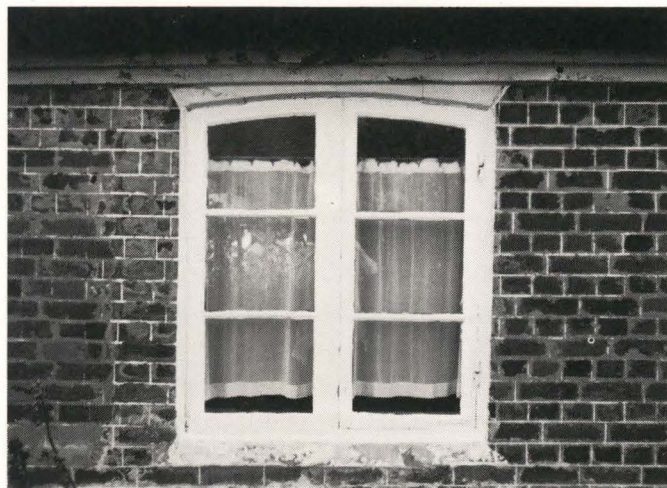

Vinduer

Sønderhos ældste, kendte vinduesudformninger havde smårudede rammer med blysprosser. Disse rammer eksisterer nu ikke længere, men omtales i brandtaksationerne. Det kan dog ikke udelukkes, at flere af de ældste, bevarede vinduer oprindeligt har haft rammer med blysprosser – som f.eks. de to med ni-rudede rammer i Sønderland matr. nr. 83, de små tre-rammede vinduer i kroens nordside og en række af vinduerne med seks-rudede rammer.

Formentlig i 1700-årenes slutning begynder vinduer med træsprosser i rammerne at vinde indpas. Det er de nu så karakteristiske vinduer med seksrudede rammer, der i taksationerne benævnes »nymodens« eller »engelske«. På forsidebilledet af Østerland matr. nr. 237^a er vinduer af denne type grønne med hvide sprosser og kitning, og denne farveholdning er da også – senere sammen med helt hvide vinduer – omtrent enerådende på ældre billedmateriale.

Vi mangler desværre tilsvarende oplysninger om, hvornår vinduerne med tre-rudede rammer i Sønderho begynder at afløse de seksrudede, men tidspunktet skal sikkert søges omkring 1800-årenes midte, hvorefter typen dominerer til o. 1870, hvor vinduerne fra at have haft lige overkant bliver fladbuede.

Fladbuet, to-rammet vindue med tre-rudede rammer.
Vinduer med denne udformning har lodpost af type H samt variationer heraf.

Tværsnit i lodposte med karakteristisk profilering (gengivet i ca. halv størrelse).

Type A: o. 1700

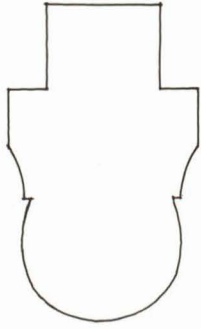
Type B C D: sidste halvdel af 1700-årene.

Type E: o. 1800

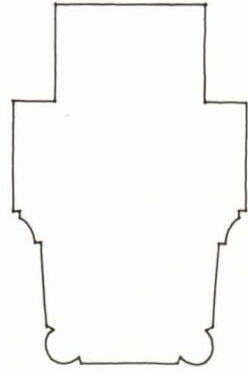
Type F G: første halvdel af 1800-årene.

Type H: omkring og efter midten af 1800-årene.

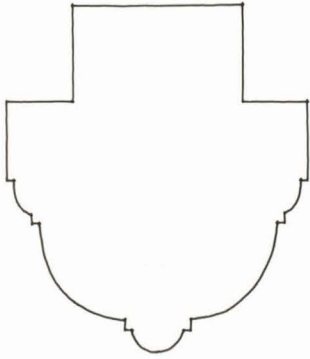
A

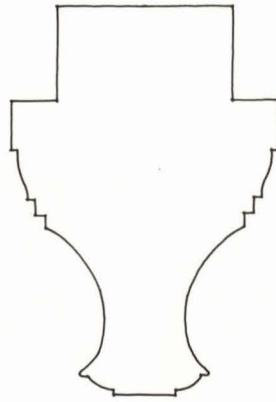
E

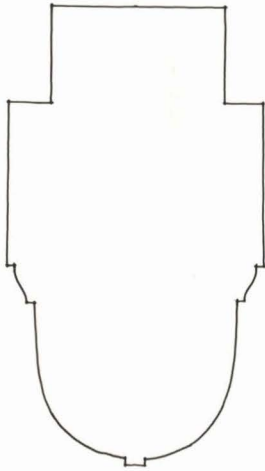
B

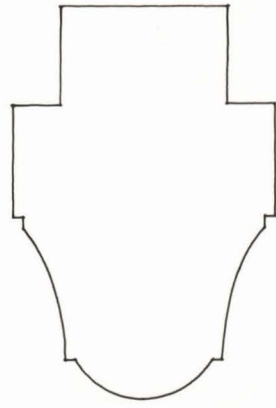
F

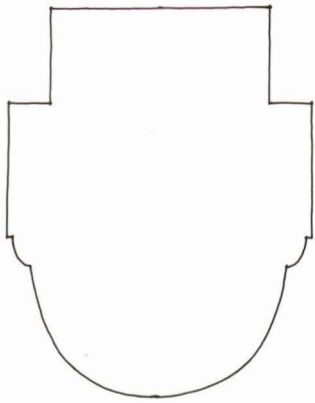
C

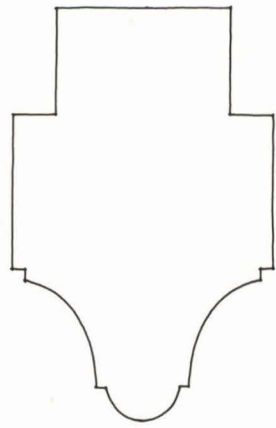
G

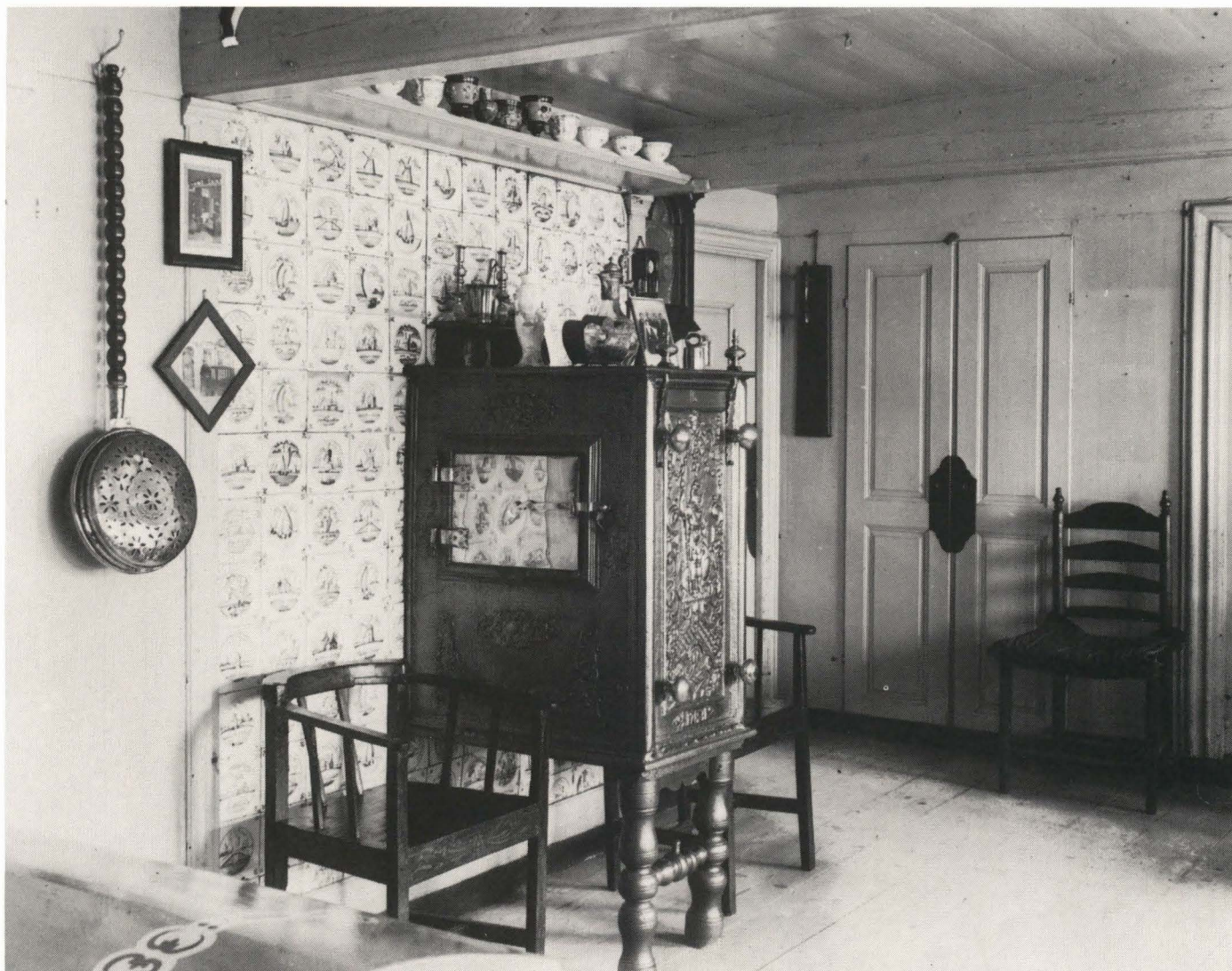

D

H

»Synder donsk«. Matr. nr. 228. HHE fot. 1945. Hannes Hus, Øster Land 7.

Plandisposition og indretning

Sønderhohusenes planer er i store træk disponeret ens, uanset størrelse. Husenes ene ende, og største del, optages af boligen, og den anden ende af stald og lo, og det er tilsyneladende temmelig vilkårligt, i hvilken ende boligen placeres. Dog synes der – som tidligere nævnt – i de huse, der er placeret vinkelret på de nord-syd gående veje at være en tendens til at lade husets udhusafdeling vende ud mod vejen.

Beboelsen adskilles fra udhusafdelingen af en forstue, der kaldes »æ frangel« (fremgulv) og er disponeret omkring en langsgående skillevej, således at den spænder over to rækker rum i dybden. Fra »æ frangel« kommer man ind i »synder donsk« (sønder dørn), hvorfra der gennem døre i den langsgående skillevej er adgang dels til køkkenet og dels til »naar donsk« (nørre dørn). Disse tre rum – køkkenet og de to »donsk'er« – er boligens vigtigste og udgør grundstammen i plandispositionen. Fra »synder donsk« er der des-

uden adgang til sydsidens yderste rum »æ stow« (stuen) – og i de store huse kan der være indskudt et fagbredt »melkammer« eller »melstow« (mellekammer el. -stue) mellem »synder donsk« og »æ stow« – lige som der bag »naar donsk« kan være et rum, som undertiden benævnes »æ fag« (faget). I tilslutning til køkkenet – eller på den anden side af »æ frangel« – ligger spisekammeret, der ofte har halv- eller helkælder, og i de større huse kan der være bryggers i udhusafdelingens sydside. Stald og lo omfatter som regel to-tre fag, hvoraf lo-faget i regelen er kendeligt på større fagbredde samt på facadens to-fløjede luge.

I enkelte huse er plandispositionen spejlvendt omkring hovedskillevejgen, således at de for sydsiden karakteristiske rum – herunder den største opholdsstue – vender mod nord, og de for nordsiden karakteristiske vender mod syd. Det gælder f.eks. Sønderland matr. nr. 64° og Vesterland matr. nr. 35^a og 37.

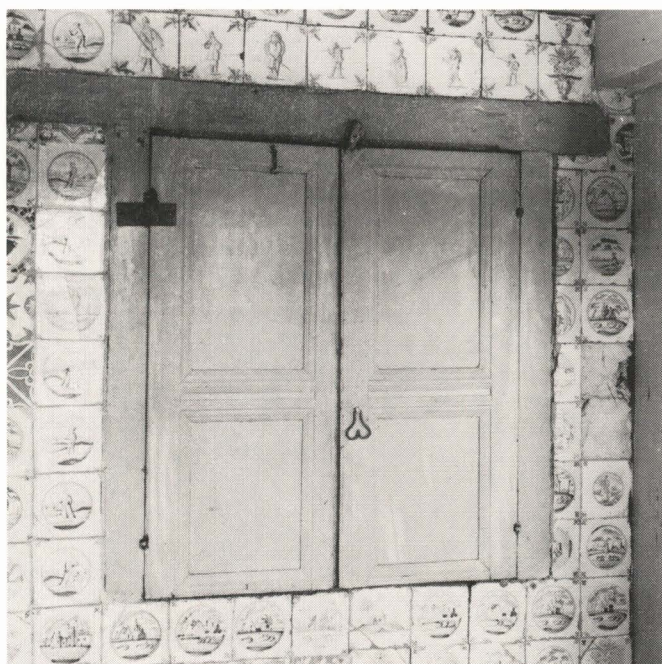
Om husenes indretning og udstyr skriver museumsinspektør Chr. Axel Jensen – som besøgte Sønderho omkring 1910 – blandt andet:

»I gamle dage gik man sædvanligt ind ad køkkenvejen. »Æ frangel« skilte våningslejlighed og udenomslejlighed. Reglen var, at fremgulvet gik helt igennem huset med døre (halvdøre) både i nord og syd. Midtpartiet kunne være halvvejs spærret af en alkove, nu er det ofte helt lukket. Træværk og døre var sædvanlig mørkerødt malede; gulvet kunne være lagt med kvadratiske sandstensfliser, måske også med mursten.

Våningslejligheden har ingen stue, der går gennem hele husets dybde. – Ligger den i husets vesterende, og vender facaden mod syd, findes køkkenet altid vest for frangelets nordende, skilt fra denne med bræddeskillerum, hvori der endnu jævnligt ses profilhøvede brædder. På denne skillevejg sidder der ind mod køkkenet tallerkenrækker af vanlig form. Køkkenet har i øvrigt under de to nordvinduer et hvidskuret køkkenbord og en vask af træ (uden afløb). I dets sydvestre hjørne står skorstenen, som nu i regelen har komfur med flisevæg. I ganske enkelte tilfælde står endnu den gamle, åbne arne med pandetræ. Enkelte steder ses arnedøre, og både træværk og mur er da rødmalet, lige som alle døre og køkkenpaneler regelmæssigt var brunrøde. Under arnestedet kunne være bageovn, som havde træk op i skorstenen ad en murkanal, og hvortil man nåede ad et rundbuet hul nede ved gulvet; foran det var da i køkkengulvet en til daglig dækket fordybning, hvor bagersken stod. Inde i skorstenen fandtes selvfølgelig grydefod, grydekrog og lignende redskaber.

Termansens hus. Søndertoft 2.

Arnedøre. Matr. nr. 66. HHE fot. 1945.

»Synder dansk«. Matr. nr. 228. HHE fot. 1945.

Hannes Hus, Øster Land 7.

Ligesom skorstenene havde to bilæggere, således havde køkkenet foruden frangeldøren to andre døre til husets to opholdsrum, *sønderdansk* og *nørredansk*, eller vinter- og sommerdansk, som de også kaldtes, idet det første brugtes om vinteren, det andet om sommeren. Sønderdansk syd for køkkenet var det største, så langt, at det foruden køkkendøren kunne have en dør ind til nørredansk. I denne mellemdør, lige som i dansk døren ud til frangel, findes hyppigt et lille vindue, med flaskebundsrude eller sprossedelt. Vinduesvæggen er ofte klædt med hollandske fliser – i regelen helt fra loft til gulv, blot afbrudt af en liste i underkarmens højde, og ligeledes kunne en af væggene mellem vinduer og dør – gerne den vestre – være fliseklædt. Her sad hyppigt pragtstykket, et sæt billedfliser på seks-ni stykker, der tilsammen dannede en kat, en fugl eller et skib.

Med fliser er også væggen omkring bilæggeren klædt – fra køkkendøren og hen til det mælkeskab, der altid var kakkellovns nabo. Bilæggerne, hvoraf nogle få er bevarede, er forbavsende hyppigt af tysk fabrikat, nordmænd ses ikke. Adskillige stammer fra samme støberi, mærkede med bogstaver efter størrelsen. På en af de største: E 1783. Jævnligt havde bilæggeren låge i siden, så at man kunne varme mad i den. Over bilæggeren kunne der tæt ved loftet være en hylde med tallerkener og kopper. Gardiner kendtes ikke, men der kunne være hæfter til »vinnerklæder«.

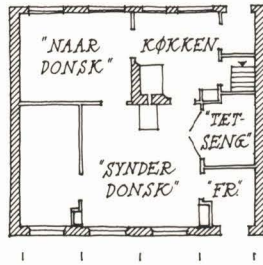
Karakteristiske plandispositioner med ét ildsted.
 Efter opmåling af Hans Henrik Engqvist og Jesper Termansen, 1945.

Karakteristiske plandispositioner med to ildsteder.
 Efter opmåling af Hans Henrik Engqvist og Jesper Termansen, 1945. ▷

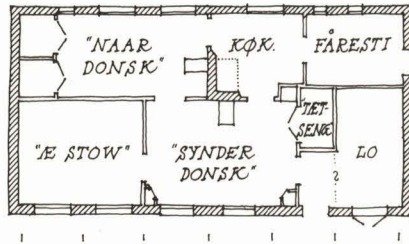
Øster Land 18

ØSTERLAND MATR. NR. 196

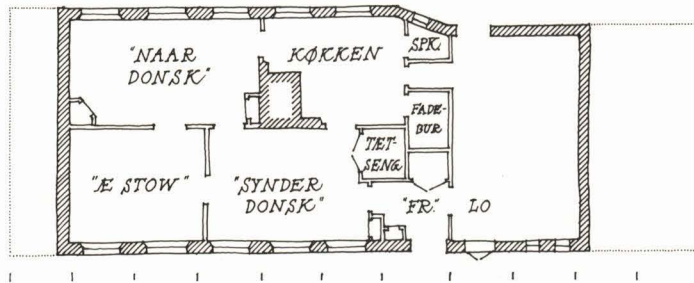
Nord Land 36

NØRLAND MATR. NR. 179

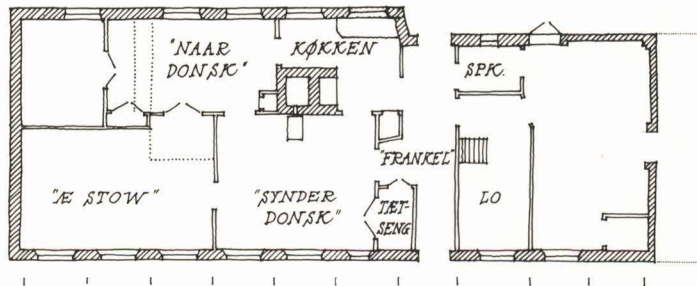
Toftestien 6

NØRLAND MATR. NR. 205

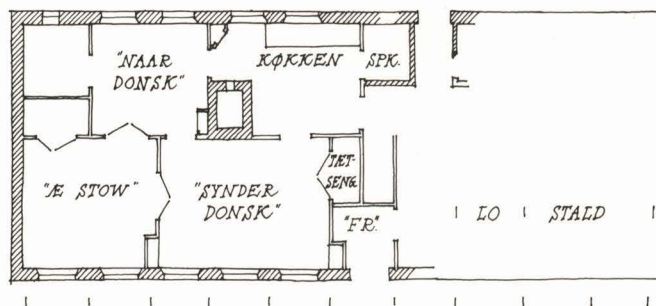
Landevej 22

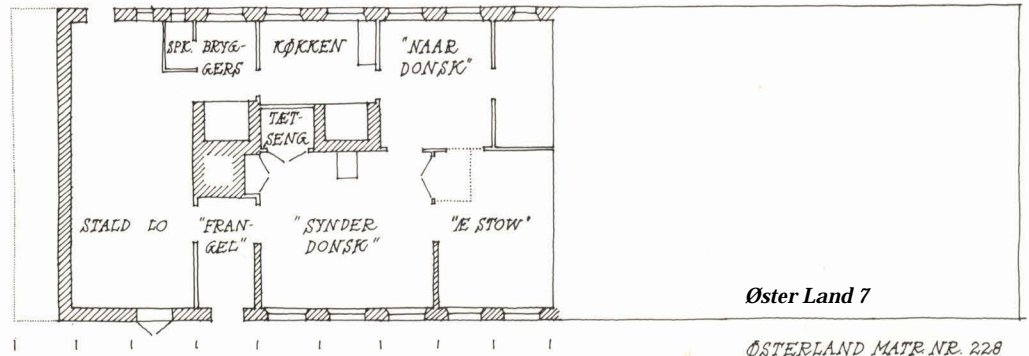
SØNDERLAND MATR. NR. 127

Øster Land 16

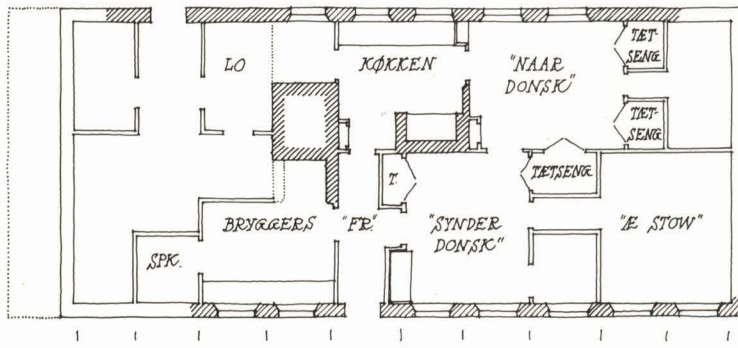
ØSTERLAND MATR. NR. 197

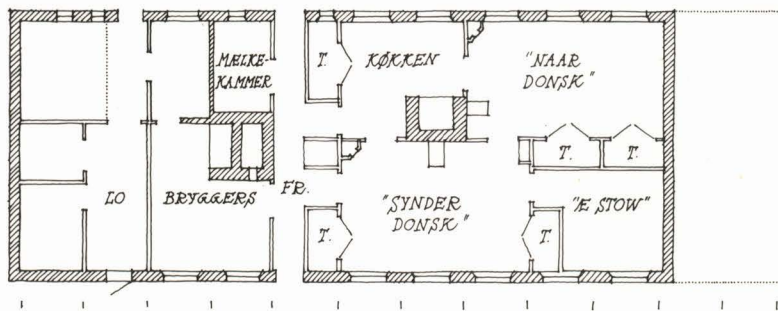
Øster Land 7

ØSTERLAND MATR. NR. 228

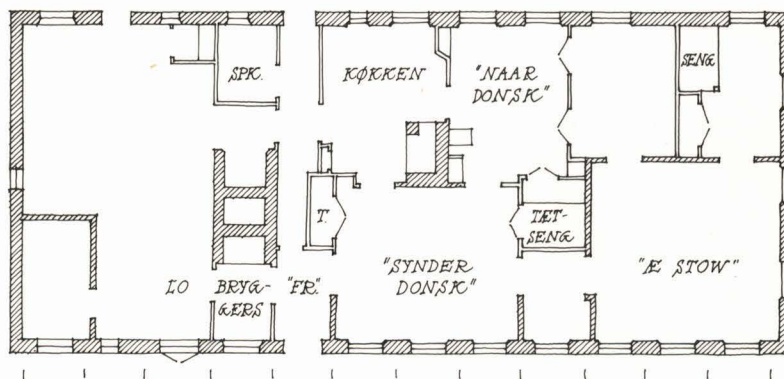
Nord Land 19

NØRLAND MATR. NR. 202

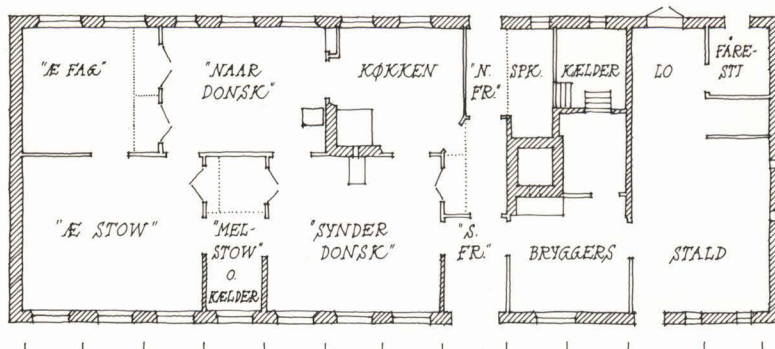
Digevej 27

SØNDERLAND MATR. NR. 99

Digevej 6

ØSTERLAND MATR. NR. 181

Digevej 4

ØSTERLAND MATR. NR. 180

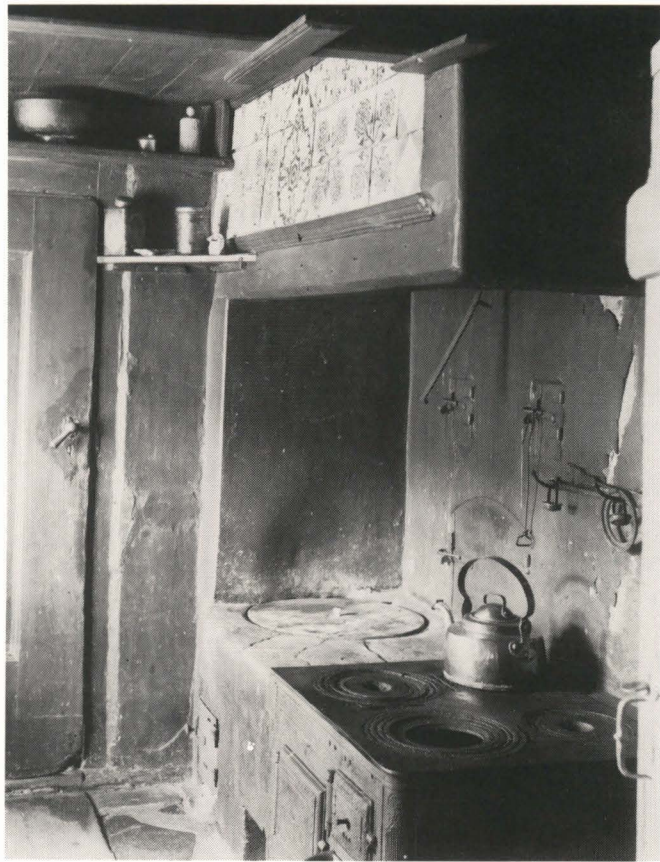
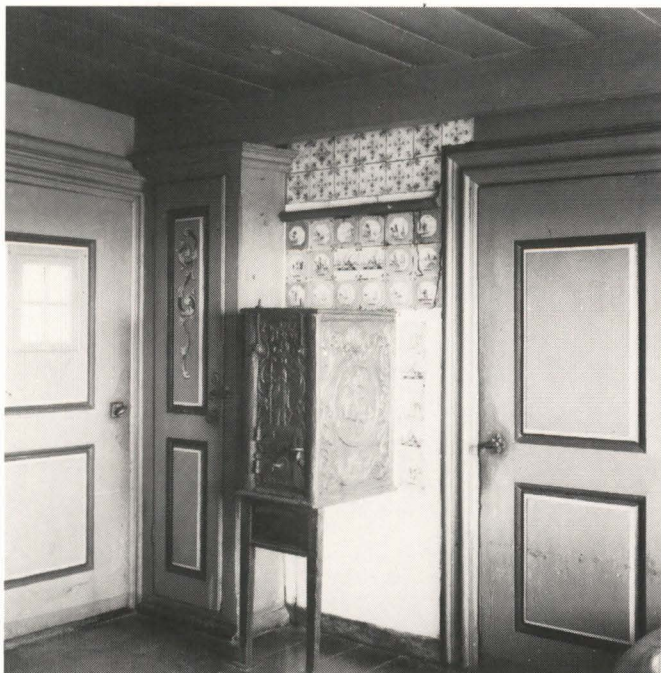
Foruden det ovennævnte, lige op til bilæggeren stående *mælkeskab* med een lang dør fandtes i et af danskhjørnerne et *»hug'skab«* med glasdør, klap og underdør, bag glasset stod sølv og porcellæn. På sønderdanskets vestvæg (eller andetsteds) stod en *»klokke«* i højt træhus, som kunne være indbygget i panelet.

En *»tætseng«* (alkovenavnet bruges ikke) har sin plads på den ene eller på den anden side indgangsdøren fra frangel'et. Ganske enkeltvis forekommer almindelige himmelsenge. Hvor der var mange børn, kunne tætsengene være delte i to etager, som køjer. Vægpaneler kunne forekomme, men de var ikke almindelige.

Panelerne og dørenes farve er nu sædvanlig egetræsodring. Også hvid maling forekommer. Tidligere var grønt og blåt særligt yndede farver, og muligvis er der her en tidsforskel, således at blåt er en ældre mode end grønt. Den ældste maling, som erindres, er blomstermaling i rokokomaner som på kirkens pulpiturer, den maledes af en maler, som var kommet fra Rømø, og hed derfor *»Rømmesmaling«*. Almindelig var blåhvidlig rokokomarmorering med røde og grønne lister. Den egentlige Rømmesmaling var vist i brug ca. 1800, andre og yngre dekorationer havde et mindre elegant præg. Hvad der nu er levnet, er kun yderst lidt. Under nyere malingslag ville der dog kunne fremdrages en del.

I gamle dage sad de vistnok mest til nord, og sønderdansk var vistnok mere stadsstue. Nørredansk var i alt væsentlig udstyret som sønderdansk – med de nødvendige topografiske forandringer. Bilæggeren stod på østvæggen. Mellem køkkendøren og nørrevæggen fandtes stundom et hug'skab, og på sydvæggen ved

»Naar dansk«. Matr. nr. 181^a. HHE fot. 1945. Digevej 6.

Bryggers. Matr. nr. 180^b. HHE fot. 1945. Oldemors Hus, Digevej 4.

siden af døren mellem de to dansker fandtes ofte en tætseng, der delvis fyldte det lille *mellemkammer* vesten for sønderdansk. I dette kunne der også stå en seng, og der kunne være kartoffelkælder i gulvet. En anden alkove var gerne indrettet på nørredansk' vestvæg, og bag om denne fandtes så et lille, vinkelbøjet pulterkammer.

Stuen – *æ stow* – husets sydvestligste rum, havde indgangsdøre fra mellemkammeret og nørredansk og er i regelen ganske lille, men i øvrigt møbleret på storstuevis. På vestvæggen står gerne skatol og dragkiste, under vinduerne kister, der gerne var blå med malede ornamenter. Et yngre klædeskab kunne findes, helst på nørrevæggen.

På den anden side frangel kunne være et bryggers, men dette manglede meget hyppigt, og så stødte æ frangel sammen med tærskeloen. Denne har plankevægge og plankegulv, eftersom ler er sjældent og kostbart. Loen kan gå helt gennem huset, hvis ikke dens nørreside er indrettet til en kælder, der er nedgravet i jorden, men som når til loftet, og som bruges til spisekammer. Døre fører gennem loens nordparti fra frangelet og ud til stalden (*båsene*). Her stod de to køer, der tidligere sædvanlig holdtes i retning Nord-Syd, gulvet er gerne lagt med mursten. Syd for kreaturerne går en firkantet fordybet rende. Nord for deres hoveder står en bræddevæg, hvori firkantede luger.

Høet skydes ned fra loftet og fyldes derefter gennem lugerne ind til krybberne. Rummet kaldes »hjøgel«. Fårene havde i reglen deres plads i staldens sydøstlige hjørne, hvor der kunne være en særlig mindre dør ved siden af den større stalddør. Nu holdes der i reglen kun et par får og en ged; kun på gårdene uden for den egentlige by er der køer.»

Døre og gerichter

De gamle huses indvendige døre og gerichter har udformninger og profiler, som er karakteristiske i 1700-årenes sidste og i 1800-årenes første halvdel.

En kronologisk opstilling af de hyppigst anvendte profiler er forsøgt – men det skal understreges, at den samtidige anvendelse af træk fra forskellige stilarter gør det umuligt at sætte egentlige stil-etiketter på de enkelte snedkerarbejder.

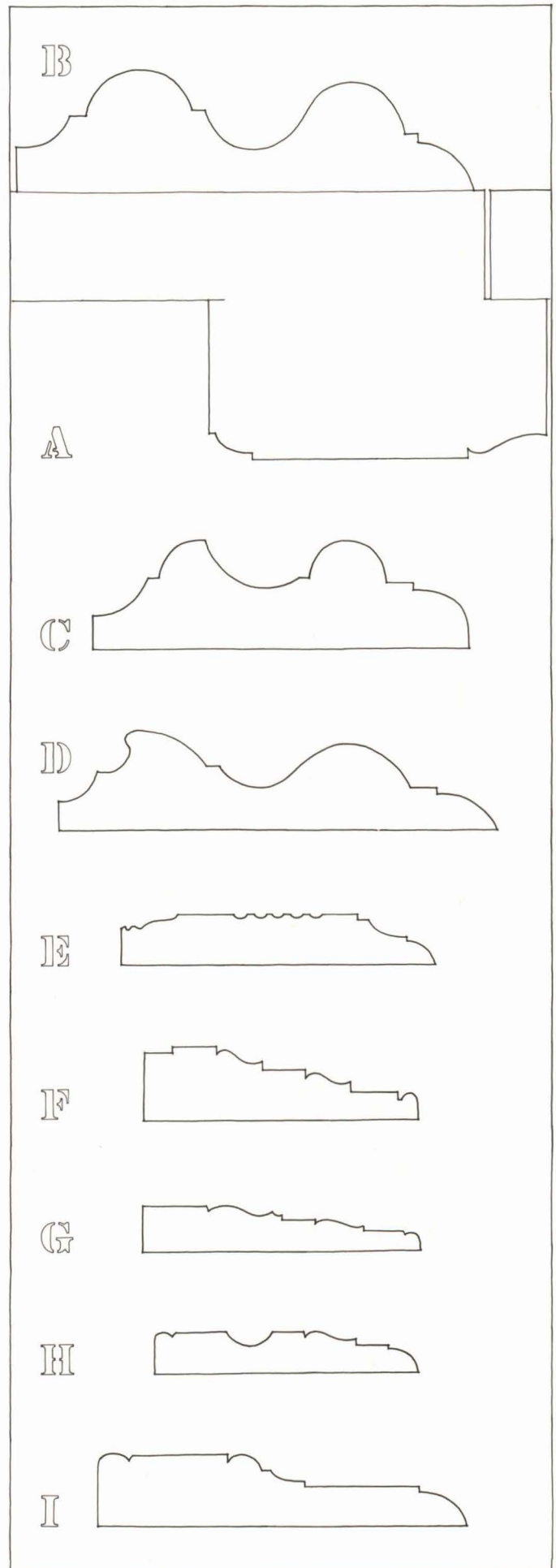
Typemæssigt ældst – og sikkert fra tiden omkring og kort efter 1750 – er en-fyldingsdørene med bredt, fladstafprofileret ramtræ, der undertiden afsluttes af en lille vulst og med indadbuget affrisning med platteafslutning, som i hjørnerne af fyldingens spejl danner konvekse kvartcirkelslag – og som yderligere kan være suppleret med en flad hulkehl. (Se principtegning 1, 2, 3 og 4).

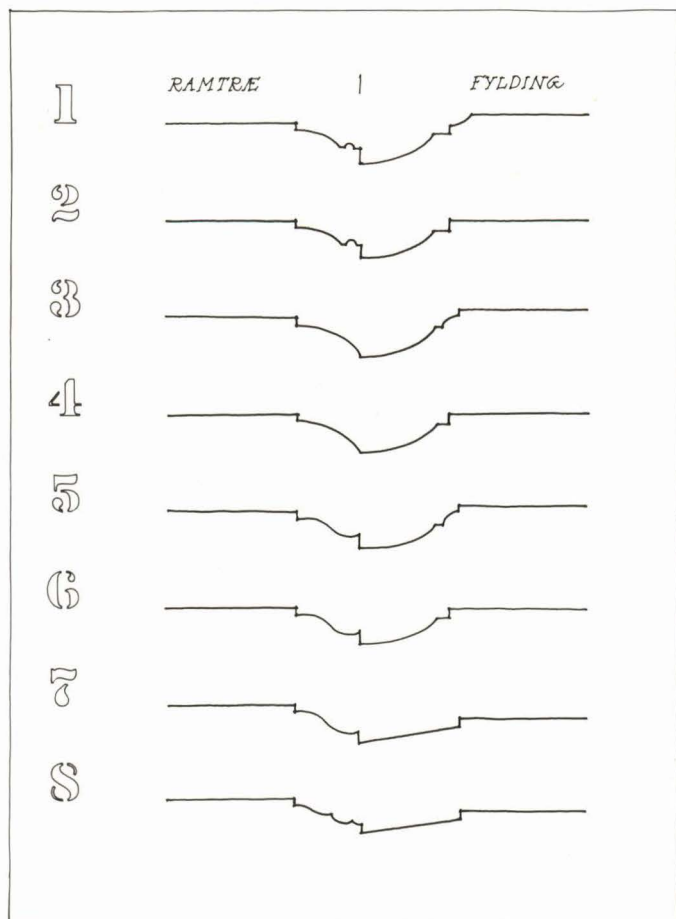
Dørene har kraftige stolpekarmer med fladstafprofilering (se gericht A) og har næppe fra begyndelsen haft gerichter, medens beslåningen udgøres af stabelhængsler og klinkefald af jern.

De forholdsvis få, jævngamle alkovedøre er to-fløjede med to tilsvarende fyldinger over hinanden i hver fløj.

Tværsnit i gerichter med karakteristisk profilering ▷
(gengivet i ca. halv størrelse).

En-fyldingsdør. Matr. nr. 181^a. HHE fot. 1945. ▽ Digevej 6.

Tværsnit i karakteristisk profilering af ramtræ og fyldinger i døre. Schematisk fremstilling.

Fra omkring 1770 og i det mindste århundredet ud følger en- eller to-fyldingsdøre, som har fladstaf- eller karnisprofileret ramtræ og buet affrisning med platte eller kvartstafafslutning. (Se principtegning 3, 4, 5 og 6) Fyldingsdørene benævnes »hollandske døre« eller »rammedøre« i brandtaksationerne. Dørene indfattes af gerichter, hvis profilering karakteriseres af den halv-runde vulst, hulkehlen og fladstaf'en, (se gerichter B, C og D) og er – i luksusudgaven – beslæet med hamburgerhængsler af messing og indstukne låse med messinggreb, udformet som delfiner.

De tilhørende alkovedøre har kannelerede gerichter og svungen, øvre afslutning – der i enkelte tilfælde krones af en forgyldt rocaille – en indfatning, som også en række »synder-donsk«-ovnpladser er blevet udstyret med.

De viste en- og to-fyldingsopdelinger tegner billedet frem til ca. 1850, selv om variationerne som f.eks. døre med fire-rudet vindue over høj underfyldning forekommer, men profileringen indskrænkes efterhånden til karnis i ramtræskanten og skrå affrisning inden fyldings spejl. (Se principtegning 7)

De ældre gerichters få og voldsomt svungne profilled afløses af flere og mindre, og profileringen præges af riflinger og vekslende karnis'er, platter og hulkehle. (Se gerichter E, F, G, H, I)

To-fyldingsdør og alkovedøre i »synder dansk«. Matr. nr. 181^a. HHE fot. 1945. Digevej 6.

Alkovedørene, der fortsat har to fyldinger over hinanden i hver fløj, profileres svarende til dørene og afsluttes igen vandret for oven.

Omkring 1800-årenes midte forekommer desuden trefyldingsdøre – (undertiden profileret som principtegning 8) og – bl.a. – en profilering af såvel ramtræ som gerichter med vulst og hulkehle, adskilt af platte (se gericht I). Denne opdeling og profilering anvendes til op i 1870erne.

Revledøre, der i brandtaksationerne benævnes »glatte«, anvendes igennem hele perioden, omend kun i forbindelse med spisekamre og udhusrum.

Sønderho i sidste fjerdedel af forrige århundrede

Efter 1800-årenes midte ændrer nybyggeriet helt karakter:

Husenes facader skyder i vejret – dels fordi rumhøjden øges, og dels fordi gulvniveauet hæves et par trin op over terrainet – og gavlene fortsætter op over taglinien, hvor de ender i kamme med lige eller svungen afslutning.

Facadernes murværk dækkes ofte af pudslag, medens vindues- og døråbninger forsynes med trukne, profilerede og hvidtede indfatninger – der undertiden lokalt omtales som »kradsede kanter«. Indfatningerne fortsætter ned forbi vinduerne og lander på soklen, og de således indrammede vinduesbrystninger forsynes i regelen med en pudset fyldingsdekoration. Enkelte af de nye huse opføres med en taggesims af formsten, og tilsvarende gesimser kan findes på gamle huse som Østerland matr. nr. 181^a og Sønderland matr. nr. 121. Husene opføres næsten alle med tegltag, men på bl.a. Nørland matr. nr. 164^a og på Sønderland matr. 78,

Butiksbygning fra o. 1876 med pudsede facader, fladbuede vinduer, svungne gavle og tegltag. Matr. nr. 119. Ældre postkort. **Sønder Land 3.**

begge fra 1870ernes begyndelse – samt i forbindelse med ombygning af det gamle hus, Vesterland matr. nr. 63 – forsøger man sig med træspån. At materialet ikke har svaret til forventningerne synes dog at fremgå af, at de to nye huse få år efter får tegltag, medens det gamle hus' tagflader senere beklædes med tagpap – et andet materiale, der for første gang omtales o. 1870.

En ny skorstenstype med støbt pibe på muret sokkel med hjørneaffasninger introducerer sammen med tagpappen industrialiseringens nye produkter.

Vinduerne bliver fladbuede og udformes enten som to-rammede vinduer med tre-rudede rammer – eller som fire-rammede vinduer, opdelt af postkryds, og med et-rudede overrammer og to-rudede underrammer. Og støbte jernvinduer tages i brug. Også yderdørene bliver fladbuede – enten i to-fløjet udformning med overvindue eller i et-fløjet med to-rudet vindue over prismeformede fyldinger i lavformat.

Hovedtrækkene i den traditionelle plandisposition går igen i flere af husene, men rummenes karakter er naturligvis helt anderledes som følge af højden og anvendelsen af gipsede lofter på undersiden af bjælkelaget. De indvendige døre er som regel store tre-fyldingsdøre med brede gerichter, hvis profilering ofte – lige som vinduernes – karakteriseres af platteadskilte

hulkehle og vulster, og den indvendige farveholdning domineres af brunlig ådring eller af lyse gråtoner og hvidt.

Som markante og velbevarede eksempler på de sene 1800-års huse kan nævnes Nørland matr. nr. 140 – samt det i forlængelse heraf beliggende gamle hus, der efter alt at dømme får sin nuværende karakter ved denne lejlighed.

Butiksbygningen på Sønderland matr. nr. 119 fra o. 1876 har som den eneste bevaret de svungne gavlkamme, men Nørland matr. nr. 150, 164^a og 165 samt Sønderland matr. nr. 78 – der alle er fra 1870ernes begyndelse – er opført med tilsvarende gavle. Vesterland matr. nr. 63 forsynes med kamme i samme manér i forbindelse med den omtalte tækning med træspån, og de karakteristiske udformninger af vinduer og døre går naturligvis igen i andre samtidige istandsættelsesarbejder. I enkelte gamle huse har denne og senere tiders krav om større rumhøjde resulteret i en forhøjelse af murværket – med tilsvarende løft af bjælkelag og tagværk. Ændringen er dog sjældent nogen arkitektonisk gevinst, men ødelægger husets proportioner og medfører et i egentligste forstand forvokset udseende.

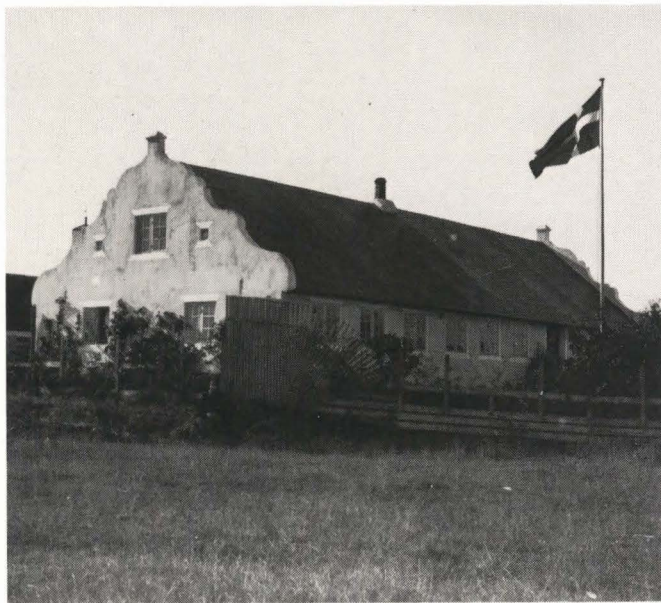
Præcis hvordan disse nye arkitekturdetaller fandt vej til Sønderho vides ikke, men de har bl.a. kunnet

iagttages i de nærmeste byer og andre fastlandslokalteter. Pudsdekorationer, gavlkamme og jernvinduer forekommer således fra kort tid efter 1800-årenes midte i såvel Ribe som Varde – og de svungne gavlkamme desuden på bl.a. herregården Estrup, fra hvis skove fanøboerne fik en del af deres tømmer.

I periodens seneste huse vender man tilbage til det blanke rødstensmurværk, således at kun gesimser og stik hvidtes, og gavlkammen går af brug efter at have været varieret til kamtakker. De fladbuede murhuller anvendes fortsat, medens døre og vinduer forenkles og udføres med lige overside, og dørenes opdeling ændres efterhånden til høje, smalle ruder over høje, smalle fyldinger. Egnspræget udvandes dog i stadig stigende grad, og denne udvikling kulminerer med opførelsen af huse, som mangler enhver forbindelse med den lokale byggeskik.

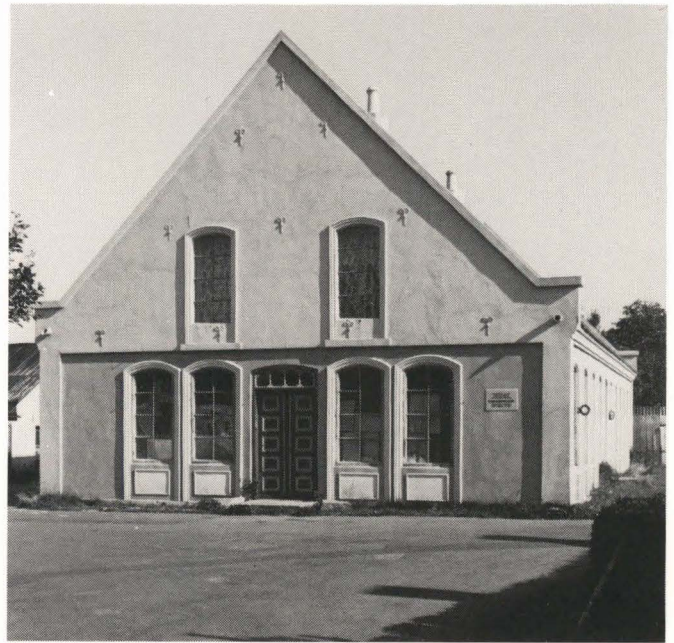
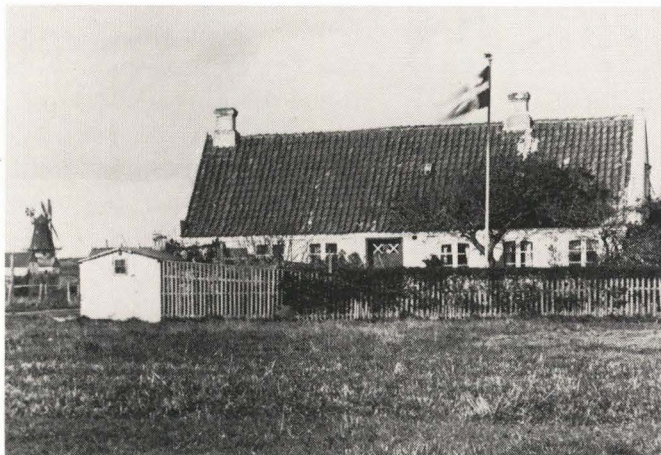
Kåvervej 14.

Gammelt hus med nyere gavlkamme, formentlig fra 1870erne. Taget har tagpapbeklædning på træspån. Matr. nr. 63. Ældre fot. P.JL.

Smedens hus. Landevejen 43.

Beboelseshus med smedje. Tegltaget, de lave gavlkamme og fladbuede vinduer skyldes efter alt at dømme en ombygning o. 1870. Matr. nr. 159. Ældre fot. P.JL.

Beboelseshus med butik, opført o. 1870. Matr. nr. 204^g. Kromanns Fabrik. Fanø Kunstmuseum, Nord Land 5.

1900-årenes præg på Sønderho

I tiden omkring århundredskiftet opførtes en række huse, som er helt ude af trit med den lokale byggeskik – bl.a. missionshuset, Villa Blanca og bageriet – og antallet af huse i denne kategori er desværre med mellemrum blevet forøget siden da. Der er imidlertid også opført adskillige huse, som er søgt tilpasset den gamle bebyggelse – undertiden dog blot (og helt forfejlet) ved at forsyne almindelige parcelhuse med trætag og smårudede vinduer. I de senere år er tilpasningsbestræbelserne imidlertid blevet støttet afgørende, idet bygningsmyndighederne har åbnet mulighed for opførelse af nye enfamiliehuse med en rumhøjde på 210 cm, hvilket er en af forudsætningerne for vellykkede nybygninger med lave facader som f.eks. Nørland matr. nr. 204ⁱ, Sønderland matr. nr. 67^b og Vesterland matr. nr. 62°. Desværre har dog hverken de gamle huses hovedform og materialevalg eller det gamle byområdes byplan dannet grundlag for den nye bebyggelse, som breder sig mod nord langs Postvejen.

En del af 1900-årenes huse er uheldigvis blevet placeret på byens karakteristiske, åbne grønninger, som på denne måde er blevet betydeligt reducerede, og det ville derfor være ønskeligt, om denne udvikling nu kunne standses ved opkøb og frivillig fredning af truede arealer.

Endelig er Sønderhos vejnet blevet asfalteret – heldigvis uden kantsten og egentlige fortove – og byen har fået ny gadebelysning, hvis motorvejsarmaturer til gengæld, sammen med skoven af antennemaster, trænger sig på som oplagte emner for forbedring. (Gamle armaturer kan ses på bl.a. side 195).

Vor tids præg på Sønderho fremgår dog i lige så høj grad af ombygnings- og vedligeholdelsesarbejderne på

Nyt hus, der fortjener at fremhæves for den vellykkede tilpasning til Sønderhos gamle bebyggelse. Matr. nr. 20⁴. **Nord Land 11.**

de gamle huse. Et af de gennemgående træk er her de foretagne udvidelser af beboelsen, som har medført, at der er blevet indrettet beboelsesrum i den oprindelige udhusafdeling eller på husets loft. For lofterne gælder det, at indretningen ofte medfører, at der bliver sat kviste i tagfladerne og store, tre-rammede vinduer i gavltrekanterne – samt undertiden, at arkengabets luge afløses af et vindue. Disse forsimplende indgreb ville dog i vid udstrækning kunne undgås, hvis man nøjedes med at indrette gavlværelser til beboelse og isatte rimelige gavlvinduer som nedenfor anført. eller – hvor denne indretningsmulighed er udelukket, f.eks. som følge af sammenbygning, og hvor der alene er brug for soverum – overvejede at anvende evt. arken-gab som kombineret vindue og redningsåbning. F.eks. ved at montere en uopdelt vinduesramme inde bag lugekarmen, således at lugefløjene bevares som en slags skodder, der kan stå på krog ud fra facaden. For gavltrekanter, hvis øverste del er bræddeklædt, gælder det i øvrigt ofte, at selv mindre, sekundære vinduer placeres sådan, at de skærer sig op i bræddebeklædningen og gør vold på husets vandrette deling. Der er derfor grund til at pege på, at man på bl.a. Nørland matr. nr. 183^a og på Sønderland matr. nr. 84 har

undgået denne uheldige konflikt ved at gøre gavlvinduet mindre end husets øvrige og ved at anbringe det lavere end normalt. – Samtidig skal det dog understreges, at bræddebeklædningen altid skal nå ned under gavltrekanterens halve højde.

Som overalt i landet forsøges også i Sønderho at reducere vedligeholdelsesudgifterne ved at erstatte de traditionelle materialer og udformninger med nyere produkter. Rødstensfacadernes hvide fugeopstregning er således opgivet de fleste steder – og ofte afløst af rødmaling af hele facaden – lige som de grå facaders hvide »kvadring« kun holdes ved lige få steder. Murværkets overfladebehandling foretages desuden i vid udstrækning med plastmaling, som mangler kalkens tekniske og æstetiske kvaliteter, og som derfor tit får facaderne til at fremtræde ubehageligt skinnende eller med krakelerede og næsten lasede malingslag – og i helt forkerte farvenuancer.

I et enkelt tilfælde har ønsket om indskrænkning af vedligeholdelsen ligefrem ført til, at overfladebehandlede facader er blevet ommuret i »parcelhusstik« med røde sten og sort, tilbageliggende fuge (og i lod), hvorved de har fået en – mildt sagt – afvigende karakter.

Der forekommer desværre også eksempler på, at

man – når dele af den murede gesims er faldet ned i forbindelse med tækkearbejde – blot banker et par brædder sammen til erstatning i stedet for at mure gesimsen op igen.

En særegen form for vedligeholdelsesindskrækning er flere steder forsøgt ved opsætning af tagpap uden på gavlenes bræddebeklædning, men metoden ser heldigvis ud til at være på retur – til gengæld er flere gavltrekanter på det seneste blevet beklædt med krydsfinér i stedet for brede brædder, hvilket er omtrent lige så skæmmende.

I ganske få tilfælde er stråtage afløst af eternit, men i de – forhåbentlig få – tilfælde hvor stråtaget under alle omstændigheder ønskes udskiftet med fast tag, må det ud fra hensynet til helheden – og under henvisning til de smukke tegltage på bl.a. Nørland matr. nr. 140^{a+c}, 204^g og 164^a – anbefales, at omlægningen foretages med røde, danske vingetegl af tilsvarende kvalitet, selv om denne tagdækning i de fleste tilfælde vil forudsætte, at tagkonstruktionen forstærkes.

I enkelte tilfælde er gamle vinduer blevet afløst af nye med termoruder – lige som nye vinduer med glaslistes i stedet for falskitning forekommer, men Sønderho har dog stort set undgået disse håbløst forkerte udformninger – endnu. Et næsten gennemgående træk er i øvrigt tilbøjeligheden til at male vinduernes karme og poste grønne og rammerne hvide. Det må opfattes som en sammenblanding af de gamle farvesætninger, hvorefter vinduerne kunne være grønne med hvide sprosser og kitning eller helt hvide – og for de fladbuede vinduers vedkommende helt hvide eller i det mindste ensfarvede.

For træværkets vedkommende er den traditionelle overfladebehandling med oliemaling dog i nogen grad erstattet af træbeskyttelsesmidler, hvoraf de fleste dog hverken har den rigtige farve eller dækkeevne.

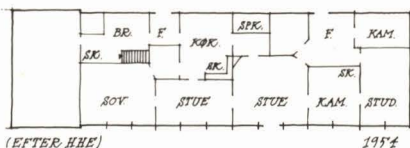
Bestræbelserne på reduktion af vedligeholdelsen gør sig også gældende i behandlingen af områderne omkring husene, hvor stenbroen langs murfoden beklageligvis kan ses erstattet af et grusbælte bag en række støbte kantsten, og hvor den karakteristiske hegning med enten tangdiger og buketornshække eller malede stakitter desværre i stort omfang er afløst af helt ukarakteristiske udformninger som raftehegn, trådnæt og bastante betonelementer.

Omvendt forekommer der dog også eksempler på, at nyere huse med stor ulejlighed er forsøgt gjort til »Sønderho-huse«. Således bl.a. skolen fra 1856, hvis oprindelige halvvalmede tegltage – som ved lejlighed burde genskabes – siden er blevet erstattet med stråtag og har fået halvvalmene rettet op.

Fremstillingen af 1900-årenes præg på Sønderho kan umiddelbart forekomme negativ al den stund byen har en af landets største, samlede – og bedst bevarede – gamle bebyggelser. Den dokumenterer imidlertid behovet for vejledning og retningslinier – såvel i forbindelse med nybyggeri som i forbindelse med vedligeholdelse og ombygning. Sådanne retningslinier – f.eks. i form af en bevaringsplan eller en bevarende lokalplan – skal ikke sigte mod en »fastfrysning« af de nuværende forhold, men skal sikre, at såvel vedligeholdelse som eventuelle ændringer udføres på en sådan måde, at Sønderhos samlede kvaliteter fastholdes og forøges. En bevaringsplan bør derfor – ud over *samtlig*e matrikler inden for byområdet – omfatte trafik- og parkeringsforhold, belægninger, beplantning, hegning, belysning, skiltning og antenneforhold. Gennemførelsen af en sådan bevaringsplans målsætning forudsætter imidlertid – ud over ejeres og brugeres positive medvirken – at reglerne bliver tilstrækkeligt detaljerede, og at planen følges op af økonomisk og anden form for støtte.

Sønderho Strandvej 1
Præsteboligen

KIRKETOFT

Matr. nr. 1

Fredet

Huset er en 13 fag lang bindingsværksbygning, som er forlænget mod vest med en 3 fag lang, grundmuret tilbygning. Facaderne fremtræder gulkalkede, men medens bindingsværksbygningens sydside er gulkalket over både tømmer og tvælv, er nordsidens bindingsværk rødmalet. Begge langsider afsluttes under taget af hvidtet udmuring mellem bjælkeenderne, medens den grundmurede tilbygning afsluttes under taget af en muret, hvid gesims, der er ført om hjørnet på vestgavl. Gavlene, der er grundmurede i fuld højde, afsluttes under taget af et hvidt gesimsled. Huset er stråttækt og har 2 skorstenspiber i rygningen.

Nordsiden har 1- og 2-rammede vinduer med 6-rudede rammer, hvorimod sydsiden og gavlene har 2- og 3-rammede vinduer med 2-rudede rammer. Alle vinduer er hvidmalede, og over gavlenes vinduer er der malede, hvide »stik« og under dem er der malet hvide »sålbenke«, lige som de udvendige murfalske er hvide. Nordsiden har en flammeret, rød- og grønmalet hoveddør med grønmalet indfatning samt en grønmalet halvdør, og sydsiden har en hvid, 2-fløjet hoveddør, der over brystningshøjde er opdelt som facadens vinduer.

Med langsidernes bindingsværk næsten intakt er Præstegården Sønderhos bedst bevarede bindingsværksbygning, men fortjener desuden at fremhæves for den forbilledlige vedligeholdelse med kalk og maling.

Præstegården er opført i 1749 og brandtakseres som det første hus i Sønderho allerede i 1761. Den består da af et stuehus, et »Skuur« i vestenden af dette og et ladehus nord for. Stuehuset er på 13 fag af bindingsværk i længden og 5 fag i dybden. Det er indrettet til stue, kamre, dørn, køkken og en halvkælder. Ladehuset er af bindingsværk, 7 fag langt og 3½ fag dybt. Det specificeres ikke nærmere, men det fremgår, at der er et kammer heri.

I 1793 brandtakseres præstegården atter. Stuehuset er fortsat på 13 fag, hvoraf de 11 østre er værelser, mens de resterende 2 vestre fag er bryggers og bageovn. Ladehuset er nu på 11 fag, ifølge et skøde siden 1764, hvoraf

Ejere:

1749- 1764 : Poul Zacharias Rafn

1764- 1792 : Ove Thiessen Foss

1792-(1794): Johan Christian Bierring

1794- : Sønderho Sogns Præsteembede

de 2 vestligste er værelser, mens resten er lo og stald. Der nævnes i denne taksation også et tørrehus på 5 fag, som muligvis er identisk med det tidligere omtalte »Skuur« og som senere er nedrevet (det er ikke med på Thobölls kort fra 1820, s. 11).

Efter anmeldt forbedring og ombygning følger i 1819 en omtaksning. Stuehuset er nu blevet grundmuret på vestgavlen og de 13 fag beskrives nærmere: I de 3 vestligste fag er der bryggers med ildsted og bageovn samt en indmuret kedel. De 7 mellemfag rummer stue, kamre, forstue og køkken. De har bræddegulv og panelbeklædte vægge. Der er engelske vinduer og rammedøre i denne afdeling. I de 3 østligste fag er der storstue og kammer med såvel optrukne som panelbeklædte vægge. Her er også engelske vinduer og rammedøre med indstukne låse. Ladehuset nord for (se Thobölls kort) er fortsat på 11 fag, men nu indrettet i sin helhed til lo, stald og foderrum. Det er senere nedrevet.

Præstegården var oprindeligt i privateje og blev købt af hver enkelt præst uafhængigt af embedet, men i 1794 blev den solgt til sognet som officiel embedsbolig.

Kåvervej 27
Sønderho gamle skole

VESTERLAND
Matr. nr. 2

Huset er 14 fag langt og grundmuret over en lav, muret sokkel. Facaderne fremtræder i røde sten med spor af hvid fugeopstregning. Langsiderne afsluttes under taget af en muret, hvid gesims, der fortsætter som et pudset, hvidt bånd hen over gavlene, der er grundmurede i fuld højde og afsluttes under taget af et hvidt gesimsled. Huset er stråttækt og har 2 store tagviste i den nordvendte tagflade samt 2 skorstene i rygningen.

Bygningen har 4-rammede vinduer med 4-rudede overrammer og 6-rudede underrammer. Vinduerne er grønmaledede med hvide sprosser og hvid kitning. Stikkene over vinduerne er hvidmalede, og under vinduerne er der malet hvide »sålbenke«, ligesom de udvendige murfælde er hvide. Nordsiden har to 2-fløjede fyldingshoveddøre med overvinduer. Dørene er grønmaledede med hvid staffering og har hvide, udvendige murfælde. I den østvendte gavltrekant sidder en grønmalet luge.

Ankerårstal: 1856 (vestgavl)

Sønderho Skole blev opført i 1856 på en ubebygget grund og brandtakseret samme år, hvor den beskrives som 14 fag lang, med teglstenstag og vinduer i gavlene. Der blev indrettet 3 skolestuer i bygningen. Senere tilføjes mod øst en udbygning, som først midt i vort århundrede atter nedrives, i hvilken forbindelse skolen bliver forsynet med stråtag.

Landevejen 55

Matr. nr. 3^a

Den grundmurede gård består af en 13 fag lang bygning med en 7 fag lang vinkelbygning og fremtræder med skurede og gråmalede facader. Langsiderne afsluttes under taget af en muret, hvidmalet gesims, der omslutter et arkengab med muret front over nordsidens ene dør, og som er ført om hjørnet på gavlene, der begge er grundmurede i fuld højde, og som afsluttes under taget af en tilsvarende gesims. Gården er stråttækt og har en tagkvist i den sydvendte tagflade samt 1 skorsten.

Bygningens vestlige del, der indeholder beboelsen, har hvidmalede, 1-, 2- og 3-rammede vinduer med 8-rudede rammer. Over vinduerne er der hvidmalede stik, og under vinduerne er der malet hvide »sålbenke«, lige som de udvendige murfælde er hvide. Bygningens østlige del, der rummer stalden, har jernvinduer, der ligeledes har hvide stik, »sålbenke« og udvendige murfælde.

Beboelsesafdelingens nordside har 2 grønmaledede fyldingsdøre med hvid staffering, og sydsiden har en hvidmalet havedør, medens stalden har en grønmalet revledør i østgavlen. Alle dørene har hvidmalede stik og hvide, udvendige murfælde. Østgavlen har desuden en grønmalet luge, medens arkengabet har et hvidmalet, 2-rammet vindue med 6-rudede

Ejere:

- 1789 : Jens Sonnichsen
- 1789- 1840 : Hans Hansen Frederiksen
- 1840- 1878 : Hans Jensen Frederiksen
- 1878- : Jes Sonnich Frederiksen
- : S. N. Thøgersen
- (1930): Marius Nielsen
- (1980): Erik Nielsen

rammer. Såvel luge som vindue har hvidmalede stik, »sålbenke« og udvendige murfalse. Op mod staldens nordside er opført en lille, grundmuret udbygning med lavt halvtag.

Vinkelbygningen, der rummer stald og lade har vinduer svarende til de øvrige staldvinduer samt 2 grønmalede, 2-fløjede ladeporte. Op mod ladegavlen er opført et grundmuret hønsehus med halvtag.

Tidligere lå der på dette sted en parallelgård med et ladehus med stald og vognport nord for stuehuset, det nuværende matr. nr. 3^a, således som det fremgår af bykortet fra 1870 s. 239. Alligevel har stuehuset ifølge den tidligste brandtaksation fra 1801 en staldafdeling, idet de 4 østfag af det ialt 12 fag store hus indeholder lo, stald og foderrum. Huset er på det tidspunkt grundmuret på sydsiden og på begge ender, men af bindingsværk på nord siden. Den 8 fag store beboelsesafdeling har fyrrer lofteskud og bræddegulv overalt, engelske vinduer og vægge beklædt med såvel malede paneler som stenfliser.

Ved fornyede brandtaksationer fra 1821 og 1837 ses ingen egentlige ændringer, men i 1855 konstateres huset at være grundmuret i sin helhed med halve trægavle. Først i vort århundrede er ladehuset nedbrudt, den sydgående vinkeludbygning opført og beboelsesafdelingen derefter ombygget i en sådan grad, at der ikke er meget tilbage af det oprindelige hus.

På dette sted træffes i jordebogen en bebyggelse helt tilbage til 1750'erne, men om der er tale om samme hus som det her beskrevne, og om ladebygningen da har eksisteret, kan ikke konstateres sikkert. N. M. Kromann beskriver gården ud fra skøder og pantebreve i slutningen af det 17. århundrede, men det er nok tvivlsomt, om det drejer sig om de samme bygninger.

Gammeltoft Vej 1

Matr. nr. 4ⁱ

Det grundmurede hus er 10 el. 11 fag langt. Facaderne fremtræder skurede og hvidmalede, og langsiderne afsluttes under taget – i sydsiden over en rødmalet rem og i nord siden over en blå – af en muret og hvidmalet gesims, der er ført om hjørnet på vestgavlen. Vestgavlen er grundmuret i fuld højde og afsluttes under taget af et gesimsled, og den ombyggede østgavl er grundmuret omtrent til hanebåndshøjde, medens den øvre gavltrekant har lodret, blåmalet bræddebeklædning med vindskeder. I fortsættelse af det øverste gesimsled rejser der sig et arkengab med træfront over nordsidens hoveddør. Taget er stråtekt og har en tagkvist i den sydvendte tagflade samt en skorstenspipe i rygningen.

Bygningens vestlige del med beboelsen har 1- og 2-rammede vinduer med 6- eller 3-rudede rammer – bortset fra gavlens sene jernvindue. Den østlige del med udhusafdelingen har små jernvinduer i langsiderne og et nyere, 6-rammet vindue med tilsvarende dørparti i gavlen, som desuden har et nyere, 4-rammet vindue i gavltrekanten. Alle vinduerne er blåmalede, og trævinduernes sprosser og kitning er hvidmalet. Nord siden har en blåmalet fyldingshoveddør med hvid staffering under arkengabet og en nyere, blåmalet fyldingsdør i udhusafdelingen, medens sydsiden har en nyere, blåmalet fyldingsdør med hvid staffering og en nyere, smårudet hoveddør, hvis farveholdning svarer til vinduernes. Arkengabet har en 2-fløjet, blåmalet luge.

Huset beskrives første gang i en brandtaksation fra 1833 som et 13 fags stuehus med tilhørende ladehus på 9 fag beliggende nord for og parallelt

Ejere

- 1827 : Niels Kallesen
- 1827 - 1858 : Claus Jensen
- (1865)-(1871): Ditlev Hansen
- 1915 -(1930): Søren Larsen Pedersen
- (1980): Jörgen Zippel

med, som nedbrydes 1880. Stuehusets 8 vestfag er grundmurede og indrettede til beboelse med fyrrelofteskud og bræddegulv overalt og engelske vinduer og rammedøre. De 5 østfag er af bindingsværk og indrettede til stald og foderrum. Det fremgår ikke, hvornår den endelige grundmuring og fagreduktion har fundet sted.

På dette sted kan i jordebogen konstateres en bebyggelse helt tilbage til 1750erne, men det er uvist, om der er tale om samme hus som nuværende, og om ladehuset eksisterede så tidligt.

Gammeltoft Vej 3

Matr. nr. 5^a

Huset er 9 fag langt og grundmuret over en lav sokkel. Facaderne fremtræder pudsede og rødmalede, og langsiderne afsluttes under taget af en muret og hvidmalet gesims, der i nordsiden omslutter et arkengab over døren. Østgavlen, der er grundmuret til lidt over hanebåndshøjde, afsluttes ind til dette niveau af et hvidt gesimsled under taget, medens den øvre gavltrekan har lodret, umalet bræddebeklædning. Taget er stråttækt og har 3 tagkviste i den sydvendte tagflade foruden 1 i den nordvendte samt en skorstenspipe i rygningen.

Vinduerne, der er 2- og 3-rammede med 6-rudede rammer, er grønmalede med hvide rammer. Stikkene over vinduerne er stafferede i far-

verne grøn, hvid, sort, og under vinduerne er der støbte, hvide sålbænke. Nordsiden har en grønmalet halvdør under arkengabet, og sydsiden har en fladbuet dør med et 2-rudet vindue over 3 fyldinger. Døren er grønmalet med hvid staffering, og over begge døre er der malede stik svarende til vinduernes. Gavltrekanten har et nyt, moderne dør- og vinduesparti, og arkengabets 2-fløjede luge under overvinduet er udskiftet med to 6-rudede vinduesrammer.

Ud for husets vestgavl og videre i nordlig retning er opført en grundmuret vinkelbygning med sadeltag, og ud for østgavlen er opført et grundmuret udhus med lavt halvtag.

Huset brandtakseres første gang i 1826 og har da 9 grundmurede fag, hvoraf de 6 østre er beboelsesafdeling med engelske vinduer og rammedøre med dels indstukne låse og messinghåndtag dels klinker. Der er fyrrelofteskud og gulv overalt undtagen i køkkenet, som har stengulv, og væggene er beklædt med såvel malede paneler som stenfliser. Staldafdelingen udgør de 3 vestligste fag.

På dette sted kan i jordebogen konstateres en bebyggelse helt tilbage til 1750erne, men uden at der er sikker viden om, at det er samme hus som nuværende.

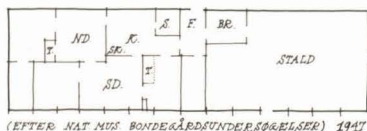
Ejere:

- (1826)- 1827 : Jens Jensen Nissen
- 1827 - 1836 : Hans Hansen Gregersen
- 1836 - 1838 : Niels Jessen Nielsen
- 1838 -(1861): Jes Peder Andersen
- (1882): Jes Sonnichsen
- (1980): Chr. Nielsen

Vester Storetoft 42

Matr. nr. 10

Huset er 14 fag langt og grundmuret og fremtræder med skurede og rødmaledede facader. Langsiderne afsluttes under taget – over en rødmalet rem med afbøringer for stolpetappe – af en muret, hvidmalet gesims, der omslutter et arkengab med muret front over nordsidens hoveddør. Vestgavlen er grundmuret til bjælkelagshøjde, og gavltrekanten har lodret, brunbeiset én-på-to brædebeklædning, medens østgavlen, der er grundmuret i fuld højde, afsluttes under taget af et hvidt gesimsled. Taget er stråtækt og har en skorstenspipe i rygningen.

Bygningens vestlige del med beboelsen har i nordsiden 1- og 2-rammede vinduer med 6-rudede rammer og i sydsiden 2-rammede vinduer med 3-rudede rammer. Den østlige del, der tidligere rummede udhusafdelingen, har små jernvinduer i sydsiden, men har i nordsiden fået 1- og 2-rammede vinduer med 6-rudede rammer. Vinduerne er hvidmalede, incl. den udvendige murfals. På remmen over vinduerne er der malet hvide »stik«, og under vinduerne er der malet hvide »sålbænke«. Nordsiden har en hoveddør med 2 ruder over 3 fyldinger. Døren er grønmalet med hvid staffering og har som vinduerne hvidt »stik« og hvid, udvendig murfals. En næsten tilsvarende dør er isat midt i den

oprindelige beboelsesafdelings nordside, medens sydsiden har en grønmalet revledør og østgavlen en grønmalet halvdør. Arkengabet har en grønmalet, 2-fløjet luge med overvindue.

Huset er det oprindelige stuehus i en parallelgård, hvis nu nedrevne ladehus lå norden for. Det har i 1837 ifølge den første brandtaksation 14 fag af »Steenmuur med Undtagelse af 2 Fag i nørre Ende, som er Tavlemuur«. De 8 vestfag er beboelse med stuer, kamre, køkken og forstue, 4 mellemfag er stald og de 2 østligste fag er foderrum. Herefter brandtakseres det ikke yderligere, hvorfor det er uklart, hvornår en endelig grundmuring har fundet sted, men en mursten i vestgavlen er præget med årstallet 1800, hvilket muligvis daterer grundmuringen af denne.

På dette sted kan i jordebogen såvel som i skøde- og panteprotokollerne konstateres en bebyggelse med stuehus og ladehus helt tilbage til 1750erne.

Matr. nr. 11^a + 30^a ses i billedets nederste, højre hjørne.

Ejere:

- 1771 : Niels Jensen Nissen
- 1771 - 1805 : Michel Lassen
- 1805 - : Jes Mortensen
- (1858): Michel Lassen Jessen
- (1881)- : Anders Hansen
- 1892 -(1947): Hans Hansen (hans enke)

Vester Land 26

Matr. nr. 11^a

Bebyggelsen består af de 9 østligste af den solret beliggende længes ialt 15 fag samt den mod nord påbyggede vinkellænge. Hovedlængens facader er grundmurede over en lav sokkel og fremtræder skurede og gulmalede med malede, hvide »hjørneliséner«. Langsiderne afsluttes under taget – over en gulmalet rem – af en muret og hvidtet gesims, der er ført om hjørnet på østgavlen. Denne, der er grundmuret omtrent til hanebåndshøjde, afsluttes ind til dette niveau af et hvidt gesimsled under taget, medens den øvre gavltrekant har lodret, grønmalet bræddebeklædning med vindskeder. Over sydsidens gesims rejser sig et arkengab med grønmalet træfront, og taget, der er stråtekt, har en tagkvist i denne afdelings sydvendte tagflade samt en skorsten i rygningen.

Facaderne har hvidmalede, 2-rammede vinduer med 3-rudede rammer. Gavltrekantens vindue flankeres af små, hjørnестillede, kvadratiske vinduer, og nordsidens vinduer er suppleret med et vindue med afvigende opdeling. På remmen over vinduerne er der malet hvide »stik« og under vinduerne er der malet hvide »sålbenke«. Sydsiden har en grønmalet halvdør og en lille, grønmalet luge, medens arkengabets luge er udskiftet med et 4-rudet vindue.

Ankerinitialer: NPJ EPD (østgavl)

Ud over et hvidmalet, 6-rudet vindue har vinkeludbygningen – som indeholder en stald – jernvinduer med hvide stik og »sålbenke«. Dørene

er grønmaledede revledøre. I forlængelse af den ligeledes stråttækte vinkelbygning – hvis vestside er rødmalet som resten af hovedlængen – er opført en stor pladebeklædt træskeletbygning med asymmetrisk sadeltag.

Vester Land 24

Matr. nr. 30^a

Matriklen omfatter de 6 vestligste fag af den ovennævnte bygning. Facaderne er grundmurede over en lav sokkel og fremtræder skurede og rødmaledede med malede, hvide »hjørneliséner«. Langsiderne afsluttes under taget – over en rødmalet rem – af en hvidmalet sugfjæl, medens vestgavlen, der er grundmuret i fuld højde, afsluttes under taget af et hvidt gesimsled. Taget er stråttækt og har en tagkvist i den sydvendte tagflade samt en skorstenspipe i rygningen.

Facaderne har 1- og 2-rammede vinduer, i nordsiden med 6-rudede rammer og i sydsiden og vestgavlen med 3-rudede. Begge langsider har desuden et lille, 4-rudet vindue ved siden af dørene. Vinduerne er hvidmalede med grønne rammer. På remmen over vinduerne er der malet »stik« i farverne grøn, hvid, sort, medens der under vinduerne er malet hvide »sålbænke«. Begge langsider har en grønmalet halvdør – i sydsiden under et buestik med hvidt lysning og malet »indfatning«, og sydsiden har desuden en grønmalet, 2-fløjet luge med »stik« og »sålbænk« sva- rende til vinduernes.

Ankerårstal: 1867 (vestgavl)

Bygningen brandtakseres første gang i 1829, hvor det har 13 fag og er grundmuret undtagen på nordsiden, som er af bindingsværk. De 6 østfag er indrettede til beboelse (med forstue), som har fyrrer lofteskud og gulv overalt undtagen i køkkenet, som har stengulv. Der er engelske vinduer og rammedøre med såvel indstukne låse som klinker, og væggene i stuerne og kamrene er beklædte med dels paneler dels stenfliser. De 7 vestre fag rummer stald, lo og foderrum.

I 1851 opdeles huset i to huslejligheder, idet de 3 vestligste fag frasælges og indrettes til beboelse. Af en brandtaksation fra 1856 fremgår, at nordsiden nu er pillemuret, men ellers nævnes ingen ændringer. Murankrene 1867 på vestgavlen må betegne en ommuring af denne og ikke en udvidelse af huslejligheden (matr. 30^a) til dens nuværende størrelse, da en påskrift i bygningsafgiftsprotokollen fra 1902 lader formode, at en evt. udvidelse til dens nuværende størrelse først er sket i vort århundrede.

Murankrene NPJ og EPD synes kun at give mening, hvis de oprindeligt har været NPP og EPD, hvilket kan referere til ejeren Niels Pedersen Poulsen og hustru Ellen Pedersdatter. De kan i så fald stamme fra grundmuringen af østgavlen og være blevet ændret ved en ommuring i 1903 efter en beskadigelse af gavlen forvoldt af et lynnedslag.

Vinkellængen er først tilbygget huset i vort århundrede.

På dette sted kan i jordebogen konstateres en bebyggelse helt tilbage til 1750'erne, som kan være identisk med det i 1829 her beskrevne hus.

Ejere:

- 1770 : Niels Jessen Kromann

1770 - 1812 : Peter Lassen

1812 - 1825 : Niels Pedersen Poulsen

1825 - 1845 : Hans Jensen

Matr. 11^a:

1845 -(1858): Thomas Jessen Anthonisen

- : Niels Jensen Anthonisen

(1902)-(1930): Hans Nielsen

-(1980): Asmus Hansen

Matr. 30^a:

1851 - : Sidsel Nielsdatter

(1858)- : Jens Nielsen Callesen Jensen

-(1930): Anthonis Mikkelsen

-(1980): Inger Merete Engsted

Sønderho Strandvej 15

Den gamle redningsstation

Matr. nr. 11^f

Redningsbådshuset er grundmuret og har skifertag. Facaderne fremtræder i røde sten, og langsiderne har murede støttestykker, hvis skrå overside er pudset og hvidt. Sadeltaget har helvalm i nordgavlen og en stor

halvvalm over sydsidens port, der når op over gesimshøjde. Porten er grønmalet med påmalede, krydsede dannebrogssflag, og langsiderne har hver en grønmalet luge.

Huset er ikke nærmere beskrevet i kilderne, men er ifølge N. M. Kromann opført som redningsstation i 1887.

Sønderho Strandvej 11
Camping Klitten

Matr. nr. 12^a Nyt matr. nr. 9^{ay}

Den grundmurede gård består af en 10 fag lang bygning med en påbygget vinkellænge mod nord og fremtræder med skurede og gulkalkede facader. Langsiderne afsluttes under taget af en muret og hvidtet gesims, der er ført om hjørnet på gavlene, der er grundmurede omtrent til hanebåndshøjde, og som ind til dette niveau afsluttes af et hvidt gesimsled under taget, medens de øvre gavltrekanter har lodret, grønmalet og vindskeafsluttet bræddebeklædning (for vestgavlens vedkommende dog udskiftet med pladebeklædning). Vinkeludbygningens gavl er grundmuret i fuld højde og afsluttes under taget af et hvidt gesimsled. Taget er stråtækt med en tagkvist i den sydvendte tagflade og har 2 skorstene. En nyere skorsten er opført på ydersiden af vinkelens gavl.

Matr. nr. 12^a ses i billedets venstre side.

Den østlige del af huset med beboelsesafdelingen har i sydsiden 1- og 2-rammede vinduer med 6-rudede rammer og i nordsiden 2-rammede vinduer med 3-rudede rammer. Vinduerne er hvidmalede, og over nordsidens er der hvidmalede stik, medens der under dem er malet hvide »sålbænke«. Den vestlige del af huset, der tidligere rummede udhusafdelingen, har små jernvinduer. Nordsiden har en grønmalet fyldingsdør med hvid staffering, og vestgavlen har en grønmalet, pladebeklædt halvdør. Begge gavltrekanter har en grønmalet luge, og østgavlens luge flankeres af små halvrunde jernvinduer.

Ankerinitialer: CN og MN (vestgavl)

Vinkeludbygningen der tidligere rummede stald og lade har 1- og 2-rammede vinduer med 3-rudede rammer og små, 2-rudede vinduer. Vinduerne er hvidmalede, incl. den udvendige murfals, og har hvide stik og »sålbænke«. Vestsiden har grønmalede, pladebeklædte halvdøre, og østsiden har en stor, 2-fløjet, grønmalet port.

Huset er ifølge jordebogen opført i 1804 af Søren Pedersen Lassen på hans »Faders Bierge Grund, som ikke var af nogen Værdie«. Det brandtakseres først i 1837, hvor det er på 10 fag med en 3-fags vinkeludbygning. På nær 7 fag af bindingsværk på nordsiden er huset da grundmuret. Beboelsesafdelingen udgør de 6 østligste fag, mens de 4 vestligste er lo, stald og foderrum, ligesom vinkellængen er indrettet til foderrum.

Først i 1880 kan med sikkerhed konstateres, at hele huset er grundmuret, og på dette tidspunkt er vinkellængen udvidet til 4 fag, som anvendes til fåresti, vognport og brændselsrum. Denne udvidelse af nordlængen må være foretaget af klitfoged Christian Nielsen og hustru Mette Nielsdatter, hvis initialer er opsat som murankre på gavlen.

Ejere:

1804- : Søren Pedersen Lassen
- 1887 : Christian Nielsen
-(1930): Anders Nielsen Iversen
-(1980): Ernst E. Lorenzen

Vester Land 50 og Vester Land 48

Matr. nr. 20 + 21

Huset er 9 fag langt og grundmuret og opdelt i 4 ½ fag på hver af de 2 matrikler. Facaderne fremtræder skurede og rødmalede over en tjæret sokkel, og langsiderne afsluttes under taget af en muret og hvidmalet gesims, som på husets nordside omslutter en lav, trekantet facadekvist med muret front, og som er ført om hjørnet på begge gavle. Vestgavlen er grundmuret i fuld højde og afsluttes under taget af et hvidt gesimsled. Østgavlen er derimod grundmuret omtrent til hanebåndshøjde og afsluttes ind til dette niveau af et hvidt gesimsled under taget, medens den øvre gavltrekanter har lodret, grønmalet brædebeklædning med dæklistes og vindskeder. Taget er stråtekt og har en stor tagkvist i den sydvendte tagflade samt 2 skorstenspiber i rygningen.

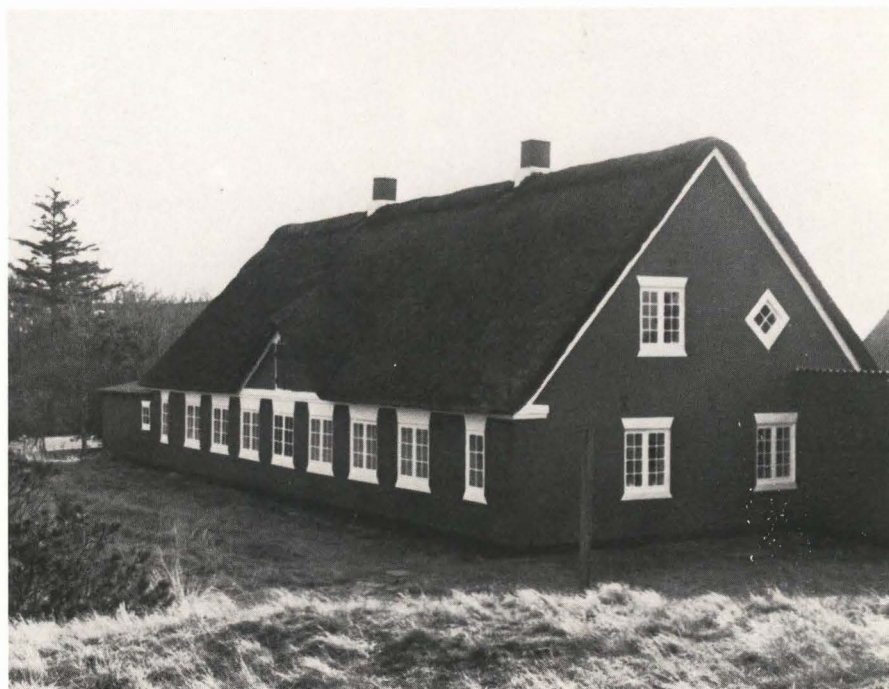
Facaderne har hvidmalede 1- og 2-rammede vinduer med 8-rudede rammer, og gavlene har desuden hjørnestillede, 4-rudede vinduer. Stikkene over vinduerne er hvidmalede, medens der under vinduerne er malet hvide »sålbænke«, lige som de udvendige murfals er hvidmalede. Sydfacaden har en sen, midterplaceret fyldingsdør, hvis 2 fløje giver adgang til de 2 boliger, medens en ældre, 2-fløjet hoveddør med 3 fyldinger i hver fløj samt overvindue er anbragt vestligst i samme facade. Begge døre er grønmalede med rød og hvid staffering. Facadekvisten har en grønmalet luge med overvindue, og østgavlen har en grønmalet luge, der lige som vinduerne har malet, hvidt stik og »sålbænke« og hvidmalet, udvendig murfals.

Op mod begge gavle er opført grundmurede udhuse med lave halvtage.

Husets opførelsetidspunkt er temmelig usikkert. Bygningen forekommer ikke på Thobölls kort fra 1820, men brandtakseres første gang i

Ejere:

(1861)- 1871 : Laurids Frederiksen Møller
1871 -(1900): Peder Thomsen Jessen
(1903)- : Jes S. Jessens enke
- 1980 : Karen Frederiksen

1861, hvorfra der imidlertid ikke foreligger nogen egentlig beskrivelse. Først i 1893 kan den med sikkerhed konstateres at have samme størrelse som nu, og den er da indrettet til såvel beboelse som landbrug. Omkring år 1900 opdeles huset i to selvstændige lejligheder, i hvilken forbindelse staldafdelingen ombygges til beboelse.

Vester Land 44
Sønderho Mølle

Matr. nr. 22^a

Ejere:
-1895: Julius Svarrer
1895-1928: Niels Sørensen
1928- : Fonden Gamle Sønderho

Møllen, der er en såkaldt hollandsk mølle, er 8-kantet og grundmuret ind til den udkragede omgang og fremtræder ind til dette niveau skuret og hvidtet. Resten af møllen er tækket med tagpap og afsluttes af en spids hat. Underdelen har jernvinduer og en 2-fløjet, rødmalet revledør, og overdelen har hvidmalede, 6-rudede vinduer og rødmalede revledøre. Omgangen, den såkaldte svikstilling, og vingerne er rød- og hvidmalede.

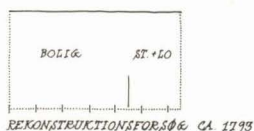
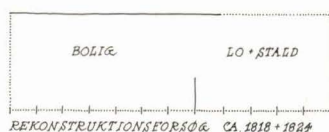
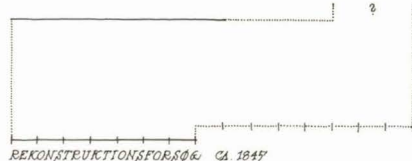
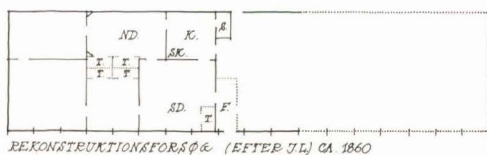
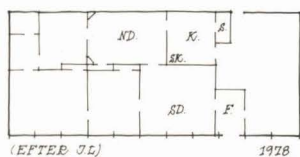
Den første mølle på dette sted opføres i 1760. Den brænder i 1770, hvorefter der bygges en ny mølle, som brænder i 1894. Den nuværende mølle bygges i 1895 og brandtåkeseres samme år. Møllen er af »hollandsk Bygningsmaade«, og ottekantet med en grundmuret fod. Skroget og hatten er filtbeklædte (tagpap) og indvendig er væggene pudsede med cement og kalk. Vingefanget er 28 alen.

I 1824 bemærkes i en synsforretning, at møllen ikke har været i brug siden sommeren 1823, og at den ikke vil kunne igangsættes førend hat og vinger er fornyede. I 1930 blev møllen restaureret af Fonden Gamle Sønderho, som nu ejer den.

Vester Land 46
Møllehuset

Matr. nr. 22^b

Huset er 11 fag langt og grundmuret. Facaderne fremtræder skurede og rødmalede, og langsiderne afsluttes under taget – i nordsiden over en rødmalet rem med afboringer for stolpetappe – af en muret og hvidtet gesims, som i nordsiden omslutter et arkengab med muret front, og som

er ført om hjørnet på østgavlen. Vestgavlen er grundmuret til bjælkelags-højde, og gavltrekanten har lodret, grønmalet bræddebeklædning med vindskeder, medens østgavlen er grundmuret i fuld højde og afsluttes under taget af et hvidt gesimsled. Taget er stråtækt og har 1 skorstenspipe i rygningen.

Facaderne har 1- og 2-rammede vinduer med 6-rudede rammer, og nordsiden har desuden 3 hjørnестillede, 4-rudede vinduer. Den østlige gavltrekant har dog et 3-rammet vindue med 6-rudede rammer, og den vestlige et 2-rammet vindue med 3-rudede rammer. Vinduerne er – bortset fra det sidstnævnte – hvidmalede incl. den udvendige murfals. Stikkene over vinduerne er hvidmalede, og på remmen over nordsidens vinduer er der malet hvide »stik«. Under vinduerne er der malet hvide »sålbenke«. Sydsiden har en grønmalet, 2-fløjet hoveddør med 3 fyldinger i hver fløj, og nordsiden har en grønmalet fyldingsdør med hvid staffering. Arkengabets luge er grønmalet og har overvindue.

Ankerinitialer: L AB PF (østgavl)

Møllehuset er det oprindelige stuehus i en parallelgård, der sammen med møllen brandtakseres som den første Sønderho-egjendoms i Fanø brandkasse i 1793. Ifølge denne beskrivelse har huset 6½ fag (!), hvoraf de 4½ vestre er værelser, mens de 2 østre er lo og stald.

I 1818 ombygges og udvides huset, idet det ifølge en brandtaksation fra dette år har 12 fag, der er grundmurede overalt undtagen på de 7 oprindelige vestfags nordside, som fortsat er af bindingsværk. De 5 østligste fag rummer lo, stald og foderrum, mens der er beboelse med forstue i de 7 vestfag, som har engelske vinduer og rammedøre. Det nord for beliggende ladehus er 11 fag stort og af bindingsværk. Det er indrettet til brændselsrum, foderrum og hestestald, og nedreves først i vort århundrede.

I 1845 udvides møllehuset med 3 fag mod øst til ialt 15 fag og grundmures i sin helhed. Af en brandtaksation fra dette år fremgår, at de 8 østligste fags husdybde er ca. 2 alen mindre end de vestlige 7 fags. I disse sidstnævnte 7 fag er stadig beboelsen, 4 mellemfag indeholder forstue, bryggers og pigekammer, mens de 4 østligste fag har køkken og »Højgjemmek«. Som nyttilbygget forekommer i denne taksation også en 2-fags

Ejere:

(1797)-1830: Frederik Lauritzen Møller
 1830 -1871: Lauritz Frederiksen Møller
 1871 -1888: Peder Thomsen Jessen
 1888 -1891: Anders Mathiesen Knudsen
 1892 -1895: Julius Svarrer
 1895 -1928: Niels Sørensen
 1928 -1940: N. Th. Jerne
 1940 -1977: Einar Lind
 1977 - : Jørgen Lind

vinkeludbygning mod nord udfra de 3 østligste fag, hvilket må betragtes som en udvidelse af »Høgjemmets« lagerrum.

Herefter brandtakseres møllehuset ikke yderligere, men formentlig i 1864 tilbygges 3 fag mod vest. I 1935 reduceres huset til de nuværende 11 fag.

Murankrene L AB PF synes at referere til ejeren Laurids Frederiksen og hustru Anna Pedersdatter Brinch (som lod huset udvide) men er i så fald forkert genopsat efter en ombygning.

Stedet synes ikke at være bebygget i 1750erne og det forekommer sandsynligst, at møllegården er blevet opført omkring 1760 i forbindelse med opførelsen af den første mølle på dette sted.

Angående ejerlisten: Møllegården var i de første ca. 100 år sammen med møllen ejet af flere i fællesskab og undertiden forpagtet ud til en møller.

Vester Land 40

Matr. nr. 23ⁱ

Huset er 11 eller 12 fag langt og grundmuret. Facaderne fremtræder skurede og gråmalede og langsiderne afsluttes under taget – over en rødmalet rem – af en muret og hvidmalet gesims, der er ført om hjørnet på gavlene. Disse er grundmurede omtrent til hanebåndshøjde og afsluttes ind til dette niveau af et hvidt gesimsled under taget, medens de øvre gavltrekanten har lodret, grønmalet beklædning med hvide vindskeder. Taget er stråtekt og har 3 store tagkviste i sydsiden samt 3 skorstenspiber i rygningen.

Langsiderne har 1- og 2-rammede vinduer med 6-rudede rammer, og gavltrekanterne har 3-rammede vinduer med samme rammeopdeling. Alle vinduerne er grønmaledede med hvide rammer, og på remmen over langsidernes vinduer er der malet hvide »stik«. Nordsiden har grønne, pladebeklædte døre.

Huset er efter ålt at dømme opført i 1799 eller 1800. Det brandtakseres første gang i 1805 og har da 7 fag af bindingsværk og trærammede såvel som blyindfattede vinduer. I de 5 vestfag er der beboelse med forstue, mens der i de resterende 2 fag er stald og foderrum.

I 1837 brandtakseres det atter, da det er blevet grundmuret og udvidet med 4 fag mod øst. I de 3 østligste fag er der kamre, i de 6 mellemfag er der stuer, kamre, køkken og forstue, mens de 2 vestfag fortsat indeholder stald og foderrum.

Det lille, 4 fag lange udhus nord for nævnes første gang i 1849, hvor det er grundmuret og anvendes til brændselrum og fårehus.

Ejere:

1800- 1853 : Nis Thomsen

1853-(1866): Jens Jessen Sonnichsen

1911-(1930): Peder Hansen Brinch

-(1980): Henry Schou

Mathias Toft 7

Matr. nr. 24^b

Huset er 8 fag langt og grundmuret. Facaderne fremtræder skurede og gråmalede med malede, hvide »hjørnelisener«. Langsiderne afsluttes under taget – i nordsiden over en gråmalet rem – af en muret og hvidmalet gesims, som omslutter et arkengab med muret front over sydsidens dør, og som er ført om hjørnet på gavlene. Disse er grundmurede omtrent til hanebåndshøjde og afsluttes under taget af et hvidt gesimsled – for vestgavlens vedkommende dog af vindskeder. Huset har stråtag med halvvalm i begge gavle samt 1 skorsten.

Bygningens østlige del med beboelsen har 2-rammede vinduer med 6-rudede rammer i sydsiden og gavlen og 2- og 3-rammede vinduer med 3-rudede rammer i nordsiden. Vestenden med udhusafdelingen har desuden 1-rammede vinduer med tilsvarende rammeopdeling samt et hjørnestillet, 4-rudet vindue i nordsiden. Vinduerne er grønmaledede med hvide sprosser og kitning. Stikkene over vinduerne er hvidmalede, og på remmen over nordsidens vinduer er der malet hvide »stik«. Under alle vinduerne er der malet hvide »sålbenke«. Sydsiden har en grønmalet fyldingsdør med hvid staffering, og nordsiden har en grønmalet halvdør under hvidt buestik. Arkengabet har en grønmalet, 2-fløjet luge med overvindue.

Ejere:

- 1854 -(1858): Hans Jensen Jerne
- : H. N. Pedersen
- (1873)- : Christian Jensen
- 1928 : P. Thorsen
- 1928 -(1930): Jeppe Jensen Blæsgaard
Nielsen
- (1980): H. Ahnfeldt-Møllerup

Huset er opført i 1854 på en ubebygget grund ifølge den første brandtaksation fra samme år. Det har 8 pillemurede fag med halve trægavle, og beboelsesafdelingen udgør de 5 østligste fag, mens resten er lo, kostald og foderrum.

I 1873 vurderes huset meget op, hvilket muligvis kan skyldes en udvidelse, som senere igen er nedbrudt.

Vester Land 34

VESTERLAND

Matr. nr. 25

Det grundmurede hus er 8 fag langt, og facaderne fremtræder skurede og rødmaledede og med malede, hvide »hjørneliséner«. Langsiderne afsluttes under taget af en muret og hvidmalet gesims, der omslutter et arkengab over sydsidens dør, og som er ført om hjørnet på gavlene. Begge gavle er grundmurede omtrent til hanebåndshøjde og afsluttes ind til dette niveau af et hvidt gesimsled under taget, medens de øvre gavltrekanter har lodret, grønmalet brædebeklædning med vindskeder – for vestgavlens vedkommende dog dækket af tagpap. Taget er stråtækt og har en skorstenspipe i rygningen.

Bygningens vestlige del med beboelsen har 2-rammede vinduer med 6-rudede rammer bortset fra gavltrekanter, der blot har et 6-rudet vindue. Husets østlige del, der tidligere havde udhusfunktion, har i nordsiden et 2-rammet vindue med 3-rudede rammer og to 1-rammede vinduer, der tidligere har haft 6-rudede rammer. Gavltrekanter har et 2-rammet vindue med 6-rudede rammer, og underetagen et 4-rammet

vindue med tilsvarende rammeopdeling. Stikkene over vinduerne, der er grønmaledede med hvide sprosser og kitning, er hvidmalede og under vinduerne er der malet hvide »sålbænke«, lige som de udvendige murfals er hvide. Sydsiden har en grønmalet, 2-fløjet fyldingshoveddør med hvid staffering samt en grønmalet halvdør. Også i nordsiden er en grønmalet halvdør. Alle dørene har hvide, udvendige murfals. Arkengabet har en grønmalet, 2-fløjet luge, og der sidder en tilsvarende luge mellem sydsidens 2 døre.

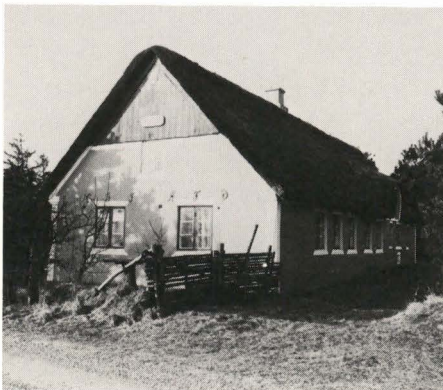
Ejere:

- 1818 : Jens Nielsen Thækker
- 1818 - 1842 : Jens Michelsen Jensen
- 1855 : Niels Anthonisen
- 1855 -(1866): Sidsel Nielsdatter
- (1873)-(1888): Niels Jensen
- 1913 -(1930): Sara Heilbuth
- 1979 -(1980): Ole S. Andersen

Huset er en del af en oprindelig ladebygning til et stuehus, nuværende matr. 26. I 1818 køber Jens Michelsen Jensen den vestre, 6 fag store halvdel af ladebygningen (den østre del nedbrydes i 1874) og lader den ombygge til en bolig, som brandtakseres året efter. Huslejligheden er af skalkmur og er adskilt fra den øvrige bygning af en bræddeskillevæg. Der er engelske vinduer og rammedøre med »behørige Beslag«, og de 4 vestfag er indrettede til beboelse med stue, 2 kamre og forstue og med bræddeloft og -gulv overalt undtagen i køkkenet, som har stengulv. De 2 østfag er brændselsrum uden loft. I 1866 og 1873 vurderes huset en del op, hvilket må hænge sammen med såvel en grundmuring som en udvidelse med 2 fag til de nuværende ialt 8 fag.

En bebyggelse på grunden kan i jordebogen følges bagud til 1750erne.

Vester Land 32

Matr. nr. 26

Huset er 9 eller 10 fag langt og grundmuret. Facaderne fremtræder pudsede og gulmalede, og langsiderne afsluttes under taget – i nordsidens 3 vestligste fag over en gulmalet rem – af en muret, hvid gesims, der er ført om hjørnet på gavlen. I sydsiden omslutter gesimsen en trekantet facadekvist med muret front over hoveddøren, og i nordsiden et arkengab med muret front i facadens vestende. Østgavlen er grundmuret omtrent til hanebåndshøjde og afsluttes ind til dette niveau af et hvidt gesimsled under taget, medens den øvre gavltrekan har lodret, grønmalet bræddebeklædning med vindskeder. Vestgavlen er derimod grundmuret i fuld højde og afsluttes under taget af et hvidt gesimsled. Taget er stråttækt og har en skorstenspipe i rygningen.

Facaderne har 2-rammede vinduer med 3-rudede rammer, dog har nordsidens 3 vestligste fag 1- og 2-rammede vinduer med 6-rudede rammer og vestgavlen små, 4-rudede vinduer. Vinduerne er grønmaledede med hvide sprosser og kitning. I langsiderne og østgavlen er stikkene over vinduerne hvidmalede, og under vinduerne der der malede, hvide »sålbænke«, lige som de udvendige murfals er hvide. Sydsiden har en hoveddør med overvindue og har 2 ruder over 3 fyldinger. Døren er grønmalet med hvid staffering. Vestgavlen har en grønmalet halvdør. Den trekantede facadekvist har en grønmalet luge med overvindue, og arkengabet har en grønmalet, 2-fløjet luge.

Ankerinitialer: NJT ATD (østgavl)

Ejere:

- 1785 : Morten Jensen
- 1785 - 1818 : Jens Mortensen
- 1818 -(1840): Niels Jensen Thækker
- (1850)- : Thomas Nielsen Thækker
- (1875)- : Niels Nielsen ældre
- (1980): Esther Brinch

Huset er det oprindelige stuehus i en parallelgård, hvis ladehus (matr. nr. 25) frasælges i 1818. Det brandtakseres og beskrives første gang i 1828, hvor det har 13 fag af skalkmur med grundmurede ender og halve trægavle. En akvarel af J. N. Ollesen fra 1842 viser huset med murankrene 1826 på vestgavlen, hvilket formentlig daterer dennes grundmuring, og NJT ATD på østgavlen, hvilket refererer til de daværende ejere, Niels Jensen Thækker og hustru, Anne Thomasdatter. Ifølge taksationen fra 1828 er de 8 østfag beboelse (med forstue), som har optrukne og panelbeklædte vægge, engelske vinduer og rammedøre med såvel klinker som

indstukne låse og messinghåndtag. De 5 vestfag er da lo, kostald, fåresti og foderrum. I 1850 brandtakseres huset atter, men beskrivelsen indeholder ingen egentlige ændringer. Det fremgår ikke, hvornår bygningen er blevet reduceret til sin nuværende størrelse.

På dette sted kan i jordebogen konstateres en bebyggelse helt tilbage til 1750erne.

Vester Land 28

Matr. nr. 27^a

Huset er 12 fag langt og grundmuret. Facaderne fremtræder pudsede og rødmaledede og med malede, hvide »hjørneliséner«. Langsiderne afsluttes under taget af en muret, hvid gesims, hvorover der i vestsiden rejser sig et arkengab og i østsiden en trekantet facadekvist – begge med grønmalet bræddefront. Gesimsen er ført om hjørnet på gavlene, der begge er grundmurede omtrent til hanebåndshøjde og som ind til dette niveau afsluttes af et hvidt gesimsled under taget, medens de øvre gavltrekanter har lodret, grønmalet bræddebeklædning med vindskeder. Huset har stråtag og 2 skorsten.

Bygningens nordlige del har 1-, 2- og 3-rammede vinduer med 3-rudede rammer, medens den sydlige har 2-rammede vinduer med 6-rudede rammer. Gavltrekanter har desuden et 3-rammet vindue med tilsvarende rammeopdeling. Vinduerne er – bortset fra det sidstnævnte – hvidmalede, incl. den udvendige murfals. Stikkene over vinduerne er hvidmalede, og under vinduerne er der malet hvide »sålbenke«. Østsiden har en 2-fløjet dør med diagonalsprosse opdelt rude over 3 fyldinger i hver fløj, og sydgavlen har en nyere dør. Begge døre er grønmaledede med hvid staffering og har hvide, udvendige murfals. Den nordlige gavltrekanter har en grønmalet luge med hvidmalet, udvendig murfals, og arkengabet har en 2-fløjet luge, medens den trekantede facadekvist har et 4-rudet vindue (som afløser for luge) under overvindue.

Huset kaldes på et ikke nærmere angivet tidspunkt mellem 1831 og 1837 i jordebogen for et »lille Nyebygt Huus«. Ved salget i 1837 har det kun 3 fag, men udvides umiddelbart efter – formentlig mod syd – og har ifølge den første brandtaksation i 1839 ialt 5 grundmurede fag. Heraf indeholder de 3 nordligste fag stue, køkken og forstue, mens de 2 sydfag er tømmerrum.

Derefter udvides huset igen og har i 1849 11 fag, hvoraf de 3 nordligste (oprindelige?) fags husdybde er knap 2 alen mindre end de 8 sydfags.

Ejere:

- 1837 : Karen Hansdatter
- 1837 - 1861 : Niels Christian Hansen
- 1861 - 1881): Jes Mikkelsen
- 1929 - : Kristian K. Nissen
- (1980): K. Beyer
- 3 sydligste fag:
- (1849)- 1861 : Laust Andersen Olsen
- 1861 - : Niels Christian Hansens enke
- (1881): Jes Mikkelsen

Disse 3 nordfag er indrettede til beboelse, 3 mellemfag rummer værksted og stue (!), mens de følgende 2 fag er brændselsrum. De 3 sydligste fag, som i 1849 udgør en selvstændig huslejlighed, er alle indrettede til beboelse.

I 1856 udvides huset med endnu ét fag mod nord til de nuværende ialt 12 fag i forbindelse med, at de 3 nordfag udvides eller genopbygges til fuld husdybde.

Vester Storetoft 3 Kaptajnsgården

VESTERLAND

Matr. nr. 28^f

Huset er 14 fag langt og grundmuret over en lav sokkel. Facaderne fremtræder skurede og blåmalede og med malede, hvide »hjørnelisener«, og langsiderne afsluttes under taget – over en blåmalet rem (med enkelte afbøringer for stolpetappe?) – af en muret, hvid gesims, som i sydsiden omslutter et arkengab over hoveddøren. Gesimsen er ført om hjørnet på østgavlen, den er grundmuret omtrent til hanebåndshøjde og som ind til dette niveau afsluttes af et hvidt gesimsled under taget, mens den øvre gavltrekant har lodret, grønmalet bræddebeklædning med vindskeder. Vestgavlen er grundmuret til bjælkelagshøjde, og gavltrekanten har lodret, grønmalet bræddebeklædning med vindskeder. Huset har stråtag med en tagkvist i den sydvendte tagflade og tre i den nordvendte samt 2 skorstenspiber.

Vinduerne er 2-rammede med 6-rudede rammer – i den østvendte gavltrekant og vestgavlen dog 3-rammede – og grønmalede med hvide rammer. På remmen over vinduerne er der malet »stik« i farverne grøn, sort, hvid, og under vinduerne er der malet hvide »sålbænke«. Sydsiden har en 2-fløjet dør med diagonalsprosse opdelt rude over 4 fyldinger i hver fløj, og arkengabet har en 2-fløjet luge med overvindue. Såvel dør som luge er grønmalet med hvid staffering.

Ud fra bygningens vestende er der opført grundmurede og stråtækte vinkeludbygninger i begge retninger.

Ifølge den første og eneste foreliggende brandtaksation havde huset i 1837 ialt 12 fag af bindingsværk. Heraf rummede de 7 vestre beboelse med stuer, kamre, køkken og forstue, mens de resterende 5 fag indeholdt lo, stald og foderrum. Det fremgår ikke af kilderne, hvornår grundmuringen og 2-fags udvidelsen til de nuværende ialt 14 fag er sket.

På dette sted kan i jordebogen konstateres en bebyggelse helt tilbage til 1750erne.

Ejere:

- 1797 : Jens Hansen Frederiksen
- 1797 - 1809 : Jes Svendsen
- 1809 -(1841): Niels Svendsen
- (1851)- 1853 : Niels Hansen Ager
- 1853 -(1866): Jens Nielsen Jensen
- 1910 -(1930): Peder Nielsen Jensen
- (1980): Hans Mallet

Vester Storetoft 4

Matr. nr. 29^a

Huset er 9 fag langt og grundmuret, og østsiden fremtræder i røde sten med hvid fugeopstregning, hvorimod de øvrige facader er skurede og rødmaledede. Langsiderne afsluttes under taget – over en rødmalet rem med enkelte afboringer for stolpetappe – af en muret, hvidtet gesims, som på østfacaden omslutter et fremspringende indgangsparti, der krones af et arkengab. Gesimsen er ført om hjørnet på gavlene, der begge er grundmurede omtrent til hanebåndshøjde, og som ind til dette niveau afsluttes af et hvidt gesimsled under taget, medens de øvre gavltrekanter har lodret, grønmalet bræddebeklædning med vindskeder. Huset har stråtag med en tagkvist i nordsiden og en skorstenspipe i rygningen.

Den vestlige langside og begge gavle har 1- og 2-rammede vinduer med 6-rudede rammer – den sydlige gavltrekanter har desuden 2 små, 2-rudede vinduer, og nordgavlen yderligere diverse, små vinduer – medens østsiden har 2-rammede vinduer med 3-rudede rammer. Vinduerne er hvidmalede incl. de udvendige murfalse, og på remmen over dem er der malet hvide »stik«, medens der under dem er der malet hvide »sålbenke«. Østsidens indgangsparti har en 2-fløjet hoveddør med diagonalsprosse opdelt rude over 4 fyldinger i hver fløj. Døren er grønmalet med hvid staffering. Den nordvendte gavltrekanter har en grønmalet luge under hvidtet buestik, medens arkengabets luge er blevet udskiftet med et 6-rudet vindue.

Ud fra vestsidens nordlige del er opført en grundmuret vinkeludbygning med lav halvtag.

I 1838 nedbrydes et gammelt bindingsværkshus vest for matr. 180P (se Thobölls kort s. 11, nr. 125), og materialer herfra genanvendes ved opførelsen af matr. 29^a umiddelbart efter. Ifølge en brandtaksation fra 1839 har dette hus 8 grundmurede fag, hvoraf de 5 søndre er beboelse, mens de 3 nordre indeholder lo, stald og foderrum.

I 1880 udvides huset ved tilbygning til 10 fag, men reduceres i vort århundrede til de nuværende ialt 9 fag.

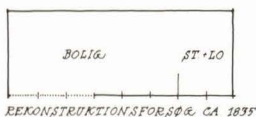
Ejere:

1838 -(1858): Jens Jensen Jessen
 (1880)-(1900): Niels Jensen Clausen
 1905 -(1930): Laurids Harreby
 -(1980): Bent Grøn Hansen

Vester Land 24

Matr. nr. 30^a

Huset er beskrevet sammen med matr. nr. 11^a, se dette. **Vester Land 26, s. 51.**

REKONSTRUKTIONSPOR. S.F.R. CA 1835

Ejere:

- 1780 - 1820 : Jørgen Andersen Møller
- 1820 -(1858): Niels Jørgensen Møller
- (1866)- : Thomas Nielsen Møller
- 1907 -(1930): Hans Hansen
- (1980): F. List

VESTERLAND Sønderho Strandvej 8
Matr. nr. 31^a Maleren Franz Lists hus

Huset er 8 fag langt og grundmuret. Facaderne fremtræder pudsede og rødmaledede, og langsiderne afsluttes under taget af udmuring mellem de skråt afskårne bjælkeender. Gavlene er grundmurede omtrent til hanebåndshøjde og afsluttes ind til dette niveau af et hvidt gesimsled under taget, medens de øvre gavltrekanter bræddebeklædning er dækket med tagpap. Huset er stråttækt og har en stor tagkvist i den nordvendte tagflade samt én skorstenspipe i rygningen.

Facaderne har 2-rammede vinduer med 6-rudede rammer – nordsiden har desuden et nyere, spidsbuet vindue med farvet glas, og den østlige gavltrekanter et 3-rammet vindue. Vinduerne er gråmalede, og de fleste har nyere skodder. I østgavlen sidder en nyere dør under en fladbuet overdækning på støbte vanger.

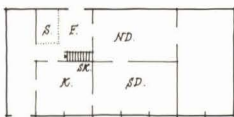
Ankerinitialer: TM MgM (østgavl)

Ud fra sydsidens vestende er opført en grundmuret vinkeludbygning med stråttækt sadeltag.

Huset er opført i 1780 på en ubebygget grund, som ifølge et skøde er udstykket fra nuværende matr. 11^a, 30^a's ejendom. Det brandtakseres og beskrives først i 1835, hvor det har 8 grundmurede fag. Heraf udgør beboelsesafdelingen med stuer, kamre, køkken og forstue ialt 6 fag, mens de resterende 2 fag er stald og foderrum. Vinkeludbygningen bygges først i vort århundrede.

Murankrene TM og MgM refererer til ejeren Thomas (Nielsen) Møller og hustru Margrethe Møller.

Vester Land 18
Sejlmagerhuset

VESTERLAND
Matr. nr. 32^a

Huset er 8 fag langt og grundmuret over en pudset og gråmalet sokkel. Facaderne fremtræder gråmalede med hvid »kvadring« og med malede, hvide »hjørneliséner«. Langsiderne afsluttes under taget af en muret, hvid gesims, der er ført om hjørnet på gavlene, som begge er grundmurede i fuld højde og som afsluttes under taget af et hvidt gesimsled. Huset er stråttækt og har en lille tagkvist i begge tagflader samt én skorstenspipe i rygningen.

Facaderne har 1- og 2-rammede vinduer med 3-rudede rammer – østgavlen har dog et 3-rammet vindue med 6-rudede vinduer i gavltrekanten og et lille, 4-rudet vindue helt oppe under kippen. Vinduerne er grønmaledede med hvide sprosser og hvid kitning og har hvide, udvendige murfals. Stikkene over vinduerne er hvidmalede, og under vinduerne er der malet hvide »sålbænke«. Nordsiden har en 2-fløjet fyldingshoveddør med diagonalsprosse opdelt rude over 4 fyldinger i hver fløj. Døren er grønmalet med hvid staffering og har som vinduerne hvid, udvendig murfals og hvidmalet stik.

Ud for sydfacade vestligste fag er opført en grundmuret vinkeludbygning med lavt sadeltag.

Kilderne på dette hus er meget sparsomme med oplysninger. Det brandtakseres 1867, men denne taksation forefindes kun i en ekstraktprotokol. Bygningens detaljer tyder dog på, at huset ikke er meget ældre. Det har oprindeligt 6 fag, men udvides i begyndelsen af vort århundrede til de nuværende ialt 8 fag. Det har fra begyndelsen været indrettet til beboelse i sin helhed.

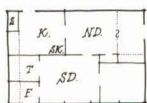
Ejere:
 (1867)- : Hans Nissen
 (1901)- : Hans Sonnichsen
 1918 -(1930): Peder Poulsen Thøgersen
 -(1980): Karen Nilsson

Vester Land 12

VESTERLAND

Matr. nr. 33

Huset er 5 fag langt og grundmuret. Facaderne fremtræder skurede og gulkalkede, og langsiderne afsluttes under taget – i sydsiden over en grønmalet rem – af en trægesims. Gesimsen er ført om hjørnet på gavlene. Østgavlen er grundmuret omtrent til hanebåndshøjde og afsluttes ind til dette niveau af et hvidt gesimsled under taget, medens den øvre gavltrekant er beklædt med tagpap. Vestgavlen er derimod grundmuret i fuld højde og afsluttes under taget af et hvidt gesimsled. Huset er stråttækt og har en lille tagkvist i den sydvendte tagflade samt én skorstenspipe i rygningen.

Nordsiden og østgavlen har 2-rammede vinduer – og et enkelt 1-rammet – med 6-rudede vinduer, og sydsiden har 2-rammede vinduer med 3-rudede rammer. Vestgavlen har derimod hjørnestillede, 4-rudede vinduer i underetagen og et 2-rammet vindue med 2-rudede rammer i gavltrekanten. Vinduerne er grønmaledede med hvide sprosser og hvid kitning og har hvide, udvendige murfals. På remmen over sydsidens vinduer er der malet »stik« i farverne sort, hvid, grøn – medens stikkene

Ejere:

1797 -(1828): Carsten Cornelius Pedersen
-(1859): Jeppe Olesen
(1861)- : Carsten Jepsen
(1873)- : Niels Peder Jessen
1921 -(1930): Dorthea Kristine Poulsen
f. Grøn
-(1980): Astrid Knudsen

Vester Land 10

Ejere:

1822- 1826 : Mads Christiansen Smith
1826-(1874): Hans Pedersen Brinch
1874- : Jens Nielsen Jepsen
1912-(1930): Anne Carøe
-(1980): O. Buur

Vester Land 8 Skipperhuset

over nordsidens og vestgavlens vinduer er hvidmalede – og under vinduerne er der malet hvide »sålbænke«. Begge langsider har en grønmalet halvdoor, og østgavlen har en sen, 2-fløjet havedør med 6 ruder over brystningshøjde i hver fløj. Døren er grønmalet med hvide sprosser og hvid kitning og har hvidt »stik« og hvide, udvendige murfalse.

Vest for huset ligger et nyere grundmuret og gulmalet udhus med stråtækt sadeltag. Trods sin primitivitet er huset fint tilpasset.

Huset er meget sparsomt omtalt i kilderne, men det er sandsynligt, at det ifølge sin indtræden og kronologiske placering i jordebogen må være opført i 1797/99. Dets størrelse fremgår imidlertid ikke førend i 1877, hvor det ifølge en brandtaksation har 5 grundmurede fag, som udelukkende er indrettede til beboelse.

VESTERLAND

Matr. nr. 34

Huset er 13 fag langt og grundmuret over en pudset sokkel. Facaderne fremtræder pudsede og gråmalede, og langsiderne afsluttes under taget af en muret gesims, som desuden omslutter et arkengab med muret front over nordsidens hoveddør. Gesimsen er ført om hjørnet på gavlene, der er grundmurede i fuld højde, og som ligeledes afsluttes af en muret gesims under taget. Huset er stråtækt og har 2 store tagkviste i begge tagflader samt 2 skorstenspiber i rygningen.

Bygningens sydside har 1- og 2-rammede vinduer med 6-rudede rammer, og gavlene har 2- og 3-rammede vinduer med tilsvarende rammeopdeling – samt små, hjørnестillede, 4-rudede vinduer helt oppe under kippen. Nordsiden har derimod 2-rammede vinduer – hvoraf halvdelen er fladbuede – med 3-rudede rammer. Vinduerne er hvidmalede, men har for adskilliges vedkommende fået karme og poste malet røde. Nordsiden har en ny, 2-fløjet hoveddør, der er rødmalet med hvid staf-fering, og sydsiden har 2 rødmalede halvdoor. Arkengabet har en hvid, 2-fløjet luge og vestgavlen en fladbuet, 2-fløjet og umalet port.

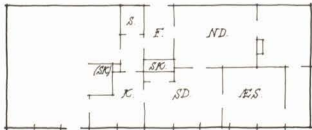
Ankerårstal: 1955 (vestgavlen)

Huset er bygget i 1822, i hvilket år det brandtakseres allerede under opførelsen. Det er på 9 grundmurede fag og har engelske vinduer og rammedøre med indstukne låse. De 2 østre fag er direkte citeret »begyndt at indrettes til Stuer, Kammer og forsynet med Fyrre Lofteskud, men ei endnu indlagt Brædegulv«. De 5 midterste fag er indrettet til stue, kammer og køkken med bageovn, og der er indlagt loft og gulv overalt. De resterende 2 vestfag er bestemt til Loe og Koestald«. I 1838 brandtakseres det atter, men der kan ikke konstateres ændringer. De 4 sidste fag på den nu ialt 13 fag store bygning er først tilføjet i 1955.

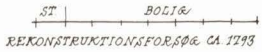
VESTERLAND

Matr. nr. 35^a

Huset er 11 fag langt og grundmuret over en lav sokkel. Facaderne fremtræder pudsede og gulmalede, og langsiderne afsluttes under taget af en muret, hvid gesims, hvis øverste led omslutter et arkengab med muret front over nordsidens hoveddør. Gesimsen er ført om hjørnet på gavlene, der er grundmurede i fuld højde, og afsluttes under taget af et hvidt gesimsled. Huset er stråtækt og har 2 skorstenspiber i rygningen.

REGISTRERING

Ejere:

- 1793 - 1819 : Sofie Benedicte Foss
- 1819 - 1826 : Søren Andersen Thygesen
- 1826 - 1840 : Jes Nissen
- 1840 -(1888): Hans Nissen
- (1895)-(1930): Hans Sonnichsen
- (1980): V. Skovgaard-Petersen

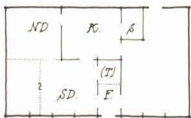
Bygningens østlige del med den oprindelige beboelsesafdeling har i sydsiden 2-rammede vinduer med 3-rudede vinduer og i nordsiden fladbuede, 2-rammede vinduer med 3-rudede rammer. Østgavlen har 2 hjørnестillede, 4-rudede vinduer i gavltrekanten og et hjørnестillet, 1-rudet vindue øverst oppe under kippen. Den vestlige del, der tidligere rummede udhusafdelingen, har i sydsiden 1- og 2-rammede vinduer med 3-rudede rammer – samt et enkelt jernvindue – og i nordsiden og vestgavlen 1- og 2-rammede vinduer med 6-rudede rammer. Vinduerne er hvidmalede incl. den udvendige murfals. Stikkene over vinduerne er hvidmalede, og under vinduerne er der malet hvide »sålbenke«. Nordsiden har en 2-fløjet fyldingshoveddør med diagonalsprosse opdelt rude over 3 fyldinger i hver fløj. Døren er grønmalet med hvid staffering og har malet, hvid indfatning. Sydsiden har en grønmalet halvdør under hvidmalet buestik. Nordsiden har en grønmalet luge med et 4-rudet vindue, og arkengabet har et fladbuet, 9-rudet vindue, der er grønmalet med hvide sprosser.

SV for huset ligger et ældre, grundmuret udhus med sadeltag. Facaderne er skurede og gulmalede, og taget er tækket med røde vingetegl, og bygningen korresponderer med hensyn til hovedform og materialer så godt med selve huset, at den kan tjene som forbillede for nye udhuse.

Ved skøde af 20. december 1792 købte præsteenken Sofie Benedicte Foss her en ubebygget grund, og byggede året efter dette hus, som brandtakseredes 1793. Det har 8 fag, hvoraf der i de 7 østre er værelser, mens det vestre indeholder stald og foderrum. Den følgende brandtakstation fra 1818 er mere beskrivende: Huset har fortsat 8 fag, hvis indretning er uforandret. De er grundmurede og har engelske vinduer og rammedøre med indstukne låse. Væggene indendørs er malede.

I 1838 er huset nu blevet udvidet med ét staldfag mod vest, og i 1854 tilføjes endnu to staldfag med hel trægavl, således at huset ialt har 11 fag.

Vester Land 4

VESTERLAND

Matr. nr. 36^a

Huset er 8 fag langt og grundmuret, og fremtræder med skurede og rødmalede facader. Langsiderne afsluttes under taget – over en rem, der ligeledes er rødmalet – af en muret, hvid gesims, hvis øverste led omslutter et arkengab med muret front over sydsidens hoveddør. Gesimsen er

ført om hjørnet på gavlene, der begge er grundmurede omtrent til hanebåndshøjde, og som ind til dette niveau afsluttes af et hvidt gesimsled under taget, medens de øvre gavltrekanter har lodret og vindskedeafsluttet bræddebeklædning dækket med tagpap. Huset er stråtækt, men mangler skorsten.

Såvel bygningens vestlige del med beboelsesafdelingen, som den østlige del, der tidligere rummede udhusafdelingen, har 1- og 2-rammede vinduer med 6-rudede rammer. Begge gavltrekanter har dog sene, 3-rammede vinduer. Vinduerne er grønmaledede med hvide sprosser og hvid kitning. På remmen over vinduerne er der malet hvide »stik«, og under vinduerne er der malet hvide »sålbenke«. Gavltrekanternes 3-rammede vinduer og et par af nordsidens vinduer er dog brunebeitede. Sydsiden har en nyere, 2-fløjet hoveddør med diagonalsprosse opdelt rude over 4 fyldinger i hver fløj. Døren er grønmalet med hvid staffering og har hvid, udvendig murfals. Nordsiden har en grønmalet halvdør med hvid, udvendig murfals. Sydfacaden har desuden en grønmalet, 2-fløjet luge med »stik« og »sålbenke« svarende til vinduernes, og arkengabet har en 2-fløjet, grønmalet luge med overvindue.

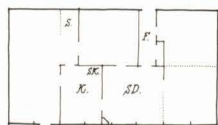
Ejere:

- 1750 : Niels Jensen Møller
- 1750- : Margrethe Nielsdatter
- 1838 : Søren Hansen Fisker
- 1838- 1869 : Niels Hansen Pedersen
- 1869- 1875 : Niels Hansen Thøgersen
- 1875-(1930): Johannes Nielsen (hans enke)
- 1978-(1980): Ida Larsen

Huset brandtakseres første gang i 1838, hvor det er 6 fag langt. Nordsiden er af bindingsværk, mens resten er grundmuret. De 5 vestre fag indeholder en stue, et kammer, køkken og forstue, og det østligste fag er lo og fåresti. I 1873 nævnes, at hele huset er grundmuret. Det rammes på denne tid af en brand, hvis omfang dog ikke kan konstateres. I 1877 nævnes huset fortsat med 6 fag. Udvidelsen med 2 fag til de nuværende ialt 8 fag er først sket i begyndelsen af vort århundrede.

På grunden kan i jordebogen og skødeprotokollerne konstateres et 10-fags hus i 1750.

Vester Land 6

VESTERLAND

Matr. nr. 37^a

Huset er 8 fag langt og grundmuret. Facaderne fremtræder i røde sten med hvid fugeopstregning, og langsiderne afsluttes under taget af en muret, hvid gesims, der er ført om hjørnet på gavlene. Østgavlen er grundmuret omtrent til hanebåndshøjde og afsluttes indtil dette niveau af et hvidt gesimsled under taget, medens den øvre gavltrekanter har lodret bræddebeklædning, der er dækket med tagpap, og vestgavlen, der er grundmuret i fuld højde, afsluttes under taget af et hvidt gesimsled. Huset er stråtækt og har en tagkvist i den sydvendte tagflade samt en skorstenspipe i rygningen.

Langsidersnes vinduer er fladbuede og 2-rammede med 3-rudede rammer, hvorimod østgavlen har et 2-rammet vindue med 8-rudede rammer, og vestgavlen to 6-rudede vinduer. Langsidersnes og østgavlens vinduer er grønmaledede med hvide rammer, medens vestgavlens er hvide. Stikkene over vinduerne – bortset fra østgavlens – er hvidmalede, og under vinduerne er der malet hvide »sålbenke«. Nordsidens hoveddør er fladbuget og har et 2-rudet vindue over fire fyldinger. Døren er grønmalet med hvid staffering og har som vinduerne malet, hvidt stik og hvid, udvendig murfals. Sydsiden har en grønmalet halvdør under et buestik, der er hvidt, incl. den udvendige murfals. Den tidligere luge vestligst i nordsiden er sløjfet og markeres nu af en blanding med pudset bund.

Ankerinitialer og -årstal: JJS JJD (østgavl) og 1815 (vestgavl)

Ud for sydsidens vestlige del er der opført en veranda med muret brystning og lav, énsidig taghældning, og udfor vestgavlen er der opført

et grundmuret udhus med fladt tag og i forlængelse heraf en træskeletbygning med bræddebeklædning og lav, énsidig taghældning.

Ejere:
 1815 -(1850): Jens Jensen Sonnichsen
 (1852)- 1893 : Søren Jessen Sonnichsen
 1893 -(1930): Mathias Jensen Mathiesen
 -(1980): Anna Sonnichsen m.fl.

Huset er ifølge jordebogen og vestgavlens murankre opført i 1815 på en hidtil ubebygget grund af Jens Jensen Sonnichsen og hustru Johanne Jepsdatter, hvis initialer danner murankrene på østgavlens. Huset brandtakseres første og eneste gang i 1818, hvor det har 8 grundmurede fag, som udelukkende er indrettede til beboelse. Der er »engelske« vinduer og rammedøre med indstukne låse, og indendørs er væggene »optrukne«. Herefter kan i kilderne ikke konstateres ændringer ved huset.

Kåvervej 15

VESTERLAND

Matr. nr. 38^b

Huset er 5 fag langt og grundmuret. Facaderne fremtræder pudsede og rødmaledede, og langsiderne afsluttes under taget af en muret, hvid gesims, der er ført om hjørnet på gavlene. Gavlene er begge grundmurede omtrent til hanebåndshøjde og afsluttes ind til dette niveau af et hvidt gesimsled under taget, medens de øvre gavltrekanten er dækket med tagpap. Huset er stråttækt og har 1 skorstenspipe i rygningen.

Langsiderne og den vestlige gavltrekant har 2-rammede vinduer med 6-rudede rammer, medens der i den østlige gavltrekant sidder et 3-rammet vindue med tilsvarende rammeopdeling. Bortset fra vestgavlens vindue, som er hvidmalet, er samtlige vinduer brunbeitsede. Stikkene over underetagens vinduer er hvidmalede, og under vinduerne er der malede,

hvide »sålbænke«, lige som de udvendige murfalse er hvide. Østgavlen har en nyere fyldingshoveddør med diagonalsprosseopdelte ruder over fyldinger, og sydsiden har en 2-fløjet havedør, der over brystningshøjde er opdelt som vinduerne. Begge døre er brunbeitsede.

Op mod vestgavlens underetage er opført et grundmuret udhus med lav, énsidig taghældning.

Huset er opført i 1827 eller umiddelbart før, da det i jordebogen for dette år kaldes et »nybyggt Huus«. Det brandtakseres imidlertid først i 1869, hvor det er grundmuret og har 5 fag.

Ejere:

1827- 1876 : Anne, Johanne og
Ellen Hansdøtre

1876-(1930): Hans Jessen (hans enke)

1979-(1980): Kirsten Schoenbaum

Kåvervej 21
Æsmehwoll

VESTERLAND

Matr. nr. 40^a

Huset er 5 fag langt og grundmuret. Facaderne fremtræder skurede og rødmaledede, og langsiderne afsluttes under taget – over en rødmalet rem – af en muret, hvid gesims, der er ført om hjørnet på gavlene. Gavlene er grundmurede omtrent til hanebåndshøjde og afsluttes ind til dette niveau af et hvidt gesimsled under taget, medens de øvre gavltrekanter

har lodret, grønmalet bræddebeklædning – som dog for den vestliges vedkommende er dækket af tagpap. Huset er stråtækt og har én skorstenspipe i rygningen.

Vinduerne er 2-rammede med 6-rudede rammer og grønmaledede med hvide sprosser og hvid kitning. På remmen over vinduerne er der malet hvide »stik«, og under vinduerne er der malet, hvide »sålbenke«. Husets hoveddør, der er en sen, 2-fløjet, grønmalet fyldingsdør med hvid stoffer, er anbragt i verandaen i østgavlen, og i den østlige gavltrekant sidder en grønmalet dør mellem to 6-rudede rammer.

Ud for østgavlen er opført en veranda med muret brystning og halvtag, og ud fra sydsiden er opført en grundmuret vinkeludbygning med lavt sadeltag og skorsten.

Huset brandtakseres første gang i 1842, hvor det er i 5 fag med pillemur med undtagelse af 2 fag, hvis nordside er af bindingsværk. De 3 østre fag rummer beboelsesafdeling med gulv og loft, mens de resterende 2 vestfag ikke har gulv og loft og ellers ikke specificeres nærmere.

På dette sted lå tidligere et bindingsværkshus med beboelse og smedie, men ud fra husets indførelse i lægnummersystemet (se s. 18) må man regne med, at det er blevet ombygget i tiden umiddelbart før 1830 i en sådan grad, at der faktisk er tale om en nybygning.

Ejere:

(1830)-(1858): Jens Jensen Michelsen

(1874)- : Jens Jensen

1904 -(1930): Rask Jepsen Lambertsen

-(1980): Carl Engsted

Kåvervej 23

Nedbrændt 2004. Genopført

VESTERLAND

Matr. nr. 41

Huset er vistnok 8 fag langt og grundmuret. Facaderne fremtræder skurede og rødmaledede, og langsiderne afsluttes under taget – i nordsiden over en rødmalet rem – af en muret, hvid gesims. Gavlene er grundmurede til bjælkelagshøjde, og gavltrekanterne er dækket med tagpap. Huset er stråtækt og har én skorstenspipe i rygningen.

Vinduerne er 2- og 3-rammede med 8-rudede rammer, og nordsiden har desuden et 2-rammet vindue med 6-rudede rammer og et lille, 4-rudet vindue. Stikkene over vinduerne, der er hvidmaledede, incl. den udvendige murfals, er stafferede i farverne sort, hvid, grøn, og på remmen over nordsidens vinduer er der malet tilsvarende »stik«, og under vinduerne er der malet hvide »sålbenke«. Sydsiden har en listebeklædt hoveddør, og nordsiden en grønmalet revledør.

Ejere:

- 1785 : Thomas Madsen
- 1785- 1812 : Niels Thomsen Madsen
- 1812- 1840 : Sonnich Mortensen
- 1840-(1858): Niels Madsen Thomsen
- : Karen Thomsen
- 1925-(1930): Svend Aage Hansen
- (1980): Magnus Lambertsen

Kåvervej 25 **Kåverhuset**

Ud for sydsidens vestlige del er opført en veranda med muret brystning og lav, ensidig taghældning, og ud for vestgavlen et træskur med lavt halvtag.

Huset forekommer første gang i kilderne i 1785 med 6 fag, men brandtakseres og beskrives ikke før i 1846, hvor det endnu er af bindingsværk. På dette tidspunkt er alle 6 fag indrettede til beboelse. Det fremgår ikke klart af kilderne, hvornår huset er blevet grundmuret og udvidet til den nuværende størrelse, men det er formentlig sket på et meget sent tidspunkt.

På dette sted kan i jordebogen konstateres en bebyggelse allerede i 1750erne.

VESTERLAND **Matr. nr. 42**

(Se billedet side 46, nr. 3 fra højre)

Huset er 6 fag langt og grundmuret. Facaderne fremtræder skurede og hvidmalede, og langsiderne afsluttes under taget – over en rødmalet rem – i syd af en skrå sugfjæl og i nord af en muret, hvid gesims, hvorpå der rejser sig et arkengab med muret front over hoveddøren. Gesimsen er ført om hjørnet på gavlene, der er grundmurede omtrent til hanebåndshøjde, og som indtil dette niveau afsluttes af et hvidt gesimsled under taget, medens de øvre gavltrekanter har lodret, rødmalet bræddebeklædning med vindskeder. Huset er stråtækt og har en tagkvist i den sydvendte tagflade samt én skorstenspipe i rygningen.

Bygningens østlige del med beboelsesafdelingen har 2-rammede vinduer med 6-rudede rammer. I gavltrekanter sidder dog et lille jernvindue. Vestenden, der tidligere rummede udhusafdelingen, har både 1- og 2-rammede vinduer med 6-rudede rammer. Vinduerne er rødmalede med hvide sprosser og hvid kitning. På remmen over vinduerne er der malet »stik« i farverne sort, grøn, hvid. Nordsidens hoveddør er en sen, rødmalet fyldingsdør med 2 ruder i højformat over først 1 fylding i lavformat og dernæst 2 fyldinger i højformat, og sydsiden har en dør under et buestik, der er staffereret som vindues»stikkene«. Arkengabet har en rødmalet, 2-fløjet luge med overvindue.

Op mod vestgavlen er opført et grundmuret udhus med halvtag.

Da et gammelt hus på nuværende matr. 108's areal brændte den 29. oktober 1837, byggede ejeren Hans Hansen Thomsen et nyt hus, matr. nr. 42, året efter. Det brandtakseres samme år og beskrives som værende på 6 grundmurede fag, hvoraf de 4 østre indeholder stue, kammer, køkken og forstue, mens de resterende 2 vestfag er lo, stald og foderrum. I 1856 brandtakseres huset atter, men der kan ikke konstateres ændringer.

Ejere:

- 1838 -(1858): Hans Hansen Thomsen
- (1871)-(1884): Anthonis Mathiesen Jensen
- 1906 -(1930): Thomas Anthonisen Nielsen
- (hans enke)
- 1976 -(1980): Louis Larsen

Kåvervej 13

VESTERLAND **Matr. nr. 43**

Huset er 6 fag langt og grundmuret. Facaderne fremtræder i røde sten med spor af hvid fugeopstregning – bortset fra vestgavlen, der er pudset og rødmalet. Langsiderne afsluttes under taget – over en grønmalet rem – af en muret og hvidtet udmuring mellem bjælkeenderne, og gavlene, der er grundmurede omtrent til hanebåndshøjde, afsluttes ind til dette niveau af et hvidt gesimsled, medens de øvre gavltrekanter har lodret, grønmalet bræddebeklædning med vindskeder. Huset er stråtækt og har en tagkvist i begge tagflader samt én skorstenspipe i rygningen.

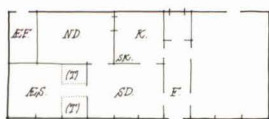

Facaderne har 2-rammede vinduer med 6-rudede rammer, dog har gavltrekanterne sene, 3-rammede vinduer. Vinduerne er hvidmalede, lige som de udvendige murfalse. På remmen over vinduerne er der malet hvide »stik«, og under vinduerne er der malet hvide »sålbenke«. Begge langsider har grønmaledede halvdøre under hvidtede buestik, og sydsiden har desuden en lav, grønmalet revledør med overvindue.

Huset er ifølge jordebogen opført i 1822 eller 1823, og det brandtakseres i 1828. Det har da »Skalkmur« og halve trægavle. Vinduerne er »engelske«, og der er rammedøre med klinker såvel som med indstukne låse. De 5 østfag er indrettede til beboelse og har optrukne vægge samt brædegulv undtagen køkkenet, som har stengulv. I det vestre fag er der foder- og brændselsrum.

Ejere:
 1822- : Jens Nielsen Jepsen
 -(1865): Mathias Jensen
 1865- : Niels Jensen Jepsen
 1811-(1930): Anne Nielsine f. Jepsen
 -(1980): Robert Peel

Kåvervej 11

Ejere:
 - 1819 : Hans Nielsen Fisker Mandøe
 1819- 1841 : Niels Hansen Fisker
 1841- : Poul Pedersen Harrebye
 1930- : Maren Harrebye
 -(1980): Helene Sørine Jensen

VESTERLAND

Matr. nr. 44^a

Huset er 10 fag langt og grundmuret over en lav, gulmalet sokkel. Facaderne fremtræder i røde sten med hvid fugeopstregning og hvide hjørnelisener, bortset fra vestgavlen, der er pudset og gråmalet. Langsiderne afsluttes – i nordsiden over en rødmalet rem med afboringer for stolpetappe – af en muret, hvid gesims, som desuden omslutter et arkengab med muret front over sydsidens hoveddør. Gesimsen er ført om hjørnet på gavlene, der er grundmurede omtrent til hanebåndshøjde, og som ind til dette niveau afsluttes af et hvidt gesimsled under taget, medens de øvre gavltrekanter har lodret, grønmalet brædebeklædning med dækklister og vindsceder. Huset er stråtækt og har én skorstenspipe i rygningen.

Såvel bygningens vestlige del med den oprindelige beboelsesafdeling, som den østlige del, der tidligere rummede udhusafdelingen, har 1- og 2-rammede vinduer med 6-rudede rammer. Vinduerne er hvidmalede sammen med den udvendige murfalse. Stikkene over vinduerne er hvidmalede, og på remmen over nordsidens vinduer er der malet tilsvarende, hvide »stik«, og under vinduerne er der malet hvide »sålbenke«. Sydsiden har en nyere hoveddør med vandret, umalet beklædning, og nordsiden har en grønmalet halvdør under hvidtet buestik samt en sekundært anvendt, indvendig dør. Arkengabets 2-fløjede luge er forsynet med beklædning svarende til hoveddørens, men har i øvrigt hvid, udvendig murfalse samt stik og »sålbenke« svarende til vinduernes.

I 1805 brandtakseres huset første gang. Det har da 10 fag, som er grundmurede på sydsiden og i gavlene, men af bindingsværk på nord-

siden. De 6 vestfag rummer beboelse, som har fyrre lofteskud og gulv overalt og optrukne såvel som panel- og flisebeklædte vægge. De 4 østfag rummer forstue samt stald og foderrum. I 1855 er nordsiden blevet pillemuret, og der nævnes i brandtaksationen fra dette år halve trægavle.

På dette sted kan i jordebogen konstateres en bebyggelse helt tilbage til 1750erne.

Kåvervej 7

VESTERLAND

Matr. nr. 46^a

Huset er 8 fag langt og grundmuret over en pudset sokkel. Facaderne fremtræder i røde sten med hvid fugeopstregning – bortset fra vestgavlen, der er pudset og gråmalet. Langsiderne afsluttes under taget af en muret hvid gesims, i hvis fortsættelse der over begge langsiders døre rejser sig en lav, trekantet kvist med muret front. Gesimsen er ført om hjørnet på gavlene, der begge er grundmurede i fuld højde, og som afsluttes under taget af et hvidt gesimsled. Huset er stråtækt og har én skorstenspipe i rygningen.

Såvel bygningens østlige del med beboelsesafdelingen, som den vestlige del, der tidligere rummede udhusafdelingen, har 2-rammede vinduer med 8-rudede rammer. Den østlige gavltrekan har et 2-rammet vindue med 4-rudede rammer, og den vestlige har et 2-rammet vindue med 6-rudede rammer, flankeret af hjørnестillede 4-rudede vinduer. Vinduerne er grønmaledede med hvide rammer. Stikkene over vinduerne er hvidmalede, og under vinduerne er der malet hvide »sålbenke«, lige som de udvendige murfalse er hvide. Begge langsider har 2-fløjede døre med diagonalsprosseopdelte ruder over sydsidens 4 og nordsidens 3 fyldninger i hver fløj. Dørene er grønmaledede med hvid staffering og har hvidt stik og hvid udvendig murfalse og er anbragt over støbte trapper. Kvistene har 2-fløjede luger med overvindue, men lugefløjene er nu erstattet af 8-rudede vinduesrammer.

Ankerinitialer: 1867 (østgavlen)

Op mod vestgavlen er opført en grundmuret udbygning med lavt halvtag.

Huset er efter alt at dømme opført i 1867, således som murankrene viser. Det er bygget med 6 fag beboelse mod øst og 2 fag stald mod vest, men beskrives ellers ikke i kilderne.

Ejere:

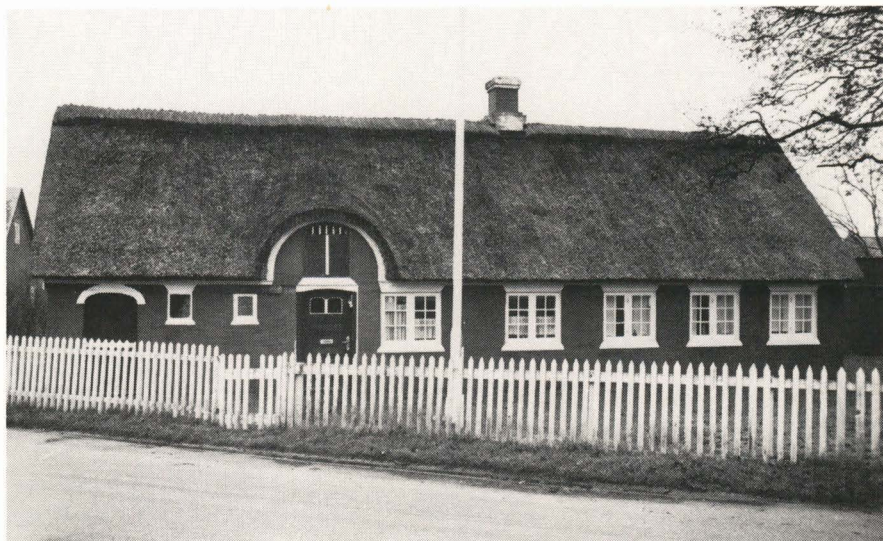
(1867)- : J. N. Meinertz

- 1888 : Ingvard Vohlsen Meinertz

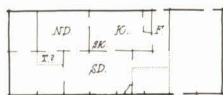
1888 -(1930): Anthonis Øhle (hans enke)

-(1980): Henning Pedersen

Landevejen 56
Jes Poulsens Hus

SØNDERLAND
Matr. nr. 49^a

Huset er 8 fag langt og grundmuret. Facaderne fremtræder skurede og rødmaledede, og langsiderne afsluttes under taget – over en rødmalet rem – af en hvid gesims, som omslutter et arkengab med muret front over nordsidens dør. Gavlene er grundmurede til bjælkelagshøjde, og gavltrekanterne har lodret, grønmalet bræddebeklædning, der afsluttes under taget af vindskeder. Huset er stråttækt og har én skorstenspipe i rygningen.

Bygningens vestlige del med beboelsen har 2-rammede vinduer med 6-rudede rammer, medens den østlige del, der tidligere havde udhusfunktion, har 1-rammede vinduer – i sydsiden med 4 eller 6 ruder og i nordsiden uopdelte. Vinduerne er hvidmalede, incl. de udvendige murfals. På remmen over vinduerne er der malet hvide »stik«, og under vinduerne er der malet hvide »sålbenke«. Nordsiden har en fladbuet hoveddør med 2-rudet vindue over 3 fyldinger. Døren er grønmalet med hvid staffing og har malet, hvidt »stik« og hvid, udvendig murfals. Denne facade har desuden en halvdør under buestik, og sydsiden har en tilsvarende dør. Begge døre er grønmaledede og buestikkene hvidmalede. Arkengabet har en grønmalet, 2-fløjet luge med overvindue.

Bygningen beskrives første og eneste gang i 1838, hvor den ligesom nu havde 8 fag, som var »halv Grundmuur og halv Taulemuur«. De 6 vestfag rummede beboelse med forstue, medens de 2 østfag indeholdt lo og foderrum, hvorimod en egentlig stald ikke nævnes. Af bygningsafgiftsprotokollerne fremgår, at huset i 1883 vurderes voldsomt op, hvilket eventuelt kan hænge sammen med, at hele huset er blevet grundmuret.

Ejendommen kan i jordebogen følges bagud til 1750'erne, men der er ikke sikkerhed for at datere den nu stående og i forrige århundrede omtalte bygning så langt tilbage.

Ejere:
- 1785: Søren Madsen Lassen
1785 - 1833 : Hans Jørgensen Fisker
1833 - 1852 : Poul Thomsen
1852 - : Søren Nielsen Sørensen
(1881)-(1930): Jes Poulsen Jensen
-(1980): Jes Poulsen Jensen

Landevejen 54

SØNDERLAND
Matr. nr. 51

Huset er 7 fag langt og grundmuret. Facaderne fremtræder skurede og rødmaledede, og langsiderne afsluttes under taget – over en rødmalet rem – af hvidtet udmuring mellem sydsidens bjælkeender og af en skrå, hvid-

malet sugfjæl i nordsiden. Gavlene er grundmurede til bjælkelagshøjde, og gavltrekanterne har lodret, grønmalet bræddebeklædning med vindskeder. Huset er stråtækt.

Bygningens østlige del med beboelsen har 1- og 2-rammede vinduer – i sydsiden med 3-rudede rammer og i østgavlen og nordsiden med 6-rudede rammer. Den vestlige del med udhusfunktion har i sydsiden et 2-rammet vindue med 3-rudede rammer og i østgavlen og nordsiden 1-rammede vinduer med 6-rudede rammer. Begge gavltrekanter har et hjørnestillet, 4-rudet vindue. Alle vinduerne er grønmalede med hvide rammer, og på remmen over vinduerne er der malet »stik« i farverne sort, hvid, grøn, medens der under vinduerne er malet hvide »sålbænke«. Sydsiden har en grønmalet halvdør under et hvidmalet buestik, og østgavlen har en grønmalet luge i bræddebeklædningen.

Ejere:

- 1799 : Hans Jensen Poulsen
- 1799 - 1804 : Peder Hansen Jensen
- 1804 - : Søren Pedersen Clausen
- (1809)- 1862 : Jens Jensen Fisker
- 1862 - 1866 : Peder Nielsen Jensen
- 1866 - : Thomas Jensen Thomsen
- (1930): Hans Meinertz Thomsen
- 1976 -(1980): Mabel Elisabeth Mortensen

Huset nævnes tidligst i 1793, hvor det er et ikke nærmere beskrevet »Bagerhus« til et stort, senere nedrevet hus, som lå umiddelbart sydøst herfor (nr. 47 på Thobölls kort s. 11). I 1802 brandtakseres det atter sammen med hovedhuset, og det har da 4 fag af bindingsværk. Indendørs nævnes »fornøden Lofteskud« og da en eventuel gulvkonstruktion ikke nævnes, har der formentlig ikke været gulv på dette tidspunkt. I huset findes en bageovn med tilhørende skorsten af brændte sten.

Omkring 1809 bliver det frasolgt og ombygget til beboelse, og det er sikkert i denne forbindelse, at en udvidelse til 5 fag finder sted. I hvert fald har huset ved den følgende brandtaksation i 1838 5 fag, som er grundmurede, undtagen i østenden, hvor der fortsat er bindingsværk.

I 1855 udvides huset til de nuværende 7 fag og er grundmuret overalt. De 6 østlige fag er beboelse, mens det vestligste fag er indrettet til færesti og lo.

Landevejen 50

SØNDERLAND

Matr. nr. 52^b

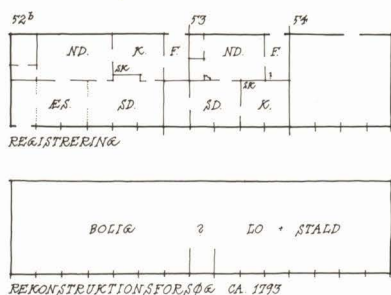
Bebyggelsen omfatter de 6 ½ vestlige af husets i alt 15 fag. Facaderne er grundmurede og fremtræder skurede og rødmalede med hvid fugeopstregning og med malede, hvide »hjørneliséner«. Langsiderne afsluttes under taget – i nordsiden over en rødmalet rem med afboringer for stolpetappe – af en muret og hvidtet gesims, der er ført om hjørnet på vestgavlen. Gavlen er grundmuret omtrent til hanebåndshøjde og afsluttes ind til dette niveau af et hvidt gesimsled under taget, medens den øvre

gavltrekan har lodret, grønmalet bræddebeklædning, der afsluttes af vindskeder. Taget er stråetækt med en tagkvist i nordsiden og en skorstenspipe i rygningen.

Facaderne har 2-rammede vinduer – i nordsiden med 3-rudede rammer, i sydsiden og gavltrekanen med 6-rudede. Vinduerne er grønmaledede med hvide rammer og har hvide, udvendige murfalse. Stikkene over vinduerne er malet i farverne grøn, hvid, sort, og på remmen over nordsidens vinduer er der malet tilsvarende »stik«. Nordsiden har en fladbuet hoveddør med 2-rudet vindue over 4 fyldinger, hvoraf de 2 midterste udgør et lodretstillet par. Døren er grønmalet med hvid staffering, malet, hvidt »stik« og hvid, udvendig murfals. Sydsiden har en grønmalet halvdør under et buestik, der er stafferet som vinduesstikkene.

Landevejen 48

SØNDERLAND

Matr. nr. 53

Matrikelnummeret omfatter de 4 ½ midterste af ovennævnte bygnings i alt 15 fag. Facaderne er grundmurede og fremtræder for nordsidens vedkommende i røde sten og for sydsidens vedkommende skuret og gulmalet. Langsiderne afsluttes under taget – i nordsiden over en rødmalet rem med afboringer for stolpetappe – af en muret og hvidtet gesims. Taget er stråetækt og har 2 tagkviste i sydsiden og en skorstenspipe i rygningen.

Facaderne har 2-rammede vinduer med 6-rudede rammer og nordsiden desuden et lille, 4-rudet vindue. De 2-rammede vinduer er grønmaledede med hvide rammer, og nordsidens lille vindue er hvidmalet. Stikkene over vinduerne er hvidmaledede, og på remmen over nordsidens vinduer er der malet hvide »stik«. Under alle vinduerne er der malet hvide »sålbenke«, ligesom de udvendige murfalse er hvide. Nordsiden har en grønmalet fyldingshoveddør med hvid staffering. Over døren er der malet hvidt »stik«.

Ud for sydsidens østligste fag er der opført en grundmuret udbygning med lavt, paptækket sadeltag.

Landevejen 46

SØNDERLAND

Matr. nr. 54

Dette matrikelnummer omfatter de 4 østlige af husets i alt 15 fag. Facaderne er grundmurede og fremtræder for nordsidens vedkommende i røde sten, og for sydsidens og østgavlens vedkommende skurede og

rødmaledede. Langsiderne afsluttes under taget – i nordsiden over en rødmalet rem – af en muret og hvidtet gesims. Østgavlen er grundmuret til bjælkelagshøjde, og gavltrekanten har lodret bræddebeklædning – nu skjult under tagpap – med vindskeder. Taget er stråttækt og har en tagkvist i sydsiden og en skorstenspipe i rygningen.

Facaderne har 1- og 2-rammede vinduer med 6-rudede rammer – og nordsiden desuden et lille, 4-rudet vindue. Gavltrekanten har et sent, 12-rudet vindue. Vinduerne er – bortset fra sidstnævnte – hvidmaledede, incl. den udvendige murfals. Stikkene over vinduerne hvidmaledede og på remmen over nordsidens vinduer er der malet hvide »stik«. Under alle vinduerne er der malet hvide »sålbenke«. Nordsiden har en grønmalet halvdør under et hvidmalet buestik, og gavltrekanten har en luge. Ud for sydsidens vestligste fag er der opført en grundmuret udbygning med lavt, paptækket sadeltag.

Bygningen brandtakseres og beskrives første gang i 1793, hvor den har 15 fag. De 7 vestfag er værelser, ét mellemfag specificeres ikke nærmere, og 7 østfag er lo og stald.

I 1838 beskrives huset som dels grundmuret og dels af bindingsværk og fortsat med 15 fag. De 7 vestfag beboelse med forstue og 4 mellemfag bryggers, lo, stald og foderrum takseres ejendommeligt nok under ét, medens de resterende, østre 4 fag, som er ombygget til beboelse med eget køkken og forstue takseres separat. Denne lille selvstændige bolig, som ikke synes opført med umiddelbart frasalgs for øje, kan være bygget som et led i en aftægtskontrakts vilkår. Efter alt at dømme frasælges denne afdeling først i 1866. Ydermere er det ikke helt klart, hvornår den videre opdeling til ialt tre boliger finder sted.

Huset kan ikke dateres nøjagtigt, men det er meget muligt, at det er samme hus, som i 1757 omtales på dette sted i forbindelse med et ejerskifte.

Ejere:

- (1757)- 1786 : Jens Jensen Poulsen
 1786 - 1827 : Jes Jensen (Sonnichsen)
 Møller
 1827 - 1866 : Jens Pedersen Fisker
 matr. 52^b:
 1866 - 1880 : Sidsel Jensdatter
 1880 -(1930): Hans Hansen Lydom
 -(1980): Aa. H. Johnsen
 matr. 53:
 1925 - : Hans Nielsen Junior
 -(1980): Asta Helene Jensen
 matr. 54:
 1866 - : Jes Thomsen
 1926 -(1930): Gunild Petersen
 -(1980): N. M. Mortensen

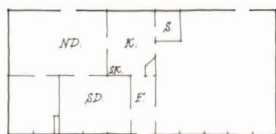
Bjerrevej 1

SØNDERLAND

Matr. nr. 55

Huset er 11 fag langt og grundmuret, og facaderne fremtræder skurede og rødmaledede over en pudset og hvidtet sokkel. Langsiderne afsluttes under taget af en muret og hvidtet gesims, der omslutter et arkengab med muret front over sydsidens dør, og som er ført om hjørnet på

REGISTRERING

REKONSTRUKTIONSFORSØG CA 1891

REKONSTRUKTIONSFORSØG CA 1799

Ejere:

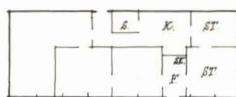
- (1799)- 1848 : Jens Jensen Michelsen
 1848 - : Søren Lauridsen Brinch
 (1851)-(1874): Michel Johansen Ibsen
 - : Jens Hansen
 (1881)- : Niels J. Kromann
 1914 - 1968 : Rask Jepsen Lambertsen
 1968 -(1980): Johanne Lambertsen

gavlene. Begge gavle er grundmurede i fuld højde og afsluttes under taget af et hvidt gesimsled. Huset har stråtag med 2 tagkviste i hver side og en skorstenspipe i rygningen.

Såvel bygningens vestlige del med boligen som den østlige del, der oprindeligt havde udhusfunktion, har fladbuede, 2-rammede vinduer med 3-rudede rammer. Vestgavlen har dog et sent, 3-rammet vindue. Vinduerne er grønmaledede med hvide rammer. Stikkene over vinduer og døre er hvidmalede, og under vinduerne er der malet hvide »sålbænke«, lige som de udvendige murfalse er hvide. Sydsiden har en nyere fyldingshoveddør i et fladbuget murhul, og nordsiden har 2 fladbuede hoveddøre, der over brystningshøjde er opdelt som vinduerne. Alle dørene er grønmaledede med hvid staffering. Arkengabet har et fladbuget vindue, der svarer til husets øvrige.

Huset er bygget kort før 1799, hvor det i januar i jordebogen kaldes et »af Nye bygte Huus«. Det havde da ifølge en brandtaksation fra samme år 8 fag, hvoraf de 6 vestre var bolig og de 2 østre lo og stald. Det fremgår ikke, om det oprindeligt var grundmuret eller bindingsværk, men ved næste brandtaksation i 1851 bestod huset af 9 fag og var grundmuret. De 6 vestfag var fortsat beboelse, mens de 3 østfag kaldes »Udhusleilighed«. Huset takseres eller beskrives ikke yderligere i forrige århundrede, så de 2 resterende fag er måske først tilføjet i vort århundrede.

Søndertoft 15

SØNDERLAND

Matr. nr. 56

Huset er 9 fag langt og grundmuret. Facaderne fremtræder skurede og gråmalede over en lav sokkel, og langsiderne afsluttes under taget – over en gråmalet rem – af en skrå sugfjæl. Gavlene er grundmurede til bjælkelagshøjde, og gavltrekanterne har lodret, grønmalet bræddebeklædning, der afsluttes under taget af vindsceder. Sydsiden har et arkengab med grønmalet træfront over hoveddøren, og nordsiden har en buet facadekvist. Taget er stråtag og har en skorstenspipe i rygningen.

Bygningens østlige del med beboelsen har 1- og 2-rammede vinduer med 6-rudede rammer. Den vestlige del, der tidligere havde udhusfunktion, har tilsvarende vinduer – i nordsiden suppleret med et 3-rammet – samt et lille, 4-rudet. Vinduerne er grønmaledede med hvide sprosser og hvid kitning og har hvide, udvendige murfalse. På remmen over vinduerne er der malet »stik« i farverne sort, hvid, grøn, og under vinduerne er der malet hvide »sålbænke«. Sydsiden har en 2-fløjet hoveddør

med diagonalsprosseopdelt rude over 3 fyldinger i hver fløj. Døren er grønmalet med hvid staffering og har »stik« og hvide, udvendige murfals svarende til vinduernes. Nordsiden har en grønmalet halvdør under et buestik, der ligeledes er stafferet i farverne sort, hvid, grøn, og endelig har såvel arkengab som facadekvist grønmaledede luger.

Ejere:

(1805)- 1829): Michel Johansen

1829 - 1854 : Jacob Nielsen Warrer

1854 - :

- 1866 : Skolelærer Peder Lauridsen Schmidt

1821 -(1930): Ejner Hall

-(1980): H. J. Nielsen

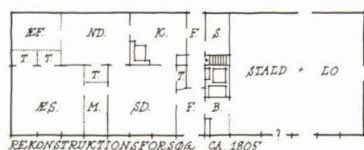
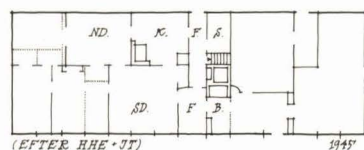
Huset brandtakseres første gang i 1805 som et udhus tilhørende nabo-
huset, matr. 57. Det er da grundmuret og har 6 fag. Det er indrettet
til bagerum (de 2 østfag), vognport, fåre- og svinesti samt til brændsels-
og foderrum. Ved næste brandtaksation i 1821 er huset blevet udvidet til
7 fag og har fortsat udhusfunktion.

Først i 1854 bliver det frasolgt stuehuset som en selvstændig ejendom,
i hvilken forbindelse det udvides med endnu 2 fag til de nuværende ialt
9 fag. De østre 6 fag bliver indrettet til beboelse og de resterende 3 til lo
og kostald.

Det er ikke i kilderne muligt at bestemme husets alder.

Søndertoft 17

Operasanger Max Müllers hus

SØNDERLAND

Matr. nr. 57^a

Huset er 14 fag langt og grundmuret. Facaderne fremtræder skurede og
rosakalkede og med hvidtede, »hjørneliséner« og dørindfatninger. Langsiderne
afsluttes under taget af en muret og hvidtet gesims, der omslutter et arkengab
med muret front over sydsidens dør. Gesimsen er ført om hjørnet på gavlene,
der begge er grundmurede omtrent til hanebåndshøjde, og som ind til dette
niveau afsluttes af et hvidt gesimsled under taget, medens de øvre gavltrekanter
har lodret, grønmalet brædebeklædning med vindskeder. Huset har stråtag
med en stor tagkvist i rygningen.

Bygningens vestlige del med beboelsen har 2-rammede vinduer med
6-rudede rammer – i nordsiden og vestgavlen suppleret med hhv. et 3-
og et 4-rammet vindue. Gavltrekanter har et lille, 4-rudet vindue. Den
østlige del, der tidligere havde udhusfunktion, har 1- og 2-rammede
vinduer med 6-rudede rammer – i gavltrekanter suppleret med et
4-rammet vindue. Vinduerne er hvidmalede, incl. den udvendige mur-
fals. Stikkene over vinduerne er hvidmalede, og under vinduerne er der
malet hvide »sålbænke«. Begge langsider har en 2-fløjet dør med op-
sprosset overvindue. Dørene, der har 3 fyldinger i hver fløj, er malet

rødbrune med hvid staffering. Nordsiden har desuden en sen dør med 9-rudet vindue over fyldinger, og østgavlen har en 2-fløjet fyldingsdør med overvindue. Begge døre er malet rødbrune. Arkengabet har en rødbrun luge med overvindue.

Ankerinitialer og -årstal: HJAa LND 1854 (vestgavl)

Med 14 fag brandtakseres dette hus i 1795, hvor de 7 vestre indeholder værelser og de 7 østre lo, stald og foderrum. I 1805 følger en mere beskrivende brandtaksation: Huset er grundmuret og har halve trægavle. Vinduerne er »nyemodens trærammede«. Nu rummer de 9 vestfag beboelse med fyrre lofteskud og gulv. Væggene er beklædte med paneler og stenfliser, og der er rammedøre med indstukne låse. De 5 østre fag er lo, stald og foderrum, hvori der findes en muret halvkælder. I 1805 beskrives under samme brandtaksation et til ejendommen hørende grundmuret 6 fag stort udhus, nuværende matr. nr. 56.

Murankrene 1854, H. J. Aa. og L.N.D. må referere til ejerskiftet (og måske en ommuring af gavlen) i 1854, hvor Hans Jepsen Aarre og hustru Lene Nielsdatter overtager huset. Sidstnævnte var i øvrigt forgængeren Jacob Warrers efterladte enke.

På dette sted kan i jordebogen følges en bebyggelse helt tilbage til 1750erne, og det kan ikke udelukkes, at der er tale om samme hus.

Ejere:

- 1829 : Michel Johansen
- 1829- 1854 : Jacob Warrer
- 1854-(1891): Hans Jepsen Aarre
- 1918-(1945): Max Müller
- (1980): Sture Müller

VESTERLAND

Matr. nr. 58

Matriklens bebyggelse omfatter de 4 østlige fag af det i alt 11 fag lange hus, der er grundmuret over en lav, tjæret sokkel. Facaderne fremtræder skurede og gulmalede, og langsiderne afsluttes under taget af en muret, hvid gesims, der er ført om hjørnet på gavlen, som er grundmuret i fuld højde og som afsluttes under taget af et hvidt gesimsled. Taget er strå-tækt, og har en tagkvist i den nordvendte tagflade samt én skorstenspipe i rygningen.

Facaderne har 1-, 2- og 3-rammede vinduer med 6-rudede rammer, der er grønmalede med hvide rammer. Stikkene over vinduerne er hvidmalede, og under vinduerne er der murede, hvidmalede sålbænke. Sydsiden har en grønmalet fyldingsdør med lodret opdelt rude over 3 fyldinger.

Ankerårstal: 1818 (østgavlen)

Op mod gavlen er opført et grundmuret udhus med lav, énsidig taghældning.

Søndertoft 23

VESTERLAND
Matr. nr. 59^a

Matriklen omfatter de 7 vestlige fag af det i alt 11 fag lange hus, der er grundmuret over en lav, tjæret sokkel. Facaderne fremtræder skurede og gulmalede, og langsiderne afsluttes under taget af et hvidt gesimsled. Taget er stråttækt og har en lille tagkvist i nordsiden samt en skorstenspipe i rygningen.

Facaderne har 2- og 3-rammede vinduer med 6-rudede rammer – og et par 1-rammede med 3-rudede rammer. Vinduerne er grønmalede med hvide rammer. Stikkene over vinduerne er hvidmalede, og under vinduerne er der murede, hvidmalede sålbænke. Sydsiden har en ny hoveddør med umalet beklædning, og nordsiden har en nyere, grønmalet dør med 6 ruder over brystningshøjde. Arkengabets luge er udskiftet med to 6-rudede vinduesrammer med samme farveholdning som vinduerne i øvrigt.

Ankerinitialer: JNJ MMD (vestgavl)

Op mod nordsidens vestligste fag er opført en grundmuret vinkeludbygning med lavt sadeltag og skorsten.

Huset er opført i 1818 af Jes Nielsen Jessen og hustru Mette Michelsdatter, hvis initialer ses i gavlens murankre. Ifølge den første brandtaksation fra 1821 har huset da 9 grundmurede fag med halve trægavle. De 7 vestfag er beboelse som har trærammede vinduer og rammedøre med indstukne låse. Væggene er beklædt med paneler og stenfliser. I 1836 udvides huset med to grundmurede fag mod øst, og herefter er de 8 vestfag beboelse med forstue og bryggers, mens resten er lø, stald og foderrum.

Senest i 1891 opdeles huset i to huslejligheder, ved hvilken lejlighed stalden ombygges til beboelse.

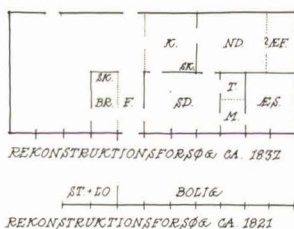
En lokal tradition vil om dette hus tilligemed matr. nr. 61^a vide, at de er bygget som to ens huse på udstykninger fra matr. nr. 57's ejendom af Michel Johansen til hans døtre og svigersønner. Husene er oprindeligt af samme størrelse og indretning og har begge murede sålbænke under de gamle vinduer, hvilket ellers er usædvanligt i Sønderhos ældre byggekik, hvorfor bygningshistoriske iagttagelser såvelsom kildestudier fuldt ud kan understøtte den lokale overlevering.

Ejere:

1818 - : Jes Nielsen Jessen
(1853)- : Thomas Foged Brinch
(1874)- 1891 : Peder Thomsen
matr. 59:
1891 -(1930): Jens Thomsen
-(1980): Inga Thomsen
matr. 58:
1891 -(1930): Hans Nielsen Pedersen
-(1980): Jan Thomsen

Søndertoft 25

VESTERLAND
Matr. nr. 61^a

Huset er 11 fag langt og grundmuret over en lav, tjæret sokkel. Facaderne fremtræder skurede og gulmalede og langsiderne afsluttes under taget af en muret, hvid gesims, der er ført om hjørnet på gavlene. Disse er begge grundmurede omtrent til hanebåndshøjde og afsluttes ind til dette niveau af et hvidt gesimsled under taget, medens de øvre gavltrekanter har lodret, grønmalet bræddebeklædning med dæklister og vindskeder. Huset er stråttækt og har en tagkvist i begge tagflader samt én skorstenspipe i rygningen.

Såvel bygningens østlige del med den oprindelige beboelsesafdeling som den vestlige del, der tidligere rummede udhusafdelingen, har 2-rammede vinduer med 6-rudede rammer. Vinduerne er hvidmalede, incl. den udvendige murfals, og stikkene over dem er hvidmalede. Under vinduerne i den oprindelige beboelsesafdeling er der murede sålbænke, som er hvidmalede, medens der under de øvrige, senere vinduer er malet

hvide »sålbænke«. Sydsiden har en ny, lakeret hoveddør og en hvidmalet, 2-fløjet hoveddør, der over brystningshøjde er opdelt som vinduerne. Nordsidens døre er grønmaledede halvdøre, hvoraf den ene er anbragt under en variation af et buestik.

Ankerinitialer: JF AMD (østgavl)

Huset er ifølge jordebogen opført umiddelbart før 1818 og brandtakseres i 1821. Det har da 9 grundmurede fag med halve trægavle. Boligafdelingens 7 østre fag har trærammede vinduer og rammedøre med indstukne låse, og væggene er beklædte med paneler og stenfliser. De 2 vestligste fag indeholder lo, stald og foderrum.

Ved den følgende brandtaksation fra 1838 er huset blevet udvidet med 2 fag mod vest til de nuværende ialt 11 fag, hvorefter de 8 østfag er beboelse og de 3 vestfag lo, stald og foderrum.

Murankrene JF og AMD er initialerne for Jens (Michelsen) Fisker og hustru Abelone Michelsdatter.

En lokal tradition vil om dette hus tilligemed matr. nr. 58 og 59 vide, at de er bygget som to ens huse på udstykninger fra matr. nr. 57's ejendom af Michel Johansen til hans døtre og svigersønner.

Ejere:

(1818)- 1826 : Jens Michelsen Fisker

1826 -(1858): Søren Lauridsen Brinch

(1872)- : Jens Lydom

1926 -(1930): Jes Jessen Anthonisen

-(1980): Rigmor Anthonisen

Kåvervej 14

Niels Sørensens Hus

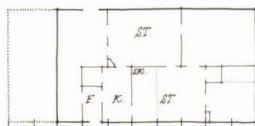
VESTERLAND

Matr. nr. 63

Fredet

Huset er 8 fag langt og grundmuret, og fremtræder med pudsede og gulmalede facader. Langsiderne afsluttes under taget af en muret, hvid gesims, der er ført om hjørnet på gavlene. Begge gavle er grundmurede til lidt over hanebåndshøjde og afsluttes ind til dette niveau af et hvidt gesimsled under taget, medens de øvre gavltrekanter har lodret, grønmalet brædebeklædning med vindsceder. Huset er stråttækt og har én skorstenspipe i rygningen.

Bygningens østlige del med beboelsesafdelingen har 2-rammede vinduer med 6-rudede rammer, medens den vestre ende, der tidligere rummede udhusafdelingen, har 1-rammede vinduer med tilsvarende rammeopdeling samt hjørnestillede, 4-rudede vinduer. Vinduerne er hvidmalede incl. den udvendige murfals. Stikkene over vinduerne er stafferede i farverne grøn, sort, hvid, og under vinduerne er der malet hvide »sålbænke«. Sydsiden har en grønmalet revledør under et buestik, der er stafferet som vinduesstikkene, og nordsiden har en sen, grønmalet fyldingsdør med hvid staffering. Nordsidens dør er forsynet med et stik, der

Ejere:

1797- 1842 : Søren Nielsen Thøgersen
 1842- 1865 : Niels Sørensen
 1865- 1917 : Hans Hansen Frederiksen
 1917-(1930): Doris Søverine Frederiksen
 1940- 1947 : Niels Andreas Frederiksen
 -(1980): G. Holtman

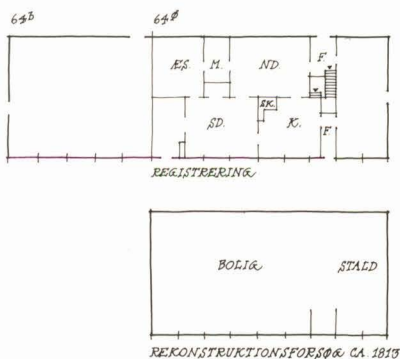
svarer til vinduernes, og begge døre har hvide, udvendige murfalse. Sydfacaden har desuden en luge med 4 ruder i, og vestgavlen har en 2-fløjet luge umiddelbart over bjælkelagshøjde. Begge luger er grønmaledede og har hvide, udvendige murfalse.

Husets indføring og kronologiske placering i jordebogen sandsynliggør, at det er opført ca. 1797. Det brandtakseres første gang i 1805, hvor det har 8 grundmurede fag. De 6 østfag er beboelsesafdeling (med forstue), som har såvel kalkede som flisebeklædte vægge og engelske vinduer. De resterende 2 vestfag er stald og foderrum. I en fornyet brandtaksation fra 1821 ses ingen egentlige ændringer, men der nævnes dog nu også rammedøre med indstukne låse.

Af den følgende brandtaksation fra 1850 fremgår, at huset nu er blevet udvidet med 2 fag til ialt 10 fag, og at der er lagt nyt stråtag på i 1849. Herefter rummer de 7 østfag beboelsesafdeling og de 3 vestfag stald og lo.

Huset har en overgang haft spåntag – som siden er blevet beklædt med tagpap – og svungne gavle, og midt i vort århundrede er det blevet reduceret til de nuværende 8 fag.

Bjerrevej 9

SØNDERLAND

Matr. nr. 64^b

Fredet

Matriklen omfatter de 5 vestlige af husets i alt 14 fag. Facaderne er grundmurede over en lav sokkel og fremtræder i røde sten med hvid fugeopstregning, og langsiderne afsluttes under taget af en muret og hvidtet gesims, der omslutter et arkengab med muret front over nordsidens dør. Gesimsen er ført om hjørnet på vestgavlen, der er grundmuret omtrent til hanebåndshøjde, og som ind til dette niveau afsluttes under taget af et hvidt gesimsled, medens den øvre gavltrekant har lodret, grønmalet bræddebeklædning med vindskeder. Taget er stråttekt og har en tagkvist i sydsiden og en skorstenspipe i rygningen.

Facaderne har 2-rammede vinduer med 3-rudede rammer. Vestgavlen desuden et 1-rammet vindue og et par små jernvinduer. Trævinduerne er hvidmalede, incl. de udvendige murfalse, og stikkene over dem er i nordsiden stafferede i farverne sort, hvid, grøn og i øvrigt hvidtede. Under vinduerne er der malet hvide »sålbænke«. Nordsiden har en 2-fløjet hoveddør med diagonalsprosse opdelt rude over 4 fyldinger i

hver fløj samt overvindue. Døren er grønmalet med hvid staffering. Vestgavlen har derimod en sen, grønmalet dør med vinduesparti over fyldinger, og arkengabet har en grønmalet, 2-fløjet luge med overvindue.

Ankerinitialer: TM AM (vestgavl)

Ud for sydsidens vestende er der opført en grundmuret vinkeludbygning med lavt sadeltag.

Bjerrevej 11

SØNDERLAND

Matr. nr. 64°

Fredet

Matriklen omfatter de 9 østlige af husets i alt 14 fag. Facaderne er grundmurede over en lav sokkel og fremtræder i røde sten med hvid fugeopstregning, og langsiderne afsluttes under taget af en muret og hvidtet gesims, der omslutter et arkengab med muret front over nordsidens dør. Gesimsen er ført om hjørnet på østgavlen, der er grundmuret omtrent til hanebåndshøjde, og som ind til dette niveau afsluttes under taget at et hvidt gesimsled, medens den øvre gavltrekan har lodret, grønmalet brædebeklædning med vindskeder. Taget er stråttækt og har en tagkvist i sydsiden og en skorstenspipe i rygningen.

Bygningsafsnittets vestlige del med den oprindelige bolig har 2-rammede vinduer med 3-rudede rammer, og den østlige del, der oprindeligt rummede udhusrum, har desuden et par små, 4-rudede vinduer. Gavltrekanen har et sent, 3-rammet vindue. Alle vinduerne er hvidmalede, incl. de udvendige murfalse, og stikkene over dem er i nordsiden stafferede i farverne sort, hvid, grøn og i øvrigt hvidtede. Under vinduerne er der malet hvide »sålbenke«. Nordsiden har en 2-fløjet hoveddør med diagonalsprosse opdelt rude over 4 fyldinger i hver fløj samt overvindue. Døren er grønmalet med hvid staffering. Østgavlen har en grønmalet revledør under hvidt buestik, og sydsiden har dels en dør med 2-rudet vindue over 4 fyldinger – grønmalet med hvid staffering og med hvidt stik og hvid, udvendig murfalse – og dels en sen, hvidmalet dør med vinduesparti over fyldinger. Arkengabet har en grønmalet, 2-fløjet luge med overvindue.

Ankerårstal: 1808 (østgavl)

I 1813 har huset ved den første brandtaksation 9 fag (det nuv. matr. nr. 64°), som er grundmurede. Der er »engelske« vinduer og »hollandske« døre med indstukne låse. De 6 vestfag er beboelse med vægge, som

Ejere:

1808 - 1837 : Anthonis Nielsen

- 1837 : Thomas Meinertz

1837 -(1930): Anders Mathiesen Knudsen

Matr. 64^b:

(1976)-(1980): Hans Mathias Pedersen

Matr. 64°:

(1976)-(1980): Anna Heinemann

dels er optrukne dels panelbeklædte; ét mellemfag har forstue med sengested og en muret halvkælder, og de resterende 2 østfag rummer stald, foderhus og lo.

Udvidelsen på 5 fag mod vest beskrives ikke i kilderne, men det er sandsynligt, at den er sket i Thomas Meinertz's ejerskab, således som murankrene på vestgavlen indikerer. (A.M. er initialer for hustruen, Anne (Jesdatter) Meinertz).

På dette sted kan i jordebogen følges en bebyggelse helt tilbage til 1750erne, og i 1793 betegnes huset »gammelt« i et skøde i forbindelse med et salg til en så usædvanlig lav pris, at det formentlig har været meget brøstfældigt. Det forekommer derfor sandsynligt, at det nuværende hus er opført i tidsrummet mellem 1793 og 1813, hvor det brandtakseres som grundmuret – for eksempel i 1808, som murankrene på østgavlen viser.

Søndertoft 8 *Lærerindens Hus*

SØNDERLAND
Matr. nr. 65

Huset er 3 fag langt og grundmuret. Facaderne fremtræder skurede og gulmalede, og langsiderne afsluttes under taget – over en delvis overpudset rem – af en muret gesims i sydsiden og af udmuring mellem bjælkeenderne i nordsiden. Vestgavlen er grundmuret til bjælkelagshøjde, og gavltrekanten har lodret, grønmalet bræddebeklædning, der afsluttes under taget af vindskeder. Østgavlen er derimod grundmuret omtrent til hanebåndshøjde og afsluttes ind til dette niveau af grønmalede vindskeder under taget, medens den øvre gavltrekant har lodret, grønmalet bræddebeklædning, der ligeledes afsluttes af vindskeder. Huset er strå-tækt og har en skorstenspipe i rygningen.

Facaderne har 1- og 2-rammede vinduer – i nordsiden og den vestlige gavltrekant med 6-rudede rammer og i sydsiden og østgavlen med 3-rudede. Vinduerne er grønmalede, og over dem er der i langsiderne malet »stik« i farverne hvid, grøn, sort over dem. Nordsiden har en grønmalet fyldingsdør.

Ud fra husets NØ-hjørne er der opført en grundmuret udbygning med lav, énsidig taghældning.

Første og eneste brandtaksation på dette hus er fra 1842, hvor det som fattighus tilhører sognets fattigkasse. Det har da 6 fag af bindingsværk og

Ejere:

- 1787 : Thyge Nielsen Degn

1787 - 1806 : Peder Thygesen

1806 -(1874): Sognets Fattigkasse

-(1930): Christian Thomsen Hansen
(hans enke)

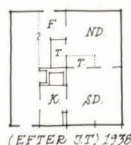
(1976)-(1980): E. Haugaard

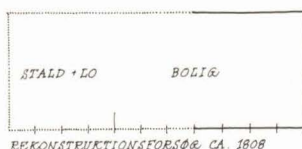
er fuldstændigt indrettet til beboelse. Reduktionen fra 6 til 3 fag er formentlig sket i 1865 i forbindelse med grundmuringen af huset.

Det er ikke muligt med sikkerhed at bestemme husets alder, men ud fra jordebogens topografiske og kronologiske systematik kan man med stor sandsynlighed antage, at der har eksisteret bebyggelse her på stedet helt tilbage til 1750erne. I så fald er der tale om et hus, som i 1806 overgår til Sognets Fattigkasse, der siden huser fattiglemmer her.

Søndertoft 2 Termansens hus

(EFTER UT) 1936

REKONSTRUKTIONSFORSKÆ CA. 1808

SØNDERLAND

Matr. nr. 66

Huset er 4 fag langt og grundmuret. Facaderne fremtræder i røde sten med hvid fugeopstregning, og langsiderne afsluttes under taget af en muret og hvidtet gesims, der er ført om hjørnet på gavlene. Begge gavle er grundmurede i fuld højde og afsluttes under taget af en hvidtet gesims. Huset har stråtag og en skorstenspipe i rygningen.

Facaderne har 2-rammede vinduer – i østgavlen dog 1-rammede – og gavltrekanterne har sene, 3-rammede vinduer. Vinduerne har 6-rudede rammer og er grønmaledede med hvide sprosser og hvid kitning. Vinduesstikkene er stafferede i farverne grøn, hvid, sort, og under vinduerne er der malet hvide »sålbænke«, lige som de udvendige murfalse er hvidmaledede. Begge langsider har en grønmalet halvdør under buestik, der er stafferede som vinduesstikkene.

Ankerinitialer: PND LHD (østgavl) (1807 indskåret i skorstenshammeren)

Ud fra vestgavlens nordlige del er opført en grundmuret udbygning med stråtekt sadeltag.

Huset er opført i 1807, således som årstallet på skorstenshammeren viser, og brandtakseres allerede året efter. Det har da 11 grundmurede fag, hvoraf de 7 vestre rummer beboelse med forstue, mens der i de resterende 4 er lo, stald og foderrum, der rummer en muret halvkælder. Det er usædvanligt, at gavlene allerede så tidligt har været murede helt op til gavlspidsen. Vinduerne er de på den tid moderne »engelske« med sprosser af træ.

I tiden op til 1883 nedrives ikke mindre end 7 fag, hvorefter det udelukkende er indrettet til beboelse. Murankrene P.N.D. og L.H.D. refererer til ejeren, som byggede huset, Peder Nielsen Degn og hustru. Dette sted har været bebygget helt tilbage til 1750erne.

Ejere:

- 1807- 1819 : Peder Nielsen Degn
- 1819-(1858): Jep Hansen Aarre
- (1883): Kirsten Jepsdatter
- 1917-(1930): Julius Termansen
- (1980): Jesper Termansen

Sønder Land 9

SØNDERLAND

Matr. nr. 68

Huset er 8, måske $8\frac{1}{2}$, fag langt og grundmuret over en lav sokkel. Facaderne fremtræder pudsede og gråmalede – bortset fra vestgavlen og sydsidens vestlige del, der er ommurede i nye, røde sten. Langsiderne afsluttes under taget af en muret og hvidtet gesims, der omslutter et arkengab med muret front over sydsidens dør, og som er ført om hjørnet på østgavlen, der er grundmuret i fuld højde, og som afsluttes under taget af et hvidt gesimsled. Den nye vestgavl er derimod grundmuret omtrent til hanebåndshøjde, og gavltrekanten har grønmalet beklædning med vindskeder. Huset har stråtag med en tagkvist i sydsiden, 2 i nord-siden og en skorstenspipe i rygningen.

Såvel bygningens vestlige del med beboelsen som den østlige del, der tidligere havde udhusfunktion, har 2-rammede vinduer med 3-rudede rammer. Gavltrekanterne har dog sene, 3-rammede vinduer. Alle vinduerne er grønmaledede med hvide rammer. Vinduesstikkene er hvidmalede, og under vinduerne er der malet hvide »sålbenke«, lige som de udvendige murfalse er hvide. Sydsiden har en sen, 2-fløjet hoveddør, der er grønmalet med hvid staffering, nordsiden har en nyere, grønmalet fyldingsdør med hvid staffering og østgavlen har en (sekundært anvendt) 1-fyldingsdør under et hvidmalet buestik. Arkengabet har en 2-fløjet, grønmalet luge.

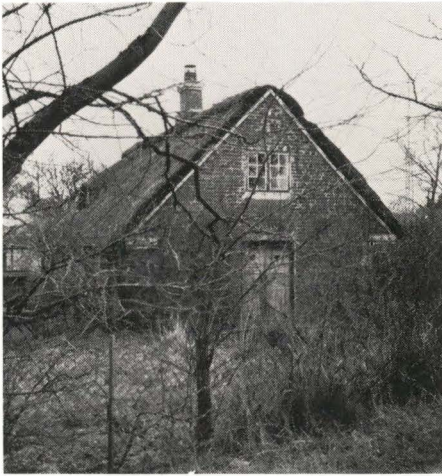
Ankerinitialer: NJJ KJ (østgavl)

Ejere:

1805 - : Hans Sørensen Jessen
 -(1858): Hans Hansen Jessen
 (1875)- 1883 : Niels Jessen Jerne
 1883 - 1924 : Søren Hansen
 1924 -(1930) : Jens Jessen Hansen
 (1976)-(1980): Lilli Eline Jensen

Huset omtales som nyt i den første brandtaksation fra 1805. Det er da på 8 grundmurede fag. De 6 vestre indeholder beboelse med fyrrelofteskud og gulv overalt, undtagen i køkkenet, som har stengulv. De 2 østfag rummer lo, stald og foderum. Ved næste taksering i 1838 har huset $8\frac{1}{2}$ fag, idet stalden synes at være blevet udvidet med et halvt fag. I 1875 synes at være foregået et større ombygningsarbejde, idet vurderingen brat sættes kraftigt op.

Murankrene N.J.J. og K.J. refererer til ejeren Niels Jessen Jerne og hustru. Stedet kan i jordebogen konstateres at have været bebygget helt tilbage til 1750erne.

SØNDERLAND Sønder Land 11

Matr. nr. 69

Huset, hvis fagantal er ukendt, er grundmuret, og facaderne fremtræder i røde sten med hvid fugeopstregning. Langsiderne afsluttes under taget – over en grønmalet rem – af en muret og hvidtet gesims, der er ført omkring hjørnet på gavlene. Begge gavle er grundmurede i fuld højde og afsluttes under taget af et hvidt gesimsled. Taget er stråttækt og har en tagkvist i begge sider samt en skorstenspipe i rygningen.

Såvel husets vestlige del med den oprindelige bolig som den østlige ende, der tidligere indeholdt udhusrum, har 1- og 2-rammede vinduer med 6-rudede rammer. Vinduerne er grønmaledede med hvide sprosser og kitning, og på remmen over dem er der malet »stik« i farverne sort, grøn, hvid, lige som der under dem er malet hvide »sålbænke«. Østgavlen har en (sekundær) 2-fløjet, umalet fyldingshoveddør, og sydsiden har grønmalet bræddedør samt en havedør, som over brystningshøjde er opdelt som vinduerne.

Huset brandtakseres og beskrives første gang i 1831, hvor det har 8 fag af bindingsværk med en pillemuret vestende. De 6 vestfag indeholder beboelse (med forstue), der har fyrrer lofteskud og gulv overalt undtagen i køkkenet, som har stengulv. Væggene er beklædt med dels malede paneler dels fliser i den ene stue, mens de øvrige værelses vægge er »optrukne«. I hvert fald boligafdelingen har »engelske« vinduer og rammedøre med klinker. En kostald og lo udgør de 2 østligste fag.

I 1858 vurderes huset meget op, hvilket må hænge sammen med, at det nu er blevet grundmuret.

På dette sted kan i jordebogen helt tilbage til 1750erne konstateres et hus, som ved ejerskifter i 1766 og 1784 har henholdsvis 9 og 7 fag.

Ejere:

-(1831): Jens Mathisen

-(1837): Anna Jensdatter

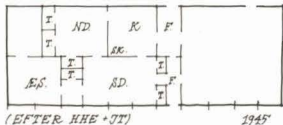
(1854)- : Peder Hansen Gammelby

1921 -(1930): Augusta Adolphine Djørup

(1976)-(1980): Erik Kromann Thøgersen

Sønder Land 33

Dyrlægens Hus

SØNDERLAND

Matr. nr. 70^a

Det grundmurede hus er 11 fag langt, og facaderne fremtræder skurede og gulmalede og med malede, hvide »hjørneliséner«. Langsiderne afsluttes under taget af en muret og hvidtet gesims, der i begge langsider omslutter et arkengab over en dør, og som er ført om hjørnet på gavlene. Begge gavle er grundmurede i fuld højde og afsluttes under taget af et hvidt gesimsled. Taget er stråttækt og har 2 skorstenspiber i rygningen.

Den vestlige del af huset med boligen har fladbuede, 2-rammede vinduer med 3-rudede rammer, og den østlige del, der oprindeligt havde

Ejere:

- 1834 : Thøger Sørensen
1834 - 1835 : Jes Nissen
1835 - 1841 : Karen Sørensatter
1841 -(1858): Niels Hansen Fisker
(1868)-(1881): Niels Anthonisen jun.
1905 -(1930): Sonnich Jørgensen
(1976)-(1980): Jørgen Fanø

Sønder Land 15 *Hovmesterens Hus*

Ejere:

(1820)- : Sønderho Sogns Fattigkasse
1899 -(1930): Anne Kathrine Madsen
-(1980): Edvard Fonsmark

Sønder Land 17

udhusfunktion, har tilsvarende vinduer samt et sent, 3-rammet vindue i nordsiden foruden et par små jernvinduer. Vinduerne er grønmaledede med hvide rammer. Stikkene over vinduerne er stafferede i farverne sort, grøn, hvid, og under vinduerne er der malet hvide »sålbenke«, lige som de udvendige murfals er hvide. Sydsiden har en sen, 2-fløjet fyldingshoveddør, der er grønmalet med hvid staffering, og nordsiden har dels en grønmalet fyldingsdør med hvid staffering, og dels en grønmalet halvør. Sydsidens arkengab har et 4-rudet vindue, og nordsidens har en grønmalet, 2-fløjet luge. Såvel døre som luger har hvid, udvendig murfals.

I 1799 har huset ifølge en brandtaksation ialt 10 fag, hvoraf de 6 vestligste er værelser og de 4 østligste lo, stald og foderrum. Herefter udvides huset med 2 fag, således at det ved næste brandtaksation i 1819 har ialt 12 fag og er grundmuret overalt. De 3 vestligste fag indeholder nu en stue og et kammer med panelbeklædte vægge og fyrre lofteskud og gulv. De 4 mellemfag er stue som er beklædt med såvel paneler som stenfliser på væggene, forstue og køkken. De resterende 5 fag er lo, stald og foderrum. Det fremgår ikke klart af kilderne, hvornår reduktionen til de nuværende ialt 11 fag har fundet sted.

På dette sted kan konstateres en bygning helt tilbage til 1750erne. Den havde i 1766 kun 9 fag, men i 1792 10 fag ifølge skøde- og panteprotokollerne.

SØNDERLAND

Matr. nr. 71^b

Huset er 3 fag langt og grundmuret. Facaderne fremtræder skurede og gulmalede, og langsiderne afsluttes under taget – over en delvis overpudset rem – af en muret og hvidtet gesims. Gavlene er grundmurede til bjælkelagshøjde, og gavltrekanterne har lodret, grønmalet bræddebeklædning, som afsluttes under taget af vindskeder – dog er vestgavlens bræddebeklædning skjult under tagpap. Huset er stråttækt.

Sydsiden har 1- og 2-rammede vinduer med 6-rudede rammer, og nordsiden har et tilsvarende opdelt vindue – uden rammer og med 12 faste ruder – samt et lille, 4-rudet vindue, medens vestgavlen har et nyere, 5-rammet. Begge gavltrekanter har sene, 2-rammede vinduer med 6-rudede rammer. Vinduerne er grønmaledede med hvide sprosser og hvid kitning. På remmen over vinduerne er der malet »stik« i farverne grøn, sort, hvid, og under vinduerne er der malet hvide »sålbenke«. Østgavlen har en dør med 2-rudet vindue over 4 fyldinger. Døren er grønmalet med hvid staffering. Nordsiden har en grønmalet halvør, og den østlige gavltrekanter har en grønmalet luge.

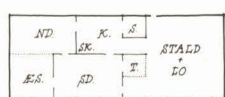
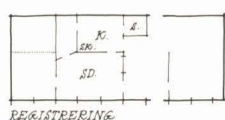
Vestligst på husets nordside er opført et grundmuret udhus med halvtag.

Huset har ikke kunnet identificeres sikkert i kilderne. Det forekommer på Thobølls kort fra 1820, hvor det tilhører sognets Fattigkasse og bebos af Maren Olesdatter.

SØNDERLAND

Matr. nr. 72

Huset er 10 fag langt og grundmuret over en lav sokkel. Facaderne fremtræder skurede og rødmaledede, og langsiderne afsluttes under taget – over en rødmalet rem, som i nordsiden har afbøringer for stolpetappe

REKONSTRUKTIONSPORSØG. CA. 1891

– af en muret og hvidtet gesims. Gesimsen omslutter et arkengab over sydsidens dør og er ført om hjørnet på gavlene. Begge gavle er grundmurede omtrent til hanebåndshøjde og afsluttes ind til dette niveau af et hvidt gesimsled under taget, medens de øvre gavltrekanter har lodret, grønmalet bræddebeklædning med vindskeder. Huset har stråtag og 2 skorstenspiber i rygningen.

Husets vestlige del med beboelsen har 2-rammede vinduer – i sydsiden fladbuede og med 3-rudede rammer og i nordsiden dels med 3- og dels med 6-rudede rammer – og er i vestgavlen suppleret med et 4-rammet vindue. Den østlige del af huset, der tidligere havde udhusfunktion, har i sydsiden 2-rammede vinduer med 3-rudede rammer, i nordsiden dels et 6- og dels et 4-rudet vindue og i østgavlen et par små 4-rudede. Alle vinduerne er hvidmalede, incl. den udvendige murfals. Sydsiden har en 2-fløjet hoveddør med diagonalsprosse opdelt rude over 3 fyldinger i hver fløj. Døren er grønmalet med hvid staffering. Nordsiden har en grønmalet halvdør under hvidmalet buestik, og arkengabet har en grønmalet, 2-fløjet luge med overvindue.

Med 10 fag brandtakseres huset første gang i 1821, hvor det er af bindingsværk med grundmurede gavle. De 6 vestfag indeholder beboelse med fyre lofteskud og gulv overalt. Væggene er dels beklædt med såvel malede paneler som stenfliser, dels optrukne. Vinduerne er blyndfattede, og dørene er rammedøre med klinker. De 4 østfag rummer lo, kostald og foderrum. Først i 1875 bliver huset grundmuret i sin helhed.

På dette sted kan i jordebogen konstateres en bebyggelse helt tilbage til 1750erne.

Ejere:

- 1808 : Gregers Pedersen Carstensen
- 1808 - 1842 : Jep Anthonisen Hansen
- 1842 -(1858): Anthonis Jepsen Clemmensen
- (1875)-(1892): Jes Nielsen Pedersen
- 1924 -(1930): Hans Meyer Petersen
(hans enke)
- (1976)-(1980): Peter Krue

Sønder Land 29

SØNDERLAND

Matr. nr. 73^a

Matrikelnummeret dækker de 5½ østlige af husets i alt 11½ fag. Facaderne er grundmurede over en lav sokkel og fremtræder skurede og rødmalede og med malede, hvide »hjørneliséner«. Langsiderne afsluttes under taget af en muret og hvidtet gesims, der omslutter et arkengab over sydsidens dør. Gesimsen er ført om hjørnet på østgavlen, der er grundmuret omtrent til hanebåndshøjde, og som ind til dette niveau afsluttes af et hvidt gesimsled under taget, medens den øvre gavltrekanter

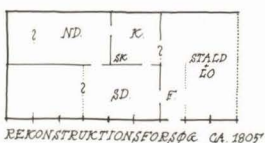
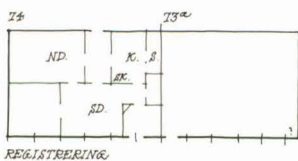
Til højre i billedet ses matr. nr. 84, derefter følger matr. nr. 73^a og 74^a.

Sønder Land 20 (84), 29 (73a) og (74a). Bagerst tv. Sønder Land 25.

har lodret, grønmalet bræddebeklædning – skjult under tagpap. Taget er stråtekt og har en tagkvist i begge tagflader samt en skorstenspipe i rygningen.

Facaderne har fladbuede, 2-rammede vinduer med 3-rudede rammer – og er i sydsiden suppleret med et 4-rudet og i gavltrekanten med et 3-rammet vindue. Vinduerne er hvidmalede, incl. den udvendige murfals, og stikkene over vinduerne er hvidmalede, medens der under vinduerne er malet hvide »sålbenke«. Sydsiden har en nyere, grønmalet fyldingsdør med hvid staffering, og østgavlen har et fladbuet (blændet) dørhul med pudset, hvidmalet indfatning. Arkengabet har et 4-rudet vindue under overvindue.

Sønder Land 27

SØNDERLAND

Matr. nr. 74^a

Matriklen omfatter de 6 vestlige af ovennævnte bygnings i alt 11½ fag. Facaderne er grundmurede over en lav sokkel og fremtræder skurede og rødmalede og med malede, hvide »hjørneliséner«. Langsiderne afsluttes under taget af en muret og hvidtet gesims, der er ført om hjørnet på vestgavlen. Gavlen er grundmuret omtrent til hanebåndshøjde og afsluttes ind til dette niveau af et hvidt gesimsled under taget, medens den øvre gavltrekant har lodret, grønmalet bræddebeklædning, der afsluttes af vindsceder. Taget er stråtekt og har en tagkvist i begge tagflader samt en skorstenspipe i rygningen.

Facaderne har fladbuede, 1- og 2-rammede vinduer med 3-rudede rammer – og er i gavltrekanten suppleret med et 3-rammet vindue, der flankeres af små jernvinduer. Vinduerne er hvidmalede, incl. den udvendige murfals, og stikkene over vinduerne er hvidmalede, medens der

Ejere:

1799- 1801 : Søren Bossen

1801- 1838 : Jens Jensen Anthonisen

1838-(1858): Hans Nielsen Thøgersen

matr. 74^a:

- : Jes Sørensen Kromann

- 1895 : Søren Kromann

1895-(1930): Jens Søren Ibsen

-(1980): M. Kromann Ibsen

matr. 73^a:

1882-(1930): Niels Sonnichsen Kromann
(hans enke)

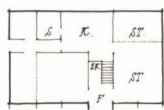
-(1980): Bodil Kromann Thøgersen

under vinduerne er malet hvide »sålbenke«. Nordsiden har en fladbuet hoveddør med 2-rudet vindue over 4 fyldinger, hvoraf de 2 midterste udgør et lodretstillet par. Døren er grønmalet med hvid staffering og har pudset og hvidmalet indfatning. Sydsiden har en nyere fyldingsdør, der ligeledes er grønmalet med hvid staffering.

Huset er bygget i 1799/1800 ifølge jordebogen. I 1805 brandtakseres og beskrives det: Det har 9 grundmurede fag og trærammede vinduer. I de 7 vestfag er der beboelse (med forstue), hvis vægge er beklædt med såvel fyrre-paneler som stenfliser. De 2 østfag har lo, stald og foderrum. I 1818 bliver det udvidet med 2½ staldfag (!) mod øst til de nuværende 11½ fag.

I 1882 opdeles huset i to huslejligheder, i hvilken forbindelse stalden ombygges til beboelse.

Sønder Land 25

Ejere:

- 1858 : Niels Jepsen Degn

1858 - : Niels Hansen

(1870)- : Niels Peder Jessen

1906 -(1930): Peder Laurids Frederiksen
(hans enke)

-(1980): Erik Wedege-Mathiasen

SØNDERLAND

Matr. nr. 75^a

Huset er 6 fag langt og grundmuret. Facaderne fremtræder pudsede og gulmalede over en grå sokkel, og langsiderne afsluttes under taget af en muret og hvidtet gesims. der er ført om hjørnet på gavlene. Begge gavle er grundmurede omtrent til hanebåndshøjde og afsluttes under taget af et hvidt gesimsled. Sydsiden har et fremskudt indgangsparti, der fremtræder som facaderne i øvrigt, og som afsluttes af en trekantet facadekvist med grønmalet træfront. Huset har stråtag med halvvalm og en skorstenspipe i rygningen.

Nordsiden og vestgavlen har 1- og 2-rammede vinduer med 6-rudede rammer, medens sydsiden og østgavlen har 2-rammede vinduer med 3-rudede rammer. Vinduerne er grønmalede med hvid kitning. Vinduesstikkene er hvidmalede, og under vinduerne er der malet hvide »sålbenke«, lige som de udvendige murfalse er hvide. Indgangspartiet har en sen, 2-fløjet fyldingshoveddør, der er grønmalet med hvid staffering, og kvistfronten har en grønmalet luge.

Op mod vestgavlen er bygget et grundmuret udhus med halvtæg.

Huset er meget sparsomt behandlet i kilderne. I 1858 har det ifølge jordebogen 6 fag og samme år brandtakseres det. Brandtaksationen findes imidlertid kun som ekstrakt, hvorfor en beskrivelse af huset på dette tidspunkt ikke foreligger.

På dette sted kan i jordebogen konstateres en bebyggelse i 1750erne, og på Thobölls kort s. 11 ses et hus her, men det er mest sandsynligt, at der er tale om en tidligere bygning, som ikke har nogen forbindelse med den nuværende.

Bjerrevej 10

SØNDERLAND

Matr. nr. 76^a

Fredet

Huset er 11 fag langt og grundmuret. Facaderne fremtræder skurede og rødmalede over en lav, pudset sokkel, og afsluttes under taget – over en delvis overpudset rem – af en muret og hvidtet gesims, der omslutter et arkengab over nordsidens hoveddør. Gesimsen er ført om hjørnet på gavlene, der begge er grundmurede omtrent til bjælkelagshøjde, og som

ind til dette niveau afsluttes af et hvidt gesimsled under taget, medens de øvre gavltrekanter har lodret, grønmalet bræddebeklædning med vindskeder. Huset har stråtag og 2 skorstenspiber i rygningen.

Bygningens østlige del med beboelsen har 2-rammede vinduer med 3-rudede rammer – og er i gavltrekanter suppleret med et 3-rammet vindue. Den vestlige del, der oprindeligt rummede udhusafdelingen, har 1- og 2-rammede vinduer med 3-rudede rammer samt et par 4-rudede vinduer. Vinduerne er grønmaledede med hvide rammer. Over vinduerne er der malet hvide »stik«, og under vinduerne er der malet hvide »sål-bænke«, lige som de udvendige murfalse er hvide. Nordsiden har dels en grønmalet fyldingsdør med hvid staffering og dels en grønmalet halvdør, og sydsiden har en sen, hvidmalet havedør. Arkengabet har en grønmalet, 2-fløjet luge med overvindue.

Ankerinitialer: AJJ (vestgavl)

I 1833 har huset 11 fag af bindingsværk ifølge en brandtaksation. De 7 østre rummer bolig (med forstue), som har fyrre lofteskud og gulv overalt samt engelske vinduer og rammedøre. De 4 vestfag har stald og foderrum.

Ved næste brandtaksation i 1855 er huset blevet pillemuret og der er nu halv trægavl mod øst og hel trægavl mod vest. Rumfordelingen er uændret.

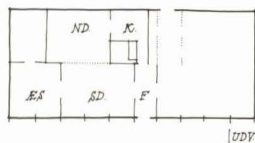
Murankrene A.J.J. må antages at referere til ejeren Jens Jessen Anthonisen, (som lod huset pillemure) idet de formentlig er forkeret genopsat efter en eventuel ommuring.

På dette sted kan i jordebogen, skøde- og panteprotokollerne følges et hus, som i 1808 og 1791 havde 11 fag, men i 1764 og 1751 kun 9 fag. Det er sandsynligt, at der er tale om samme hus som det nuværende.

Ejere:

- (1751)- 1791 : Søren Jessen Skipper
- 1791 - 1808 : Thomas Meinertz Christensen
- 1808 - 1875 : Jens Jessen Anthonisen
- 1875 - : Jes Nielsen Mikkelsen
- : N. P. Jensen
- (1900)- 1910 : Hans Nielsen Mandøe
- 1910 -(1930): Karen Jensine Mandøe
- (1980): Anne Thorsen

Sønder Land 37

SØNDERLAND

Matr. nr. 77^a

Huset er 10 fag langt og grundmuret. Facaderne fremtræder skurede og gulmalede over en lav sokkel og afsluttes under taget af en muret og hvidtet gesims, der omslutter et arkengab over nordsidens dør, og som er ført om hjørnet på gavlene. Vestgavlen er grundmuret omtrent til hanebåndshøjde og afsluttes ind til dette niveau af et hvidt gesimsled

Ejere:

- 1797 : Peder Hansen Ibsen
 1797 -(1827): Peder Nielsen Harrebye
 (1845)-(1858): Hans Pedersen Harrebye
 (1886)-(1930): Markus Pedersen Berg
 (hans enke)
 1979 -(1980): Jens Andersen

under taget, medens den øvre gavltrekant har lodret bræddebeklædning, som er skjult under tagpap. Østgavlen er derimod grundmuret i fuld højde og afsluttes under taget af et hvidt gesimsled. Huset er stråtækt og har en tagkvist i den sydlige tagflade samt 2 skorstenspiber i rygningen.

Bygningens vestlige del med beboelsen har 2-rammet vindue i gavltrekanten. Den østlige del, der oprindeligt rummede udhusafdelingen, har i sydsiden 2-rammede vinduer med 3-rudede rammer og i østgavlen et 1-rammet vindue med tilsvarende ramme, medens nordsiden har et 6-rudet vindue og et sent, 3-rammet. Gavltrekanten har et sent, fladbuget, 3-rammet vindue og 3 jernvinduer. Vinduerne er grønmaledede med hvide rammer. Stikkene over vinduerne er stafferede i farverne grøn, hvid, sort, og under vinduerne er der malet hvide »sålbenke«, lige som de udvendige murfals er hvide. Sydsiden har en dør med 2-rudet vindue over 4 fyldinger, hvoraf de 2 midterste udgør et lodretstillet par. Døren er grønmalet med hvid staffering og har pudset, hvidmalet indfatning. Nordsiden har en grønmalet halvdør under arkengabet og desuden en grønmalet revledør. Arkengabet har en grønmalet, 2-fløjet luge med overvindue.

På husets NV-hjørne er opført en lille, grundmuret bygning med halvtag og et pladebeklædt udhus.

I 1798 brandtakseres huset første gang. Det har da 9 fag, hvoraf de 6 vestre indeholder beboelse og resten lo, stald og foderrum. Den følgende taksation fra 1821 er mere beskrivende: Huset er grundmuret, og nu er der i de 7 vestfag beboelse, hvis vægge er beklædt med paneler og stenfliser. Der er fyrrer lofteskud og gulv overalt undtagen i køkkenet, som har stengulv. Vinduerne er »engelske« og dørene rammedøre med dels indstukne låse, dels klinker. De 2 østfag rummer fortsat lo, stald og foderrum.

I 1855 er huset blevet udvidet med ét fag mod øst til de nuværende ialt 10 fag, og i brandtaksationen fra dette år nævnes halve trægavle.

På dette sted kan i jordebogen konstateres en bebyggelse helt tilbage til 1750erne.

Sønder Land 28 Toldkontrollørens Hus

Ejere:

1871 - : Toldassistent Gronemand
 (1976)-(1980): Hans Brink Jensen

SØNDERLAND

Matr. nr. 78

Facaderne er grundmurede og fremtræder gulkalkede over en sort sokkel. Langsiderne afsluttes under taget af en muret og hvidtet gesims, og gavlene er grundmurede i fuld højde. Huset har eternittækket udhængstag og en skorstenspibe i rygningen.

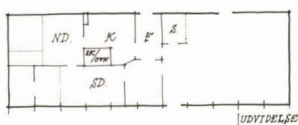
Langsiderne har fladbuede, 4-rammede vinduer med profileret og hvidtet indfatning, der fortsætter ned forbi vinduerne og ender på sokkeloversiden. Den østlige gavltrekant har et sent dørparti med smårudedede vinduer, og den vestlige gavltrekant har et 2-rammet vindue med smårudedede rammer. Vinduerne er grønmaledede med hvide rammer.

Ud for østgavlen er opført et grundmuret vindfang med fladt tag, og ud for vestgavlen er opført en grundmuret udbygning med énsidig taghældning. Vindfanget har en 2-fløjet, grønmalet hoveddør over støbt trappe.

Huset er opført i 1871 ifølge den første brandtaksation. Det har 6 grundmurede fag med spåntag og er indrettet til beboelse med pudsede og gipsede lofter. Ud for husets vestende nævnes en grundmuret udbygning med halvtag af spån. Denne udbygning var i april 1872 (brandtaksationstidspunktet) endnu under opførelse.

Sønder Land 32

SØNDERLAND

Matr. nr. 79^a

Fredet

Huset er 11 fag langt og grundmuret over en lav sokkel. Facaderne fremtræder for nordsidens og østgavlens vedkommende i røde sten med spor af hvid fugeopstregning – og for sydsidens og vestgavlens vedkommende skurede og gulkalkede. Langsiderne afsluttes under taget – over en rem, der er rødmalet i nordsiden og grønmalet i sydsiden – af en muret og hvidtet gesims, der omslutter et arkengab over nordsidens hoveddør. Gesimsen er ført om hjørnet på gavlene, der begge er grundmurede omtrent til hanebåndshøjde, og som ind til dette niveau afsluttes under taget af et hvidt gesimsled, medens de øvre gavltrekanter har lodret, grønmalet brædebeklædning med vindskeder. Huset har stråtag og 2 skorstenspiber i rygningen.

Bygningens vestlige del med beboelsen har 2-rammede vinduer – i sydsiden med 3- og i nordsiden med 6-rudede rammer. Gavltrekanten har 2 små, 4-rudede vinduer. Den østlige del, der tidligere havde udhusfunktion, har 2-rammede vinduer, dels med 3- og dels med 6-rudede rammer samt et 4-rudet vindue – og gavltrekantens luge er erstattet med et 3-rammet vindue. Vinduerne er grønmaledede med hvide sprosser og hvid kitning. På remmen over vinduerne er der malet »stik« – i sydsiden hvide og i nordsiden i farverne sort, grøn, hvid – og under vinduerne er der malet hvide »sålbenke«, lige som de udvendige murfalse er hvide. Nordsiden har en 2-fløjet hoveddør med diagonalsprosseopdelt rude over 3 fyldinger i hver fløj. Døren er grønmalet med hvid staffing og har pudset og hvidmalet indfatning. Nordsiden har desuden en grønmalet revledør, og sydsiden har en grønmalet halvdør under et hvidmalet buestik. Arkengabet har en grønmalet, 2-fløjet luge med overvindue.

I 1805 brandtakseres dette hus første gang. Det har da 9 fag af bindingsværk med grundmurede gavle. I 7 vestfag er der beboelse med fyre lofteskud og gulv overalt og med panelbeklædte vægge. De resterende 2 østfag har lo, stald og foderrum. I 1856 er huset pillemuret, men ellers konstateres ingen ændringer i brandtaksationen. 2 fags udvidelsen mod øst er efter alt at dømme dog også sket i Thomas Nielsen Jernes tid.

På dette sted kan i jordebogen konstateres en bebyggelse i 1750erne og i skøde- og panteprotokollerne nævnes et hus på 9 fag i 1779. Det er sandsynligt, at der i begge disse tilfælde er tale om det nuværende hus.

Ejere:

- 1792 : Hans Hansen Ibsen
- 1792- 1820 : Anthonis Hansen Ibsen
- 1820- 1837 : Anthonis Jessen Øhle
- 1837-(1865): Thomas Nielsen Jerne
- 1892- 1903 : Hans Lydom
- 1903- : Jes Brinch
- 1929 : Hartvig Richard Jensen
- 1929- : Johannes Ipsen
- (1980): Kirsten Ipsen

Kåervej 31
Fattighuset

SØNDERLAND
Matr. nr. 80
Fredet

Huset er 10 fag langt, og heraf har de 7 østligste større husdybde end de øvrige, hvilket bl.a. giver sig udtryk i en forskydning af sydfacaden. Facaderne er grundmurede over en lav sokkel og fremtræder i røde sten med spor af hvid fugeopstregning. Langsiderne afsluttes under taget – over en rødmalet rem – af hvidtet udmuring mellem bjælkeenderne. Østgavlen er grundmuret til bjælkelagshøjde, og gavltrekanen har lodret, grønmalet bræddebeklædning, der afsluttes under taget af vindske-der, medens vestgavlen er grundmuret i fuld højde og afsluttes under taget af et hvidt gesimsled. Nordsiden har arkengab med muret front, der fremtræder som facaden i øvrigt. Huset har stråtag og en skorstens-pibe i rygningen.

Facaderne har 1- og 2-rammede vinduer med 6-rudede rammer samt et 4-rudet vindue – og i den østlige gavltrekan et sent, 3-rammet vindue. Vinduerne er grønmalede med hvide rammer. På remmen over vin-duerne er der malet »stik« i farverne sort, grøn, hvid, og under vin-duerne er der malet hvide »sålbenke«, lige som de udvendige murfalse er hvide. Nordsiden har en nyere fyldingshoveddør, der er grønmalet med hvid staffing samt en (sekundært anvendt) 2-fyldingsdør, medens sydsiden har en halvdør og en revledør, der begge er grønmalede. Arkengabet har en 2-fløjet luge med overvindue.

Det har ikke været muligt med sikkerhed at datere dette hus' opførelse. Da det ikke er med på Thobölls kort fra 1820, men derimod på Geo-dætisk instituts kort fra 1870, må man antage, at det er opført inden for dette tidsrum. Huset har en overgang været sognets fattighus.

Ejere:
1979-(1980): Johan Brink Jensen

Kåervej 33
Klithuset

SØNDERLAND
Matr. nr. 81

Huset er 6 fag langt og grundmuret. Facaderne fremtræder skurede og gråmalede, og langsiderne afsluttes under taget – over en rødmalet rem – af en rødmalet trægesims. Gavlene er grundmurede til bjælkelagshøjde,

og gavltrekanterne har lodret, rødmalet bræddebeklædning, der afsluttes under taget af vindsceder. Huset har stråtag og en skorstenspipe i rygningen.

Facaderne har 1-, 2- og 3-rammede vinduer med 6-rudede rammer samt et par små, 4-rudede vinduer. Vinduerne er rødmaledede med hvide sprosser og hvid kitning. På remmen over vinduerne er der malet hvide »stik«, og under vinduerne er der malet hvide »sålbenke«, lige som de udvendige murfalske er hvide. Sydsiden har 2 rødmaledede halvdøre, og nordsiden har en rødmalet havedør samt en rødmalet, 2-fløjet luge med overvindue. Såvel døre som luger har malede, hvide »stik« og hvide, udvendige murfalske.

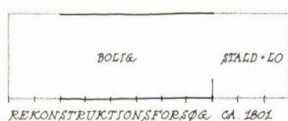
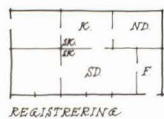
I 1842 har huset ifølge første og eneste brandtaksation 5 fag, som er pillemurede på nord- og sydsiden og vestenden, men med planker i østenden. De 3 vestre fag indeholder beboelse med »Fielloft og Gulv undtagen i Køkkenet«, mens de 2 østfag rummer lo og stald. I 1869 bliver huset udvidet med ét fag mod øst.

På dette sted kan i jordebogen konstateres en bebyggelse helt tilbage til 1750'erne. Huset er ikke med på Thobølls kort s. 11, men det kan skyldes en forglemmelse.

Ejere:

- (1823): Hans Pedersen Nielsen
- (1842)- 1865 : Anne Hansdatter
- 1865 - : Jens Jacobsen Poulsen
- 1909 : Heinrich Blöcker
- 1909 - 1960 : Hanne Mourier
- 1960 -(1980): Christian Mourier

Sønder Land 26

SØNDERLAND

Matr. nr. 83

Huset er 7 fag langt. Facaderne er grundmurede over en lav sokkel og fremtræder skurede og gulkalkede. Langsiderne afsluttes under taget – over en synlig rem – af udmuring mellem bjælkeenderne. Vestgavlen er grundmuret omtrent til hanebåndshøjde, og den øvre gavltrekanter har lodret, grønmalet bræddebeklædning med vindsceder. Østgavlen er grundmuret til bjælkelagets højde, og gavltrekanter har lodret bræddebeklædning, som er skjult under tagpap. Huset har rødt tegltag og en skorstenspipe i rygningen.

Facaderne har 2-rammede vinduer – dels med 6-rudede og dels med 9-rudede rammer – samt et lille, 4-rudet vindue. Vinduerne er grønmaledede med hvide rammer. Under vinduerne er der malet hvide »sålbenke«, og de udvendige murfalske er ligeledes hvide. Sydsiden har en grønmalet halvdør og en sen, grønmalet havedør.

Ejere:

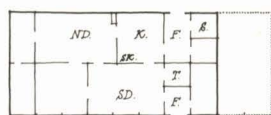
- 1825 : Hans Madsen Ibsen
- 1825 -(1858): Søren Jessen Kromann
- (1872)- : Jes Sørensen Kromann
- : Hans Nielsen Thøgersen
- : Hedvig Hansen
- (1930): Theodor W. Schweim
- (1980): Aage Kromann Hansen

I 1805 har huset ifølge den første brandtaksation 11 fag af bindingsværk med en østende af træ, hvilket er ret enestående i Sønderhos byggeskik på den tid. De 8 vestfag er beboelse (med forstue), som har fyrre lofteskud og gulv overalt og vægge, der dels er panelbeklædte dels flisebeklædte. De 3 østfag indeholder ét kammer samt lo, stald og foderrum.

I 1880 er huset blevet reduceret til 7 fag, og ifølge en brandtaksation fra dette år er det dels grundmuret og dels af bindingsværk. Det fremgår ikke af kilderne, hvornår huset er endeligt grundmuret.

På dette sted kan i jordebogen konstateres en bebyggelse helt tilbage til 1750'erne.

Sønder Land 20
Bedstes Minde

SØNDERLAND
Matr. nr. 84

(Se billedet side 92)

Huset er 8 fag langt. Facaderne er grundmurede over en lav sokkel og fremtræder for langsidernes vedkommende i røde sten med hvid fugestregning og for gavlenes vedkommende pudsede og gråmalede. Langsiderne afsluttes under taget – over en brunmalet rem med afboringer for stolpetappe – af en muret og hvidtet gesims, der omslutter et arkengab over sydsidens dør. Gesimsen er ført om hjørnet på gavlene, der begge er grundmurede omtrent til bjælkelagshøjde, og som indtil dette niveau afsluttes af et hvidt gesimsled under taget, medens de øvre gavltrekanter har lodret, grønmalet bræddebeklædning, der afsluttes af vindskeder. Huset er stråttækt og har en skorstenspipe i rygningen.

Husets vestlige del med beboelsen har 2-rammede vinduer – og et enkelt 1-rammet – med 6-rudede rammer. Den østlige del med udhusrum har dels 1-rammede vinduer med tilsvarende rammer og dels et 4-rudet vindue. Vinduerne er hvidmalede, incl. den udvendige murfals, og på remmen over dem er der malet »stik« i farverne grøn, hvid, sort, medens der på muren under dem er malet hvide »sålbenke«. Sydsiden har en nyere, 2-fløjet hoveddør, der er grønmalet med hvid staffering og som har pudset og hvidmalet indfatning. Nordsiden har en grønmalet halvdør under hvidtet buestik, og arkengabet har en grønmalet, 2-fløjet luge med overvindue.

Ejere:

- 1822 : Niels Anthonisen
- 1822 -(1858): Anthonis Nielsen
- (1866)-(1881): Jens Anthonisen
- 1921 -(1930 : Anthonis Nielsen Anthonisen
- (1980): P. M. Anthonisen

Ankerinitialer og -årstal: ANA 1818 (østgavl)

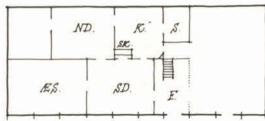
I 1837 har huset ifølge den første brandtaksation 10 fag af bindingsværk. De 7 vestre indeholder beboelse med forstue, mens de resterende

3 østre fag rummer stald, lo og foderrum. I 1873 bliver huset grundmuret, og siden reduceres det med 2 fag fra øst til de nuværende 8 fag.

Murankrøne A.N.A. må referere til ejeren Anthonis Nielsen Anthonisen, men det er uvist, hvad årstallet 1818 betyder.

På dette sted kan i jordebogen konstateres en bebyggelse helt tilbage til 1750erne.

Sønder Land 18 Stine Mosts Hus

SØNDERLAND

Matr. nr. 85^c

Huset er 10 fag langt og grundmuret. Facaderne er opført over en lav sokkel og fremtræder skurede og gråmalede og med malede, hvide »hjørneliséner«. Langsiderne afsluttes under taget – i nordsiden over en gråmalet rem med afbøringer for stolpetappe – af en muret og hvidtet gesims, der omslutter et arkengab over sydsidens hoveddør, og som er ført om hjørnet på gavlene. Vestgavlen er grundmuret omtrent til hanebåndshøjde og afsluttes ind til dette niveau af et hvidt gesimsled under taget, medens den øvre gavltrekant har lodret, grønmalet bræddebekledning med vindskeder. Østgavlen er derimod grundmuret i fuld højde og afsluttes under taget af et hvidt gesimsled. Huset er stråtækt og har 2 små tagkviste i den nordlige tagflade samt en skorsten i rygningen.

Facaderne har 2-rammede vinduer – og et enkelt 1-rammet – med 3-rudede rammer. Den østlige gavltrekant har desuden et sent, 3-rammet vindue. Vinduerne er grønmalede med hvide sprosser og hvid kitning. Stikkene over vinduerne er hvidmalede, og på remmen over nordsidens vinduer er der malet tilsvarende »stik«. Under vinduerne er der malet hvide »sålbænke«, lige som de udvendige murfalse er hvide. Sydsiden har en nyere fyldingshoveddør, der er grønmalet med hvid staffing samt en grønmalet halvdør under hvidmalet buestik. Arkengabets luge er erstattet af et vindue.

I 1793 brandtakseres og beskrives huset første gang. Det har da 10 fag, hvoraf de 8 østre rummer værelser og resten lo og stald. Først i 1855 takseres det atter. Det beskrives nu som pillemuret med halve trægavle. De 7 vestfag indeholder beboelse og de 3 østfag lo og kostald.

På dette sted kan i jordebogen konstateres en bebyggelse helt tilbage til 1750erne.

Ejere:

- 1804 : Thomas Hansen Jessen
- 1804 - : Hans Jepsen Pedersen
- (1847)- 1877 : Niels Thøgersen Nielsen
- 1877 - 1928 : Thomas Hansen Brinch
- 1928 -(1930): Niels Thøgersen Brinch
- (1980): Asger Gjessing

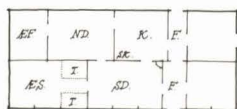

Sønder Land 14

SØNDERLAND

Matr. nr. 86

Huset er 9 fag langt. Facaderne er grundmurede over en lav sokkel og fremtræder for nordsidens vedkommende i røde sten med hvid fugeopstregning og i øvrigt skurede og gråmalede. Langsiderne afsluttes under taget – i nordsiden over en rødmalet rem med afboringer for stolpetappe – af en muret og hvidtet gesims, der omslutter et arkengab over nordsidens dør. Gesimsen er ført om hjørnet på gavlene, der begge er grundmurede omtrent til hanebåndshøjde, og som ind til dette niveau afsluttes af et hvidt gesimsled under taget, medens de øvre gavltrekanter har lodret, grønmalet brædebeklædning med vindskeder. Huset har stråtag med en tagkvist i nordsiden og en skorstenspipe i rygningen.

Bygningens vestlige del med beboelsen har 2-rammede vinduer – i sydsiden med 3-rudede rammer og i nordsiden med 6-rudede. Østenden med udhusrum har i sydsiden vinduer svarende til denne facades øvrige og i nordsiden et 6-rudet vindue. Vinduerne er grønmalede med hvide rammer. Stikkene over vinduerne er hvidmalede, og på remmen over nordsidens vinduer er der malet tilsvarende »stik«. Under vinduerne er der malet hvide »sålbenke«, lige som de udvendige murfalse er hvide. Nordsiden har en sen, og sydsiden en nyere fyldingsdør. Begge døre er grønmalede med hvid staffering og har hvide, udvendige murfalse. Arkengabet har en grønmalet, 2-fløjet luge med overvindue.

På en efter alt at dømme ubebygget grund opføres dette hus i 1784 eller 1785 ifølge et skøde og jordebogen. Det brandtakseres og beskrives først i 1824, hvor det har 9 fag af bindingsværk. De 7 vestfag indeholder beboelse med fyrre lofteskud og gulv overalt. Væggene er beklædt med såvel malede paneler som fliser, og der er engelske vinduer og rammедøre med klinker såvel som med indstukne låse. De to østfag er med lo, foderrum og kostald er delvist forsynet med loft og gulv.

I 1857 er huset blevet pillemuret, men i øvrigt ses der ikke at være sket ændringer.

Ejere:

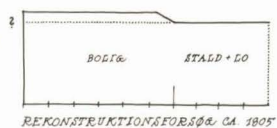
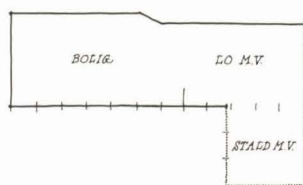
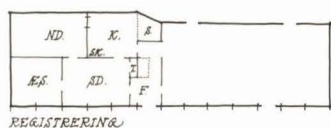
- 1784 - 1788 : Jes Sørensen Skipper
- 1788 - 1815 : Anders Hansen Jessen
- 1815 - 1821 : Niels Thomsen Jerne
- 1821 - : Anthonis Sørensen Schrøder
- : Jes Jørgen Knudsen
- 1867 : Peder Poulsen Jensen Clausen
- 1867 - : Søren Nielsen Anthonisen
- (1880)- : Niels Hansen Fisker
- 1927 -(1930): Jes Nielsen Thøgersen
- (1980): Henning Sørensen

Sønder Land 16

SØNDERLAND

Matr. nr. 87^a

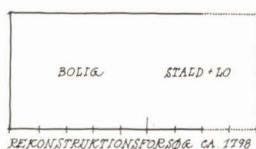
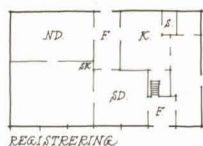
Huset er 13 fag langt, og heraf har de 6 vestlige større husdybde end de øvrige, hvilket giver sig udtryk i en forskydning af nordfacaden. Facaderne er grundmurede over en lav sokkel og fremtræder skurede og

Ejere:

- 1810 : Niels Nielsen Jepsen
- 1810- 1833 : Hans Nielsen Uldal
- 1833-(1858): Jens Nielsen Fisker
- (1866): Niels Anthonisen ældre
- 1895-(1930): Anthonis Nielsen Anthonisen
(hans enke)
- (1980): Henri Regnier

Kropladsen 9

rosamalede og med malede, hvide »hjørneliséner«. Langsiderne afsluttes under taget – i nordsiden over en rosamalet rem med afboringer for stolpetappe – af en muret og hvidtet gesims, som omslutter et arkengab over sydsidens hoveddør. Gesimsen er ført om hjørnet på gavlene, der begge er grundmurede omtrent til hanebåndshøjde, og som ind til dette niveau afsluttes af et hvidt gesimsled under taget, medens de øvre gavltrekanter har lodret, grønmalet bræddebeklædning med vindskeder. Huset har stråtag og 2 skorstenspiber i rygningen.

Bygningens vestlige del med beboelsen har 2-rammede vinduer med 6-rudede rammer – og i nordsiden desuden et 1-rammet vindue med tilsvarende ramme og 2-rammede vinduer med 3-rudede rammer. Østenden, der tidligere havde udhusfunktion, har i sydsiden vinduer svarende til denne facades øvrige og i nordsiden diverse små vinduer. Vinduerne er hvidmalede, incl. de udvendige murfals. Stikkene over sydsidens vinduer er stafferede i farverne grøn, blå, hvid – og på remmen over nordsidens vinduer er der malet hvide »stik«. Under alle vinduerne er der malet hvide »sålbenke«. Sydsiden har dels en sen, 2-fløjet fyldingshoveddør, der er grønmalet med hvid staffering og dels en grønmalet halvdør under et buestik, der er stafferet som vinduesstikkene. Nordsiden har en fyldingsdør og en revledør, der begge er malet rødbrune. Arkengabet har en grønmalet, 2-fløjet luge med overvindue, og endelig har østgavlen en grønmalet luge.

Ankerårstal: 1866 (østgavl)

I 1805 brandtakseres og beskrives dette hus første gang. Det har da 10 fag af bindingsværk og en østende, som er af planker, som nævnt temmelig usædvanligt. De 6 vestfag har beboelse med fyrrer lofteskud og gulv overalt og vægge beklædte med fyrrer paneler og »nogle Steenfliser«. De 4 østfag rummer lo, stald og foderrum.

I 1842 er huset blevet udvidet til 12 fag, og der er tilføjet en nord-sydgående stald- og udhusbygning på 3 fag ud fra østenden. I en brandtaksation fra dette år omtales nu også, at huset har to dybder, idet de 5 vestligste fag er ca. 1 alen dybere end resten af huset. I disse 5 fag er der beboelse med stuer, kamre og køkken, 2 mellemfag med loft og gulv overalt beskrives ikke nærmere, mens de 5 østligste fag har lo og foderrum.

I tiden op til 1873 bliver bygningen grundmuret (formentlig i 1866, som murankrene viser) og der tilføjes endnu ét fag, således at huset har ialt 13 fag. I den forbindelse nedbrydes den nord-syd-gående staldlænge.

På dette sted kan i jordebogen konstateres en bebyggelse helt tilbage til 1750'erne, og det er meget muligt, at den har noget med det nuværende hus at gøre.

SØNDERLAND

Matr. nr: 88

Huset er 7 fag langt. Facaderne er grundmurede over en lav sokkel og fremtræder pudsede og gulmalede. Langsiderne afsluttes under taget af en muret og hvidtet gesims, der omslutter et arkengab over sydsidens dør. Gesimsen er ført om hjørnet på gavlene, der begge er grundmurede omtrent til hanebåndshøjde, og som ind til dette niveau afsluttes af et hvidt gesimsled under taget, medens de øvre gavltrekanter har lodret, grønmalet bræddebeklædning med vindskeder. Huset har stråtag med en tagkvist i nordsiden og 2 skorstenspiber i rygningen.

Facaderne har 2-rammede vinduer med 6-rudede rammer. Den østlige gavltrekanter har dog et 3-rammet vindue. Vinduerne er grønmalede med

hvide sprosser og hvid kitning. Sydsiden har en 2-fløjet dør med en diagonalsprose opdelt rude over 4 fyldinger i hver fløj, og nordsiden har en tilsvarende dør. Begge døre er grønmaledede med hvid staffering. Østgavlen har en nyere, grønmalet halvdør, og arkengabet har en grønmalet, 2-fløjet luge med overvindue.

Ankerinitialer: NN (arkengab)

I 1798 har dette hus ifølge en brandtaksation 9 fag, hvoraf de 5 vestre rummer værelser og resten lo, stald og foderrum. Herefter takseres det ikke før i 1855, hvor det er blevet reduceret til 7 grundmurede fag, der alle er indrettet til beboelse.

Murankrene N.N. må referere til ejeren Nis Nielsen Nissen og kan være knyttet til en grundmuring af denne del af huset.

På dette sted kan i jordebogen konstateres en bebyggelse helt tilbage til 1750'erne, og det er meget muligt, at der er tale om samme hus som det nuværende.

Ejere:
 1788 - : Nis Nielsen Nissen
 1840 - : Karen og Anne Nisdøtre
 (1855)- 1862 : Mikkel Jensen Fisker
 1862 -(1890): Mads Mathiesen Brinch
 (1893)- : Hans Lydom Møller
 1915 -(1930): Fotograf Petrea Jensine Lund
 1979 -(1980): Johannes Lund-Jacobsen

Kropladsen 7

SØNDERLAND

Matr. nr. 89^a

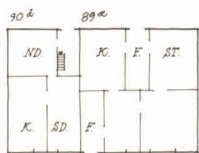
Matrikelnummeret omfatter de 5 østlige af husets i alt 8 fag. Facaderne er grundmurede over en lav sokkel og fremtræder for nordsidens vedkommende i røde sten med hvid fugeopstregning, for sydsidens vedkommende skuret og gulmalet og for østgavlens vedkommende skuret og gråmalet. Langsiderne afsluttes under taget – over en rødmalet rem – af en muret og hvidt gesims, der omslutter en trekantet facadekvist over nordsidens dør. Gesimsen er ført om hjørnet på østgavlen, der er grundmuret omtrent til hanebåndshøjde, og som ind til dette niveau afsluttes af et hvidt gesimsled under taget, medens den øvre gavltrekant har lodret, rødmalet brædebeklædning, der afsluttes af vindskeder. Taget er stråttækt og har en skorstenspipe i rygningen.

Facaderne har 2-rammede vinduer med 3-rudede rammer. Vinduet i gavlens underetage har dog 6-rudede rammer. Gavltrekanten og nordsiden har desuden hhv. et 3- og et 4-rammet vindue med 3-rudede rammer. Vinduerne er grønmaledede med hvide rammer. På remmen over vinduerne er der malet hvide »stik«, og under vinduerne er der malet hvide »sålbenke«, lige som de udvendige murfalse er hvide. Nordsiden har en sen, 2-fløjet fyldingsdør, der er grønmalet med hvid staffering, og sydsiden har en grønmalet halvdør. Kvisten har et 4-rudet vindue.

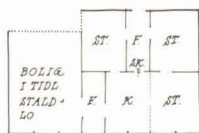

Kropladsen 5

SØNDERLAND
Matr. nr. 90^d

REGISTRERING

REKONSTRUKTIONSFORSØG CA 1857

REKONSTRUKTIONSFORSØG CA 1801

Matriklen omfatter de 3 vestlige af ovennævnte bygnings i alt 8 fag. Facaderne er grundmurede over en lav sokkel og fremtræder for nordsidens vedkommende i røde sten med hvid fugeopstregning, for sydsidens vedkommende skuret og gulmalet og for vestgavlens vedkommende skuret og gråmalet. Langsiderne afsluttes under taget – over en rødmalet rem – af en muret og hvidtet gesims. Vestgavlen er grundmuret omtrent til hanebåndshøjde og afsluttes ind til dette niveau af et hvidt gesimsled under taget, medens den øvre gavltrekan har lodret, rødmalet bræddebeklædning, der afsluttes af vindskeder. Over nordsidens hoveddør sidder en facadekvist med svær stolpekarm og udmurede flunker og gavltrekan. Kvisten er grønmalet. Taget har stråtag og en skorstenspipe i rygningen.

Facaderne har 2-rammede vinduer med 6-rudede rammer, og gavlen har desuden et 1- og et 2-rammet med 3-rudede rammer. Vinduerne er grønmaledede med hvide rammer – bortset fra gavlvinduerne, som er hvidmalede. På remmen over langsidernes vinduer er der malet hvide »stik«, og under vinduerne er der malet hvide »sålbenke«, lige som de udvendige murfalske er hvide. Nordsiden har en 2-fløjet hoveddør med 3 fyldinger i hver fløj samt overvindue. Døren er grønmalet med hvid staffering. Kvisten har en grønmalet, 2-fløjet luge.

Initialer: NMJ (som sprusser i overvindue)

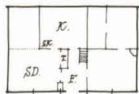
Ud fra sydsiden, i flugt med vestgavlen, er opført en grundmuret udbygning, der fremtræder med gråmalet vestside og gavl og med gulmalet østside. Udbygningen har stråtekt sadeltag.

Bygningen kan som pakhus på 8 fag til kroen følges bagud til i hvert fald 1771 og er muligvis identisk med et kølehus på 7 fag, som omtales

Ejere:

- 1801 : Søren Pedersen Brinch
(se evt. matr. nr. 97^d)
- 1801 - 1856 : Jes Jensen Sonnichsen
(store Jes)
- matr. nr. 89:
 - 1856 - 1866 : Niels Anthonisen
 - 1866 - : Jens Hansen
 - 1918 -(1930): Hans Pedersen
 - 1979 -(1980): Lone Kromann Brinch
- matr. 90:
 - (1857)- : Niels Møller Jørgensen
 - (1874)- : Søren Hansen
 - 1880 - : Dr. Schrøders enke
 - 1893 -(1930): Thomas Poulsen (hans enke,
Dorthea Kristine f. Grøn)
 - 1979 -(1980): Lone Kromann Brinch

Kropladsen 3

Ejere:

- 1807 - 1810 : Søren Anthonisen Hansen
- 1810 - 1824 : Jes Nielsen Kromann
- 1824 -(1854): Mette Nielsdatter og
Søren Jessen Hansen
- (1858)- : Mikkel Grøn
- 1917 -(1930): Ove Ludvig Hansen
- (1980): Eva Brinch Hansen

i et auktionsskøde over kroen i 1744. Det brandtakseres sammen med kroen i 1793, hvor dog kun de 4 vestfag udgør egentligt pakrum, mens de 4 østfag rummer værelser.

I 1801 frasælges det kroen og brandtakseres selvstændigt året efter, hvor de 8 fag beskrives som værende i bindingsværk med en grundmuret vestende. De 4 østfag har beboelse med forstue, mens de 4 vestfag er indrettede til »Huus og Skibs Brug« (!).

I 1836 er huset fortsat såvel grundmuret som af bindingsværk, og af brandtaksationen fra dette år fremgår, at de 5 østfag, som er beboelsesafdeling, ved ombygning er gjort ca. 2½ alen dybere end de 3 vestfags staldafdeling.

Den endelige grundmuring finder sted i tiden op til 1857, hvor huset opdeles i to huslejligheder, idet stalden frasælges og ombygges til beboelse af Niels Møller Jørgensen, hvis initialer dannes af sprosserne i den østlige hoveddørs overvindue. Først på et senere tidspunkt udvides disse 3 fag til samme husdybde som østlejligheden.

SØNDERLAND

Matr. nr. 91

Huset er 5 fag langt og grundmuret. Facaderne fremtræder skurede og gulkalkede, og langsiderne afsluttes under taget – over en gulmalet rem – af en muret og hvidtet gesims. Østgavlen er grundmuret til bjælkelagshøjde, og gavltrekanten har lodret, grønmalet bræddebeklædning, der afsluttes af vindskeder under taget. Vestgavlen er derimod grundmuret omtrent til hanebåndshøjde, medens den øvre gavltrekant har lodret, grønmalet bræddebeklædning med vindskeder. Huset er stråttækt og har en tagkvist i den sydlige tagflade samt en skorstenspipe i rygningen.

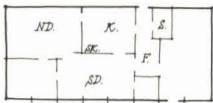
Facaderne har 1- og 2-rammede vinduer med 6-rudede rammer – sydsidens østligste vinduer mangler dog rammer, men har 2x6 faste ruder – og nordsiden har et hjørnestillet, 4-rudet vindue. Også den østre gavltrekant har hjørnestillede, 4-rudede vinduer. Vinduerne er grønmaledede. På remmen over vinduerne er der malet hvide »stik«, og under vinduerne er der malet hvide »sålbænke«, lige som de udvendige murfalser er hvide. Sydsiden har en grønmalet halvdør under hvidtet buestik.

Huset er opført i 1807 på en ubebygget grund. Det har 5 fag ifølge såvel et pantebrev fra 1808 som en brandtaksation fra 1813, hvori yderligere berettes, at huset er af »skalkmur«, har engelske vinduer og er indrettet i sin helhed til beboelse. Herefter synes huset ikke at have undergået væsentlige ændringer.

Kropladsen 1

SØNDERLAND Matr. nr. 92

Huset er 8 fag langt og grundmuret over en lav sokkel. Facaderne fremtræder skurede og gråmalede, og langsiderne afsluttes under taget af en muret og hvidtet gesims, der omslutter et arkengab over nordsidens dør. Gesimsen er ført om hjørnet på gavlene. Østgavlen er grundmuret omtrent til hanebåndshøjde og afsluttes ind til dette niveau af et hvidt gesimsled under taget, medens den øvre gavltrekant har lodret bræddebeklædning – som dog er skjult under tagpap. Vestgavlen er derimod grundmuret i fuld højde og afsluttes under taget af et hvidt gesimsled. Huset er stråtækt og har en skorstenspipe i rygningen.

Såvel husets vestlige del med beboelsen som den østlige del med udhusrum har 2-rammede vinduer med 3-rudede rammer. Østligst i sydsiden sidder dog et 6-rudet vindue, og den østlige gavltrekant har et 2-rammet vindue med 6-rudede rammer. Vinduerne er grønmalede med hvide sprosser og hvid kitning. Stikkene over vinduerne er hvidmalede, og under vinduerne er der malet hvide »sålbænke«, lige som de udvendige murfalser er hvide. Nordsiden har en dør med 2-rudet vindue over 4 fyldinger, hvoraf de 2 midterste udgør et lodretstillet par. Døren er grønmalet med hvid staffering og har pudset og hvidtet indfatning. Sydsiden har en omtrent tilsvarende dør. Arkengabets luge er udskiftet med et 4-rudet vindue.

I 1819 har huset ifølge den første brandtaksation 10 fag af bindingsværk med grundmurede ender. De 6 vestfag er beboelse med fyrre lofteskud og gulv, flisebeklædte vægge samt engelske vinduer og rammedøre med klinker. De 4 østfag er forstue, lo, stald og foderrum. I en fornyet taksation fra 1840 kan ikke konstateres ændringer, og først i slutningen af forrige århundrede bliver huset grundmuret og bygget en del om.

På dette sted kan i jordebogen konstateres en bebyggelse helt tilbage til 1750erne, og det er meget muligt, at det er samme hus som det nuværende.

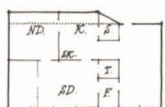
Ejere:

- (1841): Niels Pedersen Jessen
- (1858): Kirsten Nielsdatter
- 1890 : Niels Nissen
- 1890-(1930): Sonnich Sonnichsen
(hans enke Jensine f. Berg)
- (1980): Sonnich Engsted

Kropladsen 2

SØNDERLAND Matr. nr. 93^e

Huset er 7 fag langt, og heraf har de 5 vestlige større husdybde end de øvrige, hvilket giver sig udtryk i en forskydning af nordfacaden. Facaderne er grundmurede og fremtræder for sydsidens og vestgavlens ved-

kommende gråkalkede med spor af hvid »kvadring« – og for nordsidens og østgavlens vedkommende i røde sten med hvid fugeopstregning. Langsiderne afsluttes under taget – i nordsiden over en grønmalet rem – af en muret og hvidtet gesims, der omslutter et arkengab over sydsidens dør, og som er ført om hjørnet på gavlene. Gavlene er begge grundmurede omtrent til hanebåndshøjde og afsluttes indtil dette niveau af et hvidt gesimsled under taget, medens de øvre gavltrekanter har lodret, grønmalet brædebeklædning med vindskeder. Huset har stråtag og en skorstenspipe i rygningen.

Bygningens vestlige del med beboelsen har 1- og 2-rammede vinduer med 6-rudede rammer – og i nordsiden desuden et sent, 3-rammet vindue. Østenden med udhusrum har i sydsiden et vindue, der svarer til denne facades øvrige og i gavlen et par »liggende« vinduer med 6-rudede rammer. Vinduerne er hvidmalede, incl. den udvendige murfals. Stikkene over sydsidens vinduer er hvidmalede, og på remmen over nordsidens vinduer er der malet hvide »stik«. Under alle vinduerne er der malet hvide »sålbenke«. Sydsiden har en 2-fløjet hoveddør med diagonalsproseopdelt rude over 4 fyldinger i hver fløj. Døren er grønmalet med hvid staffering. Nordsiden har en grønmalet halvdør, og i sydsidens arkengab en grønmalet, 2-fløjet luge.

Ankerinitialer: JJ MJ (østgavl)

Østligst på nordsiden er opført en lille, grundmuret udbygning med halvtag.

Huset brandtakseres første og eneste gang i 1829, hvor det har 7 fag med »Skalkmur«. De 5 vestfag indeholder stue, kamre, forstue og køkken. Der er »engelske« vinduer og døre med klinker. Væggene er »optrukne«. De 2 østfag er lo, køstald og foderrum. I 1860 udvides husets vestlige del til den nuværende dybde.

Murankrene J.J. M.J. refererer til ejeren Jeppe Jessen og hustru. På dette sted kan i jordebogen konstateres en bebyggelse i 1750erne.

Ejere:

1817 -(1832): Peder Hansen Klemmensen
 (1857)- : Peder Pedersen
 (1874)-(1891): Jeppe Jensen
 1914 -(1930): Peder Klemmensen Pedersen
 -(1980): Jørgen Hahn

Sønder Land 10 Maja Clemmensens Hus

SØNDERLAND
 Matr. nr. 95

Huset er 6 fag langt og grundmuret. Facaderne fremtræder i røde sten med hvid fugeopstregning, og langsiderne afsluttes under taget af en muret, hvid gesims, der omslutter et arkengab over sydsidens hoveddør, og som er ført om hjørnet på gavlene. Begge gavle er grundmurede i fuld

højde og afsluttes under taget af et hvidt gesimsled. Huset er stråttækt og har en tagkvist i den nordlige tagflade samt en skorstenspipe i rygningen.

Facaderne har 2-rammede vinduer med 6-rudede rammer. Vinduerne er grønmaledede med hvide rammer. Stikkene over vinduerne er hvidmalede, og under vinduerne er der malet hvide »sål-bænke«, lige som de udvendige murfals er hvide. Sydsiden har dels en sen fyldingshoveddør, der er grønmalet med hvid staffering og har pudset og hvidtet indfatning, og dels en grønmalet revledør. Arkengabet har en grønmalet, 2-fløjet luge med overvindue.

På tomten efter et natten den 11.-12. december 1879 totalt nedbrændt 9-fags hus opføres det nuværende med 6 grundmurede fag i 1880. De 4½ fag har brædegulv, mens resten har murstensgulv. Huset indeholder 3 stuer, køkken, forstue og brændselsrum. Væggene er »aftrukne«, og der er 8 fag vinduer, 4 fyldingsdøre, 6 glatte døre og 3 alkovesenge med brædebeklædning. Synsforretningen over den nyopførte bygning ses i afskrift s. 16.

Stedet har ifølge jordebogen været bebygget helt tilbage til 1750erne.

Ejere:

1880 - : Mads Nielsen Frandsens enke
 (1891)- 1906 : Jeppe Poulsen
 1906 -(1930): Peder Klemmesen Pedersen
 -(1980): Den danske Bank af 1871

Kropladsen 4

SØNDERLAND

Matr. nr. 96

Huset er 5 fag langt og grundmuret og fremtræder med skurede, gråmalede facader. Langsiderne afsluttes under taget – over en grønmalet rem – af en muret og hvidtet gesims, der er ført om hjørnet på vestgavlen. Østgavlen er grundmuret til bjælkelagshøjde, og gavltrekanten har lodret, grønmalet brædebeklædning, der afsluttes under taget af vindskeder. Vestgavlen er derimod grundmuret til bjælkelagshøjde og afsluttes ind til dette niveau af et hvidtet gesimsled under taget, medens den øvre gavltrekant har lodret, grønmalet brædebeklædning med vindskeder. Huset er stråttækt og har en skorstenspipe i rygningen.

Facaderne har 1- og 2-rammede vinduer med 6-rudede rammer. Vinduerne er grønmaledede med hvide rammer. På remmen over vinduerne er der malet hvide »stik«, og under vinduerne er der malet hvide »sål-bænke«, lige som de udvendige murfals er hvide. Østgavlen har en hoveddør med 2-rudet vindue over 4 fyldinger. Døren er grønmalet med okkerfarvet og hvid staffering.

I havens SV-hjørne ligger et lille, grundmuret udhus med lavt sadel-

Ejere:

- 1829 : Hans Nissen
- 1829 - : Niels Jessen Thomsen
- (1841)-(1858): Anders Simon Jensen
- 1871 : Jens Andersen
- 1871 - : Niels Hansen
- (1879)- 1908 : Søren Nielsen Anthonisen
- 1908 -(1930): Anna Brinch
- (1980): John Brink Jensen

tag. Med sine beskedne dimensioner, traditionelle materialer og diskrete placering kan bygningen fremhæves som eksempel til efterfølgelse.

Den eneste foreliggende brandtaksation på dette hus er fra 1841, hvor huset havde 5 fag af bindingsværk med trægavle. Hele huset var indrettet til beboelse og havde bræddeloft og -gulv overalt, undtagen i køkkenet, som havde stengulv. I 1879 bliver huset grundmuret, og der er indrettet en fåresti.

På dette sted kan i jordebogen konstateres en bebyggelse i 1750erne.

Kropladsen 11 Sønderho Kro

SØNDERLAND

Matr. nr. 97^d

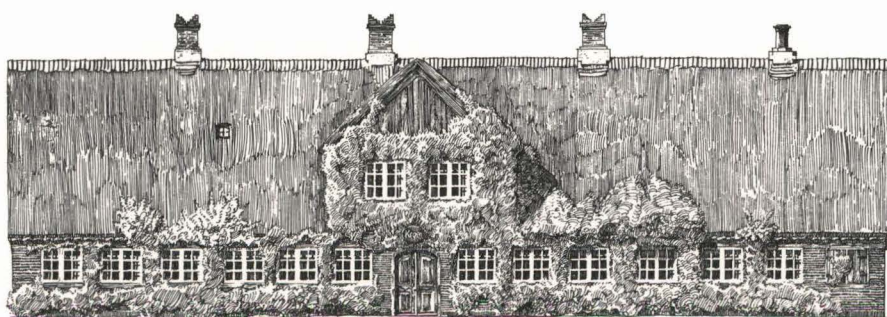
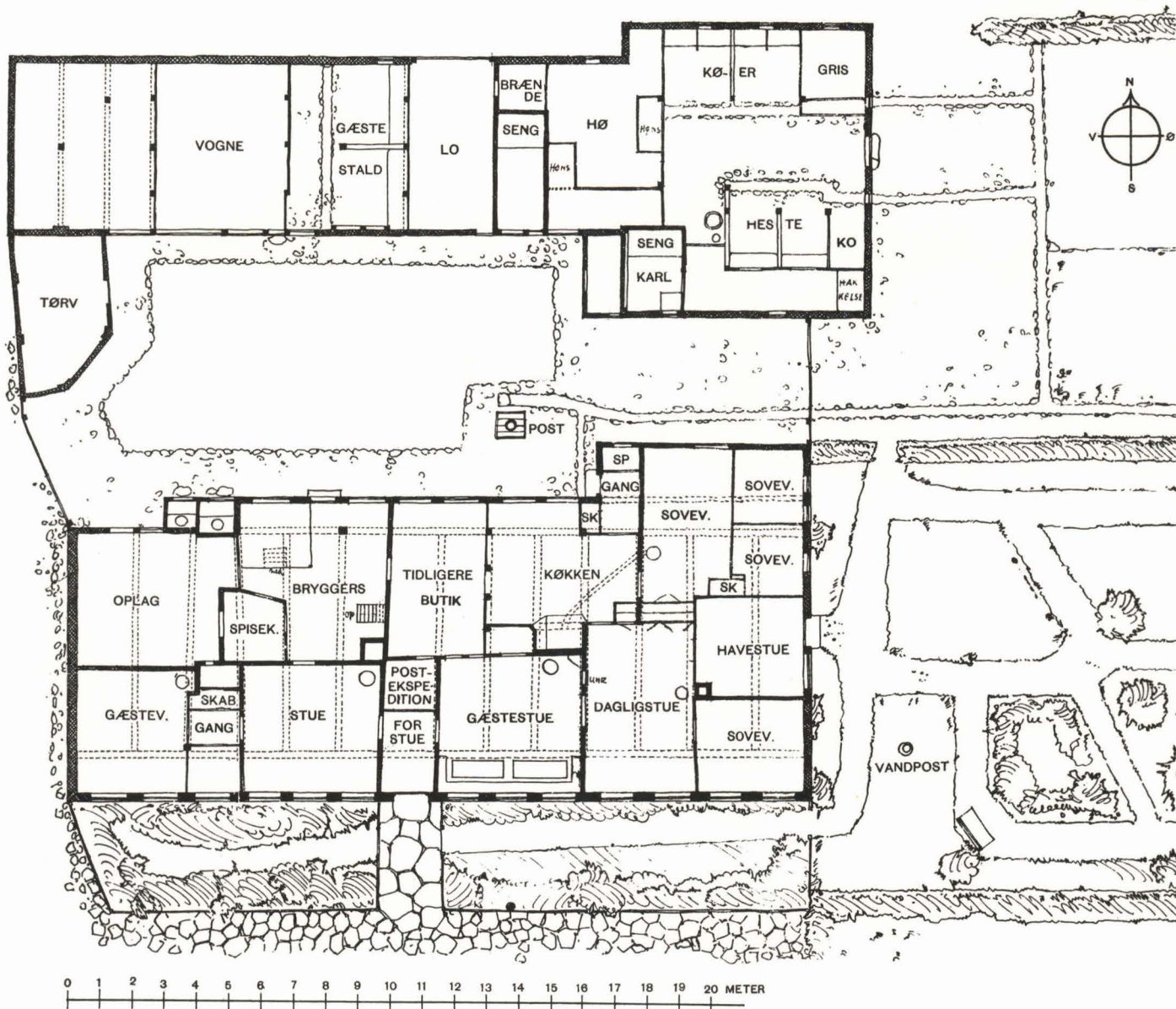
Fredet

Huset er 14 fag langt og har »udskud« ud for begge langsider, bortset fra nordsidens 2 vestligste fag samt en kort vinkeludbygning ud for nordsidens østligste fag.

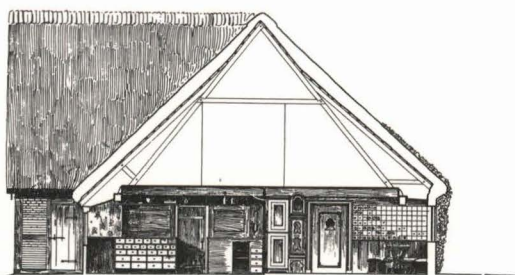
Nordsiden – incl. vinkeludbygningen – har bevaret sin bindingsværkskonstruktion og fremtræder med rødmalet tømmer, og tavlf i røde sten. De øvrige facader er grundmurede og fremtræder ligeledes i røde sten. Langsiderne afsluttes under taget – i nordsiden af rødmaledede sugfjæl og i sydsiden af en muret og hvidmalet gesims. Gavlene er grundmurede til bjælkelagshøjde, og gavltrekanterne har lodret, rødmalet bræddebeklædning med vindskeder. Sydsiden har en muret gavlkvist med bræddebeklædt, grønmalet gavltrekanter. Huset har stråtag med 2 tagkviste i sydsiden og 3 skorstenspiber i rygningen.

Facaderne har 2-rammede vinduer med 6-rudede rammer – i nordsiden sidder desuden et par 1-rammede vinduer og 2 gamle, 3-rammede ligeledes med 6-rudede rammer. Vinduerne er grønmaledede med hvide rammer. Sydsidens vinduer har hvide, udvendige murfals og maledede hvide »sålbenke« – vinduerne øst for hoveddøren har dog rigtige, murede sålbænke. Sydsiden har en hoveddør, udført som revledør med pålagte, riflede fyldinger, og grønmalet med rød og hvid staffering. Dørhullet har malet, grøn lysning og indfatning. Nordsiden har en grønmalet dør, udført som revledør med pålagt dekoration forsynet med indskriften GVD: BUR·MININ·GAGFDVD·GAG·FB. Østgavlen har ligeledes en grønmalet halvdør.

Nord for krobygningen ligger en kort bygning, som mod øst afsluttes af en tværbygning, der springer frem for sydfacaden.

SYDSIDE

SNIT

Sønderho Kro

Kroens plan, sydfacade og snit. Målt i maj 1907 af F. C. Harboe, Gustaf Linden, Axel Sørensen og Thomas Havnig.

»Gamle Bygninger paa Landet«, hæfte 2, København 1916.

Facaderne er grundmurede og fremtræder i røde sten med hvid fugeopstregning. Langsiderne afsluttes under taget af en muret, hvid gesims. Vestgavlen er grundmuret til bjælkelagshøjde, og gavltrekanter har lodret, grøn brædebeklædning med vindskeder. Tværbygningens gavle er grundmurede omtrent til hanebåndshøjde og afsluttes under taget af en hvid gesims, medens de øvre gavltrekanter har lodret, grøn brædebeklædning med vindskeder. Huset har stråtag med tagkvist i nordsiden. Huset forbindes med krobygningen af en nyere mellembygning med fladt tag. På tværbygningens østside er opført en udbygning af træ med lav, énsidig taghældning.

Huset har 2- og 3-rammede vinduer med 6-rudede rammer. Vinduerne er grønmalede med hvide rammer, hvide udvendige murfalse og »sålbænke«. Sydsiden har en grøn halvdør og revledør, der begge er grønmalede og østsiden har grønmalet fyldingsdør.

Krogården er det bygningskompleks i Sønderho, som med sikkerhed kan dateres længst tilbage. I 1722 nævnes i et fæstebrev, at huset er nyopført, og af en kontrakt fra 1724 fremgår, at det har 12 fag. I 1744 er det på 13 fag og ved den første brandtaksation fra 1793 på 14 fag med en vinkeludbygning på 1½ fag mod nord ud fra husets østende. De 7 østfag indeholder værelser og de 7 vestfag værelser og bryggers.

En mere fyldig beskrivelse foreligger i en brandtaksation fra 1818, hvor bygningen fortsat har 14 fag. Sydsiden er grundmuret, men resten er af bindingsværk. De 7 østfag har stuer, kamre og køkken. Der er »engelske« vinduer og rammedøre med indstukne låse og bræddegulv overalt undtagen i køkkenet, som har stengulv. De 7 vestfag har 2 kamre med bræddegulv og optrukne vægge, samt forstue og bryggers. Vinkeludbygningen mod nord indeholder et gæstekammer og en forstue. I 1833 brandtakseres atter, og nu er også vestenden grundmuret og har halv trægavl.

Først i 1849 ses i en brandtaksation, at husdybden på stuehusets 3 vestre fag er mindre end på de øvrige. I 1849 præciseres plandispositionen: Der er 7 værelser, hvoraf de 4 er »paneledede, malede og betrukne«, 3 kamre, 2 forstuer, køkken, butik, bryggers pakkammer eller brændvinskammer samt en sovesal på loftet. Den nævnte butik refererer til den købmandshandel, som blev drevet i kroen fra 1820 til ca. 1890.

Lade-huset nord for stuehuset nævnes første gang i 1724, hvor det har 6 fag. Op gennem 1700-årene udvides det successivt og har ved den første brandtaksation i 1793 14 fag ligesom stuehuset. Det er indrettet til stald, lo, foderrum og vognport. Ifølge 1818-taksationen har det nu 15 fag og er dels grundmuret dels af bindingsværk. De nævnte 15 fag må opfattes som 14 fag tilbygget med ét fag mod syd ud fra østenden, således som det fremgår af taksationen fra 1833. I 1849 er ladehuset blevet udvidet med 2 fag mod vest til vognport. Først i nyere tid er huset reduceret væsentligt.

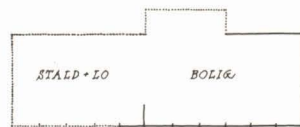
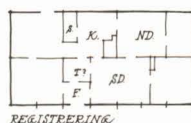
SØNDERLAND Kropladsen 15

Matr. nr. 98^a

Huset er 7 fag langt og grundmuret. Facaderne fremtræder i røde sten med hvid fugeopstregning – bortset fra vestgavlen, der er pudset og rødmalet. Langsiderne afsluttes under taget – over en rødmalet rem – af en muret og hvidtet gesims, der omslutter en trekantet facadekvist over sydsidens dør, og som er ført om hjørnet på østgavlen. Østgavlen er grundmuret omtrent til hanebåndshøjde og afsluttes ind til dette niveau

Ejere:

1722-1728: Otte Sophie Engelstoft
 1728-1743: Peder Hansen Brinch
 1744-1805: Søren Pedersen Brinch
 1805-1831: Jens Sørensen Brinch
 1831-1866: Lauritz Christensen
 1866-1898: Anna Cathrine Christensen &
 Broder P. Christensen
 1898-1912: Balthazar Christensen
 1912-1919: Sonnich P. Thomsen
 1919-1946: K. Skølvad
 1946-1947: Heiberg
 1947-1955: Gerhard Christensen
 1955-1962: ? Pedersen
 1962-1966: Arne Henriksen
 1966- : Olga Jensen

REKONSTRUKTIONSFORSØG CA 1801
 HUSDYBDEN MÅ - I VESTENDEN - SKULDES
 EN UDVIDELSE.

Ejere:

- 1798 : Jes Jensen Mathiesen
- 1798- 1832 : Søren Thomsen Foged
- 1832- 1850 : Maren Frederiksdatter
- 1850- 1894 : Peder Mathiesen
- 1894-(1930): Peder Carl Christensen
(hans enke)
- (1980): Ingeborg K. Bock

Kropladsen 17
Skippergården

af et hvidt gesimsled under taget, medens den øvre gavltrekan har lodret, grønmalet bræddebeklædning med vindskeder. Vestgavlen er derimod grundmuret til bjælkelagshøjde, og gavltrekanen har lodret, grønmalet bræddebeklædning med vindskeder. Huset har stråtag og en skorstenspipe i rygningen.

Bygningens østlige del med beboelsen har 2-rammede vinduer med 3-rudede rammer – i gavltrekanen dog med 6-rudede rammer. Vestenden med udhusrum har tilsvarende vinduer i sydsiden og små, 4-rudede i nordsiden. Vinduerne er hvidmalede, incl. den udvendige murfals. På remmen over vinduerne er der malet »stik« i farverne hvid, grøn, sort og under vinduerne er der malet hvide »sålbenke«. Sydsiden har en hoveddør med 2-rudet vindue over 4 fyldinger. Døren er grønmalet med hvid staffering og har hvid, udvendig murfals. Nordsiden har en grønmalet revledør under et buestik, der er stafferet som vindues»stikkene«. Kvisten har en grønmalet luge med overvindue.

Huset har i 1795 ifølge en brandtaksation 11 fag og en ét fag dyb kvistudbygning mod nord (se Thobölls kort s. 11). De 6 østfag indeholder værelser tilligemed kvisten, og de 5 vestfag lo og stald. Efter anmeldt forbedring følger en mere beskrivende brandtaksation i 1801: Øst- og vestgavlen er grundmurede, mens nord- og sydsiden samt kvisten er af bindingsværk. Indendørs i beboelsen er der fyre lofteskud og gulv overalt. I 1855 er husets sider blevet pillemurede, mens der i øvrigt ikke synes at være sket ændringer. Reduktionen fra 11 fag til de nuværende 7 fag må være sket i begyndelsen af vort århundrede.

På dette sted kan i jordebogen følges en bebyggelse helt tilbage til 1750erne, og der kan meget vel være tale om samme hus.

SØNDERLAND

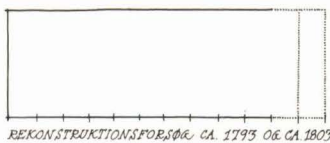
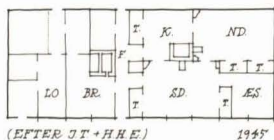
Matr. nr. 99^b

Fredet

Huset er 10 fag langt. Facaderne er grundmurede over en lav sokkel og fremtræder i røde sten. Langsiderne afsluttes under taget af en muret og hvidtet gesims, der omslutter et arkengab over nordsidens hoveddør, og som er ført om hjørnet på gavlene. Begge gavle er grundmurede i fuld højde og afsluttes under taget af et hvidt gesimsled. Huset er stråtekt og har en skorstenspipe i rygningen.

Bygningens østlige del med beboelsen har 1- og 2-rammede vinduer – i et enkelt tilfælde sat sammen til et 4-rammet – med 3-rudede rammer.

Ejere:

- 1788 : Thomas Sonnichsen
- 1788- 1807 : Sonnich Pedersen
- 1807- 1818 : Karen Pedersdatter
- 1818- 1866 : Peder Thomsen Sonnichsen
- 1866-(1881): Anders Pedersen Thomsen
- 1881-(1930): Jens Hansen Pedersen
- (1980): Inge Nyløkke Jørgensen

Vestenden med udhusrum har tilsvarende vinduer samt små, 4-rudede, og en 2-fløjet luge. Vinduerne er hvidmalede, incl. den udvendige murfals. Stikkene over vinduerne er stafferede i farverne hvid, grøn, sort, og under vinduerne er der malet hvide »sålbænke«. Nordsiden har 2 grønmaledede halvdøre under buestik, der er stafferede som vinduesstikkene, og sydsiden har en sen, 2-fløjet grønmalet, fyldingsdør samt en lav, grønmalet revledør. Såvel den lave dør som lugen har stik, der er stafferede som vinduernes. Arkengabet har en grønmalet, 2-fløjet luge.

Ankerinitialer og -årstal: PT 1828 (arkengab) JP MP 81 (østgavl)

Ved første brandtaksation i 1793 har huset 11 fag, hvoraf de 6 østre indeholder værelser og de 5 vestre lo og stald. Herefter udvides huset med ét fag til ialt 12 fag ifølge næste brandtaksation fra 1803. Murene er af grundmur og nu er de 8 østfag beboelse (med forstue), som har fyre lofteskud og gulv overalt. De 4 vestfag rummer lo, stald og foderum.

I 1821 takseres huset atter »efter anmeldt Forbedring«, og nu nævnes, at der er engelske vinduer og rammedøre med indstukne låse, og at væggene er beklædt dels med fliser dels med paneler. Reduktionen med 2 fag til de nuværende 10 fag er sket i 1881, som murankrene viser medens ejerinitialerne J.P.M.P. står for Jens (Hansen) Pedersen og hustru Maren Pedersen. Murankrene 1828 og P.T. på arkengabet må datere dette og anføre ejeren, Peder Thomsen Sonnichsen.

På dette sted kan i jordebogen konstateres et hus i 1750erne.

**Digevej 27
Prik**

**ØSTERLAND
Matr. nr. 99^c**

Ejere:

- (1976)-(1980): Ejnar Olsen

Huset er 3 fag langt og grundmuret. Facaderne fremtræder skurede og gråmalede, og langsiderne afsluttes under taget – over en rødmalet rem – af gråmalet udmuring mellem bjælkeenderne. Gavlene er grundmurede til bjælkelagshøjde, og gavltrekanterne har rødmalet pladebeklædning, der afsluttes under taget af vindskeder. Taget er stråtekt.

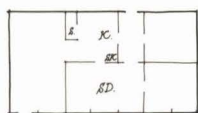
Nordsiden og østgavlen har 2-rammede vinduer med 6-rudede rammer. Sydsiden har et 9-rudet vindue og et hjørnestillet, 4-rudet, og gavltrekanterne har tilsvarende, hjørnестillede vinduer. Vinduerne er hvidmalede, incl. den udvendige murfals, og på remmen over vinduerne er der malet »stik« i farverne grøn, hvid, sort, medens der under vinduerne er malet hvide »sålbænke«. Østgavlen har en rødmalet halvdør.

Det har ikke været muligt at finde noget sikkert materiale i kilderne på dette hus. Det er ikke med på Thobölls kort fra 1820, men derimod på Geodætisk Instituts kort fra 1870, så formentlig er huset bygget inden for dette tidsrum.

Landevejen 2
Darum Marius' hus

SØNDERLAND
Matr. nr. 100^a

Huset er 7 fag langt og grundmuret. Facaderne fremtræder skurede og gulmalede og med malede, hvide »hjørneliséner«, og langsiderne afsluttes under taget – over en rødmalet rem – af hvidtet udmuring mellem bjælkeenderne. Østgavlen er grundmuret til bjælkelagshøjde, og gavltrekanten har lodret, rødmalet bræddebeklædning med vindskeder. Vestgavlen er derimod grundmuret til hanebåndshøjde, og afsluttes ind til dette niveau af et hvidt gesimsled, medens den øvre gavltrekant har lodret, rødmalet bræddebeklædning med vindskeder. Taget er stråtækt og har en tagkvist i sydsiden samt en skorstenspipe i rygningen.

Husets østlige del med beboelsen har 1- og 2-rammede vinduer – i nordsiden og østgavlen med 3-rudede rammer og i sydsiden med 6-rudede rammer. Vestenden med udhusrum har i nordsiden og gavlen 2-rammede vinduer med hhv. 3- og 6-rudede rammer – og i sydsiden et lille, 4-rudet vindue. Gavltrekanternes vinduer er 2-rammede med 6-rudede rammer. Alle vinduerne er rødmalede med hvide rammer. På remmen over vinduerne er der malet hvide »stik«, og under vinduerne er der malet hvide »sålbænke«, lige som de udvendige murfalse er hvide. Nordsiden har en hoveddør med 3 fyldinger. Døren er rødmalet med rosa og hvid staffering, og har pudset og hvidtet indfatning. Sydsiden har en nyere, rødmalet halvdør.

Ejere:
1793- 1847 : Peder Hansen Ibsen
1847-(1865): Andreas Hansen Sørensen
1898-(1930): Marius Kristian Jensen
-(1980): Minna Frøkjær

Ved skøde af 12. dec. 1793 køber Peder Hansen Ibsen en ubebygget grund, som er udstykket fra Sonnich Pedersens ejendom (matr. 99^b), og opfører formentlig det følgende år sit hus. Det brandtakseres i 1801 og er af bindingsværk i 7 fag. De 5 østfag indeholdt beboelse med bræddefloer og -gulv og vægge beklædt med panel og stenfliser. I de 2 vestfag var lo og stald uden loft. I 1849 er huset udforandret, men ejeren, smed Andreas Sørensen har da ladet opføre en grundmuret (nu forsvundet) smedie med 4 fag og tegtag ca. 20 m mod øst. I 1865 vurderes huset en del op, hvilket kan skyldes, at nordsiden er blevet grundmuret. Vestgavlen synes først at være blevet grundmuret på et meget sent tidspunkt, mens sydsiden og østgavlen formentlig aldrig er blevet egentligt grundmuret.

Matr. nr. 101^a næstyderst til højre.

Kropladsen 20

SØNDERLAND

Matr. nr. 101^a

Huset er 7 fag langt og har i forbindelse med en sen, gennemgribende ombygning fået husdybden forøget i de 6 vestlige fag. Facaderne er grundmurede og fremtræder i røde sten med hvid fugeopstregning. Langsiderne afsluttes under taget af en muret og hvidtet gesims, der omslutter en buet facadekvist i husets sydside, og som er ført om hjørnet på østgavlen. Østgavlen er grundmuret omtrent til hanebåndshøjde og afsluttes ind til dette niveau af et hvidt gesimsled under taget, medens den øvre gavltrekan har lodret, grønmalet brædebeklædning med vindskeder. Vestgavlen har lodret brædebeklædning over en tilbygning ud for underetagen. Taget er stråtækt og har en tagkvist i nordsiden.

Facaderne har 1- og 2-rammede vinduer med 6-rudede rammer. Vinduerne er grønmaledede med hvide rammer. Vinduesstikkene er stafferede i farverne grøn, hvid, sort, og under vinduerne er der malet hvide »sål-bænke«, lige som de udvendige murfalse er hvide. Nordsiden har en grønmalet halvdør under et buestik, der er stafferet som vinduesstikkene, og sydsiden har en 2-fløjet, smårudet havedør. Ud for vestgavlen er der opført en grundmuret tilbygning med et næsten fladt, paptækket tag, og i dennes fortsættelse mod syd ligger en grundmuret værksteds- og garagebygning med lav, ensidig taghælding.

Ved den første brandtaksation i 1842 er huset på 4 fag, som overalt har »Pillemur uden Stænger«, mens begge ender har trægvale. I 3 østfag er der beboelseslejlighed, mens det vestre fag ikke specificeres nærmere, kun pointeres at det ikke har loft og gulv. Ved næste brandtaksation i 1856 er der tilføjet 3 fag på huset, som nu udelukkende er indrettet til beboelse. Omkring 1970 er huset blevet radikalt ombygget og har da bl.a. fået sin skæve tagprofil.

I jordebogen og skøde- og panteprotokollerne ses på dette sted et 8-fags hus i 1750erne. Dette hus reduceres sidenhen til 7 fag, men det kan ikke bevises, at der eventuelt efter en yderligere reduktion og ombygning er tale om samme hus som beskrives i 1842.

Ejere:

- 1762 : Peder Pedersen Knudsen
- 1762 - 1794 : Kirsten og Mette Hansdøtre
- 1794 - 1811 : Jes Nielsen Kromann
- 1811 - 1843 : Jens Jessen Clausen
- 1843 -(1878): Jørgen Nielsen
- (1883)- : Peder Hansen Pedersen
- 1920 - : Mads Tranekjær
- (1980): Max Petersen

Landevejen 4

SØNDERLAND

Matr. nr. 102

Huset er 7 fag langt og grundmuret. Facaderne fremtræder pudsede og gråmalede, og langsiderne afsluttes under taget – i sydsiden over en gråmalet rem – af en muret og hvidtet gesims. Gavlene er grundmurede omtrent til hanebåndshøjde og afsluttes ind til dette niveau af et hvidt

gesimsled under taget, medens de øvre gavltrekanter har lodret bræddebeklædning – for østgavlens vedkommende dog skjult under tagpap. Huset har stråtag og en skorstenspipe i rygningen.

Facaderne har 2-rammede vinduer – i sydsiden og den østlige gavltrekanter med 3-rudede rammer, i vestgavlen med 6-rudede rammer og i nordsiden med sen, Dannebrogsgagtig opdeling. Vinduerne er grønmaledede med hvide rammer. Vinduesstikkene er hvidmalede, og under nordsidens vinduer er der trukne, profilerede og hvidmalede sålbænke, medens der under vinduerne i øvrigt er malet hvide »sålbænke«. Også de udvendige murfalske er hvidmalede. Nordsiden har en sen, 2-fløjet fyldingshoveddør, der er grønmalet med hvid staffering.

Ud for sydsidens vestlige del er opført en grundmuret udbygning med halvtag.

Med 5½ fag af bindingsværk beskrives huset første gang i 1833, hvor det udelukkende var indrettet til beboelse. I 1856 har det fået pillemur og blevet udvidet med 1½ fag til de nuværende ialt 7 fag. Heraf rummer de 6 beboelse, mens det østligste fag beskrives som lo og forstue.

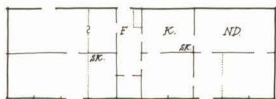
Angivelsen af netop 5½ fag behøver ikke at være helt korrekt, da huset i skøder og pantebreve på samme tid nævnes med 6 fag.

På dette sted kan følges en bebyggelse helt tilbage til 1750'erne.

Ejere:

- : Hans Madsen Kromann
- (1781)- : Hans Hansen Ellens
- 1818 - 1825 : Niels Jessen Thøgersen
- 1825 - 1857 : Anders Hansen (hans enke)
- 1857 -(1871): Christian Clausen
Christensen
- 1927 -(1930): August Laurids Pedersen
- (1980): Max Petersen

Landevejen 6 Ravsliber Helles Hus

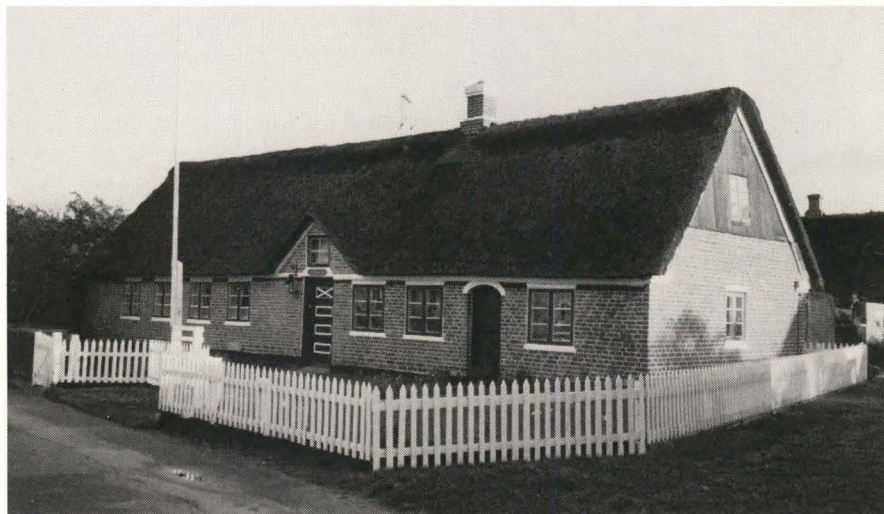
REGISTRERING

SØNDERLAND

Matr. nr. 103^a

Huset er 10 fag langt og grundmuret. Facaderne er opført over en lav sokkel og fremtræder i røde sten med hvid fugeopstregning bortset fra østgavlen, der er gulmalet. Langsiderne afsluttes under taget – over en brunmalet rem – af en muret og hvidtet gesims, der omslutter en trekantet, frontonagtig facadekvist over nordsidens dør, og som er ført om hjørnet på vestgavlen. Østgavlen er grundmuret til bjælkelagshøjde, og gavltrekanter har lodret bræddebeklædning, som dog er skjult under tagpap. Vestgavlen er derimod grundmuret omtrent til hanebåndshøjde og afsluttes ind til dette niveau af et hvidt gesimsled under taget, medens den øvre gavltrekanter har lodret bræddebeklædning, som er dækket med tagpap. Taget er stråtag og har tagkvist i sydsiden samt en skorstenspipe i rygningen.

Facaderne har 1- og 2-rammede vinduer med 3-rudede rammer, og østgavlen har desuden et sent, 3-rammet vindue i gavltrekanter. Nord-

sidens vinduer er grønmaledede med hvide sprosser og hvid kitning, og sydsidens vinduer er hvidmalede. På remmen over langsidernes vinduer er der malet hvide »stik«, og under vinduerne er der malet hvide »sål-bænke«, lige som de udvendige murfalsse er hvide. Nordsiden har en grønmalet fyldingshoveddør med hvid staffering samt en grønmalet halvdør under et hvidt buestik. Sydsiden har en hvidmalet hoveddør, der over brystningshøjde er opdelt som vinduerne, samt en brunmalet bagdør. Facadekvisten har et 4-rudet vindue.

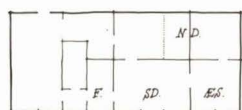
Huset beskrives ved den første brandtaksation i 1819, hvor det har 11 fag. Murene er af bindingsværk, og der er »engelske« vinduer samt rammedøre med klinker. De 7 østfag har beboelsesafdeling med »2 Stuer og Kammer med panelede Vægge« samt køkkenet og forstue. Der er »fyrre lofteskud og gulv« overalt undtagen i køkkenet, som har stengulv. De 4 vestfag har lo, stald og foderrum. I 1832 omtakseres huset, hvilket kan skyldes forfald, da vurderingen sænkes, uden at der i øvrigt er ændringer i beskrivelsen. Herefter takseres bygningen ikke yderligere, hvorfor det ikke kan konstateres, hvornår en grundmuring finder sted.

Bagud kan der påvises bebyggelse på stedet helt tilbage til 1740erne.

Ejere:

- 1819 : Hans Møller
- 1819- 1833 : Claus Christiansen
- 1833 Matthis Peder Clausen
- 1833 Jens Mortensen
- 1833-(1865): Niels Madsen Frandsen
- : Anthoni Pedersen
- 1894-(1930): Niels Madsen
- 1980- : Helle Willendrup

Kropladsen 18 Maleren Jakob Agersnaps hus

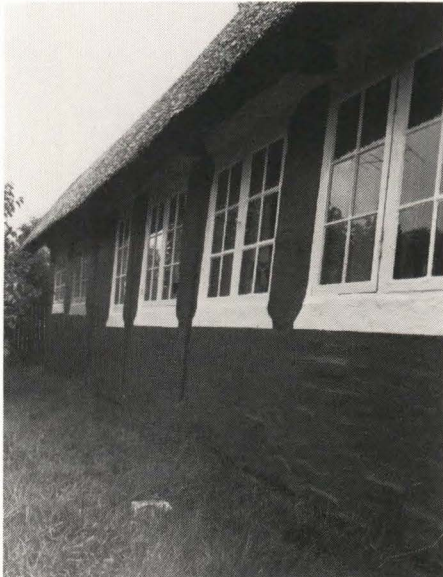

SØNDERLAND

Matr. nr. 104

Huset er 9 fag langt. Nordsiden har bevaret sin bindingsværkskonstruktion og fremtræder med mørkt malede stolper og skurede, rødmaledede tavler, medens de øvrige facader er grundmurede over en lav sokkel og fremtræder skurede og rødmaledede – bortset fra vestgavlen som fremtræder i røde sten. Langsiderne afsluttes under taget – over en grønmalet rem med afboringer for stolpetappe – i nordsiden af hvidtet udmuring mellem bjælkeenderne og i sydsiden af en muret og hvidtet gesims, der omslutter et arkengab over hoveddøren, og som er ført om hjørnet på østgavlen. Vestgavlen er grundmuret til bjælkelagshøjde, og gavltrekanter har lodret, grønmalet bræddebeklædning, der afsluttes af vindskeder under taget. Østgavlen er derimod grundmuret til hanebåndshøjde og afsluttes ind til dette niveau af et hvidtet gesimsled under taget, medens den øvre gavltrekanter har lodret, grønmalet bræddebeklædning med vindskeder. Taget er stråttækt og har en tagkvist i sydsiden samt en skorstenspipe i rygningen.

Husets østlige del med beboelsen har 1- og 2-rammede vinduer med 6-rudede rammer, og vestenden, der oprindeligt havde udhusfunktion,

Ejere:

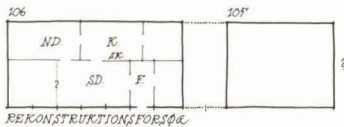
- 1778 - 1838 : Mads Nielsen Frandsen
- 1838 - : Mads Nielsen Kromann
- (1887)- : Niels Madsen Kromann
- 1924 - : Georg de Behr Popen
- (1980): Johan Agersnap

har tilsvarende vinduer samt et lille, 4-rudet i nordsiden. Gavltrekanterne har sene, 3- og 4-rammede vinduer – begge med 6-rudede rammer. Langsidersnes vinduer er hvidmalede. Stikkene over sydsidens vinduer er hvidmalede, og på remmen over nordsidens vinduer er der malet hvide »stik«. Under alle vinduerne er der malet hvide »sålænke«. Sydsiden har en 2-fløjet hoveddør med diagonalsprose opdelt rude over 4 fyldinger i hver fløj. Døren er grønmalet med hvid staffering og har hvidmalet, udvendig murfals. Nordsiden har en grønmalet halvdør, og arkengabet har en grønmalet, 2-fløjet luge med overvindue.

Ved skøde tinglyst den 5. juni 1778 køber Mads Nielsen Frandsen en byggeplads, på hvilken der netop var blevet nedrevet et brøstfældigt dødsbohus. Sandsynligvis bygges umiddelbart efter det nuværende hus, som med 8 fag af bindingsværk brandtakseres og beskrives i 1795, hvor de 5 østfag rummer værelser og de 3 vestfag stald og lo. I 1805 forbedres huset og udvides med ét grundmuret staldfag mod vest til de nuværende ialt 9 fag. Vinduerne er ifølge en brandtaksation fra dette år blyindfattede i nordsiden og trærammede i sydsiden. I den 5 fag store boligafdeling er der »fyrre lofteskud og gulv« overalt, mens væggene er dels malede dels beklædte med stenfliser og paneler.

I 1838 opdeles huset i to selvstændige huslejligheder på henholdsvis 7 fag mod vest og 2 fag mod øst. Af en brandtaksation fra 1851 fremgår, at kun nordsiden nu er af bindingsværk, mens resten er grundmuret. I 1875, hvor huset atter er samlet under én ejer, bygges mod nord et lille, grundmuret udhus med filtag til svinesti. Af denne tilbygning er nu kun en enkelt mur tilbage.

Kropladsen 12

SØNDERLAND

Matr. nr. 105

Huset er 5 fag langt. Facaderne er grundmurede og fremtræder skurede og rødmalede og med malede, hvide »hjørneliséner«. Langsiderne afsluttes under taget – over en sortmalet rem – af en muret, hvidtet gesims, der er ført om hjørnet på østgavlen. Vestgavlen er grundmuret til bjælkelagshøjde, og gavltrekanter er beklædt med tagpap – formentlig over lodret bræddebeklædning. Østgavlen er derimod grundmuret i fuld højde og afsluttes under taget af et hvidt gesimsled. Taget er stråtækt og har en skorstenspipe i rygningen.

Sydsiden har 2-rammede vinduer med 8-rudede rammer, og nordsiden har 1- og 2-rammede vinduer med 3-rudede rammer. Østgavlen har et 1- og et 2-rammet vindue, begge med 6-rudede rammer, og vestgavlen har et 2-rammet vindue med 3-rudede rammer. Vinduerne er grønmaledede med hvide rammer. På remmen over vinduerne er der malet »stik« i farverne grøn, hvid, sort, og under vinduerne er der malet hvide »sål-bænke«, lige som de udvendige murfals er hvide. Sydsiden har en nyere fyldingsdør, der er grønmalet med hvid staffering.

Ankerinitialer: AH (østgavl)

Ud fra nordsidens vestligste fag er opført en grundmuret vinkeludbygning med stråtækt sadeltag.

Huset brandtakseres først i 1871 og taksationen findes kun som ekstrakt. Det har oprindeligt været sammenbygget med matr. nr. 106 (se Thobölls kort s. 11), men det er ikke klart, hvor mange fag der da har været. Den nævnte brandtaksationsekstrakt viser, at huslejligheden lå nord-syd, hvilket tyder på, at nordfløjen har været bygget på dette tidspunkt (den er ikke med på Thobölls kort).

I begyndelsen af vort århundrede adskilles matr. nr. 106 og 105 endeligt, idet de to østre fag af matr. nr. 106 nedrives.

Ejere:

(1849)-(1856): Jens Jensen Møller
(1871)- : Niels Madsen Nielsen
1924 -(1930): Peder Jespersen
-(1980): Anna Maria Hansen

Kropladsen 10 Kærnehuset

SØNDERLAND

Matr. nr. 106

Huset er 7 fag langt, og de 3 vestligste fag er udvidet mod nord med en grundmuret, udskudsagtig udbygning med lavt, paptækket halvtag. Facerne er grundmurede og fremtræder pudsede og gråmalede, og langsiderne afsluttes under taget af en muret og hvidtet gesims, der omslutter en trekantet, frontonagtig kvist over sydsidens dør. Vestgavlen er grundmuret til bjælkelagshøjde, og gavltrekanten er beklædt med tagpap – formentlig over lodret bræddebeklædning. Østgavlen er derimod grundmuret i fuld højde. Taget er stråtækt og har en skorstensattrap i rygningen.

Huset har 1- og 2-rammede vinduer med 8-rudede rammer. Gavltrekanternes rammer er dog 6-rudede. Vinduerne er hvidmalede. Stikkene over vinduerne er stafferede i farverne grøn, hvid, sort, og under vinduerne er der malede, hvide »sål-bænke«, medens de udvendige murfals er grønmalede. Sydsiden har en 2-fløjet fyldingsdør, der er grønmalet med hvid staffering, og østgavlen har en 1-fløjet fyldingsdør, der ligeledes er grønmalet med hvid staffering. Kvisten har et grønmalet, 6-rudet vindue med hvide sprosser og hvid kitning.

Huset havde oprindeligt 9 fag og var sammenbygget med matr. nr. 105 (se Thobölls kort s. 11). Denne 9-fags huslejlighed brandtakseres første gang i 1849, hvor den er pillemuret og har hel trægavl mod vest. Alle 9 fag er indrettede til beboelse på dette tidspunkt.

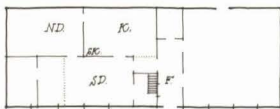
I 1856 brandtakseres huslejligheden »efter anmeldt Forbedring«, hvilken forbedring har bestået af bl.a. en omsætning og hævelse af bjælkelag og tagværk.

Først i begyndelsen af vort århundrede nedbrydes de 2 østre fag, hvorved den endelige adskillelse fra matr. nr. 105 finder sted.

På dette sted kan i jordebogen følges et hus bagud til 1750erne, og det er meget muligt, at det er samme hus som det senere beskrevne.

Ejere:

(1845)- 1856 : Krydstoldbetjent Lienschou
1856 - 1871 : Fr. Ferd. Holte
1871 -(1900): Jens Andersen
1918 -(1930): Otto Søren Hansen
-(1980): Helmer Nielsen

Ejere:

- 1770 - 1771 : Thomas Sonnichsen Tækker
 1771 - : Matthias Anthonisen
 (1794)- 1806): Peder Thøgersen
 1806 -(1855): Jens Pedersen Knudsen
 (1857)- : Hans Hansen Jessen
 1863 -(1883): Jes Sørensen Meinertz
 (1890)- 1909 : Peder Nielsen Meinertz
 1909 -(1930): Jeppe Nielsen
 -(1980): Dorit Kampmann

SØNDERLAND Kropladsen 16

Matr. nr. 107^a

Huset er 10½ eller 11 fag langt og grundmuret. Facaderne er opført over en lav sokkel og fremtræder pudsede og rødmaledede og med malede, hvide »hjørneliséner«. Langsiderne afsluttes under taget af en muret og hvidtet gesims, der omslutter et arkengab over sydsidens dør, og som er ført om hjørnet på gavlene. Begge gavle er grundmurede omtrent til hanebåndshøjde og afsluttes ind til dette niveau af et hvidt gesimsled under taget, medens de øvre gavltrekanter har lodret, grønmalet brædebeklædning, der afsluttes af vindskeder. Taget er stråttækt og har 2 skorstenspiber i rygningen.

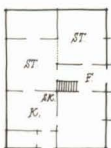
Husets vestlige del med beboelsen har 2-rammede vinduer – i sydsiden med 3-rudede rammer og i nordsiden med 6-rudede. Østenden med udhusrum har 2-rammede vinduer med 3-rudede rammer – og i nordsiden desuden et 3-rammet vindue med 3-rudede rammer. Alle vinduerne er grønmaledede med hvide rammer. Stikkene over vinduerne er hvidmalede, og under vinduerne er der malet hvide »sålbænke«, lige som de udvendige murfalske er hvide. Sydsiden har en 2-fløjet fyldingsdør med diagonalsprosse opdelt rude over 3 fyldinger i hver fløj. Døren er grønmalet med hvid staffering og har malet, hvid »indfatning«. Nordsiden har en sen fyldingsdør, der ligeledes er grønmalet med hvid staffering, og arkengabets luge er udskiftet med et vindue, der svarer til sydsidens øvrige.

Initialer: NNS MTD (mursten i østgavl).

I 1805 beskrives dette hus i en brandtaksation med 11 fag af bindingsværk, men med grundmurede gavle. De 6 vestfag beboelse med forstue har »fyrre lofteskud« og bræddegulv overalt, mens væggene er beklædt med paneler og »nogle Steenfliser«. I de resterende 5 østfag er der stald, lo og foderrum, som delvist er forsynet med fyrre »lofteskud« og gulv. I 1840 omtakseres huset til en lavere vurdering, hvilket må hænge sammen med brøstfældighed. I 1849 er huset imidlertid blevet restaureret med pillemur og halve trægavle samtidig med, at der er nedrevet 1½ fag fra stalden. Allerede i 1855 forlænges huset igen mod vest med ét fag, som får hel trægavl, hvorefter der ialt er 10½ fag. Initialerne NNS MTD på en mursten i østgavlen kan ikke påvises at have forbindelse med stedets ejere gennem tiderne.

Efter alt at dømme er huset bygget lige omkring 1770, thi ifølge skøde- og panteprotokollerne køber Thomas Sonnichsen Tækker i 1768 her et »meget brøstfældigt og gammelt Huus«, hvorimod han ved sin død i 1771 efterlader sig et »nyt Huus af 11 Fag«.

Landevejen 8

SØNDERLAND

Matr. nr. 108

Huset er 5 fag langt og grundmuret. Facaderne er opført over en lav sokkel og fremtræder pudsede og rødmaledede og med malede, hvide »hjørneliséner«. Langsiderne afsluttes under taget af en muret og hvidtet gesims, der er ført om hjørnet på gavlene. Begge gavle er grundmurede i fuld højde og afsluttes under taget af et hvidt gesimsled. Taget er stråttækt og har en skorstenspipe i rygningen.

Huset har 2-rammede vinduer med 6-rudede rammer. Vinduerne er grønmaledede med hvide sprosser og hvid kitning. Stikkene over vinduerne

er hvidmalede, og under vinduerne er der malet hvide »sålbænke«, ligesom de udvendige murfalske er hvide. Østsiden har en 2-fløjet fyldingshoveddør, der er grønmalet med hvid staffering, og som har malet, hvid indfatning.

Ankerårstal: 1841 (nordgavl)

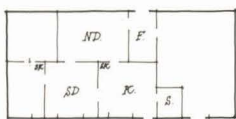
Ud for sydgavlen er opført en grundmuret garage med lavt, halvtag, tækket med eternit.

Huset er opført i 1841 (som murankrene viser) på tomten efter et den 29. oktober 1837 i tordennejr nedbrændt gammelt hus. Af en brandtaksation fra 1842 fremgår, at bygningen da var 4 fag lang og orienteret nord-syd. Den benævnes såvel grundmuret som pillemuret og er belagt med tagsten. Huset var Sønderhos Tøndehus, hvorfor der hverken var »fyrre lofteskud« eller bræddegulv. I 1856 indrettes det imidlertid til beboelse og omtakseres, men har stadig kun 4 fag. I 1884 får det nyt tegtag, hvilket troligt nok sker i forbindelse med en forlængelse på ét fag. I hvert fald kan huset ifølge en opmåling i bygningsafgiftsprotokollen i 1896 konstateres at have 5 fag.

Ejere:

- 1841 - 1856 : Sønderho Sogn
- 1856 - : Thyge Sørensen
- : Niels Sørensen &
Thomas Foged Brinch
- (1884)-(1896): Jens Christiansen
- 1911 -(1930): Peder Jessen Brinch
- 1980 : Annelise Børresen

Landevejen 10

SØNDERLAND

Matr. nr. 109^c

Huset er 9 fag langt og grundmuret. Facaderne er opført over en lav sokkel og fremtræder pudsede og gulmalede. Langsiderne afsluttes under taget – over en gulmalet rem – af en muret og hvidtet gesims, der omslutter et arkengab over nordsidens dør, og som er ført om hjørnet på begge gavle. Østgavlen er grundmuret omtrent til hanebåndshøjde og afsluttes ind til dette niveau af et hvidt gesimsled under taget, medens den øvre gavltrekant har lodret, grønmalet brædebeklædning, der afsluttes af vindskeder. Vestgavlen er derimod grundmuret i fuld højde og afsluttes under taget af et hvidt gesimsled. Taget er stråtækt og har 2 skorstenspiber i rygningen.

Husets vestlige del med beboelsen har 2-rammede vinduer med 3-rudede rammer – og i sydsiden desuden et 3-rammet. Østenden, der tidligere havde udhusfunktion, har tilsvarende vinduer i nordsiden – og i sydsiden et sent vindue med 4-rudede rammer. Begge gavltrekanter har desuden et sent, 3-rammet vindue. Vinduerne er grønmalede med hvide rammer. På remmen over vinduerne er der malet hvide »stik«, og under vinduerne er der malet hvide »sålbænke«. Nordsiden har en fyldingsdør

med 3 fyldinger. Døren er grønmalet med hvid staffering og har pudset, hvid indfatning. Sydsiden har 2 nyere, grønmalede døre, og arkengabet har en grønmalet, 2-fløjet luge med overvindue.

Ud for østgavlens underetage er der opført en grundmuret udbygning med lavt, eternittækket sadeltag.

Ejere:

- 1758 : Hans Jensen Møller
- 1758- 1803 : Niels Nielsen Andersen
- 1803- 1808 : Maren Nielsdatter
- 1808- 1849 : Thomas Matthisen
- 1849- : Hans Johansen
- 1909-(1930): Pederjessine Thøgersen
- (1980): Ulla Kampmann

Huset brandtakseres første og eneste gang i 1830, hvor det har 9 fag med pælemur (bindingsværk). I de 6 vestfag beboelse med forstue er der fyre lofteskud og bræddegulv overalt undtagen i køkkenet, som har stengulv. Der er engelske vinduer og rammedøre med dels klinker dels messinghåndtag. Under det ene kammer findes en muret kælder. De 3 østfag rummer lo, stald og foderrum delvist udstyret med loft og gulv. Siden da er der ikke sket ændringer, som har medført ny brandtaksering. Det er dog omsat i grundmur, men tidspunktet kan ikke konstateres.

Ved alle ejerskifter tales der om et hus på 9 fag, hvorfor det ikke kan udelukkes, at bygningens opførelsestidspunkt er før 1740erne.

Landevejen 12

Tehuset

SØNDERLAND

Matr. nr. 110

Huset er 4 fag langt og grundmuret. Facaderne fremtræder skurede og rødmalede, og langsiderne afsluttes under taget – over en rødmalet rem – af en muret og hvidtet gesims, der er ført om hjørnet på vestgavlen. Østgavlen er grundmuret til bjælkelagshøjde, og gavltrekanen har lodret, grønmalet bræddebeklædning, der afsluttes under taget af vindskeder. Vestgavlen er derimod grundmuret omtrent til hanebåndshøjde og afsluttes ind til dette niveau af et hvidt gesimsled under taget, medens den øvre gavltrekan har grønmalet pladebeklædning med vindskeder. Taget er stråtækt.

Huset har 2-rammede vinduer med 6-rudede rammer. Vinduerne er grønmalede med hvide rammer. På remmen over vinduerne er der malet »stik« i farverne sort, grøn, hvid, og under vinduerne er der malet hvide »sålbenke«, lige som de udvendige murfalse er hvide. Nordsiden har en grønmalet halvdør, og sydsiden en hvidmalet, smårudet havedør. Den vestlige gavltrekan har en grønmalet luge under et buestik, der er hvidmalet og hvorunder der er malet en hvid »sålbenke«.

Ud for sydsidens østligste fag er opført en grundmuret vinkeludbygning med lavt, paptækket halvtag.

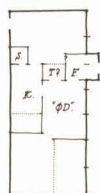
Ejere:

- 1774 : Mette Nielsdatter Lassen
- 1774- 1792 : Anne Thomsdatter
- 1792- 1830 : Karen Sørensdaughter
- 1830- 1848 : Maren Jensdatter
(g.m. Boy Rasmus Boysen)
- 1848- : Niels Nielsen Fisker
- 1917-(1930): Sidsel Nielsine Brinch Ibsen
- (1980): Vibeke Hedemann

Med 4 fag bindingsværk og trægavle brandtakseres og beskrives dette næsten kvadratiske hus første gang i 1842, hvor det var indrettet til beboelse. I tidsrummet frem til 1854 har det fået pillemur og brandtakseration fra dette år nævner desuden, at der er halv trægavl i vest og hel trægavl i øst.

Huset kan såvel i jordebogen som i skødeprotokollen følges tilbage til 1740erne. Da der aldrig har hørt landbrug til huset, er der sikkert oprindelig tale om en aftægts- eller enkebolig, hvilket forhold også afspejler sig i ejerlisten.

Kropladsen 14

SØNDERLAND

Matr. nr. 112

Huset er 7 fag langt og grundmuret. Facaderne er opført over en lav sokkel og fremtræder pudsede og gulmalede. Langsiderne afsluttes under taget af en muret og hvidtet gesims, der er ført om hjørnet på gavlene. Begge gavle er grundmurede omtrent til hanebåndshøjde og afsluttes ind til dette niveau af et hvidt gesimsled under taget, medens de

Øvre gavltrekanter har lodret, grønmalet bræddebeklædning med vindskeder. Husets østside har et fremspringende indgangsparti, der fremtræder som facaderne i øvrigt, og som afsluttes af et arkengab med muret front. Taget er stråttækt og har en tagkvist i begge sider samt en skorstenspipe i rygningen.

Såvel husets sydlige del med boligen, som den nordlige del med udhusrum, har 2-rammede vinduer – i østsiden fladbuede – med 3-rudede rammer. Gavltrekanterne har 3-rammede vinduer med 3-rudede rammer. Vinduerne er grønmaledede. Stikkene over vinduerne er hvidmalede, og under vinduerne er der malet hvide »sålbenke«, lige som de udvendige murfals er hvide. Indgangspartiet har en 2-fløjet hoveddør med diagonalsprose opdelt rude over 3 fyldinger i hver fløj. Døren er grønmalet med hvid staffering. Arkengabet har en grønmalet, 2-fløjet luge med overvindue.

Den tidligste brandtaksation på dette hus er fra 1838, hvor det er på 7 grundmurede fag. I de 6 søndre fag er der beboelse med forstue og i det nordligste fag stald og foderrum. I næste brandtaksation fra 1855 kan ikke konstateres væsentlige ændringer i huset, men nu nævnes også de halve trægavle.

På dette sted kan følges en bebyggelse bagud til 1750'erne i jordebogen og et hus på 5 fag i 1780 i skøde- og panteprotokollerne.

Ejere:

- 1804 : Karen Sørensdatte
- 1804- 1820 : Jes Anthonisen Madsen
- 1820- 1833 : Hans Hansen Ollesen
- 1833- : Anna Jesdatte
- 1866 : Jørgen Anthonisen Schmidth
- 1866-(1893): Hans Hansen Pedersen
- 1920-(1930): Niels Jessen Kromann
- (1980): Ida Kampmann

Kropladsen 8

SØNDERLAND

Matr. nr. 113^a

Matrikelnummeret omfatter de 4 østlige af husets i alt 10 fag. Facaderne er grundmurede over en lav sokkel og fremtræder i røde sten med hvid fugeopstregning. Langsiderne afsluttes under taget – over en rødmalet rem – af en muret og hvidtet gesims. Østgavlen er grundmuret til bjælkelagshøjde, og gavltrekanter har lodret, grønmalet bræddebeklædning, der afsluttes under taget af vindskeder. Taget er stråttækt og har en tagkvist i sydsiden samt en skorstenspipe i rygningen.

Facaderne har 1- og 2-rammede vinduer med 6-rudede rammer. Vinduerne er grønmaledede med hvide rammer. På remmen over sydsidens vinduer er der malet »stik« i farverne sort, grøn, hvid, og over nordsidens vinduer er der malet hvide »stik«. Under alle vinduerne er der imidlertid malet hvide »sålbenke«, lige som de udvendige murfals er hvide. Sydsiden har en grønmalet halvdør under et buestik, der er stafferet som denne facades vindues »stik«.

Ud for østgavlen er der opført en grundmuret udbygning med lavt, paptækket halvtag.

Kropladsen 6

SØNDERLAND

Matr. nr. 114

Matriklen omfatter de 6 vestlige af ovennævnte bygnings i alt 10 fag. Facaderne er grundmurede over en lav sokkel og fremtræder i røde sten med hvid fugeopstregning – nordsiden dog delvis rødmalet. Langsiderne afsluttes under taget – over en rødmalet rem – af en muret og hvidtet gesims, der omslutter et arkengab over sydsidens hoveddør. Vestgavlen har lodret, grønmalet bræddebeklædning over en tilbygning ud for underetagen. Taget er stråttækt og har 2 tagkviste i sydsiden samt en skorstenspipe i rygningen.

Facaderne har 1- og 2-rammede vinduer med 6-rudede rammer – og

i nordsiden desuden et sent, 4-rammet vindue. Vinduerne er grønmaledede med hvide rammer. På remmen over sydsidens vinduer er der malet »stik« i farverne sort, grøn, hvid, og over nordsidens vinduer er der malet hvide »stik«. Under alle vinduerne er der imidlertid malet hvide »sålbenke«, lige som de udvendige murfalse er hvide. Sydsiden har en 2-fløjet hoveddør med en diagonalsprosseopdelte rude over 3 fyldinger i hver fløj. Døren er grønmalet med hvid staffering og har »stik« og udvendig murfals svarende til vinduernes. Arkengabet har en grønmalet, 2-fløjet luge med overvindue.

Ud for nordsidens østligste fag er der opført en grundmuret udbygning med lavt, eternittækket halvtæg, og ud for vestgavlen er der opført en grundmuret udbygning med fladt tag.

Huset har siden 1804 været opdelt i to huslejligheder, som begge brandtakseres og beskrives i 1838.

Den vestre, 6 fag store lejlighed (matr. nr. 114) har da »Skalkmur«, og de 5 vestfag indeholder bolig med forstue, mens det østligste fag er lo.

Den østre, 4 fag store lejlighed (matr. nr. 113) er af bindingsværk i 1838 og er i sin helhed indrettet til beboelse. I 1855 omtakseres den og er da blevet pillemuret med hel trægavl i østre ende.

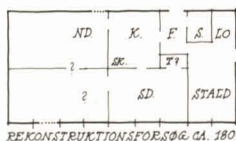
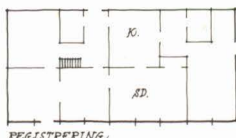
Forinden opdelingen i 1804 ses huset ved et ejerskifte i 1794 at have haft kun 9 fag ialt samt en udbygning mod nord. Denne udbygning er da formentlig fjernet i forbindelse med, at huset er udvidet mod vest med ét fag til de nuværende ialt 10 fag (udbygningen er ikke med på Thobölls kort s. 11).

I øvrigt kan stedet konstateres at være bebygget i 1750'erne.

Ejere:

- 1794 : Hans Pedersen Brinch
- matr. 114:
- 1794- 1831 : Peder Hansen Brinch
- 1831- 1848 : Hans Pedersen Brinch
- 1848- 1860 : Jes Nielsen Nissen
- 1860- : Jens Mortensen
- : Peder Mathiesen Brinch
- 1918-(1930): Jens Thygesen Jensen
- (1980): Max Petersen
- matr. 113:
- 1804- 1848 : Margrethe og Karen Sørensdøtre
- 1848- : Jes Jensen Fisker
- 1890-(1930): Niels Nielsen Pedersen (hans enke Lene f. Brinch)
- (1980): Lisbeth Brinch

Landevejen 14 Holdts Pensionat

SØNDERLAND

Matr. nr. 117

Huset er 9 fag langt og grundmuret. Facaderne fremtræder pudsede og gråmalede, og langsiderne afsluttes under taget af en muret og hvidtets gesims, der omslutter et arkengab på husets nordside, og som er ført om hjørnet på gavlene, der begge er grundmurede i fuld højde og afsluttes af et hvidt gesimsled under taget. Taget er stråttækt og har en sen, stor facadekvist i sydsiden samt 2 skorstenspiber i rygningen.

Husets vestlige del med boligen har 2-rammede vinduer – i nordsiden med 6-rudede og i sydsiden med 3-rudede rammer. Østenden med udhusrum har tilsvarende vinduesudformning og -fordeling – i nordsiden suppleret med et 6-rudet vindue og en grønmalet, 2-fløjet luge og i gavlen med forskellige mindre vinduer. Gavltrekanterne har 2-rammede

vinduer med 3-rudede rammer. Vinduerne er hvidmalede, incl. den udvendige murfals. Også stikkene over vinduerne er hvidmalede, og under vinduerne er der malede, hvide »sålbenke«. Nordsiden har en sen, 2-fløjet fyldingsdør, der er grønmalet med hvid staffering. Boligafdelingen har i sydsiden en havedør, der er opdelt som vinduerne over brystningshøjde, og østgavlen har en nyere, gråmalet fyldingsdør. Arkengabets luge er udskiftet med et par hvidmalede, 8-rudede vinduesrammer.

Ankerinitialer og -årstal: NSTCT (vestgavl) 1875 (østgavl)

Ejere:

1802- 1820 : Sonnich Jensen Møller
 1820- 1868 : Niels Hansen Ollesen
 1868- 1900 : Niels Søren Thøgersen
 1900-(1930): Andreas Jørgen Holdt
 - : Maren Holdt
 -(1980): Leif Mortensen

Huset beskrives første gang i en brandtaksation i 1804 som en grundmuret 9-fags bygning. I de vestre 7 fag er der bolig med forstue, mens de 2 østfag har lo, stald, foderrum og spisekammer med halvkælder. Ved en fornyet taksation fra 1819 efter »anmeldt Forbedring« synes ikke at være sket ændringer i det ydre, men i boligafdelingen nævnes nu »engelske« vinduer og rammedøre med indstukne låse samt vægge, der dels er »optrukne« dels beklædte med malede paneler og stenfliser.

Murankrene NSTCT, som refererer til ejeren Niels Søren Thøgersen og hustru Cecilie Thøgersen er utvivlsomt opsat, da den gamle, halve trægavl i vest blev muret helt op, ligesom årstallet 1875 på østgavlen vel må datere opmuringen af denne.

På dette sted kan følges et hus helt tilbage til 1740erne, men i et pantebrev fra 1806 tales om det »iboende nye Huus«. Det er derfor sandsynligst, at den nuværende bygning er opført mellem 1802, da Sonnich Jensen Møller købte stedet, og 1804, hvor det brandtakseres første gang.

Sønder Land 1
Sønderho Andelsmejeri

SØNDERLAND
 Matr. nr. 118

Huset er 7 fag langt og grundmuret. Facaderne fremtræder skurede og hvidmalede, og langsiderne afsluttes under taget af en muret og hvidtet gesims, der er ført om hjørnet på gavlene. Begge gavle er grundmurede i fuld højde og afsluttes ligeledes under taget af en hvid gesims. Taget er tækket med røde eternitplader.

Huset har 2- og 3-rammede vinduer med 3-rudede rammer – og i den østlige gavltrekant desuden et 2-rammet vindue med 6-rudede rammer.

Vinduerne er blåmalede med hvide rammer og har blåmalede, udvendige murfalse. Sydsiden har en sen, 2-fløjet fyldingsdør, der er blåmalet med hvid staffering.

Ankerinitialer: 1854 (østgavl)

Ud fra sydsidens vestende er der opført en grundmuret vinkeludbygning med halvtag, og i hjørnet mellem vinkeludbygningen og husets vestgavl er der opført endnu en grundmuret udbygning med halvtag.

Huset er opført i 1839 som en grundmuret 5-fags bygning, der udelukkende var indrettet til beboelse med forstue og et såkaldt brændselkammer. Senere udvides det ifølge en brandtaksation fra 1855 med 2 fag kostald, tærskelo og foderrum mod øst. Vestenden havde da hel trægavl, mens østenden havde halv trægavl. Ved en modernisering omkr. 1914-15 blev stråtaget udskiftet med tegltag. Murankrene 1854 på østgavlen må datere udvidelsen med 2 fag mod øst.

På dette sted lå et gammelt 10-fags bindingsværkshus med grundmurede gavlender. Dette hus blev ved en stormflod den 8. januar 1839 så alvorligt beskadiget, at det omgående måtte fraflyttes og formentlig nedbrydes. Umiddelbart derefter bygges 5-fags bygningen – vel nok med et vist genbrug af materialerne.

Ejere:

1839- 1845 : Jes Jensen Sonnichsen jr.

1845- : Peder Christensen Lund

1914-(1930): Sønderho Andelsmejeri

-(1980): Renate Mortensen

Sønder Land 3

Købmand Sonnichsens hus

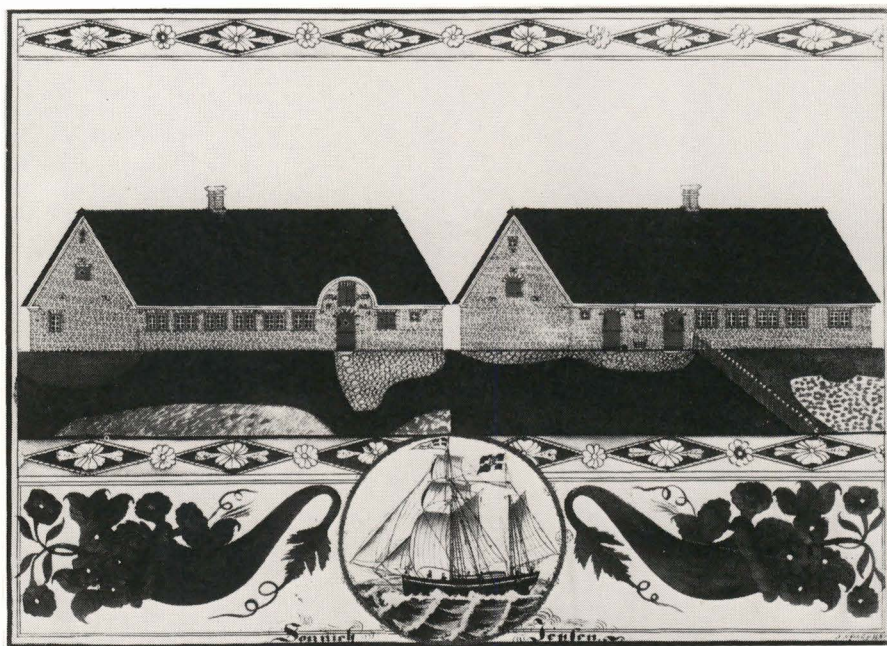
SØNDERLAND

Matr. nr. 119^a

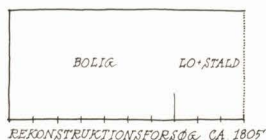
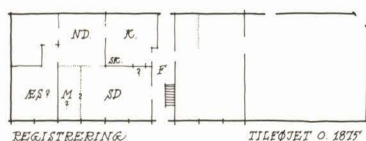
Fredet

Ejendommen omfatter det 10 fag lange hus, som er udvidet mod øst med en 5 fags butikbygning.

Facaderne er grundmurede over en lav sokkel og fremtræder for nord-sidens vedkommende i røde sten med hvid fugeopstregning, og for sydsidens og vestgavlens vedkommende skurede og rosafarvede. Langsi-

Sønder Land 3. Akvarel af Jes N. Ollesen 1842.

derne afsluttes under taget af en muret og hvidtet gesims, der omslutter et arkengab over sydsidens dør. Gesimsen er ført om hjørnet på vestgavlen, der er grundmuret i fuld højde, og som afsluttes under taget af et hvidt gesimsled. Taget er stråtækt og har 2 tagkviste i sydsiden og en i nordsiden.

Husets vestlige del med beboelsen har 2-rammede vinduer – i sydsiden med 3-rudede og i nordsiden med 6-rudede rammer. Østenden med udhusrum har i sydsiden vinduer svarende til denne facades øvrige, men har i nordsiden 4- og 6-rudede vinduer. Vinduerne er grønmaledede med hvide rammer. Stikkene over nordsidens vinduer er stafferede i farverne grøn, hvid, sort, medens stikkene over sydsidens vinduer er hvidmalede. Under alle vinduer er der imidlertid malet hvide »sålænke«, lige som de udvendige murfalse er hvide. Begge langsider har grønmaledede halvdøre under buestik, der er stafferede som vinduesstikkene. Arkengabets luge er udskiftet med 2 vinduesrammer.

Ankerinitialer og -årstal: ~~JPA-KJD~~ 1832 (arkengab) JPA KSD

Den tilføjede butiksbygning, der er højere end det 10 fag lange hus, er ligeledes grundmuret. Facaderne fremtræder pudsede og gråmalede, og langsiderne afsluttes under taget af en muret og hvidmalet gesims. Gavlen, der fortsætter omkring husets »afskårne« NØ-hjørne, er grundmuret i fuld højde og afsluttes over taglinien af en svunget gavlkam. Huset har rødt tegltag.

Nordsiden og gavltrekanten har bevaret oprindelige 1- og 2-rammede vinduer med 6-rudede rammer. Facadernes øvrige vinduer er store, sene udstillingsvinduer. Det »afskårne« hjørne har et sent, tilbagetrukket indgangsparti over en klinkebeklædt trappe, og nordsiden har en grønmalet revledør med overvindue (Ældre foto af butiksbygning. Se side 41).

Ud for butiksbygningens sydside er opført en grundmuret butiksudvidelse med fladt udhængstag. Nord for 10-fags huset ligger et kort, grundmuret udhus, delvis pladebeklædt og med lavt, pladebeklædt halvtag.

Dette hus brandtakseres og beskrives første gang i 1805. Det er i bindingsværk, 10 fag langt hvor de vestre 6 fag indeholder beboelse, som har »fyre lofteskud« og gulv og vægge, der er beklædt med dels malede paneler dels stenfliser. De 4 østfag har forstue med loft og gulv samt lo, stald og foderrum. Ved den følgende brandtaksering i 1819 er hele huset

Ejere:

- : 1806 : Sonnich Mortensen
- 1806 - 1846 : Jeppe Peder Andersen
- 1846 - (1865): Søren Jessen Sonnichsen
- (1876)- 1925 : Peder Sonnichsen
- 1925 -(1930): Anne Petrea Sonnichsen og Cathrine Christine Berg
- (1980): Eigil Schmidt Nielsen

blevet grundmuret og forsynet med »engelske vinduer« og »hollandske døre« med indstukne låse. Nu nævnes også, at køkkenet har stengulv.

Ved ejerskiftet i 1846 har huset fortsat 10 fag, men er i en så brøstfældig stand, at det forbedres væsentligt (bl.a. med nyt rørtag), ligesom der tilføjes 2 grundmurede fag mod øst til tømrværksted.

I 1876 finder en større ombygning sted: De vestligste 9 fag ændres tilsyneladende ikke, men de østligste 3 fag ombygges i forbindelse med en udvidelse til 5 fag. Disse 5 fag bygges ca. 1½ alen højere end det øvrige hus, belægges med teglsten og får svungne gavle. Hele denne nybygning indrettes til butik og pakrum. Nord for huset bygges samtidig en grundmuret og teglbelagt fåre- og svinesti.

Årstallet 1832 på arkengabet daterer formentlig opførelsen af dette, mens J.P.A. er initialer for ejeren Jeppe Pedersen Andersen. Hans hustru hed Karen Sonnichsdatter og kan ikke umiddelbart sættes i forbindelse med det andet initial KJÐ. **KSD**

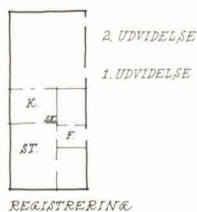
På dette sted kan i jordebogen følges en bebyggelse helt bagud til 1750erne, og det kan ikke udelukkes, at det drejer sig om samme hus.

Søndertoft 3 Ottekanten

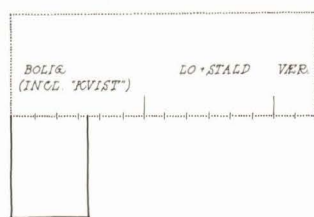
SØNDERLAND

Matr. nr. 121

Fredet

REGISTRERING

REKONSTRUKTIONSFORSØG CA. 1793

Huset er 5 fag langt og grundmuret. Facaderne fremtræder pudsede og gråmalede. Langsiderne afsluttes under taget af en muret og hvidtet formstensgesims. Gesimsen er ført om hjørnet på gavlene, der begge er grundmurede omtrent til hanebåndshøjde og som ind til dette niveau afsluttes af et hvidt gesimsled under taget, medens de øvre gavltrekanter har lodret grønmalet bræddebeklædning, der afsluttes af vindskeder. Taget er stråtækt og har 2 små tagkviste i vestsiden samt en skorstenspipe i rygningen.

Husets sydlige del med beboelsen har 1- og 2-rammede vinduer med 6-rudede rammer, og gavltrekanter har et 4-rudet vindue. Den nordlige del, der tidligere rummede udhusafdelingen, har små, 4-rudede vinduer i østsiden og et 6-rudet vindue i vestsiden, som desuden har et sent, 4-rammet med tilsvarende rammer. Vinduerne er grønmalede med hvide sprosser og hvid kitning. Stikkene over vinduerne er hvidmalede, og under vinduerne er der malet hvide »sålbenke«, lige som de udvendige murfalse er hvide. Østsiden har en 2-fløjet hoveddør med diago-

nalsproseopdelt rude over 3 fyldinger i hver fløj. Døren er grønmalet med hvid staffering. Denne facade har desuden en grønmalet halvdør samt en grønmalet revledør.

Ankerinitialer: JNF KNO (sydgavl)

På dette sted lå indtil ca. 1840 et stort, vinkelbygget hus, som det ses på Thobölls kort s. 11. Hovedlængen på 14 fag i øst-vest nedrives omkr. 1840, men det er ud fra såvel en analyse af kilderne som bygningshistoriske iagttagelser sandsynligt, at udbygningen mod syd er kernen i det nuværende hus.

Ejere:

-(1840): Jes Jensen Sonnichsen jun.
(1855)- 1887 : Jens Nielsen Fischer
1887 - 1908 : Niels Nielsen Thøgersen
1908 - 1968 : J. Thorlund
- : G. Thorsen m. fl.
1968 - 1975 : Thorlund
1975 -(1980): Johannes Mejer

Ved den første brandtaksation fra 1855 over det selvstændige nord-syd-liggende hus, har dette 4 grundmurede fag med halve trægavle. De 3 søndre fag rummer beboelse, mens det nordre er lo og stald. Senest i 1888 er huset blevet udvidet til sin nuværende størrelse.

Murankrene J.N.F. og K.N.O. refererer til Jens Nielsen Fischer og hustru Kirsten Nielsdatter Olsen og må knytte sig til en ombygning eller eventuelt til den endelige udvidelse.

På dette sted kan i jordebogen konstateres en bebyggelse i 1750erne.

Landevejen 16

SØNDERLAND

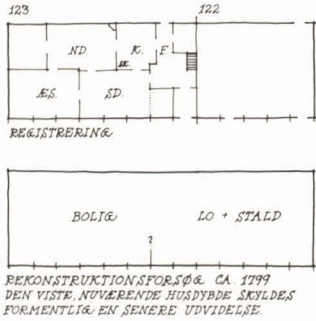
Matr. nr. 122

Matrikelnummeret omfatter de 5 østlige af husets i alt 13 fag. Facaderne er grundmurede og fremtræder skurede og rødmalede, og langsiderne afsluttes under taget – over en rødmalet rem – af en muret og hvidtet gesims. Østgavlen er grundmuret til bjælkelagshøjde, og gavltrekanten er beklædt med tagpap – formentlig over lodret bræddebeklædning. Nordsiden har arkengab med grønmalet træfront. Taget er stråtækt og har en skorstenspipe i rygningen.

Facaderne har 1- og 2-rammede vinduer med 6-rudede rammer. Vinduerne er grønmalede med hvide sprosser og kitning. På remmen over vinduerne er der malet »stik« i farverne hvid, grøn, sort, og under vinduerne er der malet hvide »sålbænke«, lige som de udvendige murfals er hvide. Nordsiden har en fyldingshoveddør, og sydsiden en havedør, der over brystningshøjde er opdelt som vinduerne, samt en halvdør. Alle dørene er grønmalede med hvid staffering. Arkengabet har en 2-fløjet luge.

Landevejen 18

SØNDERLAND

Matr. nr. 123

Matriklen omfatter de 8 vestlige af ovennævnte bygnings i alt 13 fag. Facaderne er grundmurede og fremtræder skurede og gråmalede. Langsiderne afsluttes under taget – over en rem, der er gråmalet i nordsiden og rødmalet i sydsiden – af en muret og hvidtet gesims, der er ført om hjørnet på vestgavlen. Vestgavlen er grundmuret omtrent til hanebåndshøjde og afsluttes ind til dette niveau af et gråt gesimsled, medens den øvre gavltrekant har lodret, grønmalet bræddebeklædning med vindske-der. Nordsiden har en trekantet facadekvist med grønmalet træfront over hoveddøren. Taget er tækket med grå eternit og har udhæng over lang- sider og gavl.

Facaderne har 2-rammede vinduer – i sydsiden med 3-rudede rammer og i nordsiden dels med 3- og dels med 6-rudede rammer. Nordsiden har desuden et sent, 3-rammet vindue, og gavltrekanten har et 2-rammet vindue med 6-rudede rammer. Vinduerne er grønmalede med hvide rammer. På remmen over vinduerne er der malet hvide »stik«, og under vinduerne er der malet hvide »sålbenke«, lige som de udvendige mur- false er hvide. Nordsidens hoveddør har 2-rudet vindue over 3 fyldinger og er grønmalet med okkerfarvet og hvid staffering. Kvisten har 2-fløjet luge.

Ud for sydsidens østligste fag er der opført en grundmuret vinkelud- bygning med lavt, eternittækket halvtag.

Huset brandtakseres første gang i 1799, hvor det har 13 fag. Heraf rummer de 6 vestfag værelser og de 7 østfag lo og stald. Omkring 1830 opdeles huset i to selvstændige huslejligheder på hhv. 8 fag (matr. nr. 123) og 5 fag (matr. nr. 122).

Matr. nr. 123 brandtakseres atter i 1836, hvor den dels er af bindings- værk dels grundmuret. De 6 vestligste fag er beboelse og de 2 østfag forstue og fåresti. I 1855 nævnes, at nord- og sydsiden er blevet pille- murede, mens vestenden er grundmuret og har hel trægavl. Desuden fremgår, at hele huslejligheden nu er indrettet til beboelse.

Matr. nr. 122 brandtakseres ligeledes i 1836, hvor den nævnes som værende dels grundmuret dels af bindingsværk. De 4 vestfag er stue, kammer og køkken, mens østfaget er fåresti. Det fremgår ikke, hvornår den endelige grundmuring har fundet sted.

På dette sted kan i jordebogen følges en bebyggelse bagud til 1750erne, som meget vel kan være identisk med det nuværende hus.

SØNDERLAND

Matr. nr. 124

Huset er 8 fag langt og grundmuret. Facaderne er opført over en lav sokkel og fremtræder skurede og gulmalede. Langsiderne afsluttes under taget af en muret og hvidtet gesims, der omslutter et arkengab over nordsidens hoveddør, og som er ført om hjørnet på gavlene. Begge gavle er grundmurede omtrent til hanebåndshøjde og afsluttes ind til dette niveau af et hvidt gesimsled under taget, medens de øvre gavltrekanter har lodret, grønmalet bræddebeklædning, der afsluttes af vindske-der. Taget er stråtækt og har en skorstenspipe i rygningen.

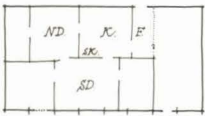
Husets vestlige del med beboelsen har 2-rammede vinduer – i nord- siden med 6- og i sydsiden med 3-rudede rammer – og med 2, hjørne- stillede, 4-rudede vinduer under den øvre gavltrekant. Østenden med udhusrum har en 2-fløjet luge i nordsiden og et 4-rudet vindue yderst

Ejere:

- : Søren Svarrer
- 1795 : Jens Michelsen
- 1795 - 1824 : Michel Jensen
- 1824 -(1830): Karen og Mette Michelsdøtre
- Matr. 123:
 - (1893): Christian Jensen
- (1896)-(1912): Christian Jensen
- 1922 -(1930): Anna Jensen
- (1980): Emil M. Jensen
- Matr. 122:
 - (1858 : Niels Michelsen
 - 1925 -(1930): Vibeke Charlotte Baagøe
 - (1980): Esther Smidt

Landevejen 20

**Jægerhytten. Drengbogsforfatteren
Torry Gredsteds hus**

Ejere:

- 1792 - 1825 : Morten Mathiesen
 1825 - : Mathias Mortensen
 (1841)- 1893 : Peder Pedersen Brinch
 1893 -(1930): Niels Anthonisen Thomsen
 - : Torry Gredsted
 1978 -(1980): Rita Brinch Michelsen

i begge langsider – samt en luge under den øvre gavltrekant. Vinduerne er hvidmalede, incl. den udvendige murfals, og stikkene over vinduerne er også hvidmalede, lige som der er malet hvide »sålbænke« under vinduerne. Nordsiden har en grønmalet, 2-fløjet fyldingshoveddør, og sydsiden har en grønmalet revledør under hvidmalet buestik samt en sen, hvidmalet havedør. Arkengabet har en grønmalet, 2-fløjet luge.

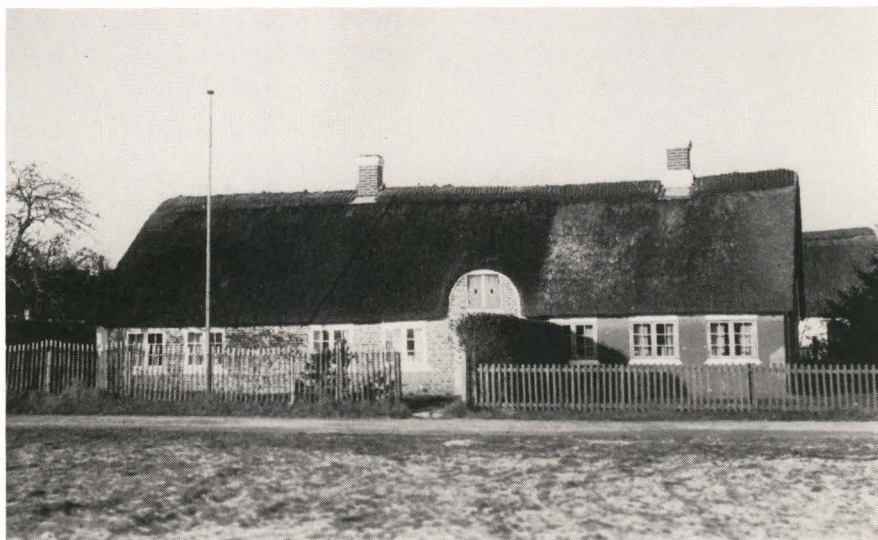
Efter nedrivning i 1782 af et ældre hus, som med rimelig sikkerhed kan konstateres at have eksisteret i 1750erne, byggedes det nuværende hus i 1792. Det havde ved opførelsen ifølge skødet den servitut, at »det ikke maa være nærmere Nabostedet end det gamle Huus har været . . . et par gode Mænd med Erindringen i Behold skal bekræfte dette«.

Ved den første brandtaksation i 1799 har det 8 fag, hvoraf der i de 5 vestre er værelser og i resten lo og stald. Af en fornyet brandtaksation fra 1819 fremgår, at det er grundmuret (hvilket det formentlig har været siden opførelsen, se s. 18). De 6 vestfag beskrives nu som beboelse med forstue. Væggene er beklædt med malede paneler og der er »engelske« vinduer såvelsom rammedøre med indstukne låse. I de 2 østfag er der lo, stald og foderrum. I denne forbindelse brandtakseres også et lille, syd for huset beliggende, 3-fags udhus af bindingsværk, som senere er nedrevet. Det kan muligvis have været et ældre aftægtshus.

Søndertoft 5

SØNDERLAND
 Matr. nr. 125

Matriklen omfatter de 3 østlige af husets i alt 9 fag. Facaderne er opført over en lav sokkel og fremtræder skurede og rødmalede, og langsiderne afsluttes under taget – over en rødmalet rem – af en muret og hvidtet

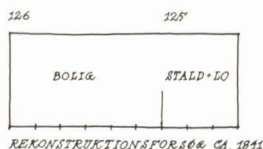

gesims, der er ført om hjørnet på gavlen. Østgavlen er grundmuret omtrent til hanebåndshøjde og afsluttes ind til dette niveau af et hvidt gesimsled, medens den øvre gavltrekant har lodret, grønmalet brædebeklædning med vindskeder. Taget er stråttækt og har en tagkvist i nord-siden samt en skorstenspipe i rygningen.

Facaderne har 2-rammede vinduer med 6-rudede rammer. Vinduerne er umalede, men på remmen over dem er der malet hvide »stik«, og under dem er der malet hvide »sålbænke«, lige som de udvendige mur-false er hvide.

Midt på nordsiden er opført en grundmuret udbygning med lavt halvtag. Udbygningen har en grønmalet revledør.

Søndertoft 7

SØNDERLAND

Matr. nr. 126

Matriklen omfatter de 6 vestlige af husets i alt 9 fag. Facaderne er grundmurede og fremtræder for langsidernes vedkommende i røde sten med hvid fugeopstregning, medens vestgavlen er skuret og rødmalet, og hjørnerne har pudsede, hvide »hjørnelisener«. Langsiderne afsluttes under taget – i nordsiden over en rødmalet rem – af en muret og hvidtet gesims, der omslutter et arkengab over sydsidens dør, og som er ført om hjørnet på vestgavlen. Gavlen er grundmuret i fuld højde og afsluttes under taget af et hvidt gesimsled. Taget er stråttækt og har en skorstenspipe i rygningen.

Facaderne har 2-rammede vinduer med 6-rudede rammer – og nordsiden desuden et 1-rammet med tilsvarende ramme samt et lille, 4-rudet. Vinduerne er hvidmalede, incl. de udvendige murfalse, og på remmen over vinduerne er der malet hvide »stik«, medens der under vinduerne er malet hvide »sålbænke«. Sydsiden har en nyere, grønmalet fyldingshoveddør, og nordsiden har en grønmalet halvdør. Arkengabet har en grønmalet, 2-fløjet luge, og vestgavlen har en grønmalet luge under buestik i gavltrekanten.

Ankerinitialer: NCJ AHJ (vestgavl).

I 1841 brandtakseres huset første gang. Det har da 9 fag og er af bindingsværk på nordsiden, mens det øvrige er grundmuret. De 6 vestre fag har beboelse med loft og et »maadeligt gulv«, mens derimod de 3 østfag uden loft rummer stald, lo og foderrum.

I 1847 opdeles huset i to huslejligheder på henholdsvis 6 og 3 fag. Den

Ejere:

1859- 1835 : Olle Jepsen

Matr. 126:

1835-(1858): Jeppe Olesen

1918-(1930): Søren Willadsen

-(1980): Aksel Helby Petersen

Matr. 125:

1847- 1859 : Anne Pedersdatter

1859- : Søren Pedersen Brinch & Peder Pedersen

-(1930): Søren Brinch Nielsen

-(1980): Bjarne Nørgaard m.fl.

østre 3 fags lejlighed (matr. nr. 125) ombygges derefter til beboelse i forbindelse med at nordsiden bliver pillemuret. Østenden har halv træ-gavl ifølge en brandtaksation fra 1849.

Den vestre 6 fags lejlighed (matr. nr. 126) brandtakseres i 1857, hvor nordsiden nu er af pillemur. Alt er indrettet til beboelse, men ét kammer nord for veststuen er »for tiden Faarestie«.

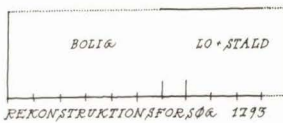
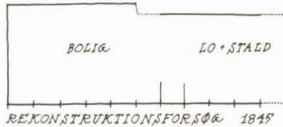
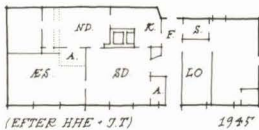
På dette sted kan i jordebogen konstateres en bebyggelse helt tilbage til 1750erne.

Landevejen 22

SØNDERLAND

Matr. nr. 127^b

Fredet

Huset er 10 fag langt, og heraf har de 6 vestlige større husdybde end de øvrige, hvilket giver sig udtryk i en forskydning af nordfacaden. Facaderne er grundmurede og fremtræder i røde sten, og langsiderne afsluttes under taget – over en rødmalet rem – af en muret og hvidtet gesims, der omslutter en trekantet facadekvist over nordsidens dør. Gavlene er begge grundmurede til bjælkelagshøjde, og gavltrekanterne har lodret, grønmalet bræddebeklædning, der afsluttes under taget af vindskeder. Taget er stråetækt og har en skorstenspipe i rygningen.

Husets vestlige del med beboelsen har 1- og 2-rammede vinduer med 6-rudede rammer. Vinduerne er grønmalede med hvide rammer. På remmen over vinduerne er der malet »stik« i farverne grøn, hvid, sort, og under vinduerne er der malet hvide »sålænke«, lige som de udvendige murfals er hvide. Østenden, der tidligere rummede udhusafdelingen, har tilsvarende vinduer i sydsiden, og 3 luger i nordsiden. Lugerne er grønmalede og har »stik« og »sålænke« svarende til vinduernes. Under facadekvisten har nordsiden en grønmalet halvdør under et buestik, der er stafferet som vindues»stikkene«, og såvel sydsiden som østgavlen har en grønmalet fyldingsdør. Kvisten har en grønmalet, 2-fløjet luge med overvindue, og østgavlen har en luge i gavltrekanstens bræddebeklædning.

Huset brandtakseres og beskrives første gang i 1793 og er da 11 fag langt. De 6 vestfag rummer værelser, 1 mellemfag forstue og de sidste 4 fag lo og stald. Med en fornyet brandtaksation i 1845 følger en nærmere beskrivelse: Der er fortsat 11 fag, hvoraf de 5 vestre er ca. 1 alen dybere

Ejere:

- 1761 : Niels Michelsen
- 1761- 1787 : Michel Nielsen
- 1787- 1809 : Niels Nielsen Frandsen
- 1809- 1845 : Thomas Poulsen
- 1845- 1893 : Hans Forpagter Jensen
- 1893-(1930): Maren Jensen
- : Hans Hansen
- (1980): Henning Rasmussen

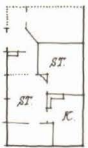

end de øvrige. Der er bindingsværk overalt med hel trægavl i enderne. De 7 vestfag er beboelse og de 4 østfag kostald, »Træskabe og Høj-gjemme«.

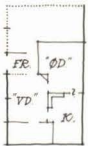
Herefter er huset blevet ommuret med pillemur, som det fremgår af en taksation fra 1857, uden at der i øvrigt kan ses ændringer. Det kan heller ikke konstateres, hvornår huset ved nedrivning af ét staldfag er blevet reduceret til de nuværende 10 fag.

På stedet kan i jordebogen følges en bebyggelse helt tilbage til 1750'erne, og det er ikke usandsynligt, at der er tale om samme hus. Forskellen i husdybde mellem øst- og vestenden skyldes en udvidelse af de vestre 5 fag, hvilket har givet den skæve tagprofil.

Søndertoft 1 Havehuset

REGISTRERING

REKONSTRUKTIONSFORSØG

SØNDERLAND

Matr. nr. 128 (vest for hotellet) **Matr. nr. 128a**

Huset er 6 fag langt og grundmuret. Facaderne er opført over en lav sokkel og fremtræder i røde sten med hvid fugeopstregning, og langsiderne afsluttes under taget – over en rødmalet rem med afboringer for stolpetappe – af en muret og hvidtet gesims. Gavltrekanterne har lodret bræddebeklædning med vindskeder. Den sydlige gavltrekanter bræddebeklædning er rødmalet, medens nordsidens er skjult under tagpap. Taget er stråtækt og har en skorstenspipe i rygningen.

Facaderne har 1- og 2-rammede vinduer med 6-rudede rammer. Vinduerne er hvidmalede, incl. den udvendige murfals, og på remmen over vinduerne er der malet »stik« i farverne grøn, sort, hvid, medens der er malet hvide »sålbænke« under vinduerne. Vestsiden har en nyere, 2-fløjet fyldingshoveddør, der er grønmalet med hvid staffering.

Ud for nordgavlen og ud for vestsidens nordligste fag er der opført en grundmuret udbygning med lavt halvtag.

Dette nord-syd-gående hus var oprindeligt udhus til det store, vinkelbyggede hus, som lå på det nuværende matr. nr. 121 (se Thoböls kort s. 11, nr. 85). I denne egenskab brandtakseres det første gang i 1793, hvor det har 4 fag, som ikke beskrives nærmere, og anden gang i 1819, hvor det fortsat har 4 fag og »skalkmur«. Det er indrettet til pakrum, rullekammer og »Locum«. I 1849 udvides det med 3 fag mod syd og er stadig udhus eller måske snarere værksted, men nu tilhørende et »Waaningshuus«, som da lå på det nuværende hotels grund (Thoböls kort nr. 86).

Det fremgår ikke klart, hvornår det ombygges til beboelse, men det er formentlig sket omkring 1860, hvor det frasælges ejendommen.

Da huset oprindeligt kun har haft udhusfunktion, kan det ikke følges bagud i jordebogen derfor heller ikke dateres nøjere.

Ejere:

- (1793)- 1816 : Peder Thomsen
- 1816 - 1849 : Jes Jensen Sonnichsen
- 1849 - : Matthias Jensen Knudsen
- (1862)- : Niels Nielsen Wormslev
- : Sonnich Thomsen
- 1925 - : Anthonis Peder Sonnichsen
- (1980 : Peder Sonnichsen

Landevejen 24
Hytten

SØNDERLAND
Matr. nr. 128. Matr. 128b

Huset er 4 fag langt og grundmuret. Facaderne fremtræder i røde sten med hvid fugeopstregning, og gavlene er grundmurede i fuld højde. Udhængstaget er eternittækket og har en skorstenspipe i rygningen.

Facaderne har 1- og 2-rammede vinduer under fladbuede stik. Vinduerne – der fortrinsvis har 3-rudede rammer – er hvidmalede, og under dem er der malet hvide »sålbænke«. Østgavlen har en fyldingshoveddør, der er grønmalet med hvid staffering, og sydsiden har en grønmalet halvdør.

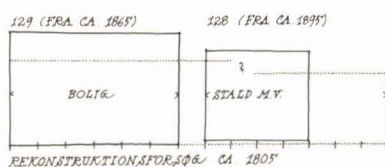
Ud for sydsidens vestligste fag er der opført en grundmuret udbygning med lavt halvtag.

På dette sted lå indtil ca. 1895 et lille selvstændigt hus, som indtil 1866 havde været sammenbygget med matr. nr. 129 (se dette). I 1895 bygges det nuværende 4-fags hus, som rummede såvel en boligafdeling som en købmandshandel.

Ejere:
1895- 1925 : Peder Sonnichsen
1925-(1930): Anthonis P. Sonnichsen m.fl.
-(1980): Peder Sonnichsen

Landevejen 26

SØNDERLAND
Matr. nr. 129

Huset er 6 fag langt og grundmuret. Facaderne er grundmurede over en lav sokkel og fremtræder pudsede og gråmalede. Langsiderne afsluttes under taget af en muret og hvidtet gesims, der er ført om hjørnet på gavlene. Begge gavle er grundmurede i fuld højde og afsluttes under taget af et hvidt gesimsled. Over nordsidens hoveddør sidder en trekantet, frontonagtig facadekvist med muret front, der fremtræder som facaderne i øvrigt. Taget eternittækket og har 2 skorstenspiber i rygningen.

Facaderne har 2-rammede vinduer – i langsiderne med 8-rudede rammer. Vinduerne er hvidmalede, incl. den udvendige murfals, og stikkene over vinduerne er hvidmalede, lige som der er malet hvide »sålbænke« under vinduerne. Nordsiden har en 2-fløjet fyldingsdør med et 9-rudet vindue over 3 fyldinger i hver fløj, og sydsiden har en 2-fløjet havedør, der over brystningshøjde er opdelt som vinduerne. Hoveddøren er grønmalet med hvid staffering, og havedøren er hvidmalet, og begge har hvidmalet stik og hvide, udvendige murfals. Endelig har østgavlen en bagdør. Kvistens 2-fløjede luge har overvindue og er grønmalet.

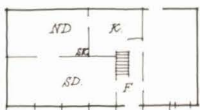
Ejere:

- 1802 : Niels Madsen Frandsen
- 1802 - 1826 : Anthonis Jørgensen
- 1826 - 1832 : Mikkel Johansen m.fl.
- 1832 - : Jens Søren Brinch
- (1865)- 1889 : M. Th. W. Würstenberg
- 1889 - 1910 : Antonette Simonsen
- 1910 -(1930): Jens Nielsen Pedersen
- (1980): E. S. B. Petersen

Denne bygning har oprindeligt været sammenbygget med den umiddelbart øst for beliggende, matr. nr. 128, i form af et stort hus på ialt 14 fag, som brandtakseres og beskrives første gang i 1805. Da er de 9 vestre fag ca. 1 alen dybere end de 5 østre. Nord- og sydsiden er af bindingsværk, vestre ende af grundmur, mens østenden beskrives som værende af planker. Vinduerne er dels blyndfattede dels med træsprosser. De 6 vestfag indeholder beboelse, mens resten er forstue og staldafdeling. Af en dødsboauktion fremgår, at huset i 1826 kun har 12 fag. Herefter beskrives huset ikke yderligere, men det kan med sikkerhed konstateres, at grundmuringen er afsluttet i sin helhed senest 1876. I 1865 eller 1866 adskilles huset i to selvstændige bygninger, idet der helt fjernes to mellemfag. Fra 1886 fandtes her i huset Sønderho's første egentlige postkontor.

På stedet kan i jordebogen følges en bebyggelse helt tilbage til 1750erne, som meget vel kan være samme hus som nuværende.

Søndertoft 9

SØNDERLAND

Matr. nr. 130^a

Fredet

Huset er 7 fag langt og grundmuret. Facaderne fremtræder i røde sten med hvid fugeopstregning – bortset fra nordsiden, som er skuret og rødmalet. Langsiderne afsluttes under taget – over en rem, der i sydsiden er brunmalet og i nordsiden hvidmalet – af en muret og hvidtet gesims, der omslutter et arkengab over sydsidens dør. Gesimsen er ført om hjørnet på gavlene, der begge er grundmurede omtrent til hanebåndshøjde, og som ind til dette niveau afsluttes af et hvidt gesimsled under taget, medens de øvre gavltrekanter har lodret bræddebeklædning, der afsluttes af vindskeder. Østgavlens bræddebeklædning er grønmalet, og vestgavlens er skjult under tagpap. Taget er stråtekt og har en skorstenspipe i rygningen.

Såvel husets vestlige del med beboelsen, som østenden, der tidligere indeholdt udhusrum, har 1- og 2-rammede vinduer med 3-rudede rammer. Gavltrekanterne har sene, 3-rammede vinduer. Vinduerne er grønmaledede med hvide rammer. På remmen over sydsidens vinduer er der

malet »stik« i farverne sort, grøn, hvid, og under vinduerne er der malet hvide »sålbenke«, lige som de udvendige murfals er hvide. Sydsiden har en 2-fløjet hoveddør med diagonalsprosseopdelt rude over 3 fyldinger i hver fløj. Døren er grønmalet med hvid staffering. Arkengabets luge er udskiftet med 2 vinduesrammer.

Ud for nordsidens østligste fag er der opført en grundmuret udbygning med lavt, eternittækket tag, og op mod vestgavlen er der opført en car-port.

Huset er opført i 1804 og brandtakseres året efter. Det har 7 grundmurede fag med engelske vinduer. De 5 vestfag indeholder beboelse, som har panelbeklædte vægge og døre med indstukne låse. I de resterende 2 østfag er der stald og foderrum. Ved en fornyet brandtaksation i 1855 synes ikke at være sket nogen ændring, men nu nævnes også de hele trægavle i øst- og vestenden.

Ejere:

1804- 1853 : Hans Hansen Lydom

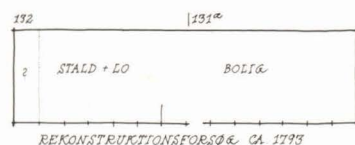
1853- : Peder Jepsen Aarre

- : Bodil Hansdatter

1891-(1930): Jes Thøgersen Aare (hans enke)

1978-(1980): Bernhard Pavar

Søndertoft 11

SØNDERLAND

Matr. nr. 131^a

Matrikelnummeret omfatter de 7 østlige af husets i alt 14 fag. Facaderne er grundmurede over en lav sokkel og fremtræder skurede og gulmalede. Langsiderne afsluttes under taget af en muret og hvidtet gesims, der omslutter et arkengab over sydsidens dør, og som er ført om hjørnet på østgavlen. Gavlen er grundmuret omtrent til hanebåndshøjde og afsluttes ind til dette niveau af et hvidt gesimsled under taget, medens den øvre gavltrekant har lodret, hvidmalet brædebeklædning, der afsluttes under taget af vindskeder. Taget er stråtækt og har en tagkvist i sydsiden og 2 i nordsiden samt en skorstenspipe i rygningen.

Langsiderne har 2-rammede vinduer – i sydsiden med 6-rudede rammer og i nordsiden med 3-rudede. Gavlen har dels et 1- og dels et 2-rammet vindue med 6-rudede rammer. Vinduerne er hvidmalede, incl. den udvendige murfals, og stikkene over vinduerne er hvidmalede, ligesom der er malet hvide »sålbenke« under vinduerne. Sydsiden har en sen, 2-fløjet fyldingshoveddør, der er hvidmalet og har malet, hvid »indfatning«. Nordsiden har dels en hvidmalet halvdør og dels en – sekundært anvendt – hvidmalet 1-fyldingsdør. Arkengabets luge er udskiftet med et hvidmalet, 9-rudet vindue.

Bjerrevej 2
Solhuset

SØNDERLAND
Matr. nr. 132

Matriklen omfatter de 7 vestlige af ovennævnte bygnings i alt 14 fag. Facaderne er grundmurede over en lav sokkel og fremtræder skurede og rødmaledede, og langsiderne afsluttes under taget af en muret og hvidtet gesims, der er ført om hjørnet på vestgavlen. Gavlen er grundmuret omtrent til hanebåndshøjde og afsluttes ind til dette niveau af et hvidt gesimsled under taget, medens den øvre gavltrekan har lodret, grønmalet bræddebeklædning, der afsluttes af vindskeder under taget. Nordsiden har et arkengab med rødmalet træfront over den ene af facadens døre. Taget er stråttækt og har en tagkvist i sydsiden samt en skorstenspipe i rygningen.

Facaderne har 2-rammede vinduer med 6-rudede rammer – i sydsiden og vestsiden suppleret med 3-rammede vinduer, og i nordsiden med et 9-rudet. Vinduerne er grønmaledede med hvide rammer. Stikkene over vinduerne er stafferede i farverne sort, hvid, grøn, og under vinduerne er der malet hvide »sålbenke«, lige som de udvendige murfals er hvide. Nordsiden har en grønmalet halvdør under arkengabet. Dørens stik er stafferet som vinduernes, og den udvendige murfals er hvidmalet. Endvidere en dør med 2-rudet vindue over 3 fyldinger. Døren er grønmalet med hvid staffering. Arkengabet har et 2-rammet vindue med 6-rudede rammer.

Huset har 13 fag ved den første brandtaksering i 1795. Heraf rummer de 6 østfag værelser, i de 2 mellemfag er der forstue og bageovn og i de 4 vestre fag stald og lo. Ved den følgende brandtaksering i 1836 har huset 14 fag og er grundmuret. De 8 østfag er nu bolig med forstue og bryggers, mens de resterende 6 fag er lo, stald og foderrum. Opdelingen af huset i 2 huslejligheder synes at være sket meget sent.

På dette sted kan i jordebogen følges en bebyggelse tilbage til 1750erne.

Ejere:

- 1774 : Hans Sørensen
- 1774 - 1811 : Peder Jensen Knudsen
- 1811 - 1816 : Maren Pedersdatter
- 1816 -(1858): Niels Hansen Mandøe
- (1871)- 1888 : Hans Nielsen Mandøe
- Matr. 131^a:
- 1888 -(1930): Jeppe Carstensen (hans enke)
- (1980): Barbro M. Steel
- Matr. 132:
- 1925 -(1930): V. H. Bentzien
- 1978 -(1980): Mogens Pind

Landevejen 28
Mammishus

SØNDERLAND
Matr. nr. 133^a

Huset er 11 fag langt og grundmuret over en lav sokkel. Facaderne fremtræder (overvejende) i røde sten med hvid fugeopstregning, og langsiderne afsluttes under taget af en muret og hvidtet gesims, der omslutter

en trekantet, frontonagtig facadekvist over nordsidens hoveddør. Gesimsen er ført om hjørnet på gavlene, der begge er grundmurede i fuld højde, og som afsluttes under taget af et hvidt gesimsled. Taget er strå-tækt og har en skorstenspipe i rygningen.

Husets vestlige del med beboelsen har 1- og 2-rammede vinduer med 6-rudede rammer, og østenden med udhusrum har 1-rammede vinduer med hhv. 4 og 9 ruder samt en luge. Vinduerne er hvidmalede, incl. den udvendige murfals. Stikkene over vinduerne er stafferede i farverne sort, grøn, hvid, og under vinduerne er der malet hvide »sålbenke«. Nordsiden har en 2-fløjet hoveddør med diagonalsprose opdelt rude over 3 fyldinger i hver fløj. Døren er grønmalet med hvid staffing og har hvid, udvendig murfals. Nordsiden har desuden en grønmalet halvdør og en lav, grønmalet revledør. Sydsiden har en sen, grønmalet fyldingsdør med hvid staffing, og østgavlen har en grønmalet revledør. Samtlige døre har hvid, udvendig murfals. Kvisten har en grønmalet, 2-fløjet luge.

Huset fortjener at fremhæves, såvel for sine arkitektoniske kvaliteter som for den helt rigtige vedligeholdelse.

Huset brandtakseres allerede i 1793, hvor det er på 11 fag. De 6 vestre rummer bolig, i 2 mellemfag er der forstue og i de 3 østfag er der staldrum. I forbindelse hermed takseres et fritstående 7-fags udhus nord for med 2 fag til bageovn og 5 fag pakrum. Dette udhus, som oprindeligt var af bindingsværk, der efterhånden blev grundmuret, eksisterede helt frem til 1870erne (se Thoböls kort s. 11).

I 1819 brandtakseres bygningen »efter anmeldt Forbedring« atter og beskrives nøjere: Det er fortsat på 11 fag, som er grundmurede, hvor de 7 vestfag rummer beboelse med forstue. Der er fyrrer lofteskud og bræddegulv overalt, samt engelske vinduer og rammedøre med klinker. De 4 østfag er stald og foderrum. I en brandtaksation fra 1854 nævnes hele trægavle, men der synes ikke at være sket ændringer på huset.

På stedet kan følges en bebyggelse helt tilbage til 1740erne. Ved ejerskifte i 1777 tales om »Huusene«, men det er usikkert, om der heri kan være tale om det nuværende hus.

Ejere:

- 1777 : Thomas Poulsen
- 1777 - : Poul Thomsen
- (1845)- 1890 : Jens Mathiesen
- 1890 -(1930): Jens Sonnichsen Hansen
- (1980): G. H. Ronøe

Landevejen 42

SØNDERLAND

Matr. nr. 134

Huset er 9 fag langt og grundmuret. Facaderne fremtræder pudsede og gulmalede, og langsiderne afsluttes under taget af en muret og hvidtet

gesims. Gavlene er grundmurede i fuld højde. Taget er eternittækket og har gavlhæng.

Huset har 4-rammede vinduer med vandret sprosse i underrammerne – samt uopdelte udstillingsvinduer. Vinduerne er grønmaledede med hvide rammer og glaslister. Nordsiden har en hoveddør og en butiksdør, der begge er grønmaledede med hvid staffering.

Ud fra sydsidens vestende er der opført en grundmuret vinkeludbygning med eternittækket sadeltag, og ud fra østgavlen er opført en grundmuret butikbygning med lavt, eternittækket sadeltag.

Huset er bygget i 1799 og brandtakseres første gang i 1801 som grundmuret med 9 fag. De 7 vestfag indeholder bolig med forstue og har »engelske« vinduer samt »hollandske« døre med indstukne låse. Væggene er beklædt med såvel paneler som stenfliser. De 2 østre fag har lo, stald og foderrum.

Herefter beskrives huset ikke yderligere i forrige århundrede, men da det ifølge en ekstraktprotokol takseres voldsomt op i 1866, må man antage, at det hænger sammen med en stærk forbedring.

Ejere:

- 1799 - 1804 : Mads Nielsen Frandsen
- 1804 - 1835 : Jens Mortensen Jessen
- 1835 - 1836 : Thomas S. Møller
- 1836 - : Jens P. Ibsen
- 1839 -(1858): Michel Christensen
- (1866)- 1877 : Jens Mortensen
- 1877 - : Jep Pedersen Aarre
- (1930): Ribe Amtskommune
- (1980): Brugsen

Landevejen 30

SØNDERLAND

Matr. nr. 135

Matrikelnummeret omfatter de 3 vestlige af husets i alt 9 fag. Facaderne er grundmurede og fremtræder skurede og rødmaledede, og langsiderne afsluttes under taget – over en grønmalet rem med afboringer for stolpetappe – af en muret og hvidtet gesims. Vestgavlen er grundmuret til bjælkelagshøjde, og gavltrekanten har lodret, grønmalet brædebeklædning, der afsluttes under taget af vindskeder. Taget er stråttækt og har en tagvist i sydsiden samt en skorstenspipe i rygningen.

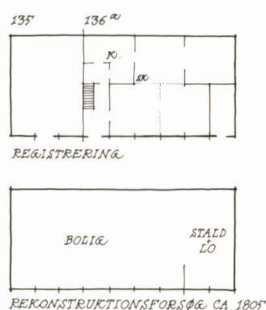
Facaderne har 1- og 2-rammede vinduer med 6-rudede rammer. Vinduerne er grønmaledede med hvide rammer. På remmen over vinduerne er der malet hvide »stik«, og under vinduerne er der malet hvide »sål-bænke«. Sydsiden har en grønmalet halvdør.

Landevejen 32

SØNDERLAND

Matr. nr. 136^a

Matriklen omfatter de 6 østlige af ovennævnte bygnings i alt 9 fag. Facaderne er grundmurede over en lav sokkel og fremtræder i røde sten

Ejere:

(1789)- : Jes Hansen Pedersen

Matr. 136^a:

(1857)- : Mads Niensens enke

- : Jes Madsen

1914 - (1930): Mads Jessen (hans enke)

- (1980): Robert Skov

Matr. 135:

1841 - 1851 : Sonnich Jessen Sonnichsen

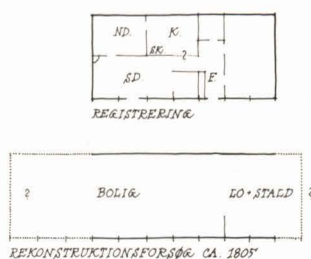
1851 - 1856 : Niels Hansen Ibsen

1856 - : Mette og Sidsel Sørensødøtre

- (1930): Anne Cathrine Outzen

- (1980): Ole Jensen

Landevejen 34. Mette

med hvid fugeopstregning – for østgavlens vedkommende dog pudset og rødmalet. Langsiderne afsluttes under taget – over en grønmalet rem med afbøringer for stolpetappe – af en muret og hvidtet gesims. Østgavlen er grundmuret til bjælkelagshøjde, og gavltrekanten har lodret, grønmalet bræddebeklædning, der afsluttes under taget af vindskeder. Taget er stråttækt og har en tagkvist i sydsiden samt en skorstenspipe i rygningen.

Facaderne har 1- og 2-rammede vinduer med 6-rudede rammer. Vinduerne er grønmaledede med hvide rammer. På remmen over vinduerne er der malet hvide »stik«, og under vinduerne er der malet hvide »sål-bænke«, lige som de udvendige murfalse er hvidmalede. Sydsiden har en 2-fløjet hoveddør med 9-rudet vindue over 3 fyldinger i hver fløj. Døren er grønmalet med hvid staffering. Østligst i facaden sidder desuden en grønmalet halvdør.

På dette hus findes et pantebrev fra 6. jan. 1789, og da det indtræder i jordebogen i januar 1793, kan det med rimelighed antages at være bygget umiddelbart før 1789.

Det brandtakseres første gang i 1805 og har da – ligesom i 1789 ifølge pantebrevet – ialt 9 fag af bindingsværk. I de 7 vestfag er der beboelse (med forstue), som har »fyrre lofteskud og gulv« overalt og noget panelværk. De 2 østfag rummer lo, stald og foderrum.

I 1841 frasælges de 3 vestligste fag (matr. nr. 135) som en selvstændig huslejlighed, der brandtakseres i 1854, hvor den fortsat er af bindingsværk.

Den østre, 6 fag store huslejlighed (matr. nr. 136^a) er endnu af bindingsværk i 1857 ifølge en brandtaksation fra dette år. De 4 vestfag har beboelse med forstue, mens der i de 2 østfag er lo, stald og brændselsrum. Det fremgår ikke, hvornår huset er blevet endeligt grundmuret.

SØNDERLAND

Matr. nr. 137^b

Huset er 6 fag langt og grundmuret. Facaderne fremtræder pudsede og rødmalede, og langsiderne afsluttes under taget – i sydsiden over en rødmalet rem – af en muret og hvidtet gesims, der er ført om hjørnet på gavlene. Begge gavle er grundmurede i fuld højde og afsluttes under taget af et hvidt gesimsled. Taget er stråttækt og har 2 tagkviste i sydsiden samt en skorstenspipe i rygningen.

Facaderne har 1- og 2-rammede vinduer med 6-rudede rammer. Vinduerne er grønmaledede med hvide rammer. Stikkene over nordsidens vinduer er hvidmalede, og på remmen over sydsidens vinduer er der malet hvide »stik«, lige som de udvendige murfalse er hvidmalede. Sydsiden har en sen, grønmalet fyldingshoveddør med hvid staffering, og vestgavlen har en grønmalet halvdør.

Ejere:

- 1777 : Niels Nielsen Thøgersen
- 1777- 1833 : Jep Hansen Pedersen
- 1833- 1847 : Søren Jessen Sonnichsen
- 1847- 1911 : Søren Pedersen Brinch
- 1911-(1930): Sonnich Thomsen
- (1980): I. Truelsen

I 1801 beskrives dette hus første gang. Det havde da 11 fag og var af bindingsværk. I de 6 vestre fag var der beboelse med en skorsten, som var opmuret af dels brændte sten dels lersten. Indendørs var der »fyrre lofteskud« og bræddegulv overalt, mens væggene var beklædt med paneler og stenfliser. I 2 mellemfag var der forstue og bryggers med bageovn og endnu en skorsten af både brændte sten og lersten. De 3 østre fag rummede lo, stald og foderrum. Ved en fornyet taksation i 1835 er der i det ydre kun sket den ændring, at muren nu er »skalkmur«, og indvendig nævnes nu beboelse i de 9 vestfag og kun 2 østfag som stald og foderrum. Umiddelbart derefter må der være foretaget en større om- og tilbygning, thi allerede i 1839 takseres og beskrives huset igen. Det kaldes grundmuret og har nu 14 fag, idet det er udbygget med 3 fag i nord-syd til fåre- og svinesti. Disse tre fag nedrives atter senere i århundredet. I selve huset omtales i 1839 også et tømmerrum.

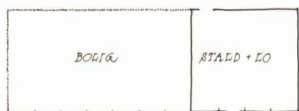
Herefter beskrives huset ikke mere, men flere og store ændringer er sket, forinden det har fået sit nuværende udseende med blot 6 fag. I 1890erne skilles huset i 2 selvstændige bygninger, idet der helt fjernes et mellemfag således at det nuværende matr. nr. 137^b har 8 fag og den separate østbygning 2 fag, således som det endnu forefindes ved matrikuleringen i 1930. Denne lille 2-fags bygning er nu nedrevet. Hovedhusets 8 fag reduceres efter 1930 fra vest med 2 fag til de nuværende kun 6 fag.

Selve bygningen kan ikke med sikkerhed følges tilbage i tiden før 1801, men stedet kan dog i jordebogen ses at være bebygget i 1750erne.

Landevejen 36
Jordemoderens Hus

SØNDERLAND
Matr. nr. 138^b
Fredet

Huset er 4 fag langt og grundmuret. Facaderne er opført over en lav sokkel og fremtræder i røde sten med hvid fugeopstregning. Langsiderne

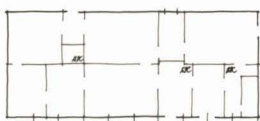

REKONSTRUKTIONSFORSØG CA 1905
(DEN VISTE, NUVÆRENDE HUSBYGGE SKYL-
DES DOG EN SENERE UDVIDELSE.)

Ejere:

- 1785 : Hans Nielsen Uldal
- 1785 - 1813 : Niels Callesen Tækker
- 1813 -(1858): Niels Madsen Lassen
- (1865)- 1883 : Sidsel Nielsdatter
- 1883 -(1930): Christian Hansen
(hans enke)
- (1980): Kurt Nielsen

Landevejen 38 Harrebys Hus

(EFTER KUNSTAK. ARK. SK. OPM.) 1969

afsluttes under taget – over en rødmalet rem – af en muret og hvidtet gesims. Gavlene er grundmurede til bjælkelagshøjde, og gavltrekanterne har lodret, grønmalet brædebeklædning, der afsluttes under taget af vindskeder. Sydsidens indgangsparti springer ½ sten frem for facaden og afsluttes af et arkengab med muret front, der fremtræder som facaden i øvrigt. Taget er stråttækt og har en skorstenspipe i rygningen.

Facaderne har 1- og 2-rammede vinduer med 6-rudede rammer. Vinduerne er hvidmalede, incl. den udvendige murfals. På remmen over vinduerne er der malet »stik« i farverne hvid, sort, grøn, og under vinduerne er der malet hvide »sålbænke«. Begge langsider har en grønmalet halvdør under buestik, der er stafferede svarende til vindues»stikkene«. Arkengabet har en grønmalet, 2-fløjet luge med overvindue.

Ud for nordsidens østlige fag er der opført en grundmuret udbygning med lavt, paptækket halvtag.

Huset er oprindeligt den østlige del af et 11-fags bindingsværkshus, som beskrives første gang i 1805. I 1813 udskilles fra øst 4 fag stald og 1 fag bolig til en selvstændig 5-fags huslejlighed, som i 1829 tilføres endnu ét fag bolig fra det øvrige hus. Huset ses på Thobøls kort s. 11. Denne nu 6 fag store huslejlighed i bindingsværk bliver således i 1836 takseret og beskrevet med 3 vestfag bolig og forstue samt 3 østfag lo, stald og foderrum. I 1865 vurderes huset en del op, hvilket formentlig skyldes, at det nu er grundmuret. Reduktionen fra 6 fag til de nuværende 4 er tilsyneladende sket i begyndelsen af dette århundrede, muligvis i forbindelse med naboledigheds nedrivning.

Stedet har ifølge jordebogen været bebygget i 1750erne.

SØNDERLAND

Matr. nr. 139^a

Fredet

Huset er 10 fag langt og grundmuret. Facaderne er opført over en lav sokkel og fremtræder i røde sten med hvid fugeopstregning. Langsiderne afsluttes under taget – over en rødmalet rem – af en muret og hvidtet gesims, der omslutter et arkengab på husets nordside, og som er ført om hjørnet på gavlene. Østgavlen er grundmuret omtrent til hanebåndshøjde og afsluttes ind til dette niveau af et hvidt gesimsled under taget, medens den øvre gavltrekanter har lodret, grønmalet brædebeklædning, der afsluttes under taget af vindskeder. Vestgavlen er derimod grundmuret i fuld højde og afsluttes under taget af et hvidt gesimsled. Huset er stråttækt og har en tagkvist i sydsiden samt 2 skorstenspiber i rygningen.

Husets vestlige del med beboelsen har 2-rammede vinduer med 6-rudede rammer. Østenden, der tidligere havde udhusfunktion, har såvel 1- som 2-rammede vinduer med 6-rudede rammer samt et enkelt, 4-rudet vindue. Vinduerne er hvidmalede, incl. den udvendige murfals, og på remmen over vinduerne er der malet »stik« i farverne sort, grøn, hvid, lige som der er malet hvide »sålbænke« under vinduerne. Sydsiden har en fladbuget fyldingsdør med 2-rammet vindue over 3 fyldinger. Døren er grønmalet med hvid staffering og har »stik« og hvid, udvendig murfals svarende til vinduernes. Denne facade har desuden en grønmalet halvdør under et buestik, der ligeledes er stafferet som vindues»stikkene«. Nordsiden har en sen – og sekundært placeret – 2-fløjet fyldingshoveddør, der er grønmalet, og østgavlen har en nyere, grønmalet halvdør under buestik. Gavltrekanter har en grønmalet luge under et buestik, der er stafferet som de øvrige stik, og arkengabet har en grønmalet, 2-fløjet luge.

Årstal og initialer: 1828 (østgavl) P N Harby No. 35 107 Lægd 18683 (arkengab)

Den første brandtaksation med beskrivelse af dette hus er fra 1805, hvor det havde 8 fag. Sydsiden og vestenden var da grundmurede og resten i bindingsværk. Der var »nyemodens Vinduer og Dørre« (i.e. engelske vinduer og hollandske døre). Boligafdelingen, som udgjorde de 6 vestfag, havde fyrré »lofteskud« og bræddegulv overalt, og der var panelbeklædte vægge. De 2 østfag var lo, stald og foderrum. 1821 omtales huset »efter anmeldt Forbedring«, men den eneste ændring synes at være sket indendørs, hvor væggene nu nævnes som såvel »optrukne« som panel- og flisebeklædte. Af en brandtaksation fra 1836 fremgår, at huset er udvidet med 2 staldfag mod øst og grundmuret i sin helhed. Dette sidste står imidlertid i modstrid med den følgende taksation fra 1842, der udtrykkeligt fremhæver, at nordsiden endnu ikke er grundmuret. Det er dog muligt, at der blot er tale om en pillemur eller skalmur på nordsiden. I 1842 nævnes desuden, at begge gavle i deres helhed er af træ.

Det er vanskeligt at datere huset. På stedet kan konstateres et hus helt tilbage til 1740erne, og Jep Madsen købte her et 9-fags hus i 1804. Året efter pantsatte han sit »i sidst afvigte Aar opbygte, nye Huus« på 8 fag. Da det forekommer mærkeligt, at huset skulle være opført halvt af bindingsværk og halvt grundmuret, er det rimeligst at antage, at Jep Madsen i 1804 har ombygget og måske forkortet det gamle hus i en sådan grad, at man har kunnet tale om en nybygning.

Murankrene 1828 daterer muligvis den ovennævnte udvidelse af stalden i forbindelse med grundmuring af østgavlen. Påskriften »No. 35 107 Lægd« refererer til bygningens identifikation i den tidligst kendte registrering af husene i Sønderho (se s. 18). Derimod er det uklart, hvad tallet 18683 betyder, med mindre det betegner et ejeskifte i 1868.

Ejere:
 - 1804 : Karen Anthonisdatter
 1804 - 1805 : Jep Madsen
 1805 - 1821 : Niels Hansen Ollesen
 1821 - 1823 : Jens Jensen Møller
 1824 - : Peder Sonnichsen
 1868 - : P. N. Harreby
 (1927)-(1930): Maren Harbye
 -(1980): Else Ørum Andresen

Gammel Byvej 5

NØRLAND
 Matr. nr. 140^a

Matriklen omfatter de 5½ vestlige fag af det 11 fag lange hus, som er udvidet mod øst med en 4 fags butiksbygning. Facaderne er grundmurede, og langsiderne fremtræder – over en pudset og hvidtet sokkel – i røde sten med hvid fugeopstregning, og afsluttes under taget af en muret

og hvidtet gesims. Vestgavlen, der er grundmuret i fuld højde, fremtræder derimod cementpudset. Husafsnittet har rødt tegltag og én skorstenspipe i rygningen.

Facaderne har 1-, og 2-rammede vinduer med 3-rudede rammer – og nordsiden har desuden et enkelt 3-rammet. Vinduerne i sydsiden og i gavlens underetage er fladbuede, og alle er hvidmalede, incl. den udvendige murfals. Stikkene over vinduerne er hvidtede, og under vinduerne er der malet hvide »sålbænke«. Sydsidens hoveddør er blændet med en grønmalet plade, medens nordsiden har en nyere, blåmalet fyldingsdør med hvid staffering. Begge døre har hvide, udvendige murfals lige som vinduerne.

Op mod vestgavlen er opført en grundmuret bygning med lav, ensidig taghælding og en elementskorsten.

Nord Land 2a og 2b
Museumsbutikken Lorenzens

NØRLAND
 Matr. nr. 140^c og 140^d

Matrikelnummeret betegner de 5½ østlige fag af det 11 fag lange hus, som er udvidet mod øst med en 4 fags butiksbygning.

Facaderne er grundmurede, og langsiderne fremtræder – over en pudset og hvidtet sokkel – i røde sten med hvid fugeopstregning og afsluttes under taget af en muret og hvidtet gesims. Husafsnittet har rødt tegltag og én skorstenspipe i rygningen. Facaderne har 2-rammede vinduer med 3-rudede rammer. Vinduerne i sydsiden er fladbuede, og alle er hvidmalede, incl. den udvendige murfals. Stikkene over vinduerne er hvidtede, og under vinduerne er der malet hvide »sålbænke«. Nordsiden har en grønmalet fyldingsdør med hvid staffering og hvid, udvendig murfals.

Den tilføjede butiksbygning, der er højere end det 11 fag lange hus, er ligeledes grundmuret. Facaderne fremtræder – over en pudset og hvidtet sokkel – i røde sten med hvid fugeopstregning, og langsiderne afsluttes under taget af en muret, hvidtet gesims. Østgavlen er grundmuret i fuld højde og afsluttes over taglinien af en lige afskåret gavlkam med hvid gesims. Bygningen har rødt tegltag med samme hælding som det gamle hus.

Facaderne har fladbuede, 2-rammede vinduer med 3-rudede rammer – og nordsiden desuden et 1-rammet og gavltrekanten et 3-rammet. Sydsidens og gavlens vinduer har trukne, hvidtede indfatninger, der fortsætter ned forbi vinduerne til sokkeloversiden, og den herved indram-

mede vinduesbrystning er forsynet med pudsdekoration. Vinduerne er hvidmalede, incl. den udvendige murfals. Gavlen har en grønmalet butiksdør med pudset, hvidtet indfatning, og sydsiden har en grønmalet fyldingshoveddør med hvid staffering.

Nord for huset, langs matriklens østskel, ligger et grundmuret udhus med lavt sadeltag. Huset er skuret og gråmalet og forsynet med grønmalede vinduer, dør og luger. Det lave tag er tækket med tagpap.

Huset brandtakseres i 1804. Det har da 12 fag, hvor sydsiden er grundmuret tilligemed enderne, mens nordsiden er af bindingsværk. I de vestre 6 fag er der beboelse med fyrre »lofteskud« og gulv. Væggene er såvel malede som beklædte med paneler og stenfliser. De østre 6 fag har forstue og staldafdeling med lo. I 1850 blev huset grundmuret på nordsiden, og boligafdelingen udvidet med 2 fag på bekostning af stalden, som blev reduceret til 4 fag.

I 1886-1887 tilbygges mod øst en grundmuret 4-fags butikbygning, som er noget højere end selve huset og har tegltag. I forbindelse med denne tilbygning nedrives tilsyneladende et staldfag. I 1886 bygges også et lille vaskehus i hovedhusets halve bredde.

På dette sted kan i jordebogen konstateres en bebyggelse helt tilbage til 1750erne.

Ejere:

- 1818 : Sonnich Jensen Møller
1818- 1831 : Hans Thomsen Kromann
1831- 1848 : Jens Sørensen
1848- 1884 : Hans Hansen Pedersen
1884-(1930): Johan Fr. Lorentzen
Matr. 140^a:
1979-(1980): Lis Juncker
Matr. 140^c:
1979-(1980): Erling Øhle Sonnichsen

Nord Land 4

Albert Møllers hus. Posthus

NØRLAND

Matr. nr. 141

Det grundmurede hus er 10 fag langt. Facaderne fremtræder pudsede og gulmalede og med malede, hvide »hjørneliséner«. Langsiderne afsluttes under taget – i nordsiden over en gulmalet rem – af en muret og hvidtet gesims, der er ført om hjørnet på begge gavle. Østgavlen er grundmuret omtrent til hanebåndshøjde og afsluttes ind til dette niveau af et enkelt, hvidt gesimsled under taget, medens den øvre gavltrekant har lodret, grønmalet bræddebeklædning, der afsluttes med vindskeder. Vestgavlen er derimod grundmuret i fuld højde og afsluttes under taget af et hvidt gesimsled. Bygningen er stråttækt og har 2 skorstenspiber i rygningen.

Såvel husets vestlige del med beboelsen, som den østlige del, der tidligere havde udhusfunktion, har i sydsiden 2-rammede vinduer med 3-rudede rammer og i nordsiden store termoruder med pålagte gitre,

der skal illudere poste og sprosser. Østgavlen har et sent, 3-rammet vindue. Trævinduerne er grønmaledede. Stikkene over vinduerne er hvidmalede, og på remmen over nordsidens vinduer er der ligeledes malet hvide »stik«. Under alle vinduerne er der malet hvide »sålbenke«, ligesom de udvendige murfals er hvide. Sydsiden har en 2-fløjet fyldingshoveddør med 3 fyldinger i hver fløj. Døren er grønmalet og har hvidt »stik« og hvid, udvendig murfals lige som vinduerne. Endelig sidder der i østgavlen, umiddelbart over bjælkelagshøjde, en grønmalet luge med hvidt stik, hvid »sålbenk« og hvid, udvendig murfals.

Ejere:

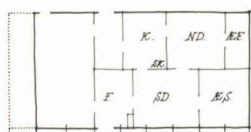
- 1798 : Jens Nielsen Mandøe
 1798- 1831 : Jep Jessen Callesen
 1831-(1930): Sønderho Sognekommune,
 Degnebolig
 -(1980): Mary Dahl

Ved den første brandtaksation i 1805 har huset 10 fag og er af bindingsværk på en såkaldt »grundmuret Fod«. Gavlene er af fyrretræ. De 6 vestfag udgør boligafdelingen (med forstue) med fyrre lofteskud og gulv overalt og vægge, der er beklædt med såvel fyrre paneler som stenfliser. De 4 østfag er lo, stald og foderrum.

Af en fornyet brandtaksation fra 1855 fremgår, at huset nu er pille-muret i siderne og grundmuret i gavlene. Boligafdelingen har nu 7 fag og stalden kun 3.

På dette sted kan i jordebøger og skøde- og panteprotokollerne konstateres en bebyggelse helt tilbage til 1750erne.

Gammel Byevej 7 Jens Harrebys Hus

NØRLAND

Matr. nr. 142

Fredet

Huset er 8 fag langt og grundmuret over en lav sokkel, og såvel sydsiden som vestgavlen fremtræder i røde sten med hvid fugeopstregning, medens nordsiden og østgavlen er skurede og gråmalede. Langsiderne afsluttes under taget af en muret og hvidtet gesims, der er ført om hjørnet på begge gavle. Østgavlen er grundmuret omtrent til hanebåndshøjde og afsluttes ind til dette niveau af et enkelt, hvidt gesimsled under taget, medens den øvre gavltrekan har lodret, grønmalet bræddebeklædning, der afsluttes af vindsceder. Vestgavlen er derimod grundmuret i fuld højde og afsluttes under taget af et hvidt gesimsled. Huset har stråtag med tagkvist i begge tagflader og én skorstenspipe i rygningen.

Såvel husets østlige del med beboelsen som den vestlige, der oprindeligt rummede udhusafdelingen, har i sydsiden 1- og 2-rammede vinduer med 3-rudede rammer og i nordsiden 2-rammede vinduer med 6-rudede rammer. Gavlene har 2-rammede vinduer svarende til sydsidens, og vestgavlen har desuden et sent, 3-rammet vindue i gavltrekan-ten. Vinduerne er hvidmalede, incl. den udvendige murfals. Over vinduerne er der malede, hvide stik og under vinduerne er der malet hvide »sålbenke«. Sydsiden har en 2-fløjet fyldingshoveddør med diagonal-sprosseopdelt rude over 4 fyldinger i hver fløj. Døren er hvidmalet med grå staffering og har hvid, udvendig murfals. Nordsiden har dels en nyere halvdør og dels en dør med jalousi over brystningshøjde. Begge døre er grønmaledede og har hvidt stik og hvid, udvendig murfals.

Ankerinitialer og -årstal: JJT KJD (østgavl) 1807 (vestgavl)

Ud fra nordsidens østligste fag er opført en grundmuret udbygning med lavt sadeltag, tækket med eternit.

Huset er med 8 fag opført i 1807-08 (murankrene på vestgavlen) på en hidtil ubebygget grund ifølge flere skøder og pantebreve. Det er grundmuret og har halve trægavle og trærammede vinduer »af Engelsk Glas«, således som det fremgår af en brandtaksation fra 1810. De østre 6 fag indeholder boligafdeling (med forstue), hvor køkkenet har en muret kælder med vandbrønd, og i de 2 vestfag er der stald og lo.

Ejere:

1807- 1816 : Jens Hansen Frederiksen
 1816- 1872 : (dennes enke) Ane Sonnichs
 datter
 1872- 1876 : Karen Jensdatters døtre
 1876- 1909 : Jens Lauritz Harreby
 1909-(1930): Anne Cathrine Harreby,
 f. Thomsen
 -(1980): Inga Hveen

Ved en fornyet brandtaksation fra 1855 er huset nu på 9 fag, idet der er tilføjet et staldfag mod vest. Dette fag er senere atter nedrevet.

Murankrene J.J.T. og K.J.D. må referere til Karen Jensdatter (datter af Jens Hansen Frederiksen, som byggede huset) og hendes mand, Jens Jensen Thomsen.

Gammel Byvej 3

NØRLAND
Matr. nr. 143^c

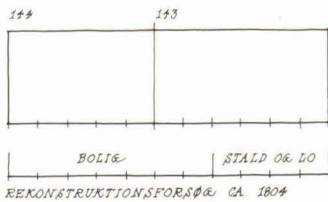
Matrikelnummeret omfatter de 6 (?) østlige af det i alt 12 fag lange hus, der er grundmuret over en lav, sort sokkel og fremtræder i røde sten med hvid fugeopstregning. Langsiderne afsluttes under taget af en muret og hvidtet gesims, der i den nordlige langside omslutter et arkengab med muret front, hvorunder der er spor af en dør. Gesimsen er ført om hjørnet på østgavlen, der er grundmuret i fuld højde, og som afsluttes under taget af et hvidt gesimsled. Taget er stråtækt og har en tagkvist i den sydvendte tagflade og én skorstenspipe i rygningen.

Facaderne har 2-rammede vinduer med 3-rudede rammer – i gavltrekanter dog med 6-rudede. Vinduerne er hvidmalede, incl. den udvendige murfals, og stikkene over dem er stafferede i farverne grøn, hvid, sort, lige som der under vinduerne er malet hvide »sålbænke«. Sydsiden har en 2-fløjet fyldingshoveddør med diagonalsprosse opdelt rude over 3 fyldinger i hver fløj. Døren er grønmalet med hvid staffering. Stikket over døren er stafferet som vinduesstikkene, og den udvendige murfals er hvid. Arkengabet har en grønmalet, 2-fløjet luge med overvindue.

Gammel Byvej 1

NØRLAND
Matr. nr. 144

Matriklen omfatter de 6 (?) vestlige af den ovennævnte i alt 12 fag lange bygning, der er grundmuret over en lav, sort sokkel og fremtræder i røde sten med hvid fugeopstregning. Langsiderne afsluttes under taget af en muret og hvidtet gesims, der er ført om hjørnet på vestgavlen. Denne er

grundmuret i fuld højde og afsluttes under taget af et hvidt gesimsled. Taget er stråttækt og har en tagkvist i den sydvendte tagflade og én skorstenspipe i rygningen.

Facaderne har 2-rammede vinduer med 3-rudede rammer – og nord-siden har desuden et 3-rammet vindue. Vinduerne er hvidmalede, incl. den udvendige murfals, og stikkene over dem er stafferede i farverne grøn, hvid, sort, lige som der under vinduerne er malet hvide »sål-bænke«. Nordsidens hoveddør har et 2-rudet vindue over 3 fyldinger og er grønmalet med hvid staffering, og sydsidens havedør, der over brystningshøjde er opdelt som vinduerne, er hvidmalet. Begge døres udvendige murfals er hvidmalet.

Ud fra husets SV-hjørne er der opført et grundmuret udhus med halvtag. Udhusets facader fremtræder i røde sten med hvid fugeopstregning, og taget er paptækket.

Ved den første brandtaksering i 1804 har huset 11 fag af bindingsværk med en grundmuret vestende. Det pointeres dog i brandtaksationen, at sydsiden og østenden hviler på en grundmuret fod. Endvidere nævnes, at egestolperne og trægavlne er rødmaledede. De 7 vestfag rummer beboelse med fyrre »lofteskud« og gulv samt vægge, der er beklædt med såvel paneler som stenfliser. I de 4 østfag er der lo, stald og foderrum. Ved en fornyet taksation i 1838 synes ikke at være sket nogen ændring. Ved ejerskiftet i 1865 nævnes, at huset nu har 12 fag, men det er uvist til hvilken side, tilføjelsen er sket. I 1874 er huset grundmuret i sin helhed, og der er tilføjet grundmuret fåresten med rørtag mod sydvest.

På dette sted er der ifølge skøder og pantebreve bygget et 9-fags hus, som ved salg i 1775 er udvidet til 12 fag. Det er meget rimeligt at antage, at dette hus er identisk med det i 1804 beskrevne hus efter nedbrydning af ét fag, men det fremgår ikke klart af kilderne.

Ejere:

- 1760- 1775 : Søren Nielsen Lassen
- 1775- 1825 : Jens Mathisen
- 1825- 1865 : Mathis Jensen
- 1865- : Søren Thomsen Jerne
- Matr. 143^c:
 - 1926 : Jens Mathiesen Knudsen (hans enke)
- 1927-(1930): Ellen Petrea Fischer, f. Knudsen
- (1980): Axel Fischer Jensen
- Matr. 144:
 - 1921-(1930): Carl Hansen Berg
 - (1980): Chr. Nissen

Landevejen 17

NØRLAND

Matr. nr. 145^a

Matriklen omfatter de 5 østlige af det i alt 11 fag lange, grundmurede hus, og dette husafsnit fremtræder med skurede og rødmaledede facader. Langsiderne afsluttes under taget – over en rem – af en hvid gesims. Gavlen er grundmuret til bjælkelagshøjde, og gavltrekanten har grønlig bræddebeklædning, der afsluttes under taget af vindskeder. Husafsnittet har stråtag, en tagkvist i begge tagflader og én skorstenspipe i rygningen.

Vinduerne er 2-, 3- og 6-rammede samt brunmalede. Over vinduerne

er der malet hvide »stik«, og under vinduerne er der malet hvide »sål-bænke«, og endelig er de udvendige murfals hvide. I gavlen sidder en lakeret revledør.

Østligst på husets nordside er opført en grundmuret vinkeludbygning med lavt sadeltag.

Denne huslejlighed, som er indrettet i den østre del af et oprindeligt 9 fag stort hus, brandtakseres første gang i 1828, hvor den har 4 fag, som er af den såkaldte »skalkmur«. Der er »engelske« vinduer og såvel rammedøre med klinker som glatte døre. De 2 østfag er køkken og stue, som har »optrukne« og malede vægge, mens de 2 vestfag er forstue, brændselsrum og sengekammer. Yderligere nævnes et fritstående smedehus på 3 fag, som formentlig har ligget på det nuværende matr. nr. 100, men senere er nedrevet.

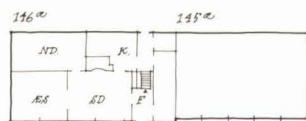
I 1855 brandtakseres huslejligheden atter. Den er nu udvidet til 6 fag, hvoraf de 5 østre er beboelse, mens det sidste fag er fåresti. Den synes ikke at have taget skade af en brand, som hærgede naboledigheden den 23. november 1861.

Det oprindeligt udelte hus med 9 fag kan i jordebogen samt skøde- og panteprotokollerne med en vis sandsynlighed følges bagud til 1750erne.

Ejere:

- 1760 : Niels Poulsen
- 1760-(1813): Niels Nielsen Poulsen
- 1828 : Maren Nielsdatter
- 1818- 1831 : Andreas Sørensen
- 1831- : Jens Thomsen Sonnichsen
- 1923-(1930): Niels Sonnichsen
- (1980): Tom Christensen

Landevejen 19
Lydoms hus

NØRLAND
Matr. nr. 146^a

Matriklen omfatter de 6 vestlige af det ovennævnte i alt 11 fag lange, grundmurede hus, og dette husafsnit fremtræder med pudsede og gråmalede facader. Langsiderne afsluttes under taget af en muret og hvidtet gesims, der på husets nordlige langsideside omslutter et arkengab med muret front over bagdøren. Gesimsen er ført om hjørnet på vestgavlen, som er grundmuret i fuld højde og afsluttes under taget af et hvidt gesimsled. Husafsnittet er stråttekt og har én skorstenspipe i rygningen.

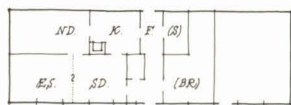
Sydsidens vinduer – hvoraf den egentlige boligs er fladbuede – er 2-rammede med 3-rudede rammer. Nordsiden har 1-, 2- og 3-rammede vinduer – alle med 3-rudede rammer – samt et lille, 4-rudet vindue, og gavltrekanten har et 2-rammet vindue med 3-rudede rammer. Alle vinduerne er hvidmalede, incl. den udvendige murfals, og over dem er der malede, hvide stik, medens der under dem er malet hvide »sål-bænke«. Sydsiden har en sen, 2-fløjet hoveddør med en høj rude over en høj

De 4 østfag rummer forstue, lo, stald og foderrum. Ved fornyede taksationer i 1836 og 1854 kan ikke konstateres ændringer, og udvidelsen til de nuværende ialt 11 fag er formentlig sket omkring århundredskiftet, da vurderingen stiger brat.

Murankrene H.J.M. og S.M.D. på østgavlen refererer til ejeren Hans Jensen Møller og hustru Sidsel Mathiasdatter.

Gammel Byvej 2

NØRLAND Matr. nr. 148

Det grundmurede hus er 11 fag langt, og facaderne fremtræder skurede og rødmaledede, bortset fra østgavlen, der står i røde sten. Langsiderne afsluttes under taget af en muret og hvidtet gesims, der er ført om hjørnet på gavlene. Vestgavlen er grundmuret omtrent til hanebåndshøjde og afsluttes ind til dette niveau af et gesimsled under taget, medens den øvre gavltrekant har lodret, grønmalet bræddebeklædning, der afsluttes af vindsceder. Østgavlen er derimod grundmuret i fuld højde og afsluttes under taget af et gesimsled. Huset er stråttækt og har 2 skorstenspiber i rygningen.

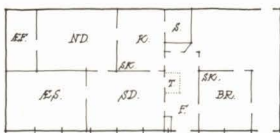
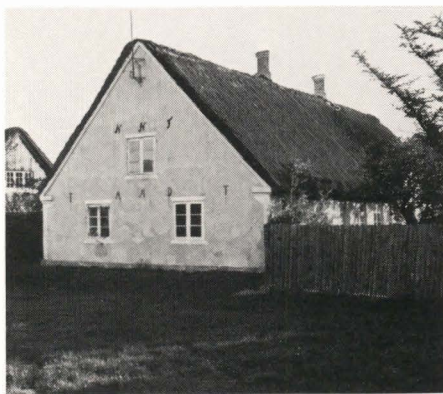
Bygningens vestlige del med beboelsen har 2-rammede vinduer – i nordsiden med 8-rudede rammer og i sydsiden dels med 6- og dels med 3-rudede rammer. Gavltrekanten har et enkelt jernvindue. Bygningens østlige del med udhusrum har i begge langsider 2-rammede vinduer med 6-rudede rammer og et lille, 4-rudet vindue, medens gavlen har 2 små jernvinduer. Trævinduerne er grønmaledede med hvide rammer. Stikkene over vinduerne er hvidmaledede, og under vinduerne er der malet hvide

Ejere:

- 1775 : Niels Madsen Kromann
- 1775- 1819 : Niels Hansen Pedersen
- 1819- 1876 : Søren Jessen Meinertz
- 1876- : Edel Sørensdatte
- : Søren V. Krog Christensen
- (1930): Peder Jensen
- 1979-(1980): Jens Fischer Jensen

Gammel Byvej 6

Ejere:

- 1806- 1819 : Niels Nielsen Thomsen
- 1819- 1836 : Hans Jensen Berg
- 1836-(1861): Toldfuldmægtig Jeppe Thorsen Feerup
- : Jes Nielsen Nissen
- 1921-(1930): Poul Jørgensen Pedersen
- (1980): Paula Johanne Tessier

»sålbænke«, lige som de udvendige murfalse er hvide. Begge langsider har en nyere, grønmalet fyldingsdør – i nordsiden under hvidt buestik – og sydsiden har desuden en grønmalet halvdør, ligeledes under hvidt buestik. Nordsiden har en grønmalet luge.

Huset brandtakseres første gang i 1793. Det har da 11 fag, hvor der i de 5 vestligste fag er værelser, 2 mellemfag er forstue, og de 4 østligste fag lo og stald. Efter anmeldt forbedring følger i 1805 en fornyet brandtaksation, som beskriver huset nærmere: Søndre side er af bindingsværk på en grundmuret fod, mens nordsiden og begge ender er grundmurede. Der er såvel trærammede som blyindfattede vinduer. De 7 vestfags beboelse med forstue har fyrrer »lofteskud« og gulv overalt, og væggene er dels beklædt med paneler og stenfliser dels malede. De 4 østfag rummer lo, stald og foderrum. I endnu en brandtaksation fra 1847 forekommer ingen ændringer.

På dette sted kan i jordebogen tilbage til 1750erne følges et 11 fags hus, som meget vel kan være identisk med det nuværende.

NØRLAND

Matr. nr. 149^a

Det grundmurede hus er 10 fag langt, og facaderne fremtræder skurede og gråmalede og med malede, hvide »hjørnelisener«. Langsiderne afsluttes under taget af en muret og hvidtet gesims, som omslutter et arkengab med muret front over sydsidens dør. Gesimsen er ført om hjørnet på gavlene, som begge er grundmurede i fuld højde og afsluttes under taget af et hvidt gesimsled. Huset er stråttækt og har 2 skorstenspiber i rygningen.

Bygningens vestlige del med den oprindelige beboelse har i nordsiden 2-rammede vinduer – og et sent, 3-rammet – med 6-rudede rammer. I sydsiden er der fladbuede, 2-rammede vinduer med 3-rudede rammer og i gavlen 2-rammede vinduer med 3-rudede rammer. Bygningens østlige del med udhusrum har 2-rammede vinduer med 6-rudede rammer i begge langsider og et 6-rudet vindue samt diverse jernvinduer i gavlen. Bortset fra det 6-rudede vindue som er grønmalet, er samtlige vinduer hvidmalede, incl. den udvendige murfalse. Over vinduerne er der malede, hvide stik, og under vinduerne er der malet hvide »sålbænke«, lige som de udvendige murfalse er hvide. Sydsiden har en sen fyldingshoveddør og en grønmalet halvdør, begge med malet, hvid indfatning, og nordsiden har en lav, grønmalet revledør med overvindue. Arkengabets luge er udskiftet med et vindue, men nordsiden har en 2-fløjet luge, og den østlige gavltrekant en 1-fløjet. Begge luger er grønmalede.

Ankerinitialer: NNT AMD (vestgavl)

Efter nedrivning af et gammelt, brøstfældigt 9-fags hus bygges det nuværende i forsommeren 1806 af Niels Nielsen Thomsen og hustru Anne Madsdatter, hvis initialer ses som murankre. Huset brandtakseres umiddelbart efter opførelsen med 10 grundmurede fag, og begge husender grundmurede helt op i gavlspidsen. Det har 2 skorstene og trærammede vinduer. De 8 vestfag er beboelse (med forstue og en muret halvkælder), hvori væggene er dels beklædt med stenfliser dels »optrukne med Kalk«. I de 2 østfag er der stald, lo og »Hørum«. Ved fornyede brandtaksationer i 1847 og 1856 ses ingen væsentlige ændringer.

Den 7. september 1873 rammes huset af en mindre brand, som beskadiger en bjælke, loftet over 2 fag, en dør samt noget træværk i køkkenet og forstuen. Udbedringer af skaderne fordrede 16 dages arbejds løn og beløb sig ialt til 51 Rdl.

Gammel Byvej 8
Sønderho Forsamlingshus

NØRLAND
Matr. nr. 150

Bygningen er grundmuret, og facaderne fremtræder pudsede og gråmalede over en sort sokkel. Langsiderne afsluttes under taget af en muret og hvidtet gesims, og gavlene er grundmurede i fuld højde. Huset har rødt tegltag. Sydsiden har en vinkeludbygning med tilsvarende facader og tag.

Facaderne har fladbuede, 2-rammede vinduer med 3-rudede rammer. Vinduerne har profileret og hvidtet indfatning, der fortsætter ned på soklens overside, og det herved fremkomne brystningsfelt er forsynet med pudsdekoration. Gavltrekanterne har dog vinduer med 2-rudede rammer, og disse vinduers indfatning »løber af« på sålbænkens overside. Alle vinduer er hvidmalede. Vinkeludbygningen har en sen, 2-fløjet, grønmalet fyldingshoveddør over en klinkebeklædt trappe, og østgavlen har et fladbuget, blændet dørhul med pudset, hvid indfatning over en støbt trappe med halvcirkelformet grundplan.

Op mod vestgavlen er opført en grundmuret tilbygning med halvtag. Tilbygningens facader er pudsede og gråmalede, og taget er tækket med eternit. Op mod vestgavlen er desuden opført en skorsten, der fremtræder i røde sten.

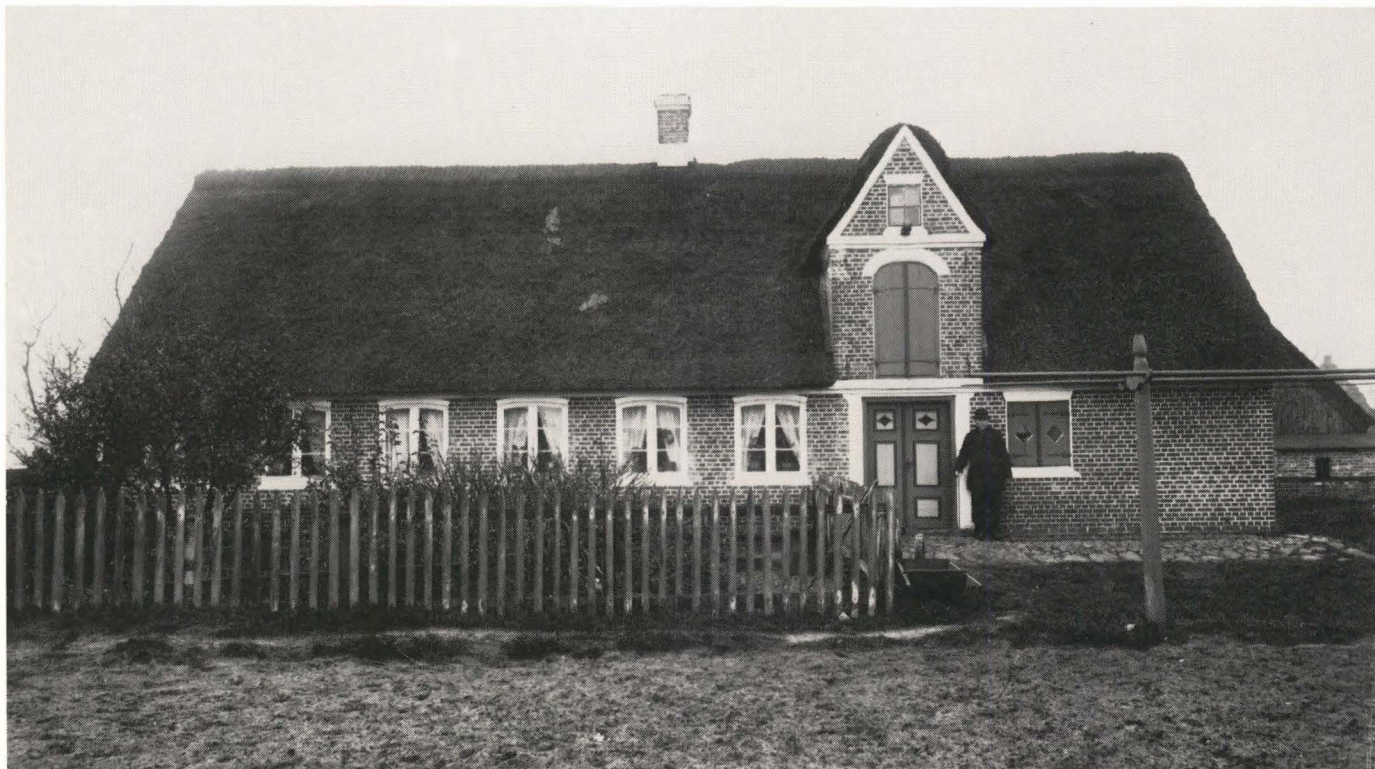
På dette sted lå et gammelt hus, som den 24. juli 1877 hærages af en brand og nedrives, hvorefter det nuværende, væsentligt større hus opføres fra grunden. Det er ifølge en samtidig brandtaksation på 11 fag og grundmuret over en egentlig fundamentering. Taget er teglhængt.

Ejere:
1877- : Niels Jepsen Outzen
1918-(1980): Sønderho Forsamlingshus A/S

Gammel Byvej 10

NØRLAND
Matr. nr. 151^a
Fredet

Det grundmurede hus er 9 fag langt, og facaderne fremtræder for øst-sidens og nordgavlens vedkommende i røde sten med hvid fugeopstregning, og for vestsidens og sydgavlens vedkommende rødmaledede. Langsiderne afsluttes under taget af en muret og hvidtet gesims, der er ført om hjørnet på gavlene. Begge gavle er grundmurede omtrent til hanebåndshøjde og afsluttes ind til dette niveau af et hvidt gesimsled under

taget, medens de øvre gavltrekanter har lodret, grønmalet bræddebe-
klædning, der afsluttes af vindskeder. Huset har stråtag med en tagkvist
i den østlige tagflade og 2 skorstenspiber i rygningen.

Bygningens sydlige del med boligen har i østsiden fladbuede, 2-ram-
mede vinduer med 3-rudede rammer og i vestsiden vinduer med tilsva-
rende opdeling men med lige overside, og gavltrekanter har et 3-rammet
vindue med 6-rudede rammer. Husets nordlige del, der tidligere havde
udhusfunktion, har i østsiden 2-rammede vinduer med 6-rudede ram-
mer og i vestsiden 1-rammede, 3-rudede vinduer. Gavlen har et 2-ram-
met vindue med 3-rudede rammer under en 2-fløjet, grønmalet luge, der
flankeres af 1-rammede, 3-rudede vinduer. Vinduerne er hvidmalede,
incl. de udvendige murfalse, og har malede, hvide »sålbænke« samt
malede stik, der i facaderne med fugeopstregning er stafferede i farverne
grøn, hvid, sort, og som i de røde facader er hvide. Østsiden har en
2-fløjet hoveddør med diagonalsprosse opdelt rude over 3 fyldinger i
hver fløj. Døren er grønmalet med hvid staffering og har malet, hvid
indfatning. Vestsiden har en grønmalet halvdør med hvid, udvendig
murfals.

Ankerinitialer og -årstal: HHMØ MJD (nordgavl) 1??7 (sydgavl)

Ud for sydgavlen er opført en bræddebeklædt garage med halvtag.

Huset kaldes i jordebogen i 1808 »nye bygte Huus« og da muranker-
fragmentet viser tallet 7 som sidste ciffer i et årstal, kan man med en stor
sandsynlighed konkludere, at huset er opført i 1807. Det brandtakseres
første gang i 1821 og har da 9 grundmurede fag beliggende nord-syd.
I de 7 søndre fag er der beboelse med forstue. Den har »engelske«
vinduer og »hollandske« døre med klinker såvelsom indstukne låse.
Væggene er dels panelbeklædte dels »optrukne«. De 2 nordfag er lo, stald
og foderrum.

Murankrene HHMØ og MJD synes kun at kunne referere til et ejer-
skabsforhold, hvis de oprindeligt har været opsat som HJMØ og MHD,
hvilket peger mod husets bygherre, Hans Jensen Mandøe og hustru
Mette Hansdatter.

Ejere:

- 1807 - 1818 : Hans Jensen Mandøe
- 1818 - 1826 : Johannes Thøgersen
- 1826 - : Anthonis Hansen Jessen
- (1848)-(1861): Hans Johansen
- (1899): Søren Mikkelsen
- (1930): Sonnich Peder Thomsen
- : Kaja Rud
- (1980): Jørgen Gram Madsen

Gammel Byvej 12

NØRLAND
Matr. nr. 152

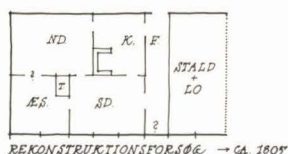
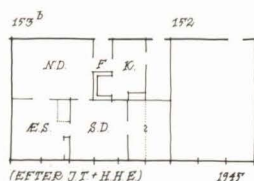
Matrikelnummeret omfatter de 3 østlige af husets i alt 9 fag. Facaderne er grundmurede over en lav sokkel og fremtræder i røde sten med hvid fugeopstregning, og langsiderne afsluttes under taget af en muret og rødmalet gesims. Østgavlen er grundmuret til bjælkelagshøjde, og gavltrekanen har lodret, grøn bræddebeklædning, der afsluttes af vindske-der. Taget er stråttækt og har en tagkvist i sydsiden samt en skorstenspipe i rygningen.

Langsiderne har 2-rammede vinduer med 3-rudede rammer – og nordsiden desuden et 6-rudet vindue. Østgavlen har i underetagen et nyt, 12-rudet vindue og i gavltrekanen et par nye, 2-rammede vinduer med 3-rudede rammer – alle med glaslister. Langsidernes vinduer er grønmaledede med hvide rammer. Stikkene over vinduerne er stafferede i farverne hvid, sort, grøn, og under vinduerne er der malet hvide »sål-bænke«, lige som de udvendige murfalse er hvide. Østgavlens vinduer er umalede. Nordsiden har en dør med 2-rudet vindue over 3 fyldinger. Døren er turkisfarvet med grøn og hvid staffering, og over døren er der malet »stik« svarende til vinduernes.

Op mod østgavlen er opført et grundmuret udhus med eternittækket halvtag.

Gammel Byvej 14

NØRLAND
Matr. nr. 153^b
Fredet

Matriklen omfatter de 6 vestlige af husets i alt 9 fag. Facaderne er grundmurede over en lav sokkel og fremtræder i røde sten med hvid fugeopstregning, og langsiderne afsluttes under taget af en muret og hvidtet gesims, der er ført om hjørnet på vestgavlen. Gavlen er grundmuret omtrent til hanebåndshøjde og afsluttes ind til dette niveau af et hvidt gesimsled under taget, medens den øvre gavltrekan har lodret, grønmalet bræddebeklædning, der afsluttes af vindske-der. Taget er stråttækt og har en lille tagkvist i nordsiden samt en skorstenspipe i rygningen.

Facaderne har 2-rammede vinduer med 3-rudede rammer – og nordsiden har desuden et 1- og et 2-rammet vindue med 6-rudede rammer. Endvidere flankeres gavltrekanens vindue af trekantede, opsprossede

Ejere:

Matr. 152:

- 1845 : Niels Pedersen Lassen

1845- : Niels Nielsen Lassen

1883-(1930): Niels Hansen (hans enke)

-(1980): Jelva A. Seebach

Matr. 153^b:

-(1858): Niels Pedersen Lassen
(hans enke og døtre)

- 1875 : J. N. Schrøder

1875- 1911 : Anne Jessen

1911-(1930): Andrea Fr. Jessen

-(1980): K. Hauge

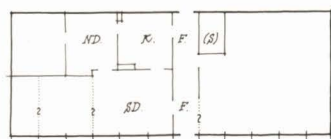
småvinduer. Alle vinduerne er hvidmalede, incl. den udvendige murfals, og over dem alle – bortset fra de trekantede – er der hvidmalede stik, ligesom der under dem er malet hvide »sålbænke«. Nordsiden har en grønmalet halvdør under hvidt buestik samt en sekundær, 2-fløjet fyldingsdør, der er grønmalet med hvid staffering og forsynet med malet, hvidt »stik« og hvid, udvendig murfals. Gavlen har en sen, hvidmalet havedør, der flankeres af smårudede vinduer.

Huset beskrives første gang i brandtaksation fra 1804, hvor det havde 8 fag og var grundmuret. De 6 vestfag indeholdt bolig (med forstue) med fyre lofteskud og gulv overalt, mens væggene var beklædt med såvel paneler som stenfliser. De to østfag var stald og lo. Allerede året efter, i 1805, omtakseres huset »efter anmeldt Forbedring«, men hvori denne forbedring består, kan ikke konstateres. I 1845 opdeles huset i to selvstændige huslejligheder, idet stalden frasælges, udvides med ét fag og ombygges til bolig (matr. nr. 152). Den vestre, 6 fag store bolig har været pogeskoole fra 1883 til 1901.

Husets kronologiske placering i jordebogen indikerer, at det er opført omkring 1797-99, men der er ikke andre og sikrere arkivalske holdepunkter for denne datering.

Landevejen 21

Julius Bomholts "Digterhjemmet"

NØRLAND

Matr. nr. 155^h

Det grundmurede hus er 12 fag langt, og facaderne fremtræder skurede og rødmalede – sydsidens vestlige del dog i røde sten med hvid fugeopstregning. Langsiderne afsluttes under taget af en muret og hvidtet gesims, der omslutter et arkengab med muret front over nordsidens dør. Gesimsen er ført om hjørnet på gavlene, der begge er grundmurede omtrent til hanebåndshøjde og som ind til dette niveau afsluttes af et hvidt gesimsled under taget, medens de øvre gavltrekanter har lodret, grønmalet brædebeklædning, der afsluttes af vindsceder. Huset er strå-tækt og har 2 skorstenspiber i rygningen.

Såvel bygningens vestlige del med den oprindelige beboelse, som den østlige del, der tidligere indeholdt udhusrum, har 2-rammede vinduer, der i sydsiden har 6-rudede og i nordsiden 3-rudede rammer. Vestgavlen har vinduer svarende til nordsidens, og østgavlen har et nyere, 6-rammet vindue med smårudede rammer i gavltrekanter. Vinduerne er hvidmalede med grønne rammer. Stikkene over vinduerne er i sydsiden stafferede i farverne sort, grøn, hvid, medens de øvrige vinduer har hvidma-

lede stik, og alle vinduerne har malede, hvide »sålbænke« og hvide, udvendige murfals. Begge langsider har sene, 2-fløjede, grønmalede fyldingsdøre med hvid staffering, og arkengabet har en grønmalet, 2-fløjet luge med overvindue.

Ankerinitialer og -årstal: NJO (vestgavl) 1798 (østgavl)

I 1799 brandtakseres huset første gang og har da 12 fag, hvoraf de 6 vestre indeholder værelser, resten lo og stald. Den følgende brandtaksation fra 1805 er mere oplysende: Huset er grundmuret og har halve trægavle og »engelskemodens Vinduer og hollandskemodens Dørre«. De 8 vestfag er nu beboelse med fyrrer »lofteskud« og gulv overalt og med vægge, der er beklædt med såvel paneler som stenfliser. De 4 østfag er fortsat lo, stald og foderrum.

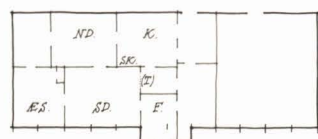
Murankrene 1798 refererer muligvis til en grundmuring af huset og N.J.O. på vestgavlen må referere til ejeren Niels Jerne Outzen.

På dette sted lå ifølge jordebogen en bebyggelse allerede i 1750erne.

Ejere:

- 1791 : Søren Nielsen Uldal
- 1791- 1807 : Michel Jørgensen Fisker
- 1807- 1830 : Søren Jensen Svendsen
- 1830- 1842 : Niels Nielsen Jepsen
- 1842-(1883): Jens Svendsen
- 1910-(1930): Niels Jerne Outzen
- : Julius Bomholt
- (1980): Esbjerg Kommune

Landevejen 27 Galionshuset

NØRLAND

Matr. nr. 156^d

Det grundmurede hus er 12 fag langt, og facaderne fremtræder skurede og rødmalede. Langsiderne afsluttes under taget – i nordsiden over en rødmalet rem med afboringer for stolpetappe – af en muret og hvidtet gesims, som omslutter et arkengab med muret front over nordsidens dør. Gesimsen er ført om hjørnet på gavlene, der begge er grundmurede omtrent til hanebåndshøjde, og som ind til dette niveau afsluttes af et hvidt gesimsled under taget, medens de øvre gavltrekanter har lodret, grønmalet brædebeklædning, der afsluttes af vindskeder. Sydsiden har et fremspringende, risalitagtigt indgangsparti, der fortsætter op i en muret kvist med sadeltag. Også denne bygningsdel er grundmuret og fremtræder med skurede og rødmalede facader, hvid gesims under taget og i bjælkelagshøjde – og lodret, grønmalet brædebeklædning med vindskeder på gavltrekanter. Huset er stråtækt og har 2 skorstenspiber i rygningen.

Den vestlige del af bygningen med beboelsen har 2-rammede vinduer med 3-rudede rammer. Langsidernes vinduer er fladbuede. Den østlige del med udhusrum har i nordsiden et par vinduer, der svarer til langsidernes øvrige, samt et lille, 4-rudet vindue, og i sydsiden sene staldvinduer. Gavltrekanter har et 2-rammet vindue med 3-rudede rammer. Alle vinduerne er hvidmalede, incl. den udvendige murfals. Stikkene over sydsidens vinduer er hvidmalede, og på remmen over nordsidens vinduer er der malet hvide »stik«. Under alle vinduerne er der malet hvide »sålbænke«. Sydsiden har en sen, 2-fløjet fyldingsdør, og nordsiden har en 1-fløjet dør med 2 ruder over hver 5 fyldinger. Begge døre er grønmalede med hvid staffering, og nordsidens dør har pudset, hvid indfatning. Nordsiden har desuden en grønmalet revledør. Arkengabet har en 2-fløjet luge med overvindue, og østgavlen en 2-fløjet luge i gavltrekanter samt en lille luge i underetagen. Alle luger er grønmalede.

Ankerinitialer: CL DL (vestgavl)

Huset brandtakseres og beskrives første gang i 1793, hvor det er på 12 fag. De 5 vestfag rummer værelser, mens 3 mellemfag og de 4 østfag ikke specificeres nærmere, men dog takseres forskelligt. I 1805 følger en mere oplysende taksation: Murene er af bindingsværk med grundmurede ender, og midt på bygningens sydside nævnes den grundmurede 1½ alen dybe kvistudbygning i to etager, som stadig forefindes. I de 5 vestfag er

Ejere:

- 1775 : Jes Thomsen
- 1775 - 1827 : Jens Jensen Sonnichsen
- 1827 -(1871) : Niels Jensen Sonnichsen
- (1890)- : Gunde Lauridsen
- (1901)- : Jes S. Meinertz
- (1930): Søren Hansen Fischer
- (1980): Erik Lassen

Landevejen 27 med galionsfiguren af Lord Palmerston fra 1849. Fotografiet, der er fra 1849, er det ældst kendte fra Sønderho.

der stuer, gæste- og sengekammer. I 2 mellemfag er der forstue og køkken og har på 1. sal et »Toldcontoir« med hvælvet loft og forgyldte paneler på væggene, mens trappen og forgangen er af fyrretræ. Denne prægtige del af huset har »engelske« vinduer og »hollandske« døre med indstukne låse. De 5 østfag indeholder spisekammer med en halvkælder samt staldafdeling med lo og foderrum.

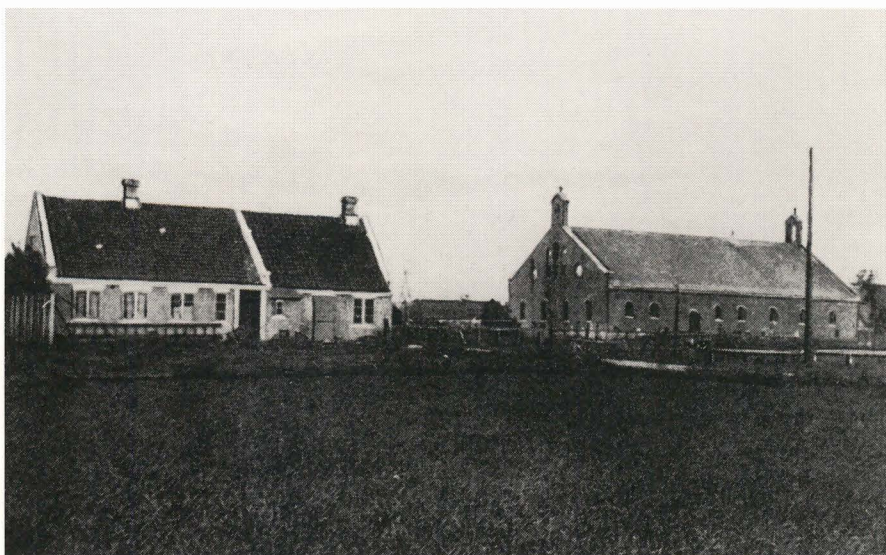
Ved næste brandtaksering i 1842 er murenes bindingsværk erstattet af pillemur og grundmur, og der nævnes et »tømmerhus« ude i staldafdelingen. Murankrene G.L. D.L. refererer til ejeren Gunde Lauridsen og hustru, Dorthea Lauridsen.

På dette sted kan i jordebogen følges en bebyggelse helt tilbage til 1750erne, som meget vel kan være identisk med det foreliggende hus. Da den grundmurede kvistudbygning ikke nævnes og vurderes i 1793-taksationen kan man med en vis rimelighed antage, at toldfuldmægtig Jens Jensen Sonnichsen har ladet den opføre i tidsrummet mellem 1793 og 1805 som toldkontor. Dette synspunkt understreges af dens »engelske« vinduer og »hollandske« døre, som var nye og moderne omkring 1800 i Sønderhos byggeskik.

Landevejen 43 Smedens Hus

KIRKETOFT
Matr. nr. 159

Det grundmurede hus er 7 fag langt, og heraf springer de 4 østligste frem for nordfacaden som følge af større husdybde, hvorfor tagprofilen over denne del af bygningen er asymmetrisk. Facaderne fremtræder pudsede og rødmaledede med malede, hvide »hjørneliséner«, og langsiderne afsluttes under taget af en muret og hvidmalet gesims. Østgavlen er grundmuret i fuld højde og afsluttes under taget af et hvidt gesimsled, og vestgavlen, der er grundmuret omtrent til hanebåndshøjde, afsluttes ind til dette niveau ligeledes af et hvidt gesimsled, medens den øvre gavltrekan har lodret, grønmalet bræddebeklædning med vindskeder. Huset er stråttækt og har en tagkvist i begge tagflader samt en skorstenspipe i rygningen. Ud fra husets østgavl breder sig et kompleks af grundmurede tilbygninger med lave, paptækkede tage.

Vinduerne er 2-rammede med 6-rudede rammer – for gavltrekanternes vedkommende dog 3-rammede – og grønmaledede med hvide rammer. Over vinduerne er der malede, hvide stik og under vinduerne er der malet hvide »sålbænke«, lige som de udvendige murfalsse er hvide. Nord-siden har en sen, rundbuet listebeklædt hoveddør, og sydsiden har en grønmalet fyldingsdør med hvid staffering.

Ankerårstal: 1871 (vestgavl)

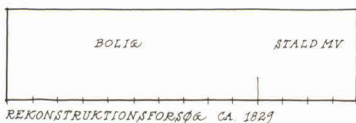
Huset er meget sparsomt beskrevet i kilderne fra forrige århundrede. Det eksisterede ifølge Thobölls kort ikke i 1820, men forekommer på Geodætisk Instituts kort fra 1870. I 1873 brandtakseres et hus, som med rimelig sandsynlighed kan henføres til matrikel nr. 159. I så fald er det i dette år et grundmuret smede- og beboelseshus med tegltag, således som også fotografiet af matr. nr. 159 viser.

Der foreligger yderligere den mulighed, at dette hus oprindeligt er det smede- og beboelseshus, som Andreas Sørensen byggede i 1830 ifølge jordebogen. I så fald havde det 6 fag i 1830 og 10 fag i 1842 – med forskellig husdybde i de 2 afsnit. – Efter en gennemgribende ombygning omkring 1870 med teglhængning og kamgavl kan der da være tale om det i 1873 takserede hus. Det må dog understreges, at kilderne til denne teori er temmelig usikre.

Ejere:

(1873)- 1903 : Edvard Anthonisen
1903 -(1930): Hans Marius Vejleborg
-(1980): Henning Pedersen

Digevej 7 Uldsnedkeren

NØRLAND Matr. nr. 160^b

Ejendommen omfatter det 14 fag lange hus, hvortil der er føjet en vinkeludbygning.

Det 14 fag lange, øst-vest beliggende hus har grundmurede facader, der fremtræder skurede og gulkalkede. Langsiderne afsluttes under taget – over en gulkalket rem med afboringer for stolpetappe – af en muret og hvidtet gesims, der er ført om hjørnet på gavlene. Begge gavle er grundmurede omtrent til bjælkelagshøjde og afsluttes ind til dette niveau af et hvidt gesimsled under taget, medens de øvre gavltrekanter har lodret, grønmalet og vindskedeafsluttet brædebeklædning – i vestgavlen dog skjult under tagpap. Huset har stråtag med 2 små tagkviste i nord-siden og 2 skorstenspiber i rygningen. Husets vestlige del med den oprindelige beboelse har 2-rammede vinduer – og et enkelt 1-rammet – med 3-rudede rammer. Den østlige del, der tidligere havde udhusfunk-

tion, har derimod 2-rammede vinduer med 6-rudede rammer. Alle vinduerne er grønmalede og har hvide, udvendige murfals. På remmen over vinduerne er der malede, hvide »stik«, og under vinduerne er der malet hvide »sålænke«. Nordsiden har en dør med 2 ruder over 3 fyldinger, og sydsiden har dels en revledør under hvidt buestik og dels en havedør, der over brystningshøjde er opdelt som vinduerne, og endelig har østgavlen en revledør. Alle dørene er grønmalede og har hvide »stik«, og nordsidens og østgavlens døre har desuden hvide, udvendige murfals.

Ud fra sydsidens østende er opført en vinkeludbygning med grundmurede, gulkalkede facader, der i de 6 nordligste fag har rem under den murede og hvidtede gesims. Gesimsen er ført om hjørnet på sydgavlen, der er grundmuret i fuld højde, og som afsluttes under taget af et enkelt, hvidt gesimsled. Vinkelbygningen er ligeledes stråtækt og har en skorsteuspibe i rygningen.

Bygningens nordlige del har 2-rammede vinduer med 6-rudede rammer, og den resterende del har staldvinduer. Alle vinduerne er grønmalede og har hvide, udvendige murfals, »stik« og »sålænke«. Begge langsider har en grønmalet, 2-fløjet port, og gavltrekanten har en grønmalet luge.

Huset brandtakseres første og eneste gang i 1829, hvor det er på 14 fag, som har »skalkmur« med en grundmuret vestende. I de 10 vestfag er der beboelse (med forstue), som har fyre »lofteskud« og gulv overalt undtagen i køkkenet og bryggerset, hvor der er stengulv. Nordsiden har blyindfattede vinduer, mens sydsidens vinduer er »engelske«, og der er rammedøre med klinker. De 4 østfag har kostald og foderrum dels med brædegulv og dels med stengulv.

I 1878 bygges en grundmuret 6 fag stor længe mod syd ud fra østenden til lo, lade og vognport, og i dette århundrede er denne længe blevet udvidet yderligere.

På dette sted kan i 1750erne i jordebogen konstateres et hus, som meget vel kan være oprindelsen til det nuværende. På Thobölls kort s. 11 ses nord for dette hus, nr. 42, en vinkelbygning, som ikke beskrives i kilderne, og som senere er nedrevet. Den har formentlig været avlsbygning.

Ejere:

(1809)-(1841): Lars Madsen

-(1878): Jacob Christensen

(1886)- : Lars Madsen

1920 -(1930): Jes Sonnichsen Brinch

-(1980): Niels Brink Jensen

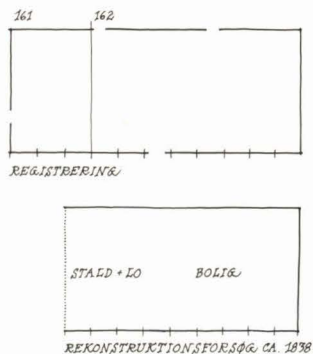
Digevej 9

Digebo

NØRLAND

Matr. nr. 161

Matrikelnummeret omfatter de 3 vestlige af husets i alt 11 fag. Facaderne er grundmurede over en lav sokkel og fremtræder i røde sten med spor

af hvid fugeopstregning – bortset fra vestgavlen som er pudset og gråmalet. Langsiderne afsluttes under taget af en muret og hvidtet gesims, der er ført om hjørnet på vestgavlen. Gavlen er grundmuret i fuld højde og afsluttes under taget af et hvidt gesimsled. Taget er stråttækt og har en tagkvist i nordsiden og én skorstenspipe i rygningen.

Langsiderne har 2-rammede vinduer med 6-rudede rammer, medens gavlen i underetagen har et 2-rammet vindue med 3-rudede rammer og i gavltrekanten et tilsvarende vindue, flankeret af små, 2-rudede vinduer. Alle vinduerne er hvidmalede, incl. den udvendige murfals. Stikkene over langsidernes vinduer er stafferede i farverne sort, grøn, hvid, og hvidmalede over gavlvinduerne, ligesom der er malet hvide »sålbenke« under alle vinduerne. Vestgavlen har en hvidmalet 2-fløjet havedør med grønmalede skodder.

Op mod vestgavlens nordlige del er opført et grundmuret udhus med lavt halvtæg.

Digevej 11

NØRLAND Matr. nr. 162^b

Matrikelnummeret omfatter de 8 østlige af ovennævnte bygnings i alt 11 fag. Facaderne er grundmurede og fremtræder i røde sten med hvid fugeopstregning – bortset fra østgavlen, som er pudset og gråmalet. Langsiderne afsluttes under taget af en muret og hvidtet gesims, som omslutter et arkengab med muret front over sydsidens dør. Gesimsen er ført om hjørnet på østgavlen, der er grundmuret omtrent til hanebåndshøjde, og som ind til dette niveau afsluttes af et hvidt gesimsled under taget, medens den øvre gavltrekant har lodret, grønmalet bræddebeklædning, der afsluttes af vindskeder. Taget er stråttækt og har 2 tagkviste i nordsiden og 2 skorstenspiber i rygningen.

Facaderne har 2-rammede vinduer med 6-rudede rammer – og nordsiden har desuden et 6-rudet og et lille, 4-rudet vindue. Gavltrekanten har et sent, 3-rammet vindue. Alle vinduerne er hvidmalede, incl. den udvendige murfals. Stikkene over langsidernes vinduer er stafferede i farverne sort, grøn, hvid, og hvidmalede over gavlvinduerne, og under alle vinduerne er der malet hvide »sålbenke«. Nordsiden har en sen, 2-fløjet fyldingsdør og en halvdør. Begge døre er grønmalede og har hvide, udvendige murfals og stik, der er stafferet som vinduernes. Sydsiden har en 2-fløjet, hvidmalet havedør, der over brystningshøjde er opdelt som vinduerne, og arkengabet oven over har en 2-fløjet, grønmalet luge, der tidligere har haft overvindue. Ankerinitialer: HMJ (østgavl).

Ejere:

(1809)- 1834 : Hans Mortensen

Matr. 162^b:

1834 - 1859 : Morten Hansen

1859 -(1876): Peder Hansen Madsen

1924 -(1930): Hans Jensen

-(1980): Mogens Lindhardt

Matr. 161:

1842 - 1861 : Anne Nielsdatter

1861 - 1866 : Peder Hansen Brinch

1866 - 1874 : Jørgen Anthonisen Schmidt

1874 - : Andreas Peder Thøgersen

1907 -(1930): Christian Jensen (hans enke)

-(1980): I/S Digebo

de 2 østligste fag:

- 1860 : Kirsten Hansdatter

1860 - 1861 : Morten Hansen

1861 - : Antohonis Nielsen

- 1861 : Peder Hansen Madsen

Huset er ifølge jordebogen opført umiddelbart før 1809, hvor det kaldes et nyt hus, men det brandtakseres først i 1838 og har da 9 grundmurede fag. De 5 østre fag indeholder stuer, kamre, køkken og forstue, mens der i de 4 vestre er lo, stald og foderrum.

Efter en ombygning og 2-fags udvidelse mod vest frasælges de 3 vestligste fag som en selvstændig huslejlighed, der brandtakseres i 1845. Den har ingen staldafdeling, men er i sin helhed indrettet til beboelse med forstue.

De 2 østligste fag har en overgang været udskilt som selvstændig bolig, men er senere atter sammenlagt med matr. nr. 162.

Nord Land 16 *Brasilianerhuset*

NØRLAND
Matr. nr. 164^a

Facaderne er grundmurede og fremtræder pudsede og gråmalede over en mørkere grå sokkel. Langsiderne afsluttes under taget af en muret, hvid gesims, og gavlene er grundmurede i fuld højde. Huset har rødt tegltag og 2 skorstene.

Facaderne har fladbuede, 2-rammede vinduer med 3-rudede rammer. Vinduerne har profileret og hvidtet indfatning, der fortsætter ned på soklens overside. Den østlige gavltrekant har dog et fladbuet vindue med 2-rudede rammer og med indfatning, der »løber af« på sålbænkens overside. Den vestlige gavltrekant har derimod to 2-rammede vinduer med 2-rudede rammer. Alle vinduerne er hvidmalede. Sydsiden har en sen, listebeklædt hoveddør i fladbuet dørhul med profileret indfatning over støbt trappe, og østgavlen har en sekundær dør med jalousiskodder over trætrappe.

Op mod vestgavlen er bygget et grundmuret udhus med énsidig taghældning.

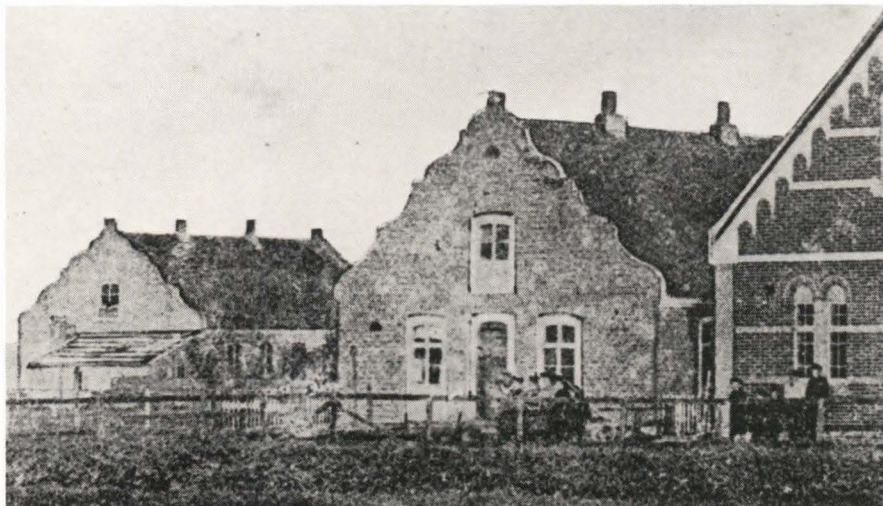
Huset er opført efter 1870, da det ikke er med på Geodætisk Instituts kort fra dette år, men senest i 1872, hvor det brandtakseres første gang. Det er da grundmuret og har spåntag. Fagtallet nævnes ikke, men det fremgår, at huset er indrettet til såvel beboelse som stald. I 1880 bliver huset teglhængt.

Ejere:
1872- : Th. N. Thækker
1875- : Hans Pedersen Brinch
1909-(1930): Jens Jensen
1979-(1980): Carl Erik Fog

Brasilianerhuset har fået sit navn efter skibsfører Jens Jensen, der i 1925 sejlede på Sydamerika. Da han kom til Brasilien, blev han fristet til at slå sig ned her og investere i plantager med kaffe og kakao. Men økonomien forblev ikke gunstig, hvorfor familien søgte tilbage til Sønderho i 1940.

Fra venstre ses Brasilianerhuset (Nord Land 16), i midten Lægehuset (Gammel Byvej 13) og til højre Missionshuset Saron (Gammel Byvej 16) opført i 1909.

Gammel Byvej 13
Lægehuset

NØRLAND
Matr. nr. 165

Facaderne er grundmurede og fremtræder pudsede og gulmalede over en mørkbrun sokkel. Langsiderne afsluttes under taget af en delvis skjult gesims af formsten, og gavlene er grundmurede i fuld højde. Huset har eternittag med et lille udhæng og en skorstenspipe i den nordlige tagflade.

Underetagen har fladbuede, 4-rammede vinduer med 2-rudede underrammer – nordsiden har dog et par nyere vinduer med lige overside og uden vandret sprosse i underrammerne. Vinduerne i langsider og østgavl har profilerede og hvidtede indfatninger, der fortsætter ned forbi de pudsede sålbænke og ender på sokkeloversiden, og de herved fremkomne brystningsfelter er forsynet med pudsdekoration. Den østlige gavltrekant har et fladbuget, 2-rammet vindue med 2-rudede rammer og med indfatning, der løber af på en lavtsiddende, pudset sålbænk, medens den vestlige gavltrekants tilsvarende vindue mangler indfatning. Alle vinduerne er grønmalede med hvide rammer. Sydsiden har – over en kort trappe – en fladbuget hoveddør, hvis udformning er ændret, men hvis oprindelige overvindue stadig er i behold. Døren har en pudset, hvid indfatning, der springer frem og holder niveau med taggesimsens underste led. Vestgavlen har en ny dør under støbt baldakin, og nordsiden har en (sekundær?) grønmalet fyldingsdør med indfatning svarende til vinduernes.

På husets NV-hjørne er opført et grundmuret udhus og en garage, begge med halvtag.

Huset må være opført mellem 1870 og 1874, da det ikke er med på Geodætisk Instituts kort fra 1870 og brandtakseres første gang i 1874. Det er ifølge denne taksation grundmuret og har tegltag. Der har aldrig været staldafdeling i huset.

Ejere:
(1874)- : Niels Hansen
1914 -(1930): Sønderho Huslægeforening
-(1980): Fanø Kommune

Gammel Byvej 11

NØRLAND
Matr. nr. 166^a

Matrikelnummeret omfatter de 6 vestlige af husets i alt 10 fag. Facaderne er grundmurede over en lav sokkel og fremtræder pudsede og gråmalede og med malede, hvide »hjørneliséner«. Langsiderne afsluttes under taget – i nordsiden over en grønmalet rem (med afboringer for stolpetappe?)

– af en muret og hvidtet gesims, der er ført om hjørnet på vestgavlen, der er grundmuret i fuld højde, og som afsluttes under taget af et hvidt gesimsled. Taget er stråtækt og har 2 tagkviste i nordsiden og en i sydsiden samt én skorstenspipe i rygningen.

Facaderne har 2-rammede vinduer med 3-rudede rammer – gavltrekanten har dog et sent, 3-rammet vindue. Vinduerne er grønmaledede med hvide rammer. Stikkene over vinduerne er hvidmalede, og på remmen over nordsidens vinduer er der malet tilsvarende, hvide »stik«. Under alle vinduerne er der malet hvide »sålbenke«, lige som de udvendige murfalsene er hvide. Sydsiden har en 2-fløjet, grønmalet fyldingshoveddør med hvid staffering og malet, hvid indfatning, og nordsiden har en grønmalet revledør.

Ankerinitialer: A?S ?JD (vestgavl)

På husets NV-hjørne er opført en grundmuret udbygning med lavt sadeltag og en grundmuret vinkeludbygning med halvtag.

Gammel Byvej 9

NØRLAND

Matr. nr. 167^b

Matrikelnummeret omfatter de 4 østlige af husets i alt 10 fag. Facaderne er grundmurede over en lav sokkel og fremtræder pudsede og gråmalede og med malede, hvide »hjørnelisener«. Langsiderne afsluttes under taget – i nordsiden over en grønmalet rem – af en muret og hvidtet gesims, der er ført om hjørnet på østgavlen, der er grundmuret i fuld højde, og som afsluttes under taget af et hvidt gesimsled. Taget er stråtækt med en tagkvist i begge sider og én skorstenspipe i rygningen.

Facaderne har 1- og 2-rammede vinduer med 3-rudede rammer – og østgavlen har desuden et sent, 3-rammet vindue i gavltrekanten. Langsidernes vinduer er grønmaledede med hvide rammer, medens østgavlens vinduer er hvidmalede. Over vinduerne er der malet hvide »stik« og under vinduerne er der malet hvide »sålbenke«. Sydsiden har en nyere, grønmalet fyldingshoveddør med hvid staffering og malet, hvid indfatning.

Ankerårstal: 1810 (østgavl)

På husets NØ-hjørne er opført en grundmuret udbygning med lavt sadeltag.

Huset brandtakseres første gang i 1796, hvor det har 10 fag. Heraf er de 6 vestre indrettede til værelser, mens de 4 øvrige rummer lo og stald.

Ejere:

- 1793 : Jes Jensen
- 1793 - 1833 : Anders Pedersen Andersen
- 1833 -(1857): Jes Nissen Sonnichsen
- (1869)- : Peder Calle Larsen
- 1888 -(1930): Hans Jens Thomsen
- Matr. 166^a:
- 1978 -(1980): Poul Jensen
- Matr. 167^b:
- (1980): Marnved Pedersen

I 1805 er huset ifølge en fornyet brandtaksation af bindingsværk på en grundmuret fod og med grundmuret vestende. Vinduerne er blyindfattede. I de 6 vestfag er der fortsat beboelse, men nu nævnes også, at væggene er såvel beklædte med malede paneler som med stenfliser, og at dørene har messinglåse. De 4 østfag er fortsat lo, stald og foderrum.

I 1818 brandtakseres huset atter. Nu er begge ender grundmurede – østenden i 1810, som murankrene viser –, mens nord- og sydsiden fortsat er af bindingsværk. De 8 vestfag er nu beboelse med forstue, spisekammer og et pakrum med brønd. På nordsiden er der »engelske« vinduer og på sydsiden gamle, blyindfattede vinduer. Kun i de 2 østfag er således indrettet lo, stald og foderrum.

Senest i 1888 er huset blevet grundmuret i sin helhed. Murankrene A ? S og ? J D lader sig ikke umiddelbart identificere som ejerinitialer i tilknytning til en grundmuring eller ommuring.

På dette sted kan i jordebogen konstateres en bebyggelse helt tilbage til 1750erne, men det er uvist, om den har noget med det nuværende hus at gøre.

Nord Land 6
Nedbrændt 2017. Genopført

NØRLAND
Matr. nr. 168

Det grundmurede hus er 10 fag langt. Facaderne fremtræder skurede og gråmalede og med malede, hvide »hjørneliséner«. Langsiderne afsluttes under taget – i nordsiden over en gråmalet rem – af en muret og hvidtet gesims, der omslutter et arkengab med muret front over sydsidens dør. Gesimsen er ført om hjørnet på gavlene, der begge er grundmurede omtrent til bjælkelagshøjde, og som ind til dette niveau afsluttes under taget af et hvidt gesimsled, medens de øvre gavltrekanten har lodret, grønmalet bræddebeklædning, der afsluttes af vindskeder. Huset har stråtag og 2 skorstenspiber i rygningen.

Bygningens vestlige del med beboelsen har 2-rammede vinduer med 6-rudede rammer – og nordsiden har desuden et enkelt 1-rammet. Gavltrekanten har 2 små jernvinduer. Den østlige del, der tidligere rummede udhusafdelingen, har i nordsiden et 2-rammet vindue med 6-rudede rammer samt et lille, 4-rudet og i sydsiden sene, store 2-rammede vinduer med 8-rudede rammer. Gavltrekanten har et 2-rammet vindue med 6-rudede rammer. Vinduerne er hvidmalede, incl. den udvendige murfals. Stikkene over vinduerne er hvidmalede, og under vinduerne er

der malet hvide »sålbænke«. Sydsiden har en sen, 2-fløjet, pladebeklædt, grønmalet hoveddør under stik svarende til vinduernes, og nordsiden har en grønmalet halvdør under hvidt buestik. Arkengabet har en grønmalet, 2-fløjet luge.

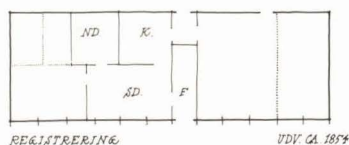
Ejere:

- 1766 : Hans Anthonisen
- 1766- 1809 : Niels Hansen Anthonisen
- 1809- 1828 : Peder Hansen Pedersen
- 1828-(1858): Niels Pedersen Harreby
- : Sonnich Mathiesen
- 1921-(1930): Peder Søren Thøgersen
- (1980): S. Kromann Thøgersen

Ved den første brandtaksation i 1828 har huset 10 fag af bindingsværk med grundmuret vestende. Der er »engelske« vinduer på nordsiden og blyindfattede vinduer på sydsiden; dørene er rammedøre med klinker. De 7 vestfag beboelse med forstue har fyrre lofteskud og bræddegulv overalt undtagen i køkkenet, som har stengulv. Væggene er beklædt med såvel malede paneler som stenfliser. De 3 østfag er bryggers, lo og brændselsrum. I en brandtaksation fra 1839 tales fortsat om såvel grundmur som bindingsværk, og den endelige grundmuring er formentlig først sket på et meget sent tidspunkt.

På dette sted kan i jordebogen og skøde- og panteprotokollerne følges et 11-fags hus helt bagud til 1750erne.

Nord Land 8

NØRLAND

Matr. nr. 169

Det 12 fag lange hus har grundmurede facader, der fremtræder skurede og rødmaledede. Langsiderne afsluttes under taget af en muret og hvidtet gesims, der omslutter et arkengab med muret front over nordsidens dør. Gesimsen er ført om hjørnet på gavlene, der begge er grundmurede omtrent til hanebåndshøjde, og som ind til dette niveau afsluttes af et hvidt gesimsled under taget, medens de øvre gavltrekanten har lodret, grønmalet bræddebeklædning, der afsluttes af vindskeder. Huset har stråtag med 2 små tagkviste i sydsiden og 2 skorstenspiber i rygningen.

Bygningens vestlige del med beboelsen har 2-rammede vinduer med 6-rudede rammer – vestgavlen har dog et 2-rammet vindue med 3-rudede rammer i gavltrekanten. Den østlige del, der tidligere indeholdt udhusafdelingen, har 2-rammede vinduer med 3-rudede rammer – nordsiden har desuden et enkelt 3-rammet, og gavltrekanten har et 4-rammet vindue. Alle vinduerne er hvidmalede, incl. den udvendige murfals. Stikkene over vinduerne er hvidmalede, og under vinduerne er der malet hvide »sålbænke«. Sydsiden har en grønmalet halvdør under hvidt buestik, og nordsiden har 2 sene, grønmalede fyldingsdøre, begge med hvide, udvendige murfals og »stik« svarende til vinduernes. Arkengabet har en 2-fløjet, grønmalet luge med overvindue.

Ved den første brandtaksation i 1837 er huset grundmuret og har 10 fag, hvoraf de 7 vestre er beboelse med forstue, resten stald og foderrum. I 1854 udvides huset med to grundmurede fag mod øst, hvorefter de 8 vestfag er beboelse og 4 fag kostald, lo og lade. I dette år nævnes også de halve trægavle i enderne.

På dette sted kan i jordebogen følges en bebyggelse bagud til 1750erne.

Ejere:

- 1838 : Niels Callesen Pedersen
- 1838-(1870): Jes Nielsen Jessen
- 1884- : Søren Nielsen Thøgersen
- 1920-(1930): Niels Peder Jessen
- 1972-(1980): Carl Vilhelm Engel

Ejere:
 1828- : Kirsten Hansdatter
 1868-(1930): Sønderho Sogn
 -(1980): Fanø Kommune
 2011- : Fonden Gamle Sønderho

NØRLAND Nord Land 12. Sønderho Brandmuseum - Sprøjtehuset

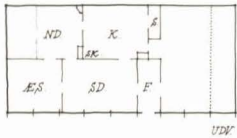
Matr. nr. 170

Det 3 fag lange hus har grundmurede facader, der fremtræder i røde sten med hvid fugeopstregning. Langsiderne afsluttes under taget – over en rød rem – af hvidtet udmuring mellem bjælkeenderne. Begge gavle er grundmurede til bjælkelagshøjde, medens gavltrekanterne har lodret, rødmalet bræddebeklædning med vindskeder. Huset har stråtag.

I østgavlens underetage sidder en rødmalet, 2-fløjet port og i gavltrekanten en rødmalet luge.

Det har ikke været muligt at identificere dette hus i kilderne. Efter alt at dømme har det ikke været brandforsikret. På Thobölls kort forekommer på dette sted et lille hus, men det er end ikke sikkert, om det er det samme som det nuværende sprøjtehus. I 1868 anskaffer Sønderho sin første brand-sprøjte, og det kan med rimelighed antages, at matr. nr. 170 har været sprøjtehus siden da.

Nord Land 10

NØRLAND

Matr. nr. 171^a

Det 9 fag lange hus har grundmurede facader, der fremtræder skurede og gulmalede. Langsiderne afsluttes under taget – over en gulmalet rem – af en muret og hvidtet gesims, der omslutter et arkengab med muret front over sydsidens dør, og som er ført om hjørnet på vestgavlen. Begge gavle er grundmurede i fuld højde, og vestgavlen afsluttes under taget af et hvidt gesimsled. Huset har stråtag og én skorstenspipe i rygningen.

Husets vestlige del med den oprindelige beboelse har i nordsiden 2-rammede vinduer – dels med 6- og dels med 3-rudede rammer – og i sydsiden fladbuede, 2-rammede vinduer med 3-rudede rammer. Gavltrekanten har 2 små jernvinduer. Den østlige del, der tidligere omfattede udhusafdelingen, har i sydsiden 2-rammede vinduer med 3-rudede rammer og i nordsiden et tilsvarende vindue samt et 1- og 2-rammet med 6-rudede rammer. Gavltrekanten har et 2-rammet vindue med 3-rudede rammer. Nordsidens vinduer er stadig hvidmalede, medens sydsidens har fået grønne karme og poste. På remmen over vinduerne er der malet hvide »stik«, og under vinduerne er der malet hvide »sålbænke«. Sydsiden har en nyere, 2-fløjet fyldingshoveddør, der er grønmalet med hvid

Ejere:

- 1801 : Anders Hansen Ollesen
- 1801- 1803 : Hans Andersen
- 1803- 1836 : Hans Andersen
- 1803- 1836 : Mads Thomsen Madsen
- 1836- 1838 : Anthoni Sørensen Schrøder
- 1838-(1873): Hans Callesen Berg
- 1906-(1930): Anne Marie Jacobine Hansen
- (1980): Carl Nørby m.fl.

Nord Land 18 ***Elsebeths Hus***

staffering, og arkengabet har en 2-fløjet, grønmalet luge med overvindue.

Op mod østgavlens nordlige del er opført et grundmuret udhus med lavt sadeltag.

Da huset brandtakseres første gang i 1804 er det på 8 fag af bindingsværk med en grundmuret vestende. I de 6 vestfag er der beboelse med forstue og i de 2 østfag er der spisekammer, lo og stald. Ved den næste brandtaksering i 1842 er østgavlen fortsat af bindingsværk, mens nord- og sydsiden er blevet pillemuret. Først i 1873 kan huset konstateres at være grundmuret i sin helhed.

Omkring midten af forrige århundrede synes huset ifølge arkivalierne at være blevet sammenbygget med et umiddelbart øst for beliggende hus (se Thobölls kort s. 11). Dette hus blev imidlertid nedrevet omkring århundredskiftet, og det er vel i denne forbindelse, at matr. nr. 171^a er blevet udvidet til de nuværende ialt 9 fag.

På dette sted kan i jordebogen følges en bebyggelse helt tilbage til 1750erne, og det kan meget vel være samme hus, som nuværende.

NØRLAND **Matr. nr. 171^b**

Matrikelnummeret omfatter de 2½ vestlige af bygningens i alt 13 fag. Facaderne er grundmurede over en lav sokkel og fremtræder skurede og rødmalede – for sydsidens vedkommende med hvid fugeopstregning – og langsiderne afsluttes under taget af en muret og hvidtet gesims, der er ført om hjørnet på vestgavlen. Gavlen er grundmuret i fuld højde og afsluttes under taget af et hvidt gesimsled. Taget er stråtækt og har en tagkvist i nordsiden samt én skorstenspipe i rygningen.

Facaderne har 2-rammede vinduer med 6-rudede rammer – gavltrekanten har dog et sent, 3-rammet vindue. Vinduerne er hvidmalede, incl. den udvendige murfals, og stikkene over dem er i sydsiden stafferede i farverne grøn, hvid, sort, men i øvrigt hvidmalede, medens der under vinduerne er malet hvide »sålbænke«. Sydsiden har en nyere fyldingshoveddør, der er grønmalet med hvid staffing.

Ankerinitialer: AhN (vestgavl)

Ud for nordsidens vestligste fag er der opført en grundmuret udbygning med lavt sadeltag.

Nord Land 20 ***Mettes Hus***

NØRLAND **Matr. nr. 172**

Matrikelnummeret omfatter 2½ af bygningens i alt 13 fag. Facaderne er grundmurede over en lav sokkel og fremtræder skurede og rødmalede – for sydsidens vedkommende med hvid fugeopstregning – og afsluttes under taget af en muret, hvid gesims. Taget er stråtækt og har en tagkvist i begge sider.

Facaderne har 2-rammede vinduer med 6-rudede rammer. Vinduerne er hvidmalede, incl. den udvendige murfals, og stikkene over dem er i sydsiden stafferede i farverne grøn, hvid, sort, men er i nordsiden hvidmalede, medens der under vinduerne er malet hvide »sålbænke«. Sydsiden har en nyere fyldingshoveddør, der er grønmalet med hvid staffing.

Ud for nordsidens østligste fag er opført en grundmuret udbygning med halvtag.

Nord Land 22
Petras Hus

NØRLAND
Matr. nr. 173

Matrikelnummeret omfatter 4 af bygningens i alt 13 fag. Facaderne er grundmurede over en lav sokkel og fremtræder skurede og rødmaledede og afsluttes under taget af en muret, hvid gesims. Taget er stråttækt og har en tagkvist i begge sider og én skorstenspipe i rygningen.

Facaderne har 2-rammede vinduer med 6-rudede rammer. Vinduerne er hvidmalede, incl. den udvendige murfals, og stikkene over dem er i sydsiden stafferede i farverne grøn, hvid, sort, men i nordsiden hvidmalede, medens der under vinduerne er malet hvide »sålbenke«. Sydsiden har en nyere fyldingshoveddør, der er grønmalet med hvid staffering.

Ud for nordsidens vestligste fag er opført et pladebeklædt udhus med halvtag.

Nord Land 24

Ejere:

- 1795 - 1835 : Niels Thomsen Madsen
 1835 - 1851 : Anthonis Sørensen Schrøder
 1851 - 1874 : Niels Thomsen Schrøder
 1874 - 1874 : Michel Johansen Ibsen
 Matr. 171^b:
 1874 - : Jes Peder Svendsen
 1906 -(1930): Anna Marie Jacobine Hansen
 f. Bohus
 -(1980): Elisabeth Møller
 Matr. 172:
 1874 - : Doktor Schrøders enke
 1927 -(1930): Mette Sonnichsen
 -(1980): Helge Hermansen
 Matr. 173:
 1860 - : Jeppe Andersen Sonnichsen
 : Niels Thomsen Jerne
 (1874)- : Niels Jepsen Outzen
 : Hans Callesen Berg
 1922 -(1930): Sidsel Thomsen (f. Harreby)
 -(1980): Thora Ranum
 Matr. 174^a:
 1850 - : Kirsten Hansdatter
 (1873)- 1885 : Hans Hansen
 1885 -(1930): Søren Nielsen Rask Nielsen
 -(1980): Harry Møller Winther

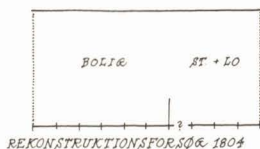
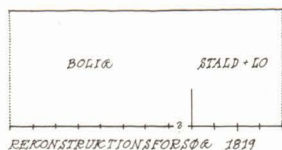
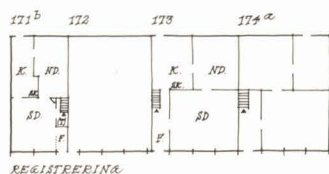
NØRLAND
Matr. nr. 174^a

Matrikelnummeret omfatter de 4 østlige af bygningens i alt 13 fag. Facaderne er grundmurede over en lav sokkel og fremtræder skurede og rødmaledede – for sydsidens vedkommende med hvid fugeopstregning. Langsiderne afsluttes under taget af en muret og hvidtet gesims, der omslutter et arkengab med muret front over sydsidens dør. Gesimsen er ført om hjørnet på østgavlen, der er grundmuret i fuld højde, og som afsluttes under taget af et hvidt gesimsled. Taget er stråttækt og har 2 tagkviste i nordsiden.

Facaderne har 2-rammede vinduer – i nordsiden med 6-rudede rammer og i sydsiden og østgavlen med 3-rudede. Gavltrekanten har et sent, 3-rammet vindue. Vinduerne er hvidmalede, incl. den udvendige murfals. Stikkene over vinduerne er i sydsiden stafferede i farverne grøn, hvid, sort, men i øvrigt hvidmalede, og under vinduerne er der malet hvide »sålbenke«. Sydsiden har en nyere fyldingsdør, der er grønmalet med hvid staffering og har hvid, udvendig murfals. Arkengabet har en grønmalet luge.

Ud fra nordsidens østligste fag er opført en grundmuret udbygning med lavt sadeltag.

Huset er opført 1795 eller 1796 på en ubebygget grund som i februar 1795 udstykses fra den øst for beliggende ejendom, nuværende matr. nr.

175^a. Det brandtakseres første gang i 1798 og har da 10 fag, hvoraf de 6 vestre indeholder værelser og resten lo, stald og foderrum. I en fornyet brandtaksation fra 1804 beskrives det nærmere: Det er grundmuret – hvilket det formentlig har været siden opførelsen – og beboelsesafdelingens 6 fag har vægge, der er beklædt med malede paneler og stenfliser. I den 4 fag store staldafdeling findes også forstuen.

I 1819 udvides det med 2 fag til de 12 fag ifølge en brandtaksation fra dette år, og nu nævnes også »engelske« vinduer og rammedøre med såvel indstukne låse som klinker. Plandispositionen specificeres nøje: De nu 8 vestfag beboelse består af 2 stuer, 2 kamre, køkken og forstue. Den vestligste stue og kammer har malet panel og optrukne vægge, mens den østligste stue og kammer blot har malet panel. De 4 østfag har lo, stald og foderrum.

Af dette 12-fags hus udskilles de 3 østre staldfag i 1850 som en selvstændig huslejlighed, i hvilken forbindelse de ombygges til beboelse. På et senere tidspunkt udvides de med endnu ét fag mod øst.

Den øvrige del af huset opdeles efterhånden i 3 huslejligheder og udvides med ét fag mod vest, således at hele huset nu har 14 fag og består af 4 selvstændige huslejligheder. Murankrene AhN på vestgavlen kan ikke umiddelbart identificeres som ejerinitialer.

Nord Land 26
HP's Hus

NØRLAND
Matr. nr. 175^a

Det 8 fag lange hus er grundmuret over en lav sokkel. Langsiderne fremtræder i røde sten med hvid fugeopstregning, østgavlen skuret og rødmalet og vestgavlen skuret og gråmalet. Langsiderne afsluttes under taget af en muret og hvidtet gesims, der er ført om hjørnet på begge gavle. Østgavlen er grundmuret omtrent til hanebåndshøjde og afsluttes ind til dette niveau af et hvidt gesimsled under taget, medens den øvre gavltrekant har lodret, grønmalet brædebeklædning med vindskeder. Vestgavlen er derimod grundmuret i fuld højde og afsluttes under taget af et hvidt gesimsled. Huset har stråtag med tagkvist i begge sider og én skorstenspipe i rygningen.

Facaderne har 2-rammede vinduer med 3-rudede rammer – den østlige gavltrekant har dog et sent, 3-rammet vindue. Vinduerne er grønmaledede med hvide rammer. Stikkene over vinduerne er hvidmalede, og under vinduerne er der malet hvide »sålbanke«, lige som de udvendige murfalske er hvide. Sydsiden har en nyere, 2-fløjet fyldingshoveddør, der er grønmalet med hvid staffing, og nordsiden har en grønmalet halvdør. Begge døre har stik svarende til vinduernes og hvide, udvendige murfalske.

Op mod vestgavlen er bygget et grundmuret udhus med halvtag.

Husets oprindelige størrelse fremgår ikke af kilderne, men det kan med sikkerhed konstateres, at det i 1812 opdeles i to selvstændige huslejligheder, hvoraf den østre er på 5 fag. I 1833 brandtakseres denne, østre huslejlighed og den er nu på 8½ fag, hvoraf de 6 østligste – som er grundmurede – er indrettede til beboelse med forstue og har panelbeklædte vægge, »engelske« vinduer og rammedøre. I de 2½ vestligste fag af denne huslejlighed er der lo, stald og foderrum, og murene er fortsat af bindingsværk. Først på et sent tidspunkt bliver staldafdelingen grundmuret.

Den oprindelige, vestre huslejlighed brandtakseres først i 1842, hvor den har 5½ fag af bindingsværk og i sin helhed er indrettet til beboelse.

- Ejere:
- : Jens Skrædder
 - (1780)- : Niels Hansen Anthonisen
Skrædder
 - (1797)- 1812 : Mads Sørensen Uldal
 - 1812 - 1838 : Hans Møller Mortensen
 - 1838 -(1882): Hans Thøgersen
 - : Hans G. Nielsen
 - (1930): Jens Sonnichsen Pedersen
 - (1980): Hans H. Pedersen

Matr. nr. 175^a til venstre i billedet.

Nord Land set i retning mod nord. I den vestre side ses Nord Land 26, 30 (nedrevet 2016), 34 og 36. I den østre side ses Nord Land 17 og 19. Foto: Hugo Matthiessen 1928.

Efter alt at dømme har denne huslejlighed været det oprindeligt udelte hus' boligafdeling. En delvis grundmuring finder sted omkring 1880, men i begyndelsen af vort århundrede nedrives huslejligheden helt og holdent.

På dette sted kan i jordebogen konstateres en bebyggelse helt tilbage til 1750'erne, og det er meget muligt, at der er tale om samme hus, som i 1812 nævnes første gang.

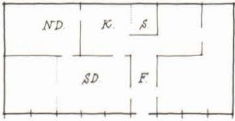
Nord Land 30 Nedrevet 2016.

NØRLAND Matr. nr. 176

Huset er 9 fag langt og grundmuret. Facaderne fremtræder skurede og gråmalede – bortset fra vestgavlen, som er rødmalet. Langsiderne afsluttes under taget – over en gråmalet rem med afbøringer for stolpetappe – af en muret og hvidtet gesims, der er ført om hjørnet på vestgavlen. Østgavlen er grundmuret til bjælkelagshøjde, og gavltrekanten har lodret, vindskeafsluttet brædebeklædning – skjult under tagpap. Vestgavlen er derimod grundmuret i fuld højde og afsluttes under taget af et hvidt gesimsled. Huset har eternittag og én skorstenspipe i rygningen.

Såvel bygningens vestlige del med beboelsen som østenden, der tidligere rummede udhusafdelingen, har 2-rammede vinduer – i nordsiden med 6-rudede rammer og i sydsiden med 3-rudede. Vestgavlen har vinduer svarende til sydsidens, medens østgavlen i underetagen har et vindue, der svarer til nordsidens – og et sent, 6-rammet vindue i gavltrekanten. Vinduerne er – bortset fra sidstnævnte – grønmalede med hvid

Ejere:

- 1783 - 1826 : Hans Andersen
 Vestre 6 fag:
 1826 - : Jes Jensen Anthonisen
 (1856)- 1870 : Jep Nielsen Thøgersen
 1870 - 1879 : Søren Lauridsen Harreby
 1879 - : Maren Frederiksdatter
 (1890)-(1900): Mikkel J. Ibsen
 Østre 3 fag:
 1829 -(1858): Jens Jensen Berg
 (1884)- : Anne Berg
 1916 -(1930): Thomas Hansen Thygesen
 -(1980): Martin Thygesen

kitning. På remmen over vinduerne er der malet hvide »stik«, og under vinduerne er der malet hvide »sålbenke«, lige som de udvendige murfæse er hvide. Sydsiden har en sen, 2-fløjet fyldingshoveddør, der er grønmalet med hvid staffering.

Ankerinitialer: NT ?T (vestgavl)

Ud for nordsidens østende er opført et pladebeklædt udhus med halvtag.

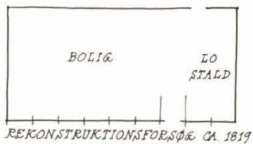
Hans Andersen køber ved skøde af 11. juni 1783 en ubebygget grund og opfører umiddelbart efter sit hus, som skatteansættes i 1785. Huset har i 1826 9 fag af bindingsværk ifølge et skøde, og i 1829 frasælges de 3 østligste fag som selvstændig bolig. Man må formode, at disse tre fag tidligere har været stald, da jordebogen pointerer, at den nye ejer har ladet dem indrette til beboelse.

Denne østre 3-fags bolig brandtakseres i 1842, hvor den er pillemuret med trægavl i østre ende. I 1884 nævnes, at der er indrettet en fåresti i ét fag i huset. Den vestre, 6 fag store huslejlighed brandtakseres i 1857, hvor dens sydside og vestende er pillemuret, mens nordsiden fortsat er af bindingsværk. På dette tidspunkt er alle 6 fag indrettede til beboelse. Nordsidens grundmuring dateres ikke i kilderne, men kan være foregået først i vort århundrede.

Murankrene synes ikke umiddelbart at kunne referere til nogen ejer, med mindre de kan have noget at gøre med Jep Nielsen Thøgersen.

I 1927 samles de to huslejligheder atter under ét ejerskab.

Nord Land 32

NØRLAND

Matr. nr. 177^c

Huset er 9 fag langt og grundmuret, og facaderne fremtræder skurede og rødmaledede. Langsiderne afsluttes under taget – i nordsiden over en rødmalet rem med afboringer for stolpetappe – af en muret og hvidtet gesims, der omslutter en trekantet facadekvist med muret front over sydsidens dør. Gesimsen er ført om hjørnet på begge gavle. Vestgavlen er grundmuret i fuld højde og afsluttes under taglinien af et hvidt gesimsled, medens den ligeledes grundmurede østgavl fortsætter op over taglinien og afsluttes af en lige afskåret gavlkam med hvid gesims. Huset har cementstenstag med tagkvist i nordsiden og én skorstenspipe i rygningen.

Husets vestlige del med boligen har fladbuede, 2-rammede vinduer med 3-rudede rammer – i gavltrekanten desuden et fladbuet, 3-rammet vindue og små jernvinduer. Den østlige del, der tidligere indeholdt udhusafdelingen, har ligeledes 2-rammede vinduer med 3-rudede rammer – i nordsiden og gavltrekanten dog med lige overside. Gavltrekanten har desuden små jernvinduer. Vinduerne er grønmaledede med hvide rammer. Stikkene over vinduerne er hvidmalede, og på remmen over nordsidens vinduer er der malet tilsvarende, hvide »stik«. Under alle vinduerne er der malet hvide »sålbenke«, lige som de udvendige murfalse er hvide. Sydsiden har en nyere fyldingshoveddør, der er grønmalet med hvid staffering.

Midt på husets nordside er opført en grundmuret vinkeludbygning med lavt sadeltag, og op mod østgavlen er bygget en grundmuret garage med halvtag.

Med 9 fag af bindingsværk brandtakseres huset første gang i 1819. I de 6 vestfag er der beboelse med »lofteskud« overalt og dels brædde- dels stengulv. De resterende 3 østfag har forstue, lo og stald.

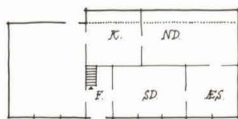
I 1845 opdeles huset i to huslejligheder på henholdsvis 6½ fag fra vest og 2½ fag. Den vestre huslejlighed bliver nu pillemuret i vestenden, mens siderne fortsat er af bindingsværk og den beskrives i 1846 således: De 2 vestre fag er værelser, mens de 4½ øvrige fag er stue, køkken og kammer. I 1855 konstateres huset at være blevet grundmuret, uden at der i øvrigt synes at være sket ændringer.

Den østre, 2½ fag store huslejlighed brandtakseres i 1855, hvor den kaldes pillemuret og er indrettet til værelse, køkken og forstue.

Stedet har ifølge jordebogen været bebygget helt tilbage til 1750erne.

Ejere:
 (1760)- : Hans Pedersen Madsen
 (1779)-(1799): Niels Hansen Uldal
 - 1845 : Anthonis Madsen Skomager
 de østre 2½ fag:
 1845 - 1866 : Kirsten Anthonisdatter
 1866 -(1874): Maren Jensdatter
 - : Mikkel Christensen
 - 1889 : Peder M. Brinch
 1889 -(1930): Søren Peder Brinch
 de vestre 6½ fag:
 1845 - 1887 : Hans Hansen
 1887 -(1930): Søren Peder Brinch
 -(1980): Hans Jensen

Nord Land 34

NØRLAND Matr. nr. 178^a

Huset er 9 fag langt og grundmuret over en lav, pudset sokkel. De 6 østligste fag er udvidet mod nord i en slags udskud med næsten fladt, tagpaptækket tag og en høj bræddestern. Facaderne fremtræder skurede og gulkalkede – bortset fra sydsidens 6 østlige fag og østgavlen, der fremtræder i røde sten. Langsiderne afsluttes under taget af en muret og hvidtet gesims, der omslutter et arkengab med muret front over sydsidens dør. Gesimsen er ført om hjørnet på østgavlen. Vestgavlen er grundmuret til bjælkelagshøjde, og gavltrekanten har lodret, grønmalet bræddebeklædning, der afsluttes af vindsleder. Østgavlen er derimod grundmuret omtrent til hanebåndshøjde og afsluttes ind til dette niveau af et hvidt gesimsled under taget, medens den øvre gavltrekant har lodret, grønmalet bræddebeklædning med vindsleder. Huset har stråtag med 3 tagkviste i nordsiden og en i sydsiden samt 2 skorstenspiber i rygningen.

Bygningens østlige del med beboelsen har fladbuede, 2-rammede vinduer med 3-rudede rammer. Gavltrekanten har et tilsvarende opdelt vindue, men med lige overside. Vestenden, der oprindeligt indeholdt udhusrum, har fladbuede, 2-rammede vinduer med 3-rudede rammer i sydsiden samt 1- og 2-rammede vinduer med 6-rudede rammer i nordsiden og vestgavlen. Vinduerne er grønmaledede med hvid kitning og har hvide, udvendige murfalse. Stikkene over vinduerne i sydsidens 6 østlige fag er stafferede i farverne sort, hvid, grøn, men er hvidmalede over de øvrige vinduer, og under vinduerne er der malet hvide »sålbenke«. Sydsiden har en nyere, 2-fløjet fyldingshoveddør, der er grønmalet med hvid

Ejere:

1785 - 1828 : Mads Hansen Uldal

1828 - : Niels Madsen Uldal

vestre 2½ fag:

(1854)-(1858): Hans Nielsen

- : Søren Hansens Enke

- : Hans Jensen

3½ mellemfag:

1828 -(1858): Niels Madsen Uldal

(1873)- 1890 : Gunde Lauridsen

1890 - 1929 : Niels Ibsen

1929 - : Sigvald Sonnichsen

østligste 2 fag:

- 1845 : Jens Christian Brinch

1845 -(1858): Jens Christian Nielsen

- : Gunde Lauridsen

1914 -1929 : Niels Ibsen

1929 - : Sigvald Sonnichsen

-(1980): Christel Ipsen

staffering, og nordsiden har en grønmalet revledør. Begge døre har malet, hvidt stik, og hvide, udvendige murfalse. Arkengabet har en grønmalet, 2-fløjet luge med overvindue, og vestgavlen har en grønmalet luge.

Huset er ifølge jordebogen såvelsom skøde- og panteprotokollen opført i 1785 på en ubebygget grund. Det fremgår ikke, hvor mange fag huset oprindeligt har haft, men omkring 1830 deles det i to huslejligheder på henholdsvis 7 og 2 fag.

Den vestre, 7 fag store huslejlighed brandtakseres i 1842, hvor den er af bindingsværk. De 5 østfag er bolig med loft og gulv overalt, mens de 2 vestfag er lo, stald og foderrum. Denne huslejlighed opdeles yderligere, idet de 2½ fag fra vest forneden (men 3 fag foroven!) frasælges og brandtakseres efter ombygning. Disse 2½ vestfag er nu pillemurede og adskilt fra de øvrige 4½ fag med en muret væg forneden og en bræddevæg i loftsetagen. Denne lille, separate huslejlighed er ved udskillelsen blevet indrettet til beboelse.

De østligste 2 fag af det oprindelige hus brandtakseres i 1851, hvor de fortsat er af bindingsværk og indrettede til beboelse.

Nord Land 36

Malerne August Wilckens og Jacob og Elsa Nøbbes hus

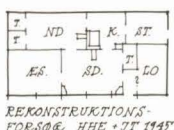
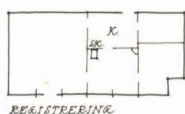
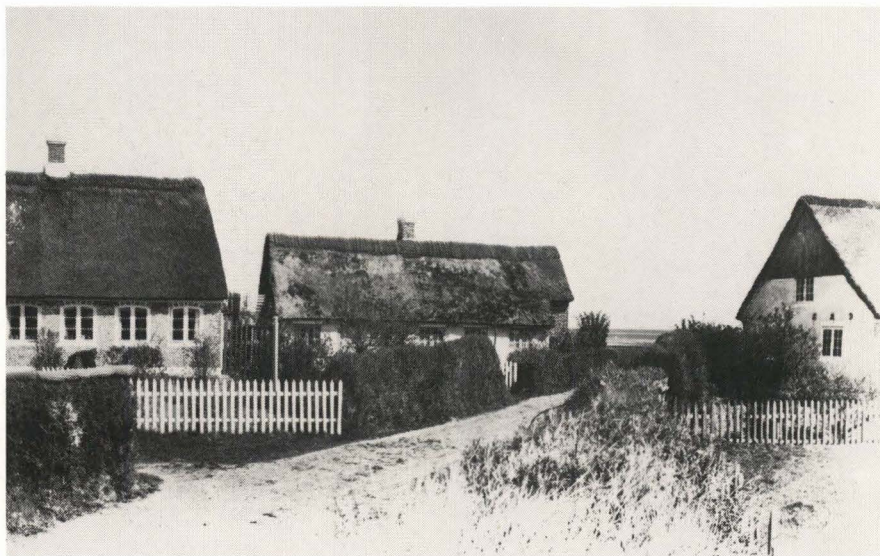
NØRLAND

Matr. nr. 179

Fredet

Huset er 6 fag langt og grundmuret – nordsiden har dog bevaret en enkelt bindingsværksstolpe og en enkelt (oprindeligt?) dok. Facaderne fremtræder skurede og gulmalede med grønmalede stolper, og langsiderne afsluttes under taget – over en grønmalet rem med afbøringer for stolpetappe – af hvidtet udmuring mellem bjælkeenderne. Nordsiden har arkengab med muret front. Vestgavlen er grundmuret til bjælkelagshøjde, og gavltrekanter har lodret bræddebeklædning, som nu er skjult under tagpap. Den oprindelige østgavl havde ligeledes bræddebeklædt gavltrekanter – indtil opførelsen af den ét fag lange, grundmurede forlængelse med tilbagetrukket sydfacade. Denne forlængelse afsluttes under taget af en hvid gesims, og den øvre gavltrekanter har lodret, grønmalet bræddebeklædning med vindskeder. Huset har – incl. forlængelsen mod øst – stråtag med én skorstenspipe i rygningen.

Husets vestlige del, der også oprindeligt var indrettet til beboelse, har 2-rammede vinduer med 6-rudede rammer, og østfaget, der tidligere rummede udhusafdelingen, har tilsvarende vinduer i sydsiden og små,

4-rudede vinduer i nordsiden. Den grundmurede tilbygning mod øst har ligeledes 2-rammede vinduer med 6-rudede rammer, men her er murhullerne fladbuede. Vinduerne er grønmaledede med hvide sprosser og hvid kitning. Stikkene over vinduerne er hvidmalede, og på remmen over nordsidens vinduer er der malet tilsvarende, hvide »stik«. Under alle vinduerne er der malet hvide »sålbenke«, lige som de udvendige murfalse er hvide. Sydsiden har en – sekundært placeret – 3-fyldingsdør under et – ligeledes sekundært – buestik. Døren er grønmalet med hvid staffering, og stikket er stafferet i farverne grøn, hvid, sort. Nordsiden har en grønmalet, pladebeklædt halvdør.

Ankerinitialer: IND (østgavl)

Op mod vestgavlen er bygget et grundmuret udhus med lavt sadeltag.

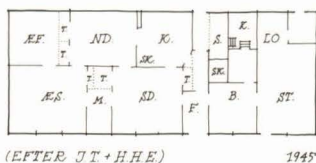
Ved skøde af 19. jan. 1782 køber Anne og Margrethe Hansdøtre den ubebyggede grund, som er udstykket fra nuværende matr. nr. 177^c's ejendom, og bygger umiddelbart efter dette hus, som ifølge et pantebrev fra 1783 har 5 fag. En egentlig beskrivelse foreligger først fra 1842, hvor en brandtaksation beretter, at huset fortsat har 5 fag. Den vestre ende og søndre side er grundmurede såvel som pillemurede, mens nordsiden endnu er af bindingsværk. Det pointeres, at der er træloft og -gulv overalt undtagen i køkkenet. Alle 5 fag er indrettede til beboelse.

I 1865 stiger vurderingen kraftigt, hvilket må hænge sammen med en ét-fags udvidelse mod øst til de nuværende ialt 6 fag med fuld husdybde. I nyere tid er tilføjet en udbygning med mindre husdybde. Murankrene I.N.D. har ikke kunnet bringes i overensstemmelse med nogen ejerreference og kan således eventuelt stamme fra et andet hus.

- Ejere:
 1782 - 1786 : Anne og Margrethe Hansdøtre
 1786 - 1792 : Jes Jørgensen Fisker
 1792 - : Jes Jensen Poulsen
 (1828)- 1853 : Anne Jesdatter
 1853 - : Jens Abrahamsen
 1924 -(1945): Charlotte og Elisa Nöbbbe
 -(1980): Elna Starck Hansen

Digevej 4 Oldemors Hus

ØSTERLAND
 Matr. nr. 180P
 Fredet

Huset er 12 fag langt og grundmuret. Facaderne fremtræder i røde sten med spor af hvid fugeopstregning – og på nordsiden med hvidmalede hjørnelisener. Langsiderne afsluttes under taget af en muret og hvidt gesims, der er ført om hjørnet på gavlene. Disse er begge grundmurede omtrent til hanebåndshøjde og afsluttes ind til dette niveau af en hvid gesims under taget, medens de øvre gavltrekanter har lodret, grønmalet bræddebeklædning, der afsluttes af vindskeder. Nordsiden har en grøn-

malet bindingsværkskvist med udmurede flunker og gavltrekan, der fremtræder i røde sten. Taget er stråttækt og har 2 skorstenspiber i rygningen.

Husets vestlige del, der rummer boligen, har 2-rammede vinduer med 8-rudede rammer, og gavltrekanen har 2 hjørnестillede, 4-rudede vinduer. Husets østlige del med udhusrum har dels 1-rammede og et 2-rammet vindue med rammeopdeling som vestendens, og dels et lille træ- og et lille jernvindue, begge 4-rudede – samt i gavlen 2 små, 1-rudede vinduer. Alle vinduer er grønmaledede med hvide sprosser. Sydsidens hoveddør er en 2-fløjet fyldingsdør, og nordsidens bagdør er en senere, 1-fløjet fyldingsdør. Begge døre er grønmaledede med hvid staffering. Sydsiden har desuden en grøn halvdør under buestik, og nordsiden har en grøn revledør med overvindue samt en grøn, 2-fløjet luge. Nordsidens kvist har en grønmalet, 2-fløjet luge og i gavltrekanen et hvidt, 4-rudet vindue. Stenene i sydsidens stik er stafferede i farverækkefølgen grøn, sort, hvid, og de udvendige murfalse er hvide.

Ankerinitialer: NHB og AI₃B (vestgavl) samt A og D (østgavl)

Huset, der er et af Sønderhos stateligste og bedst bevarede, har i alt væsentligt bevaret sin plandisposition og sit oprindelige rumudstyr i form af snedkerarbejder og fliser. Bindingsværkskvisten på husets nordside er enestående, og de smårudede vinduers gamle farvesætning oprettholdes stadig.

Ifølge den første brandtaksation fra 1793 har huset 12 fag, hvoraf der i de 7 vestre er værelser, i de 3 mellemfag bryggers og bageovn og i de 2 østligste lo og stald. Efter en del ombygning og forbedring brandtakseres det atter i 1832. Nu er den søndre side og begge ender grundmurede, mens nordsiden fortsat er af bindingsværk. De 8 vestfag indeholder beboelse, som har engelske vinduer og rammedøre med indstukne låse og messinghåndtag. Væggene er beklædt med såvel malede paneler som stenfliser. De 4 østfag er bryggers med et ildsted samt lo, kostald og foderrum. I 1838 nævnes nordsiden endnu som bindingsværk, og der synes i det hele taget ikke at være sket væsentlige ændringer. Murankrene N.H.B. og A.Is.B. refererer til ejeren Niels Hansen Brinch og hustru Anne Jessine Brinch og kan vel berette om en ommuring eller istandsættelse af vestgavlen.

På dette sted kan i jordebogen følges en bebyggelse bagud til 1750erne, men det kan ikke konstateres, om det er samme hus som det nuværende.

Ejere:

- 1772 : Niels Thomsen Foged
- 1772- 1823 : Mathias Anthonisen Jessen
- 1823- 1831 : Anne Pedersdatter Brinch
d. mellemste
- 1831- 1871 : Laurits Frederilsen
- 1871- 1872 : Peder Thomsen Jessen
- 1872- 1915 : Niels Hansen Brinch
- 1915- 1936 : Anne Jessine Brinch
- 1936- 1950 : Søren Peder Brinch
- 1950-(1980): Anna Brinch

ØSTERLAND Digevej 6. *Malerne Erwin og Ortwin Nöbbes hus*

Matr. nr. 181^a

Fredet

Huset er 12 fag langt og grundmuret over en lav, gråmalet sokkel. Facaderne fremtræder i røde sten med hvid fugeopstregning, og langsiderne afsluttes under taget af en muret og hvidtet gesims, som i sydsiden er udført af formsten. Gesimsen omslutter et arkengab over nordsidens dør og er ført om hjørnet på gavlene. Disse er begge grundmurede omtrent til hanebåndshøjde og afsluttes ind til dette niveau af et hvidt gesimsled under taget, medens de øvre gavltrekanter har lodret, grønmalet bræddebeklædning med vindskeder. Taget er stråtækt og har 2 skorstenspiber i rygningen.

Husets østlige del med beboelsen har i sydsiden og gavlen fladbuede, 2-rammede vinduer med 3-rudede rammer, og i nordsiden 2-rammede vinduer med 6-rudede rammer, medens gavltrekanter har et stort, 12-rammet vindue med smårudede rammer. Husets vestlige del med udhusrum har 1- og 2-rammede vinduer med 6-rudede rammer og et lille, 4-rudet vindue samt en 2-fløjet luge. Alle vinduerne – og lugen – er hvidmalede, incl. den udvendige murfals. Sydsiden har en fladbuet hoveddør med diagonalsprosse opdelt rude over 5 fyldinger i hver fløj. Døren er ligeledes hvidmalet, incl. den udvendige murfals. Nordsiden har grønmaledede halvdøre under buestik, og arkengabet har en 2-fløjet, grønmalet luge med overvindue. Stikkene over nordsidens døre og vinduer samt over sydsidens smårudede vinduer og luge er stafferede i farverne grøn, sort, hvid, medens stikkene over de fladbuede vinduer er hvidmalede. Under alle vinduerne er der malet hvide »sålbænke«.

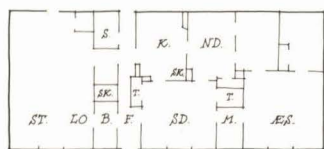
Ankerinitialer: JM J MJA (østgavl) HAD (vestgavl).

Ud over de arkitektoniske kvaliteter fortjener huset at fremhæves for den storartede vedligeholdelse. Bl.a. kan fremhæves den fine sontring i overfladebehandlingen af stikkene, som over nordsidens smårudede vinduer er stafferede i farverne grøn, sort, hvid, men som over de store, fladbuede vinduer er helt hvide.

I den første brandtaksation fra 1796 nævnes blot, at huset har 12 fag, hvoraf de 7 østligste indeholder værelser, mens der i de resterende 5 fag er bryggers, lo og stald.

I 1837 brandtakseres huset atter. Nu er der i de 9 østfag stuer, kamre, køkken og forstue, mens lo og foderrum udgør de 3 vestfag.

På dette sted kan i jordebogen konstateres et hus, som ved ejerskiftet i 1768 ifølge et skøde har 9 fag. Der kan her være tale om et gammelt hus, som er nedrevet, hvorefter det nuværende er opført. I øvrigt er det et interessant fænomen, at husets størrelse og plandisposition er en spejlvending af matr. nr. 180's, hvilket giver næring til den teori, at de er bygget samtidig og af samme bygherre. Familieskabet ejerne imellem omkring 1770 er uomtvisteligt, men kilderne kan desværre ikke yderligere kaste lys over hypotesen.

(EFTER J T + H H E)

1945

Ejere:

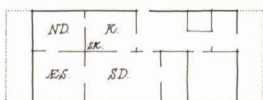
- 1768 : Søren Hansen Klausen
- 1768 - 1831 : Thomas Nielsen Foged
- 1831 - 1849 : Søren Thomsen Foged
- 1849 - : Søren Mikkelsen
- (1879)- : S. L. Harreby
- 1914 -(1930): Edvin Nöbbbe
- (1980): Ortwin E. F. Nöbbbe

Digevej 23

ØSTERLAND

Matr. nr. 182

Fredet

Huset er 8 fag langt og grundmuret. Facaderne fremtræder i røde sten med spor af hvid fugeopstregning, og langsiderne afsluttes under taget – over en rødmalet rem – af en muret og hvidtet gesims, der omslutter

et arkengab over nordsidens dør, og som er ført om hjørnet på gavlene. Vestgavlen er grundmuret omtrent til hanebåndshøjde og afsluttes ind til dette niveau af et hvidt gesimsled under taget, medens den øvre gavltrekant har lodret, grønmalet bræddebeklædning, der afsluttes under taget af vindsceder. Østgavlen er derimod grundmuret til lidt over bjælkelagshøjde, og gavltrekanten har lodret, grønmalet bræddebeklædning med vindsceder. Taget er stråtekt og har én skorstenspipe i rygningen.

Husets vestlige del med beboelsen har 2-rammede vinduer – i sydsiden med 3-rudede rammer og i nordsiden dels med 3-rudede og dels med 6-rudede rammer (ét vindue har dog 2 x 6 faste ruder). Gavltrekanten har et 2-rammet vindue med 6-rudede rammer. Husets østlige del med udhusrum har 2-rammede vinduer med 6-rudede rammer og 1-rammede vinduer med hhv. 3 og 4 ruder – samt i gavltrekanten et 3-rammet vindue med 6-rudede rammer. Alle vinduerne er grønmaledede med hvide sprosser og hvid, udvendig murfals. På remmen over vinduerne er der malet »stik« i farverne grøn, sort, hvid, og under vinduerne er der malet hvide »sålbenke«. Nordsiden har en nyere, grønmalet fyldingshoveddør med rød og hvid staffering, og arkengabet har en 2-fløjet, grønmalet luge med overvindue. Sydsiden har en nyere, grønmalet dør under hvidt buestik, og østgavlen har en grønmalet halvdør.

Ankerinitialer: NC KC (vestgavl).

I 1819 har huset ifølge den første brandtaksation 10 fag af bindingsværk. De 6 vestfag indeholder 2 stuer, ét kammer og køkken med bageovn og ildsted. Der er fyrre »lofteskud« og gulv overalt, »engelske« vinduer og rammedøre med klinker. På væggene er dels malet panelværk dels stenfliser. I de resterende 4 østfag er der lo, stald og foderrum. I 1852 opdeles huset i 3 huslejligheder samtidig med en reduktion på ét fag. De 2 vestligste fag af bindingsværk er fortsat indrettede til beboelse, som nu udgør en selvstændig huslejlighed.

De 4 mellemfag har ifølge en brandtaksation fra samme år fået pillemur og er adskilt fra de to øvrige huslejligheder med træskillevægge.

De 3 østligste fag udgør den tredje huslejlighed, og da de brandtakseres uforandret, må man antage, at de fortsat er indrettede som staldafdeling. På et sent tidspunkt, formentlig i begyndelsen af vort århundrede, er huset reduceret med endnu ét fag fra vest.

På dette sted kan i jordebogen konstateres et hus helt tilbage til 1750'erne, men det er uvist, om der er tale om samme hus som det nuværende.

Ejere:

- 1815 : Jens Nielsen Mandøe
- 1815- 1852 : Sonnich Madsen
- de 2 vestligste fag: (af 9-fags huset!)
- 1852-(1858): Eiler Hjort
- : Søren Nielsen Sørensen
- de 4 midterste fag:
- 1815-(1858): Sonnich Madsen
- : Karen Meinertz
- de 3 østligste fag:
- 1852-(1858): Søren Sonnichsen
- : Peder Sonnichsen
- Hele huset, 8 fag:
- (1930): Thordur Thomasson
- : Julius Bomholt
- (1980): Sten Asger Bomholt

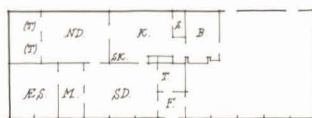

Digevej 19

NØRLAND

Matr. nr. 183^a

Fredet

Det grundmurede hus er 12 fag langt. Facaderne, der er opført på en hvidtet sokkel, fremtræder for langsidernes vedkommende i røde sten med hvid fugeopstregning, og for gavlenes vedkommende skurede og rødmaledede. Langsiderne afsluttes under taget af en muret og hvidtet gesims, der omslutter et arkengab med muret front over sydsidens dør. Gesimsen er ført om hjørnet på gavlene, der begge er grundmurede omtrent til hanebåndshøjde, og som ind til dette niveau afsluttes under taget af et hvidt gesimsled, medens de øvre gavltrekanter har lodret, grønmalet bræddebeklædning med vindsceder. Huset er stråttækt og har 2 skorstenspiber i rygningen.

Husets vestlige del med boligen har 2-rammede vinduer – i sydsiden og gavlen med 6-rudede rammer og i nordsiden med 6- eller 3-rudede. Husets østlige del med udhusafdelingen har i sydsiden 2-rammede vinduer med 6-rudede rammer – samt et lille 1. rudet – og i nordsiden 1- og 2-rammede vinduer med tilsvarende rammer samt et 1-rammet med 3-rudet ramme. Gavlen har et lille jernvindue. Vinduerne er hvidmalede, incl. den udvendige murfals, dog har langsidernes vinduer grønne lodposte. Stikkene over vinduerne er stafferede i farverne sort, grøn, hvid, og under vinduerne er der malet hvide »sålbenke«. Sydsiden har en 2-fløjet dør med diagonalsprosse opdelt rude over 3 fyldinger i hver fløj. Døren er grønmalet med hvid staffering, og over den er der malet stik som over vinduerne, lige som den udvendige murfals er hvid. Nordsiden har dels en dør med 2-rudet vindue over 3 fyldinger og dels en nyere, beklædt dør. Begge døre er grønmaledede – fyldingsdøren er desuden stafferet med hvidt – og har malede stik og hvide, udvendige murfals. Arkengabet har en 2-fløjet, grønmalet luge med overvindue, og sydsiden har en 2-fløjet, grønmalet luge med malet stik og »sålbenke« svarende til vinduernes. Endelig har østgavlen – umiddelbart over bjælkelagshøjde – en grønmalet luge med malet, hvid »sålbenke« og hvid udvendig murfals.

Ankerinitialer og -årstal: NPJ KHD (vestgavl) 1800 (østgavl)

Huset brandtakseres og beskrives første gang i 1793, hvor det har 12 fag. Heraf er de 6 vestre indrettede til værelser, mens de øvrige er lo og stald.

Efter anmeldt forandring og forbedring, som ifølge murankrene må

Ejere:

- 1762 : Niels Pedersen Knudsen
- 1762 - : Niels Andersen Jørgensen
- (1784)- 1799 : Mads Hansen Jessen
- 1799 - 1808 : Jes Jensen Mathiesen
- 1808 - 1829 : Jes Nielsen Nissen
- 1828 -(1873 : Niels Poulsen
- (1884)- : Poul Sørensen
- 1916 -(1930): Kirsten Nielsine Jensen
- (1980): Ruth Laub

have fundet sted i 1800, omtakseres huset i 1803. Det er grundmuret og fortsat på 12 fag, hvoraf de 6 vestre er egentlig beboelse med fyrre »lofteskud« og gulv overalt samt paneler og stenfliser på væggene. 2 mellemfag er forstue og bryggers, som også er forsynet med »lofteskud« og gulv. De 4 resterende østfag er lo, stald og foderrum. I 1836 og 1853 takseres huset atter, uden at der synes at forekomme egentlige ændringer, men i sidstnævnte år omtales halve trægavle i såvel øst- som vestenden.

På dette sted kan i jordebogen konstateres en bebyggelse helt tilbage til 1750erne, som meget vel kan være identisk med det nuværende hus.

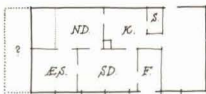
Murankrene NPJ og KHD må betegne ejeren Niels Poulsen og hustru Kirsten Hansdatter.

Toftestien 29

ØSTERLAND

Matr. nr. 184

Fredet

Huset er 7 fag langt og grundmuret over en lav, hvidmalet sokkel. Facaderne fremtræder skurede og rosafarvede, og langsiderne afsluttes under taget – i nordsiden over en rosafarvet rem – af en muret og hvidtet gesims. Gesimsen omslutter et arkengab over sydsidens dør og er ført om hjørnet på gavlene. Begge gavle er grundmurede omtrent til hanebåndshøjde og afsluttes ind til dette niveau af et hvidt gesimsled under taget, medens de øvre gavltrekanten har lodret, grønmalet bræddebeklædning med vindsceder. Taget er stråttækt og har en skorstenspipe i rygningen.

Husets vestlige del med beboelsen har 2-rammede vinduer – og et enkelt, nyere, 3-rammet – med 6-rudede rammer. Gavltrekanten har et 4-rudet vindue. Husets østlige del med udhusrum har 1- og 2-rammede vinduer, ligeledes med 6-rudede rammer, og gavltrekanten har et sent, 2-rammet vindue med 2-rudede rammer. Vinduerne er – bortset fra vestgavlens – grønmalede med hvide sprosser og hvid kitning og har hvide, udvendige murfalse. Stikkene over sydsidens vinduer er stafferede i farverne grøn, hvid, sort, og på remmen over nordsidens vinduer er der malet hvide »stik«. Under alle vinduerne er der malet hvide »sålbenke«. Sydsidens hoveddør har et 2-rudet vindue over 4 fyldinger, hvoraf de 2 midterste udgør et lodretstillet par. Døren er grønmalet med hvid stafing. Nordsiden har derimod en grønmalet halvdør under et buestik, der er hvidtet som vindues»stikkene«. Arkengabet har en 2-fløjet, grønmalet luge med overvindue.

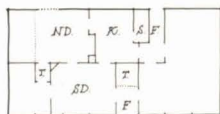

Ejere:

- 1784 : Klemmens Jepsen
- 1784 - 1826 : Jens Jensen Jessen
- 1826 - 1846 : Mette Jensdatter
- 6 østfag:
- 1846 - : Peder Jepsen Aarre (?)
- (1858)- : Bodil Hansdatter
- : Jens Mikkelsen Nielsen
- 2 vestfag:
- 1846 -(1858): Ellen Jensdatter
- (1873)- : Kren Hansdatter
- Hele huset:
- 1917 -(1930): Hans Meinertz Mortensen
- (1980): Laurids Mortensen

Toftestien 27

Valdemar og Einar Anthons hus

Ifølge den første brandtaksation fra 1837 har huset 8 fag og er af bindingsværk. I de 6 vestre fag er der beboelse og i resten lo og foder- rum. I 1846 opdeles huset i to huslejligheder på henholdsvis 6 fag fra øst og 2 fag. Den østre, 6 fag store huslejlighed brandtakseres i 1852, hvor konstruktionsformen desværre ikke nævnes. De 4 vestfag er beboelse og de 2 østfag udhus. Efter vurderingens størrelse er det sandsynligt, at denne huslejlighed er grundmuret på dette tidspunkt.

Den vestre, 2 fag store huslejlighed kan først i 1873 med sikkerhed konstateres at være grundmuret.

På dette sted kan i jordebogen konstateres en bebyggelse helt tilbage til 1750erne. I 1787 har huset ifølge et pantebrev 9 fag, men er inden ejerskiftet i 1826 reduceret til 8 fag. Formentlig først i dette århundrede er den sidste reduktion til de nuværende 7 fag foretaget.

ØSTERLAND

Matr. nr. 185

Fredet

Huset er 8 fag langt og grundmuret over en lav sokkel. Facaderne fremtræder skurede og gråmalede – for sydsidens vedkommende med hvid »kvadrang« – og med malede, hvide »hjørnelisener« og tilsvarende »indfatning« omkring hoveddøren. Langsiderne afsluttes under taget – i nordsiden over en gråmalet rem – af en muret og hvidtet gesims, der omslutter et arkengab over sydsidens dør, og som er ført om hjørnet på gavlene. Østgavlen er grundmuret omtrent til hanebåndshøjde og afsluttes ind til dette niveau af et hvidt gesimsled under taget, medens den øvre gavltrekant har lodret, grønmalet brædebeklædning med vindskeder. Vestgavlen er derimod grundmuret i fuld højde og afsluttes under taget af et hvidt gesimsled. Taget er stråtækt og har en skorstenspipe i rygningen.

Husets vestlige del med beboelsen har 2-rammede vinduer – i sydsiden med 3-rudede og i nordsiden med 6-rudede rammer. Gavltrekanten har et sent, 3-rammet vindue med tilsvarende rammeopdeling. Husets østlige del, der tidligere havde udhusfunktion, har i sydsiden 2-rammede vinduer med 3-rudede rammer og i nordsiden et 1-rammet, 6-rudet vindue samt 2 små, 4-rudede. Endelig har gavlen et nyere vindue, isat bag en grønmalet luge. Vinduerne er grønmalede med hvid kitning og har hvide, udvendige murfalse. Stikkene over vinduerne er hvidmalede, og på remmen over nordsidens vinduer er der malet tilsvarende, hvide »stik«. Under alle vinduerne er der malet hvide »sålbenke«. Sydsiden har en 2-fløjet hoveddør med diagonalsprosseopdelt rude over 4 fyldinger i hver fløj. Døren er grønmalet med hvid staffering. Nordsiden har en grønmalet halvdør under buestik og en 2-fløjet havedør, hvis inddeling over brystningshøjde følger vinduernes.

Huset fortjener især at fremhæves for sydsidens overfladebehandling af murværk og vinduer. »Kvadrangen« er et af Sønderhos få bevarede – og stadig vedligeholdte eksempler, lige som vinduernes farvesætning er i overensstemmelse med ældre farvesætning i Sønderho.

I 1824 har huset ifølge den første brandtaksation 8 fag af bindingsværk. I de 6 vestfag er der beboelse (med forstue), som har fyre »lofteskud« og gulv overalt og vægge, der dels er »optrukne« dels beklædte med malede paneler. Vinduerne er »engelske«, og der er rammedøre med klinker. De resterende 2 østfag har lo, stald og foderrum.

I 1851 bliver huset pillmuret på nord- og sydsiden, mens gavlene er grundmurede ifølge en fornyet brandtaksation. De 5 vestfag kaldes »Ind-

Ejere:

- 1754 : Mads Hansen Skoleholder
- 1754 - 1791 : Hans Nielsen Krøger
- 1791 - : Jørgen Thomsen
- (1812 - 1827 : Sonnich Nielsen Degn
- 1827 - 1842 : Hans Pedersen Madsen
- 1842 -(1851): Peder Nielsen Nissen
- (1854)- : Hans Pedersen Madsen
- (1858)- : Mette Jepsdatter
- 1901 : Niels Nielsen
- 1901 - : Thomas Brinch Anthonisen
- 1924 - 1960 : Vald. L. O. Anthon
- 1960 -(1980): Ejnar Anthon

hus« og de 3 østfag »Udhus«, men der er formentlig ikke tale om nogen egentlig ændring af plandispositionen. I samme taksation nævnes en hel trægavl mod øst og halv trægavl mod vest.

På dette sted kan i jordebogen følges en bebyggelse helt tilbage til 1750erne. I 1754 har bygningen 9 fag. Det kan ikke udelukkes, at der er tale om samme hus som nuværende, og i så fald må der have været holdt skole her omkring midten af 1700årene.

Toftestien 25

ØSTERLAND

Matr. nr. 186

Fredet

Huset er 10 fag langt og grundmuret over en lav sokkel. Facaderne fremtræder for langsidernes vedkommende i røde sten med hvid fugestregning, og for gavlenes vedkommende skurede og gråmalede. Langsiderne afsluttes under taget af en muret og hvidtet gesims, der omslutter et arkengab over sydsidens dør, og som er ført om hjørnet på gavlene. Østgavlen er grundmuret omtrent til hanebåndshøjde og afsluttes ind til dette niveau af et hvidt gesimsled under taget, medens den øvre gavltrekant har lodret, grøn beklædning med vindskeder. Vestgavlen er derimod grundmuret i fuld højde og afsluttes af et hvidt gesimsled under taget. Taget er stråttækt og har 2 skorstenspiber i rygningen.

Husets østlige del med beboelsen har 2-rammede vinduer og et enkelt 1-rammet med 6-rudede rammer – gavltrekantens vindue er dog nyere. Husets vestlige del, der oprindeligt havde udhusfunktion, har i nordsiden vinduer svarende til østendens og i sydsiden 2-rammede vinduer med 3-rudede rammer. Gavltrekanten har et sent, 3-rammet vindue. Vinduerne er hvidmalede, incl. den udvendige murfals, og under vinduerne er der malet hvide »sålbenke«. Stikkene over vinduerne er i sydsiden stafferede i farverne grøn, hvid, sort og i nordsiden hvidmalede. Sydsidens hoveddør er 2-fløjet med diagonalsprosse opdelt rude over 3 fyldinger i hver fløj og har overvindue. Døren er grønmalet med hvid staffering. Nordsiden har 2 grønmalede halvdøre under buestik, der er hvidmalede som vinduesstikkene i denne side.

Ankerinitialer og -årstal: TJØ HAD (østgavl) 1799 (vestgavl)

På dette sted brandtakseres i 1793 et 9-fags hus med en kvistudbygning på 2 fag. Beboelsen udgjorde de 6 vestfag, mens staldafdelingen optog de 3 østfag. Det forekommer overordentlig sandsynligt, at dette hus

Ejere:

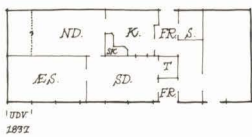
- 1803 : Thomas Jensen Øhle
- 1803 - 1857 : Hans Pedersen Madsen
- 1857 - (1881) : Jeppe Hansen Madsen
- (1896)- 1911 : H. Christensen
- 1911 -(1930): Thomas Brinch Fischer
(hans enke)
- (1980): Martin Sørensen

nedrives, thi i 1801 brandtaksæres et 9-fags hus, som er grundmuret overalt, og hvis 6 østligste fag er beboelse, mens der i de 3 vestligste fag er lo, stald og foderrum. I så fald kan det med stor sandsynlighed antages, at huset er opført i 1799 af Thomas Jensen Øhle og hustru, Helvig Anthonisdatter d. yngre, som murankrene viser.

Boligafdelingen har i 1801 »engelske« vinduer og »hollandske« døre med indstukne låse. Der er fyrré »lofteskud« og gulv overalt, og væggene er beklædt med såvel paneler som stenfliser.

Herefter udvides huset med ét fag mod vest, for i 1835 har det ifølge en brandtaksation 10 fag, hvoraf de 6 østligste fortsat er bolig med forstue, mens de nu 4 vestligste fag er stald og foderrum.

Toftestien 23

ØSTERLAND

Matr. Nr. 187^a

Fredet

Huset er 10 fag langt og grundmuret. Facaderne fremtræder skurede og rødmaledede, og langsiderne afsluttes under taget – over en rem, der er rødmalet mod syd og grønmalet mod nord – af en muret og hvidt gesims, der omslutter et arkengab over sydsidens hoveddør, og som er ført om hjørnet på vestgavlen. Østgavlen er grundmuret til bjælkelagshøjde, og gavltrekanten har lodret, grønmalet bræddebeklædning med vindsceder. Vestgavlen er derimod grundmuret til hanebåndshøjde, og afsluttes ind til dette niveau af et hvidt gesimsled under taget, medens den øvre gavltrekant har lodret, grønmalet bræddebeklædning med vindsceder. Taget er stråttækt og har en skorstenspipe i rygningen.

Såvel husets vestlige del med beboelsen, som den østlige del, der tidligere havde udhusfunktion, har 2-rammede vinduer (og et enkelt 1-rammet) – i sydsiden og gavltrekanterne med 3-rudede rammer, og i nordsiden dels med 3- og dels med 6-rudede rammer. Vinduerne er grønmaledede – i sydsiden med hvid kitning. På remmen over vinduerne er der malet »stik« – i sydsiden i farverne sort, grøn, hvid og i nordsiden hvide – og under vinduerne er der malet hvide »sålbenke«. Sydsidens hoveddør er en sen fyldingsdør, der er grønmalet med hvid staffering, og begge langsider har herudover en dør under buestik, der er stafferede

Ejere:

- 1771 : Mette Jepsdatter
- 1771 - : Frederik Hansen
- (1782)- 1789 : Jens Hansen Brinch
- 1789 - : Peder Jensen Fisker
- (1821)- 1836 : Thomas Sonnichsen Møller
- 1836 - 1849 : Søren Mikkelsen
- 1849 -(1858): Mette Jensdatter
- : Niels Anthonisen jun.
- : Niels J. Sonnichsen jun.
- 1926 -(1930): Mette Hansen (f. Sonnichsen)
- (1980): Esther Olin

som vindues»stikkene«. Nordsidens er en grønmalet halvdør, og sydsidens en sekundært anvendt, grønmalet 1-fyldingsdør. Arkengabet har en 2-fløjet, grønmalet luge.

Huset brandtakseres første gang i 1821. Det er da 9 fag langt, hvoraf der i de 6 vestfag er beboelsesafdeling med såvel trærammede som blyindfattede vinduer og rammedøre med klinker. Der er fyrrer »lofteskud« og gulv overalt undtagen i køkkenet, som har stengulv, og væggene er beklædt med panel eller »optrukne«. De 3 østfag har lo, kostald og foderrum.

I 1837 grundmures huset i forbindelse med en udvidelse til de nuværende ialt 10 fag. I de 7 vestfag er der beboelse med forstue, mens der i de resterende 3 østfag fortsat er stald og foderrum.

På dette sted kan i jordebogen konstateres en bebyggelse helt tilbage til 1750'erne, men det er uvist, om der er tale om samme hus som nuværende. Der kan dog følges et 9-fagshus tilbage til 1771 i skøde- og panteprotokollerne.

Toftestien 21

Æ Stak

ØSTERLAND

Matr. nr. 188^a

Fredet

Huset er 5 fag langt og grundmuret. Facaderne er opført over en lav sokkel og fremtræder pudsede og gulmalede og med malede, hvide »hjørneliséner«. De afsluttes under taget af en muret og hvidtet gesims, der omslutter et arkengab på østsiden. Huset har helvalmede gavle, hvorved taget – som følge af den kvadratiske grundplan – får pyramideform. Taget er stråtekt og har en tagkvist i sydsiden samt en skorstenspipe.

Huset har 2-rammede vinduer med 6-rudede rammer. Vinduerne er grønmalede med hvide rammer, og stikkene over vinduerne er hvidmalede, lige som der er malet hvide »sålbenke« under dem. Sydsidens hoveddør er 2-fløjet og har en diagonalsprosse opdelt rude over 4 fyldinger i hver fløj, og nordsidens dør er en 1-fløjet fyldingsdør – begge er grønmalede med hvid staffering. Arkengabet har en 2-fløjet, grønmalet luge.

Ejere:

1803 -(1831): Niels Hansen Møller
 (1855)-(1883): Jens Christiansen
 -(1930): Ellen Hansen (f. Jensen)
 -(1980): Carl Jensen

Nord for huset er opført et grundmuret og gulmalet udhus, hvis sadeltag er tækket med eternit.

Ifølge et pantebrev fra 24. jan. 1804 er huset bygget i 1803 på et sted, hvor der ifølge jordebogen lå et lille 3-fags beboelseshus. Pantebrevets formulering »nybygte Huus« kan muligvis tolkes således, at der blot er tale om en total, gennemgribende ombygning af det gamle hus.

Huset er ifølge den første brandtaksation fra 1804 »næsten i Qvadrat-Maal« og har 5 grundmurede fag, som alle er indrettede til beboelse. Det indeholder én stue, 2 dagligstuer, et kammer og et køkken med en muret halvkælder.

I 1855 brandtakseres det atter.

Digevej 25

ØSTERLAND

Matr. nr. 188^d

Fredet

Huset er 7 fag langt og grundmuret. Facaderne fremtræder skurede og gulmalede og med malede, hvide »hjørneliséner«, og langsiderne afsluttes under taget – over en gulmalet rem – af en muret og hvidtet gesims, der er ført om hjørnet på gavlene. Begge gavle er grundmurede omtrent til hanebåndshøjde og afsluttes ind til dette niveau af et hvidt gesimsled under taget, medens gavltrekanten har lodret, grønmalet bræddebeklædning med vindskeder. Taget er stråtagt.

Langsiderne har 2-rammede vinduer med 6-rudede rammer – i sydsidens 3 midterste fag dog med 3-rudede rammer. Vinduerne er overvejende grønmalede med hvide sprosser og hvid kitning, og på remmen over vinduerne er der malet hvide »stik«, lige som der under vinduerne er malet hvide »sålbenke«. Vestgavlen har 2 jernvinduer i underetagen og en grønmalet luge i gavltrekanten, og østgavlen har et jernvindue i gavltrekanten. Nordsiden har en grønmalet fyldingsdør med hvid stafing, og sydsiden har en grønmalet dør.

I 1837 har huset ifølge den første brandtaksation 6 grundmurede fag, hvoraf de 5 østre rummer bolig med forstue, mens det vestligste fag ikke beskrives nærmere, men der har formentlig været udhus eller stald.

I 1855 tilføjes ét fag til de nuværende ialt 7 fag, og der nævnes i den

Ejere:

(1837)-(1858): Anthonis Pedersen Sørensen
(1885)- 1898 : Hans Peder Hansen
1898 -(1930): Ellen Hansen, f. Jensen
-(1980): Carl Jensen

Øster Land 28

samtidige taksation, at der er halve trægavle. I de 6 østfag er der nu beboelse og i det vestligste fag tørverum, lo og opgang til loft.

På stedet, som iflg. jordebogen har været bebygget i 1750'erne, kan i forskellige pantebreve konstateres et hus på 8 fag i 1767 og 1774 og på 10 fag i 1787 og 1790, men det er nok ikke sandsynligt, at der er tale om samme hus som det nuværende.

ØSTERLAND

Matr. nr. 189^a

Fredet

Huset er 10 fag langt og heraf har de 8 vestligste større husdybde end de øvrige, hvilket markerer sig i en forskydning af nordfacaden. Facaderne er grundmurede – for sydsidens vedkommende over en lav sokkel – og fremtræder i røde sten bortset fra gavlene, der er skurede og hhv. gul- og gråmalede. Langsiderne afsluttes under taget – over en rødmalet rem med afboringer for stolpetappe – af en muret og hvidtet gesims, der omslutter et arkengab over sydsidens dør, og som er ført om hjørnet på begge gavle. Østgavlen er grundmuret omtrent til hanebåndshøjde og afsluttes ind til dette niveau af et hvidt gesimsled under taget, medens den øvre gavltrekanthar lodret, grønmalet brædebeklædning med vindskeder. Vestgavlen er derimod grundmuret i fuld højde og afsluttes under taget af et hvidt gesimsled. Taget er stråtekt og har en skorstenspipe i rygningen.

Husets vestlige del med beboelsen har 2-rammede vinduer med 3-rudede rammer. Den østlige ende, der oprindeligt havde udhusfunktion, har i sydsiden og gavltrekanthens tilsvarende vinduer og i nordsiden vinduer med 6-rudede rammer. Vinduerne er grønmalede med hvide sprosser og hvid kitning og har hvid, udvendig murfals. På remmen over vinduerne er der malet »stik« – i sydsiden i farverne grøn, hvid, sort, og i nordsiden hvide – og under vinduerne er der malet hvide »sålbenke«. Hoveddøren er 2-fløjet og grønmalet og har en diagonalsprosse opdelt rude over 3 fyldinger i hver fløj, medens østgavlen har en grønmalet revledør. Arkengabet har en grønmalet, 2-fløjet luge med overvindue.

Huset har i 1805 ifølge den første brandtaksation ialt 12 fag, som alle er af bindingsværk. I de 6 vestfag, som er ca. 1 alen dybere end de øvrige, er der beboelse med fyrre lofteskud og gulv overalt og vægge, der dels er beklædt med paneler og stenfliser dels bemalede. De 6 østfag har forstue samt lo, stald og foderrum.

Ejere:

- 1852 : Hans Anthonisen Hansen
2 østfag:
(1852)- : Jens Nielsen Fisker
- : Anne Madsdatter
1927 -(1930): Jeppe Anthonisen Sonnichsen
5 mellemfag:
1852 - 1866 : Hans Anthonisen Hansen og
Karen Hansdatter
1866 - : Thomas Jensen Thomsen
(1870)- : Jens Nielsen Mikkelsen
- : Peder Mortensen
1927 -(1930): Jeppe Anthonisen Sonnichsen
3 vestfag:
(1852)- : Niels Callesen Clausen
1913 - 1930): Mads Schmidt (hans enke)
1930 - : Jeppe Anthonisen Sonnichsen
Hele huset:
-(1980): Henning Jensen

På et senere, ikke nærmere angivet tidspunkt nedbrydes to staldfag fra øst, hvorefter huset er på de nuværende 10 fag. I 1852-54 finder en opdeling i 3 huslejligheder sted, først ved at de 2 østligste staldfag grundmures og ombygges til beboelse med stue og køkken i det ene og forstue, sengested og trappe til loftet i det andet fag.

Mellemløjigheden på 5 fag bevarer sin ydre murkonstruktion af såvel bindingsværk som pillemur, men ombygges til ren beboelse. Denne lejlighed vurderes en hel del op i 1866, hvilket kan hænge sammen med en grundmuring.

De 3 vestfag bliver i 1854 en selvstændig lejlighed med dels pillemur dels bindingsværk, men specificeres ikke nærmere i brandtaksationen fra dette år.

Herefter træffes huset ikke yderligere i kilderne fra forrige århundrede, men det må antages, at det er blevet grundmuret efterhånden som de enkelte, resterende fag er blevet brøstfældige.

I jordebogen kan der på dette sted konstateres en bebyggelse helt tilbage til 1750erne.

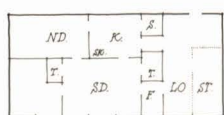
På matr. nr. 189b over for Toftestien 19 lå huset indtil 1913, da det blev solgt til Nationalmuseet, og i 1915 blev genopført på Frilandsmuseet.

Toftestien [16]

Fanøhuset på Frilandsmuseet

Øster Land 30

Ibsens Hus

ØSTERLAND

Matr. nr. 190^a

Fredet

Huset er 8 fag langt og grundmuret. Facaderne er opført på en lav sokkel og fremtræder i røde sten med hvid fugeopstregning – bortset fra vestgavlen, der er skuret og rødmalet. Langsiderne afsluttes under taget af en muret og hvidtet gesims, der omslutter en trekantet, frontonagtig kvist over sydsidens dør. Gesimsen er ført om hjørnet på gavlene, der begge er grundmurede i fuld højde, og som afsluttes under taget af et hvidt gesimsled. Taget er stråttækt og har en tagkvist på nordsiden samt en skorstenspipe i rygningen.

Husets vestlige del med beboelsen har i sydsiden fladbuede, 2-rammede vinduer med 3-rudede rammer og i nordsiden 2-rammede vinduer med 6-rudede rammer. Gavltrekanten har et sent, 3-rammet vindue under et 4-rudet jernvindue. Husets østlige ende, der oprindeligt havde udhusfunktion, har i sydsiden et sent, 3-rammet vindue med 3-rudede rammer og i nordsiden 1-rammede vinduer med rammer svarende til denne facades øvrige. Gavltrekanten har to 4-rudede jernvinduer. Langsidernes vinduer er grønmaledede med hvide rammer og har hvid, udvendig murfals. Stikkene over vinduerne er hvidmalede, og under vinduerne er der malet hvide »sålbænke«. Sydsidens hoveddør, der har trukket og hvidmalet indfatning, er en sen, grønmalet fyldingsdør med hvid staffering, og den frontonagtige kvist har et 4-rudet vindue. Nordsiden har en grønmalet halvdør.

Ankerårstal: 1894 (østgavl)

Huset nævnes som nyt i en brandtaksation fra 1805, men da nordsiden beskrives som bindingsværk, er der utvivlsomt tale om et væsentligt ældre hus, der blot er blevet gennemgribende restaureret. Den øvrige del af huset er grundmuret og af dets 8 fag rummer de 6 vestre beboelse med fyrré »lofteskud« og gulv, mens de 2 østfag har lo og stald.

Der foreligger ikke senere beskrivelser af huset, men af en protokol fremgår, at forsikringen er steget betydeligt i 1863, hvilket kan hænge sammen med nordsidens grundmuring. Murankrene 1894 på østgavlen daterer efter alt at dømme en ommuring af denne.

Dette sted har været bebygget i hvert fald helt tilbage til 1750erne.

Ejere:

- : Niels Nielsen Lassen
- (1802)-(1844): John Nielsen Lassen
- : John Nielsen Lassen's døtre
- (1863)- : Peder Jensen Bundtmager
- (1891)- : A. Knudsen
- 1898 - : Hans Ibsen
- (1945)-(1980): Hans Henry Ibsen

ØSTERLAND Øster Land 32. Maleren August Wilckens hus

Matr. nr. 191

Fredet

Huset er 10 fag langt og heraf har de 7 vestligste større husdybde end de øvrige, hvilket markerer sig i en forskydning af nordfacaden, hvor der desuden er tilføjet en grundmuret vinkeludbygning ud for de 4 vestligste fag. Facaderne er grundmurede og fremtræder for nordsidens vedkommende i røde sten og for sydsidens og gavlenes vedkommende pudsede og hhv. gul- og rødmaledede og med malede, hvide »hjørneliséner«. Langesiderne afsluttes under taget – i nordsidens brede del over en rødmalet rem – af en muret og hvidtet gesims, der omslutter en trekantet, frontonagtig kvist på husets sydside, og som er ført om hjørnet på gavlene. Begge gavle er grundmurede omtrent til hanebåndshøjde og afsluttes ind til dette niveau af et hvidt gesimsled, medens de øvre gavltrekanter har lodret, grønmalet bræddebeklædning med vindskeder. Taget er stråttækt og har en skorstenspipe i rygningen.

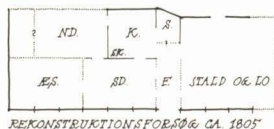
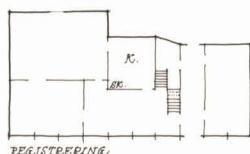
Såvel husets vestlige del med beboelsen som den østlige del, der tidligere havde udhusfunktion, har 2-rammede vinduer med 6-rudede rammer. Vinduerne er hvidmalede, incl. den udvendige murfals, og stikkene over vinduerne er hvidmalede (på remmen over nordsidens vinduer er der malet tilsvarende, hvide »stik«), lige som der er malet hvide »sål-bænke« under alle vinduerne. Sydsiden har en nyere, grønmalet fyldingshoveddør, og nordsiden en nyere, grønmalet halvdør – begge flyttede fra deres oprindelige plads. Kvisten har en 2-fløjet, grønmalet luger med overvindue. Initialer og årstal: HHJM KID 1796 (mursten i nordside).

Ud for husets østgavl er opført et træskur med halvtag.

På husets nordvæg findes en mursten med initialerne HHJM KID og årstallet 1796, der refererer til de daværende ejere, Hans Hansen Jensen Munck og hustru Kirsten Jepsdatter. Huset kan imidlertid meget vel være væsentligt ældre, således at murstenen blot fortæller om en eventuel udvidelse eller ombygning. I kilderne træffes huset først i 1805, hvor det er af bindingsværk med brændte mursten i tavlene og har blylagte vinduer. Af husets ialt 11 fag er de 6 vestre bolig med fyrré »lofteskud« og gulv overalt og vægge beklædt med panel og stenfliser. De 5 østfag med forstue, lo og stald har en husdybde, der er knap 1 alen mindre end boligafdelingen. Forstuefagets dybde danner en »blød« overgang mellem de to husdybder.

I det følgende tidsrum nedrives ét fag fra øst efter alt at dømme i forbindelse med grundmuring, og huset beskrives igen i 1855. Der er grundmur i søndre side og vestre ende, pillemur i nordsiden (hvor den prægede mursten er blevet anvendt) og i østre ende, og hel trægavl i øst og vest. De 6 vestfag har fortsat beboelse med køkken, ét mellemfag rummer forstue og pigekammer, mens der i de 3 østfag er kostald, lo og foderrum. I de næste knap 50 år er der skrædderi med butik i huset.

Den store kvistudbygning nævnes ikke i kilderne. På dette sted kan i jordebogen konstateres en bebyggelse helt tilbage til 1750'erne.

Ejere:

- 1805: Hans Hansen Jensen Munck
- 1805- 1847 : Hans Pedersen Jensen
- 1849- 1911 : Carsten Peder Pedersen
- 1911-(1930): August G. C. Wilckens
- (1980): Palle Stürup

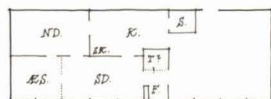
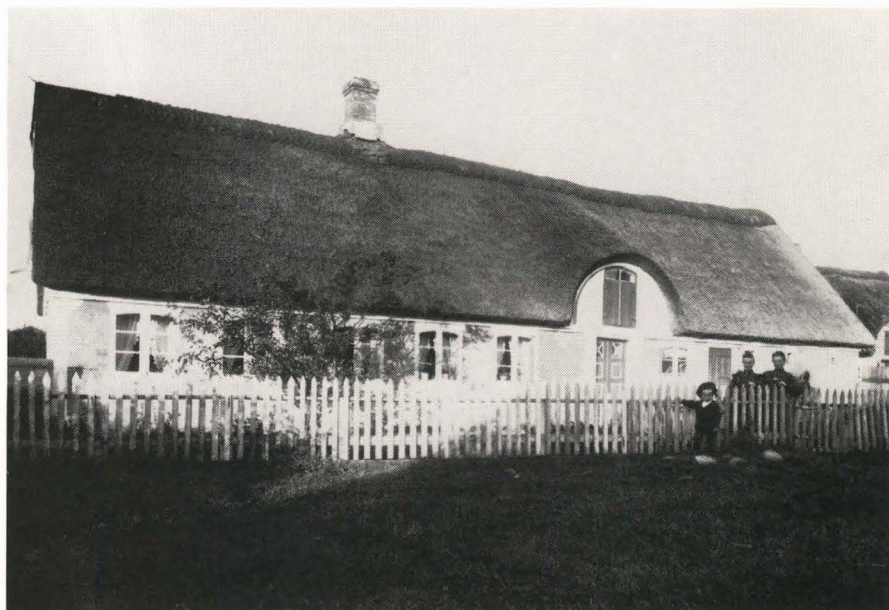
Øster Land 24 Glædens Bo

ØSTERLAND

Matr. nr. 192

Fredet

Huset er 10 fag langt og grundmuret. Facaderne er opført på en lav sokkel og fremtræder skurede og rødmaledede og med malede, hvide

»hjørneliséner«. Langsiderne afsluttes under taget – over en rødmalet rem med afboringer for stolpetappe – af en muret og hvidtet gesims, der omslutter et arkengab over sydsidens dør. Gesimsen er ført om hjørnet på gavlene, der begge er grundmurede omtrent til hanebåndshøjde, og som ind til dette niveau afsluttes af et hvidt gesimsled, medens de øvre gavltrekanter har lodret, grønmalet bræddebeklædning, der afsluttes af vindskeder. Taget er stråetækt og har en tagkvist i nordsiden samt en skorstenspipe i rygningen.

Såvel husets vestlige del, der tidligere rummede den egentlige beboelse, som østenden, der havde udhusfunktion, har i begge langsider fladbuede, 2-rammede vinduer med 3-rudede rammer. I udhusafdelingens nordside sidder desuden to 4-rudede og et 6-rudet vindue. Gavltrekanterne har sene, 3-rammede vinduer med 3-rudede rammer. På remmen over langsidernes vinduer er der malet »stik« i farverne sort, grøn, hvid, og under vinduerne er der malet hvide »sålbænke«. Sydsiden har en sen, grønmalet fyldingshoveddør med hvid staffering og hvidtet indfatning, og nordsiden har en grønmalet halvdør under et buestik, der er stafferet som vindues»stikkene«. Arkengabets luge er udskiftet med et vindue.

Ankerinitialer og -årstal: TD?Ø (vestgavl) 1841 (østgavl).

Op mod vestgavlen er opført et træskur med halvtag.

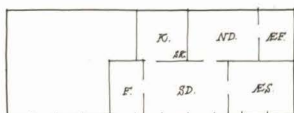
På denne ejendom foreligger et skøde fra 1738, men det er nok tvivlsomt, om man kan tale om samme hus som det nuværende. Dette har ifølge en brandtaksation fra 1805 10 fag med bindingsværk, hvoraf der i de 8 vestre er beboelse med frankel og bryggers; der er fyre »lofteskud« og gulv overalt samt paneler og stenfliser på væggene. De 2 østfag har lo og stald. I 1838 nævnes hele huset som grundmuret uden at der i øvrigt er sket ændringer.

Murankrene er temmelig vanskelige at analysere. Årstallet »1841« på østgavlen kan måske have forbindelse med grundmuringen, men bogstaverne »TD?Ø« på vestgavlen kan ikke éntydigt henføres til ejerinitialer. Der er naturligvis den mulighed, at de i lighed med f.eks. matr. nr. 237's murankre på et tidspunkt er forkert genopsat, således at der er tale om en af ejerne Thomas (Jensen) Øhle, der var gift med Abalone Poulsdatter.

Ejere:	
-	1802 : Jes Anthonisen Jessen
1802 -	1831 : Peder Pedersen Andersen
1831 -	1850 : Peder Carstensen
1850 -	(1871): Søren Jessen Sonnichsen
?-	1884?: Thomas Jensen Øhle
1884?-	1896?: Poul Jørgensen Øhle
1896?-	1905 : Thomas Øhle
ca. 1905 -	1912 : Julie Rudolph
1912 -	(1980): Københavns Lærer- forening

Toftestien 17. Matr. nr. 193a
Toftestien 19. Matr. nr. 193b

ØSTERLAND
 Matr. nr. 193

Huset er 11 fag langt og grundmuret. Facaderne er opført på en lav sokkel og fremtræder skurede og gulmalede – for langsidernes vedkommende med hvid »kvadrang« – og med malede, hvide »hjørneliséner«. Langsiderne afsluttes under taget af en muret og hvidtet gesims, der omslutter en trekantet, frontonagtig kvist over sydsidens hoveddør. Gesimsen er ført om hjørnet på gavlene, der begge er grundmurede omtrent til hanebåndshøjde, og som ind til dette niveau afsluttes af et hvidt gesimsled under taget, medens de øvre gavltrekanter har lodret, grønmalet bræddebeklædning med vindskeder. Taget er stråtagt og har 2 skorstenspiber i rygningen.

Husets østlige del med beboelsen har 2-rammede vinduer, som i sydsiden og østgavlen har 3-rudede og i nordsiden 6-rudede rammer. Gavltrekanten har 2 små, 4-rudede vinduer. Vestenden, der tidligere havde udhusfunktion, har i sydsiden 2-rammede vinduer med 3-rudede rammer samt et lille, 4-rudet vindue, og i nordsiden og vestgavlen hhv. 2- og 3-rammede vinduer med 6-rudede rammer. Vinduerne er grønmaledede med hvide rammer og hvide, udvendige murfalse. Stikkene over vinduerne er hvidmalede, og under vinduerne er der malet hvide »sål-bænke«. Sydsiden har en sen, 2-fløjet fyldingshoveddør, der er grønmalet med hvid staffering og har hvidmalet indfatning. Endvidere en grønmalet halvdør under hvidmalet buestik. Kvisten har en 2-fløjet, grønmalet luge med overvindue.

Syd for huset er opført et grundmuret og gulmalet udhus, hvis sadeltag er tækket med cementtagsten.

På dette sted lå oprindeligt et hus, som i 1798 brandtakseres med 10 fag, hvoraf de 6 østre indeholdt beboelsen og de 4 vestre stald. I 1850 bygges det gennemgribende om i en sådan grad, at der måske snarere er tale om en nyopførelse med delvis brug af gamle materialer, f.eks. tilsyneladende vinduerne i nordsiden. Der er nu 11 fag, som har pillemur i nordsiden og grundmur i sydsiden og gavlene. De 8 østfag beskrives blot som beboelse med bræddeloft og -gulv i en samtidig brandtaksation, mens de 3 vestfag har udhus.

Det syd for hovedhuset liggende udhus, der vender nord-syd, er bygget i 1873 med grundmur og stråtag til fåre- og svinesti.

På dette sted kan i jordebogen konstateres en bebyggelse i 1750erne.

Ejere:

- 1799 : Calle Nielsen Berg
- 1799 - 1838 : Jens Callesen Berg
- 1838 - 1849 : Jes Nielsen Jessen
- 1849 - : Niels Harisen Jessen
- (1873)-(1898): Søren Anthonisen Sørensen
- 1909 -(1930): Matthias Laurids Thomsen
- (1980): Agnethe Hansen

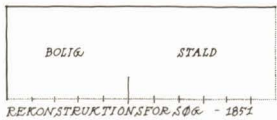
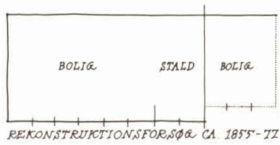
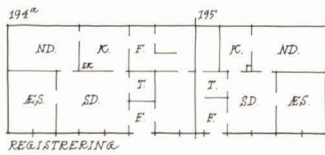

Øster Land 22

ØSTERLAND

Matr. nr. 194^a

Fredet

Matrikelnummeret omfatter de 8 vestlige af husets i alt 13 fag. Facaderne er grundmurede og fremtræder skurede og rødmaledede. Langsiderne afsluttes under taget – over en rødmalet rem – af en muret og hvidtet gesims, der omslutter et arkengab over nordsidens dør. Gesimsen er ført om hjørnet på vestgavlen, der er grundmuret omtrent til hanebåndshøjde, og som ind til dette niveau afsluttes af et hvidt gesimsled under taget, medens den øvre gavltrekant har grøn beklædning med vindskeuder. Taget er stråtækt og har en skorstenspipe i rygningen.

Facaderne har 1- og 2-rammede vinduer – i sydsiden med 3-rudede og i nordsiden med 6-rudede rammer. Nordsiden har desuden et lille, 4-rudet vindue. Vinduerne er hvidmalede, og på remmen over dem er der malet hvide »stik«, medens der under dem er malet hvide »sål-bænke«. Sydsiden har en sen, grønmalet fyldingshoveddør med hvid staffering og med pudset og hvidmalet indfatning, medens nordsiden har en grønmalet halvdør. Arkengabet har en grønmalet luge.

Øster Land 20

ØSTERLAND

Matr. nr. 195

Fredet

Matrikelnummeret omfatter de 5 østlige af husets i alt 13 fag. Facaderne er grundmurede og fremtræder skurede og rødmaledede, og langsiderne afsluttes under taget – over en rødmalet rem – af en muret gesims, der er ført om hjørnet på østgavlen. Gavlen er grundmuret i fuld højde og afsluttes under taget af et hvidt gesimsled. Taget er stråtækt og har en tagkvist i sydsiden samt en skorstenspipe i rygningen.

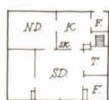
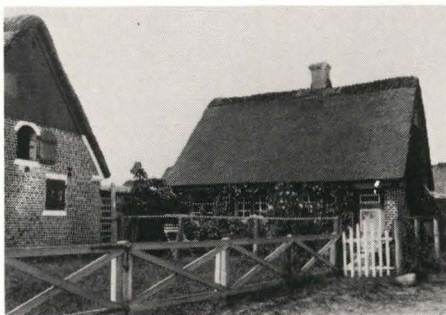
Sydsiden har fladbuede, 2-rammede vinduer med 3-rudede rammer samt et 6-rudet vindue, og nordsiden 1- og 2-rammede vinduer med 6-rudede rammer. Gavltrekanten har et sent, 2-rammet vindue med 3-rudede rammer. Sydsidens vinduer er grønmaledede med hvide rammer, medens nordsidens og gavltrekantens vinduer er hvidmalede. På remmen over langsidernes vinduer er der malet »stik« i farverne hvid, sort, grøn, og under alle vinduerne er der malet hvide »sål-bænke«. Sydsiden har en 2-fløjet hoveddør med diagonalsprosse opdelt rude over 3 fyldinger i hver fløj. Døren er grønmalet med hvid staffering.

I 1805 har huset ifølge den første brandtaksation 11 fag af bindings-

Ejere:

- (1805): Hans Jepsen Knudsen
(1809)- 1841 : Søren Hansen Knudsen
Matr. 194^a:
1841 -(1858): Peder Olesen
- : Søren Andersen Fisker
- 1881 : Søren Mikkelsen d. yngre.
1881 - : Christian Jensen
1922 -(1930): Niels Henrik Hansen
-(1980): Lone Kromann Rasmussen
Matr. 195:
1842 -(1858): Maren Sørensdatte
- : Morten Hansen
(1877)- 1888 : Niels Hansen Anthonisen
1926 -(1930): Thomas Nielsen Jerne
-(1980): Gudrun Dahl

Øster Land 18

(J.T.-H.H.E.) 1945

Ejere:

- 1801 : Anne Hansdatter Smed
1801 - 1824 : Jep Pedersen Brinch
1824 - : Abalone Sonnichsdatter
(1842)-(1858): Mathias Mortensen
-(1874): Laurits Schmidt
-(1930): Nicoline Stürup
(1945)- : Kirstine Stürup
-(1980): Inger M. Rotne

værk med blyndfattede vinduer. De 5 vestfag er indrettet til beboelse med fyre lofteskud og gulv overalt og vægge beklædt med paneler og stenfliser. De 6 østfag har forstue samt lo, stald og foderrum.

Omkring 1842 opdeles huset i to selvstændige huslejligheder. Ifølge en samtidig brandtaksation bygges den vestre, 8 fag store huslejlighed fuldstændigt om til de nuværende mål, idet husdybden i forbindelse med pillemuring forøges mod syd og tagrygningen tilsvarende forskydes, således at der *ikke* bliver skæv tagprofil. Den vestre husende nævnes nu med hel trægavl.

Den østre huslejlighed er i 1855 på 3 fag, har pillemur og er helt ombygget til beboelse, *uden* at den ydre konstruktion og målene i øvrigt er ændret. I 1877 udbygges den med 2 grundmurede fag mod øst, men den egentlige udvidelse af hele huslejligheden i dybde og højde til samme mål som vestlejligheden finder tilsyneladende først sted på et senere tidspunkt.

På gavlen kan i form af asymmetrisk placerede murankre og en til-muret luge stadig anes den oprindelige tagprofil, som er lavere og smalle.

På dette sted kan i jordebogen konstateres en bebyggelse helt tilbage til 1750'erne.

ØSTERLAND

Matr. nr. 196

Fredet

Huset er 4 fag langt og grundmuret. Facaderne fremtræder i røde sten, og langsiderne afsluttes under taget – over en grønmalet rem med afboringer for stolpetappe – i sydsiden af en muret og hvidtet gesims og i nordsiden af hvidtet udmuring mellem bjælkeenderne. Gavlene er grundmurede til bjælkelagshøjde, og gavltrekanterne har lodret, grønmalet og vindskedeafsluttet bræddebeklædning – for vestgavlens vedkommende dog dækket af tagpap. Taget er stråtækt og har en skorstens-pibe i rygningen.

Facaderne har 1- og 2-rammede vinduer, dels med 6- og dels med 3-rudede rammer samt – i nordsiden – et vindue med 2 x 6 faste ruder. Vinduerne er grønmalede – i sydsiden med hvide sprosser og hvid kitning. På remmen over vinduerne er der malet »stik« i farverne grøn, hvid, sort, og under vinduerne er der malet hvide »sålbenke«. Sydsiden har en grønmalet 3-fyldingsdør med hvid staffering, medens nordsidens dør er skjult af et udhus. Den østlige gavltrekanter har en luge i bræddebeklædningen.

Ud for nordsidens østligste fag er opført en grundmuret vinkeludbygning med lavt, paptækket sadeltag.

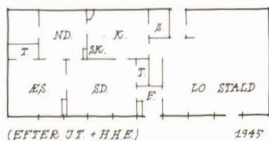
Huset brandtakseres første gang i 1842, hvor det har 4 fag af bindingsværk og i sin helhed er indrettet til beboelse. Der er »Fielloft og Gulv« overalt undtagen i køkkenet, hvis eventuelle gulvkonstruktion ikke omtales. Først i 1874 nævnes, at huset er grundmuret.

Huset kan med 4 fag følges bagud til 1824 og kaldes i jordebogen i 1801 et »lille Huus«. Det kan muligvis oprindeligt være opført som et aftægts-hus (se s. 14), i hvilket tilfælde det med rimelighed kan antages, at det har hørt til matr. nr. 197^b (ejernavn i slutningen af 1700-tallet tyder på familieskab). Husets opførelse kan ikke dateres nærmere.

Øster Land set i retning mod Toftestien. Til venstre Øster Land 14 (Engels Hus) og til højre Øster Land 16 (Knud Styrups Hus). Foto: Hugo Matthiessen 1928.

Øster Land 16
Knud Styrups Hus

ØSTERLAND
Matr. nr. 197^b
Fredet

Huset er 10 fag langt og grundmuret. Facaderne fremtræder i røde sten med hvid fugeopstregning – bortset fra vestgavlen, der er skuret og rødmalet. Langsiderne afsluttes under taget – over en grønmalet rem med afboringer for stolpetappe – af en muret og hvidtet gesims, der omslutter et arkengab over sydsidens dør. Nordsiden har derimod et arkengab med grønmalet træfront over bagdøren. Gesimsen er ført om hjørnet på gavlene, der begge er grundmurede omtrent til hanebåndshøjde, og som ind til dette niveau afsluttes af et hvidt gesimsled under taget, medens de øvre gavltrekanter har lodret, grønmalet bræddebeklædning med vindskeder. Taget er stråtækt og har en skorstenspipe i rygningen.

Husets vestlige del med beboelsen har 2-rammede vinduer med 6-rudede rammer, incl. gavltrekantens nyere vindue. Husets østende, der tidligere havde udhusfunktion, har dels vinduer som boligens, og dels et 2-rammet vindue med 3-rudede rammer samt et par små, 4-rudede vinduer. Gavltrekanten har et nyere, 3-rammet vindue over den oprindelige gavlluge. Vinduerne er hvidmalede, incl. den udvendige murfals. På remmen over vinduerne er der malet »stik« – i sydsiden i farverne sort, hvid, grøn, og i nordsiden hvide. Under alle vinduerne er der malet hvide »sålbenke«. Sydsiden har en 2-fløjet hoveddør med 3 riflede fyldinger i hver fløj. Endvidere en 1-fløjet dør med 4 fyldinger. Begge døre er grønmalede med hvid staffering. Nordsiden har dels en grønmalet halvdør under buestik, og dels et par sekundære døre. Sydsidens arkengab har en 2-fløjet, grønmalet luge med overvindue, og nordsidens arkengab har en 2-fløjet luge i bræddebeklædningen. Østgavlen har en luge under buestik nederst i gavltrekanten.

Huset kan ved tinglyste ejerskifter følges tilbage til 1785, men det beskrives først i 1842, hvor det har 10 fag og er af bindingsværk med trægavle i begge ender. De 6 vestre fag rummer beboelse med fjelloft og -gulv, men de 4 østfag er lo, stald og udhus. Murene bliver tilsyneladende grundmurede med pillemur fag for fag efterhånden som disse bliver brøstfældige, for i 1856 er der såvel bindingsværk som pillemur. Indretningen er uændret, og i 1874 nævnes hele huset som grundmuret.

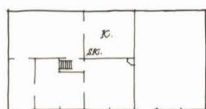
På dette sted kan i jordebogen konstateres en bebyggelse helt tilbage til 1750'erne, som kan være samme hus som det nuværende.

Ejere:

- 1785 : Hans Jørgensen Smed
- 1785-(1828): Jes Hansen Smed
- 1855 : Christen Christensen
- 1855- 1883 : Peder P. Thomsen
- 1883- 1885 : N. J. Anthonisen
- 1885-(1930): Peder Sonnich Mortensen
(hans enke)
- (1980): Kirstine Bjerrum

Toftestien 13
Toftestien 15

ØSTERLAND
Matr. nr. 198
Fredet

Huset er 8 fag langt. Østgavlen har bevaret sine bindingsværksstolper og fremtræder med tavl i røde sten, medens de øvrige facader er grundmurede og fremtræder pudsede og gulmalede. Langsiderne afsluttes under taget – over en delvis overpudset rem med afbøringer for stolpetappe – af en muret og hvidtet gesims, der er ført om hjørnet på vestgavlen. Østgavlens bræddebeklædte gavltrekant er dækket af tagpap, medens vestgavlen er grundmuret i fuld højde og afsluttes under taget af et hvidt gesimsled. Taget er stråttækt og har 2 tagkviste i nordsiden og en i sydsiden samt 2 skorstenspiber i rygningen.

Husets vestlige del med beboelsen har 2-rammede vinduer med 3-rudede rammer – i gavlen under fladbuede stik. Husets østlige del, der oprindeligt havde udhusfunktion, har 2-rammede vinduer med 6-rudede rammer samt et lille, 2-rudet vindue ved sydsidens dør. Gavltrekanten har et sent, 3-rammet vindue. Vinduerne er grønmalede med hvide sprosser og hvid kitning og har hvide, udvendige murfalse. Vestgavlens stik er hvidmalede, og på remmen over langsidernes vinduer er der malet tilsvarende, hvide »stik«. Sydsiden har 2 grønmalede fyldingsdøre med hvid staffering.

På husets nordside er opført 2 grundmurede vinkeludbygninger med lave, paptækkede tage.

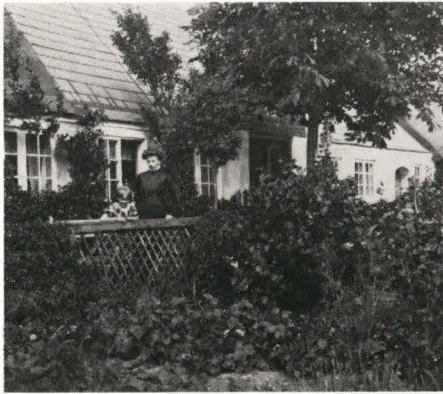
Husets indtræden og kronologiske placering i jordebogen tyder meget på, at det er bygget omkring 1794/95, men bevises sikkert kan det ikke. Selvom størrelsen og fagtallet ikke kendes, kan det konstateres, at det er blevet opdelt i tre huslejligheder 1828, og kun to af disse brandtakseres i 1855.

Den østre, 3 fag store huslejlighed har i 1855 såvel bindingsværksmur som pillemur og hel trægavl i østre ende. Interiørbeskrivelse foreligger ikke, men det fremgår, at alle 3 fag er indrettede til beboelse.

Den mellemste huslejlighed er ligeledes på 3 fag i 1855, men beskrives heller ikke nærmere. Den vestre huslejlighed brandtakseres overhovedet ikke, men har formentlig været på 2 fag. I hvert fald sammenlægges den med den mellemste i 1880, hvilke ialt 5 grundmurede fag bl.a. rummer en detailhandel. Først i 1921 samles hele huset atter til én bolig.

Ejere:

- (1795)- 1828 : Niels Anthonisen Hansen
3 østfag:
1828 - : Peder Hansen Pedersen
(1855)- : Ane Pedersdatter ældre og yngre (søstre)
- 1920 : Frk. Ebstrup
1920 - : Sigurd R. Thorsen
3 mellemfag:
- 1838 : Sognets Fattigkasse
1838 -(1858): Ane Madsdatter ældre og yngre, Maren Madsdatter
(1880)- : Niels Jepsen Nielsen
1921 - : Sigurd R. Thorsen
2 (?) vestfag:
1828 - : Karen Hansdatter
(1855)- : Dorthe Johannesdatter
(1880)- : Niels Jepsen Nielsen
1921 - : Sigurd R. Thorsen
-(1980): Mads Mahler

ØSTERLAND Øster Land 12. *Bocks Hus*
Matr. nr. 199^a

Huset er 9 fag langt og grundmuret. Facaderne er opført på en lav sokkel og fremtræder pudsede og gulmalede. Langsiderne afsluttes under taget – over en delvis overpudset rem – af en muret og hvidtet gesims, der omslutter en sen, trekantet facadekvist over sydsidens dør, og som er ført om hjørnet på vestgavlen. Østgavlen er grundmuret til bjælkelagshøjde, og gavltrekanten har lodret, grøn bræddebeklædning med vindskeder. Vestgavlen er derimod grundmuret omtrent til bjælkelagshøjde, og afsluttes ind til dette niveau af et hvidt gesimsled under taget, medens den øvre gavltrekant har lodret, grønmalet bræddebeklædning. Huset har skifertag og 2 skorstenspiber i rygningen.

Bygningens vestlige del med beboelsen har 1- og 2-rammede vinduer med 6-rudede rammer. Gavltrekanten har desuden to 4-rudede jernvinduer. Husets østlige del, der oprindeligt havde udhusfunktion, har tilsvarende vinduer – samt små, 4-rudede og et nyere, 3-rammet. Vinduerne er grønmaledede med hvide rammer og har hvide, udvendige murfalse. Over vinduerne er der malet »stik« i farverne sort, hvid, grøn, og under vinduerne er der malet hvide »sålbenke«. Sydsidens hoveddør er en sen, 2-fløjet fyldingsdør, der er grønmalet med hvid staffering, og denne langs side har desuden en grønmalet halvdør under et buestik, der er stafferet som vindues»stikkene«. Begge døre har hvidmalet, udvendig murfalse.

Ankerinitialer: SS MJD (vestgavl)

Op mod husets vestgavl er opført en grundmuret udbygning med lavt, eternittækket halvtag.

Huset træffes første gang ved en brandtaksation i 1798. Det har da 9 fag ialt, hvoraf de 5 vestre indeholder værelser og de 4 østre lo, stald og foderrum. Herefter ses det ikke før 1852, hvor alle 9 fag er blevet beboelse, og der er grundmur i sydsiden og vestenden, mens østenden er pillemur – nordsiden er ikke omtalt. I 1890 indrettes bageri i huset.

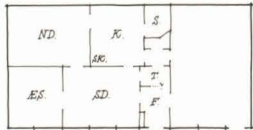
Murankrene på vestgavlen er Sonnich (Jessen) Sonnichsens og hustru Mette Jepsdatters initialer og er vel sat op i forbindelse med gavlens grundmuring omkring 1850. Det er muligt, at et evt. »J« er forsvundet ved opsætningen af et nyt gavlvindue.

På dette sted kan i jordebogen konstateres et hus helt tilbage til 1750erne.

ØSTERLAND
Matr. nr. 200^b

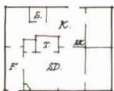
Huset er 4 fag langt og grundmuret. Facaderne fremtræder skurede og gråmalede – for langsidernes og vestgavlens vedkommende med hvid »kvadrang«. Langsiderne afsluttes under taget – over en gråmalet rem – af en muret og hvidtet gesims. Gavlene er grundmurede til bjælkelagshøjde, og gavltrekanterne har lodret, grønmalet bræddebeklædning med vindskeder. Huset har stråtag og 1 skorsten. Ud for nordsidens vestligste fag er opført et lille, grundmuret »udskud« med stråtag.

Facaderne har 1- og 2-rammede vinduer – gavltrekanterne dog sene, 3-rammede – med 6-rudede rammer. Vinduerne er grønmaledede med hvide sprosser og hvid kitning og har hvide, udvendige murfalse. På remmen over vinduerne er der malet »stik« i farverne hvid, sort, grøn, og under vinduerne er der malet hvide »sålbenke«. Sydsidens hoveddør, der har pudset og hvidmalet indfatning, er fladbuet og har 2-rudet

Ejere:
1791- 1847 : Niels Nielsen Degn
1847- 1851 : Niels Nielsen jun.
1851- 1889 : Sonnich Jessen Sonnichsen
1890- 1920 : (Bager) Lorenzen
1920- : Peder Jørgensen Mortensen
-(1980): Karl Nielsen Bock

Toftestien 14

Toftestien 14 fotograferet af Sønderhos "sommerfotograf" Petrea Lund i 1916. Billedet tilhører en serie "Folkelivsbilleder fra Fanø" bestilt af folkemindeforskere H. Grüner-Nielsen fra Dansk Folkemindesamling.

Ejere:

1788 - 1810 : Mette og Karen Madsdøtre
 1810 - : Mads Hansen Knude
 (1836)- 1858 : Ane og Kirsten Andersdøtre
 - : Poul Thomsen Sørensen
 1889 -(1930): Mads Schmidt (hans enke)
 -(1980): H. A. Brøndsted

Øster Land 13

Buhls Hus

Øster Land 13 og 15 udgør tilsammen matr. nr. 231a.

vindue over 3 fydinger. Døren er grønmalet med hvid staffering. Nord-siden har en grønmalet revledør.

På dette sted køber i 1788 »tvende Piiger en liden Støcke grund til et Byggested«, som er udstykket fra broderens ejendom (matr. nr. 201^c) og bygger straks et hus på 3 fag. Det kan ikke konstateres, om der oprindeligt har været stald i huset. Ved ejerskiftet i 1810 har det fortsat 3 fag, men i 1836 brandtakseres det og har nu 4 fag, er grundmuret og indrettet med stue, kamre, køkken og forstue. I 1856 er hele huset fortsat beboelse, og der nævnes nogle forbedringer, som desværre ikke specificeres nærmere.

ØSTERLAND

Matr. nr. 201^d. Matr. nr. 231a

Fredet

Matriklen omfatter de 2 vestlige af husets i alt 12 fag. Bortset fra en bindingsværksstolpe i skellet mod matr. nr. 231^a er facaderne grundmurede og fremtræder skurede og gråmalede. Langsiderne afsluttes under taget – over en gråmalet rem – af en muret og hvidtet gesims i nordsiden og af hvidtet udmuring mellem bjælkeenderne i sydsiden. Gavlen er

Øster Land 13, 15 og 17 fotograferet fra sydvest af Hugo Matthiessen i 1928. I baggrunden ses Øster Land 14 og 19.

Øster Land 15

*Øster Land 15 og 13 udgør
tilsammen matr. nr. 231a.*

Øster Land 15

Buhls Hus

Udgør sammen med

Øster Land 13 matr. nr. 231a

Foran Øster Land 15 står Fanøs flittige lokalhistoriske forfatter og æresborger i Sønderho, N.M. Kromann (1870-1960).

grundmuret til bjælkelagshøjde, og gavltrekanen har lodret bræddebeklædning, som dog er skjult under tagpap. Over nordsidens dør sidder en trekantet facadekvist med grønmalet træfront. Taget er stråttækt og har en skorstenspipe i rygningen.

Vestgavlen har 2-rammede vinduer med 6-rudede rammer. Vinduerne er grønmaledede med hvide rammer. Nordsiden har en grønmalet revledør under buestik, og sydsiden har en simpel dør. Kvisten har luge i brædefronten.

ØSTERLAND

Matr. nr. 231^a

Fredet

Matrikelnummeret dækker de 5 midterste af husets i alt 12 fag. Facaderne er grundmurede og fremtræder skurede og gråmalede. De afsluttes under taget – over en gråmalet rem – af en muret og hvidtet gesims. Taget er stråttækt og har en tagkvist i nordsiden samt en skorstenspipe i rygningen.

Begge facader har 2-rammede vinduer med 6-rudede rammer og et lille, 4-rudet vindue. Vinduerne er grønmaledede med hvide rammer. På remmen over vinduerne er der malet »stik« i farverne grøn, hvid, sort, og under vinduerne er der malet hvide »sålbænke«, lige som de udvendige murfalse er hvide. Nordsiden har en sekundær 2-fløjet hoveddør med diagonalsprosse opdelt rude over 4 fyldinger i hver fløj. Døren er grønmalet med hvid staffering. Sydsiden har derimod en grønmalet halvdør under et buestik, der er stafferet i farverne grøn, hvid, sort.

Øster Land 17

ØSTERLAND

Matr. nr. 232

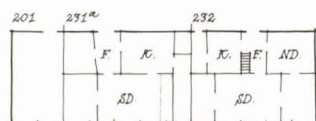
Fredet

Matrikelnummeret omfatter de 5 østlige af husets i alt 12 fag. Facaderne er grundmurede og fremtræder skurede og gråmalede. Langsiderne afsluttes under taget – over en gråmalet rem – af en muret og hvidtet gesims, der er ført om hjørnet på østgavlen. Gavlen er grundmuret i fuld højde og afsluttes under taget af et hvidt gesimsled. Taget er stråttækt og har en tagkvist i sydsiden.

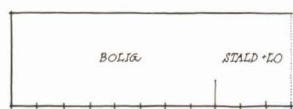
Facaderne har 1- og 2-rammede vinduer – i nordsiden med 6-rudede rammer og i sydsiden – som desuden har et sent, 3-rammet vindue – med 3-rudede rammer. Gavltrekanen har et sent, 3-rammet vindue. Vinduerne er grønmaledede med hvide rammer. På remmen over vinduerne er der malet »stik« i farverne sort, grøn, hvid, og under vinduerne er der malet hvide »sålbænke«, lige som de udvendige murfalse er hvide. Nordsiden har en sen, 2-fløjet hoveddør, der er grønmalet med hvid staffering, og som har »stik« svarende til vinduernes. Facaden har desuden en grønmalet halvdør under et buestik, der er stafferet i farverne sort, grøn, hvid.

Huset brandtakseres første gang i 1805, hvor det har 11 fag af bindingsværk med blyndfattede vinduer. De 8 vestfag rummer beboelse (med forstue), som har fyrre »lofteskud« og gulv overalt samt »nogle Fliser« på væggene. De øvrige 3 fag har lo, stald og foderrum.

I 1851 frasælges de 3 østligste fag, som pillemures og indrettes til selvstændig huslejlighed uden stald. Hele huset er på dette tidspunkt kun 10 fag stort, men det fremgår ikke, fra hvilken ende reduktionen er sket.

REGISTRERING

REKONSTRUKTION CA 1805

Ejere:

1779- 1818 : Mads Anthonisen Madsen

1818- 1849 : Niels Jessen Kromann

1849- : Hans Nielsen Thøgersen

Matr. 201^d:

1853-(1868): Dorthe Nielsdatter

- : Mikkel Johansen Brinch

1885-(1930): Hans Peder Nielsen

-(1980): Ruth Vibeke Tvermoes

Matr. 231:

1853- : Anthonis Nielsen Kromann

1927-(1930): Otto Martin Hansen

-(1980): Chr. Buhl

Matr. 232:

1851- 1872 : Karen og Edel Nielsdøtre

1872-(1930): Niels Mathiesen (hans enke)

-(1980): Grethe Brinch

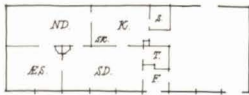
I 1883 udvides denne huslejlighed mod øst med 2 fag (matr. nr. 232), hvorefter hele huset er oppe på de nuværende ialt 12 fag.

Den vestre, 7 fag store del af huset – som fortsat er af bindingsværk – opdeles i 1853 i to selvstændige huslejligheder på henholdsvis 2 fag fra vest og 5 fag midt i bygningen. Den heraf dannede 2 fag store huslejlighed (matr. nr. 201^d) er ved et eftersyn over brandforsikringen i 1868 så forfalden og brøstfældig, at den ikke engang svarer til vurderingen fra 1805! Det må derfor antages, at den herefter er blevet grundmuret og forbedret, dog således, at der er blevet bevaret én stolpe af det oprindelige bindingsværk.

Den mellemste lejlighed, matr. nr. 231 må være grundmuret på et temmelig sent tidspunkt, da kilderne ikke siger noget herom.

På dette sted kan i jordebogen konstateres en bebyggelse helt tilbage til 1750'erne.

Toftestien 12 Brøndsteds Hus

ØSTERLAND

Matr. nr. 201^c

Huset er 9 fag langt og grundmuret. Facaderne fremtræder skurede og rosafarvede og har malede, hvide »hjørnelisener«. Langsiderne afsluttes under taget – i nordsiden over en rødmalet rem – af en muret og hvidmalet gesims, der omslutter et arkengab over sydsidens dør. Gesimsen er ført om hjørnet på gavlene, der begge er grundmurede i fuld højde, og som afsluttes under taget af et hvidt gesimsled. Taget er stråttækt og har en skorstenspipe i rygningen.

Husets vestlige del med beboelsen har 2-rammede vinduer med 3-rudede rammer – for gavltrekkantens vedkommende dog med 6-rudede. Østenden, der tidligere havde udhusfunktion, har 1- og 2-rammede vinduer med tilsvarende rammer og et enkelt, 6-rudet vindue. Gavltrekkanten har et smårudet vindue. Vinduerne er hvidmalede, incl. den udvendige murfals. Stikkene over vinduerne er ligeledes hvidmalede, og på remmen over nordsidens vinduer er der malet tilsvarende, hvide »stik«, lige som der er malet hvide »sålbænke« under alle vinduerne. Sydsidens hoveddør er 2-fløjet og har et 2-rudet vindue over 4 fyldinger i hver fløj. Herudover har facaden en dør med 2-rudet vindue over 3 fyldinger.

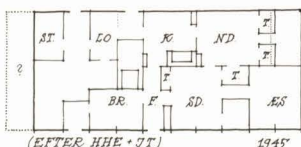

Ejere:

- (1763)- 1774 : Mads Hansen Knudes enke,
- : Maren Friederichsdatter
1774 -(1807): Hans Madsen Knude
- 1839 : Mads Hansen Knude
1839 -(1858): Mads Hansen Knude's enke
(1873)- : Frederik Madsen
- 1885 : Jes Pedersen
1885 -(1927): Hans Peder Nielsen
-(1980): H. K. Brøndsted

Nord Land 19

Lene Maries Hus

Begge døre er grønmaledede med hvid staffering, og hoveddøren har desuden malet, hvid »indfatning«. Nordsiden har en grønmalet halvdoor. Arkengabets luge er udskiftet med en vinduesramme.

Huset kan ved ejerskifter og pantebreve følges tilbage til 1763, hvor det havde 10 fag. Endda er det vel endnu ældre, thi i 1774 kaldes det »mit beboende 10 fag gammel Huus«. Ved hjælp af forskellige pantsættelser kan huset løbende følges op gennem de følgende ca. 50 år; men så bliver der et »slip«, indtil det første gang beskrives i en brandtaksation i 1839, hvor det nu kun har 9 fag og er grundmuret overalt (det kan naturligvis ikke helt udelukkes, at dette er et nyt hus på det gamles sted). Af disse 9 fag indeholder de 6 vestre stuer, kamre, køkken og frankel, mens der i de øvrige 3 er lo, stald og foderrum. Denne beskrivelse er den eneste foreliggende, men i 1873 vurderes huset stærkt op, hvilket muligvis kan hænge sammen med en større ombygning og istandsættelse.

NØRLAND

Matr. nr. 202^a

Den 10 fag lange bygning er grundmuret over en pudset sokkel og fremtræder for langsidernes og østgavlens vedkommende i røde sten med hvid fugeopstregning, medens vestgavlens er pudset og gråmalet. Langsiderne afsluttes under taget af en muret og hvidtet gesims, som på den sydlige langside omslutter et arkengab med muret front over hoveddøren. Gesimsen er ført om hjørnet på gavlene, som begge er grundmurede omtrent til hanebåndshøjde og som ind til dette niveau afsluttes af et muret, hvidt gesimsled under taget, medens de øvre gavltrekanter har lodret, grønmalet og vindskedeafsluttet bræddebeklædning – der for den østlige vedkommende er skjult under tagpap. Huset er stråttækt og har 2 skorstenspiber.

Såvel husets østlige del med beboelsesafdelingen, som den vestlige del med udhusafdelingen, har fladbuede, 2-rammede vinduer – og et enkelt 1-rammet – med 3-rudede rammer – dog har udhusafdelingens nordfacade desuden et par jernvinduer. Over vinduerne, der er hvidmalede, incl. den udvendige murfals, er der hvidmalede stik, og under vinduerne er der tilsvarende »sålbenke«. Sydsidens hoveddør er en 2-fløjet fyldingsdør med diagonalsprosse opdelt rude over 3 fyldinger i hver fløj. Begge langsider har desuden en 1-fløjet fyldingsdør med 2 ruder over 4 fyldinger, hvoraf de 2 midterste udgør et lodretstillet par, og endelig har nordsiden en halvdoor under hvidtet buestik. Samtlige døre er grønne med hvid eller sort staffering. Arkengabet har et 4-rudet vindue, og begge gavltrekanter har en grønmalet luge flankeret af små, 4-rudede vinduer. Såvel luger som vinduer har hvide »stik« og »sålbenke«.

Ankerinitialer: TLB MMD (østgavl)

Huset beskrives første gang i en brandtaksation fra 1828. Det er da 10 fag langt, grundmuret overalt og forsynet med engelske vinduer og rammedøre med messinghåndtag. De 7 østfag bolig med forstue og bryggers har vægge, der indvendig er beklædt med træpaneler og stenfliser eller optrukne med puds. De 3 vestre fag rummer lo, kostald og foderrum, delvis forsynet med »lofteskud« og bræddegulv. Ved en fornyet taksation i 1838 kan der ikke konstateres ændringer. I en periode omkring århundredeskiftet har der været detailhandel i huset.

Stedet har ifølge jordebogen været bebygget helt tilbage til 1750erne, og det nuværende hus kan med sikkerhed følges tilbage til før 1800. Det

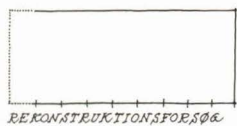
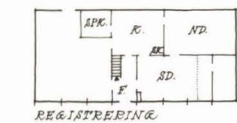
Ejere:

- (1763)- 1826 : Thomas Anthonisen
1826 - 1827 : Mikkel Johansen
1827 - 1843 : Thomas Lauridsen Brinch
1843 -(1858): Jep Nielsen
- 1917 : Søren Andersen Fischer
1917 -(1930): Jeff Nielsen
(hans enke, Lene Marie)
- 1980 : Jens Elgaard Nielsen

har dengang været ét fag større og i bindingsværk, thi ved ejerskiftet i 1826 nævnes det som et »11 Fags Huus tildels i Grundmur«. Ankrene refererer til Thomas Laursen Brinch og hans hustru Maren Mikkelsdatter og er formentlig opsat i forbindelse med grundmuringen af de yder-vægge, som ved overtagelsen i 1826 endnu var af bindingsværk.

Nord Land 17

NØRLAND

Matr. nr. 203

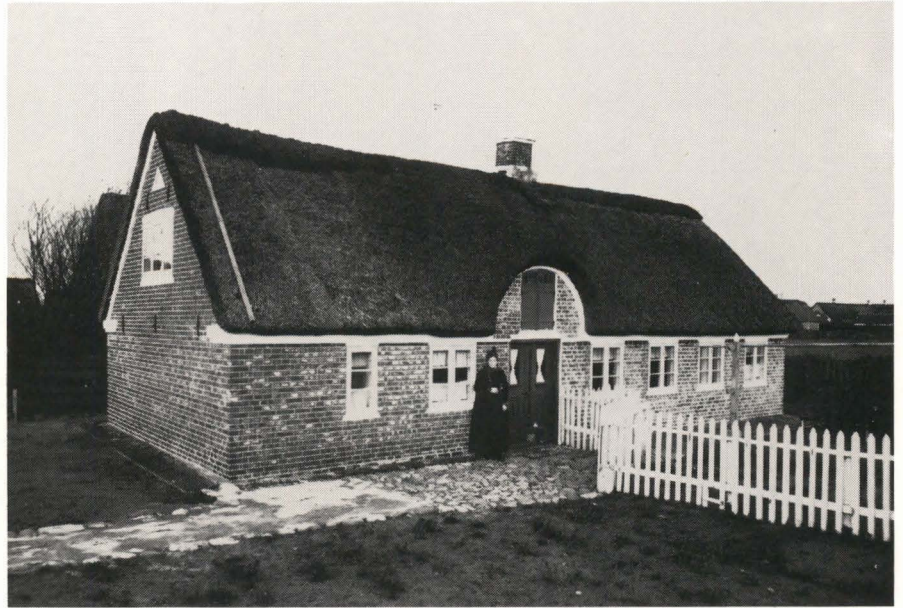
Huset er 8 fag langt og grundmuret over en lav sokkel. Facaderne fremtræder skurede og rødmaledede med spor af hvid fugeopstregning. Langsiderne afsluttes under taget – over en rødmalet rem – af en muret og hvidt gesims, der omslutter et arkengab med muret front over sydsidens dør. Gesimsen er ført om hjørnet på begge gavle. Østgavlen er grundmuret omtrent til hanebåndshøjde og afsluttes ind til dette niveau af et hvidt gesimsled, medens den øvre gavltrekan har lodret, grønmalet bræddebeklædning, der afsluttes af vindskeder. Vestgavlen er derimod grundmuret i fuld højde og afsluttes under taget af et hvidt gesimsled. Huset er stråttækt og har én skorstenspipe i rygningen.

Nordsiden har 1- og 2-rammede vinduer med 6-rudede rammer, og sydsiden har 2-rammede vinduer med 3-rudede rammer. Den østlige gavltrekan har hjørnestillede, 4-rudede vinduer, og den vestlige gavltrekan har et sent, 3-rammet vindue med 3-rudede rammer. Alle vinduerne er grønmaledede med hvide rammer. På remmen over vinduerne er der malet hvide »stik«, og under vinduerne er der malet hvide »sål-bænke«, lige som de udvendige murfalse er hvide. Sydsiden har en nyere, 2-fløjet fyldingshoveddør, og nordsiden har en dør med 2-rudet vindue over 3 fyldinger. Hoveddøren er grønmalet og bagdøren blåmalet, og begge er stafferede med hvidt. Arkengabet har en grønmalet, 2-fløjet luge med overvindue.

Huset beskrives første gang i en brandtaksation fra 1842, hvor det er opdelt i to selvstændige huslejligheder på hhv. 6 og 3 fag. Den østre, 6 fag store bolig er da af bindingsværk med hel trægavl i østenden, og der var »Fielloft overalt og Gulv i Stuen«. Denne huslejlighed ombygges herefter væsentligt, således at den ved næste brandtaksation i 1857 har en grundmuret nordside og østende, mens sydsiden fortsat er af bin-

Ejere:

- (1778): Søren Nielsen Skipper
- De vestre 3 fag:
- 1827 - : Karen Thomasdatter
- 1890 : Karen Vormslöv
- 1890 -(1930): Hans Lydom Meinertz
- De østre 6 fag:
- (1827)- 1842 : Sognets Fattigkasse
- 1842 - : Jørgen Thomsen Sonnichsen
- (1857)- : Sonnich Jessen Sonnichsen
jun.
- 1888 : Thomas Sonnichsen
Thomsen
- 1888 -(1930): Hans Lydom Meinertz
- Hele huset:
- 1977 -(1980): Dorthe Annette Schwartz

dingsværk. Der nævnes nu også 7 hele og 3 halve fag vinduer med små ruder, 3 enkelte døre og 2 glatte, enkelte døre. Ruminddelingen specificeres nøje og svarer ganske til i dag.

Den vestre, 3 fag store bolig har ved første og eneste brandtaksation fra 1842 pillemur overalt og trægavl i vestre ende. Der nævnes, at der er trægulv i kun halvdelen af huslejigheden, som efter alt at dømme er den oprindelige staldafdeling i det udelte hus. På et temmelig sent tidspunkt, formentlig i forbindelse med sammenlægningen til én bolig, er der nedrevet ét fag fra vest, således at huset nu har ialt 8 fag.

På dette sted kan i jordebogen og skødeprotokollerne konstateres et 9 fags hus i 1750erne, som meget vel kan være identisk med det nuværende.

Nord Land 5
Kromanns Fabrik
Fanø Kunstmuseum

NØRLAND
 Matr. nr. 204^g

Huset er grundmuret over en lav sokkel, der ligger i plan med hjørnelisénerne og med gesimsens underste led, således at underetagens facader får karakter af store blændingsfelter. Langsiderne afsluttes under taget af en muret, 3-leddet gesims, og gavltrekanterne, der ligger i plan med hjørneliséner og sokkel fortsætter op over taglinien, hvor de afsluttes af en lige afskåret gavlkam med gesims. Facaderne fremtræder pudsede og malede, således at underetagens »blændinger« er mørkegrå, soklen og hjørnelisénerne og øvrige flader i samme plan lysegrå, og gesimserne hvide. Huset har tag af røde vingetegl, og i rygningen sidder 2 skorstenspiber med støbte rør.

Underetagen og den vestlige gavltrekanter har fladbuede vinduer med 8-rudede støbejernsrammer. Sydsidens og vestgavlens vinduer har trukne og hvidtede indfatninger, der fortsætter ned forbi vinduerne og ender på sokkeloversiden, og de herved fremkomne brystningsfelter er forsynet med pudsdekoration. Sydsiden og vestgavlen har hver én og nordsiden 2 fladbuede, 2-fløjede fyldingsdøre med overvindue, og heraf skal vestgavlens dør fremhæves som den mest repræsentative med støbejernssprosser i overvinduet og 5 affrisede fyldinger i hver fløj. Sydsidens dør har trukket og hvidtet indfatning svarende til vinduernes. Sydsidens

og vestgavlens døre er malet rødbrune med okkerfarvet staffering, og nordsidens døre er malet grå. Østgavlen har derimod nye, fladbuede og hvidmalede glasdøre.

Huset fortjener at fremhæves for den storartede tagomlægning med helt rigtige tagsten – og for de nyudførte yderdøre, hvad enten disse er udført som kopier af ældre bygningsdele eller som mere moderne (men fint tilpassede) elementer.

Dette hus, som er fabrikant og fanøhistoriker Niels Møller Kromanns fødehem, er opført i 1868. Desværre foreligger der ingen beskrivelse fra dette år, men ifølge en ekstraktprotokol havde det oprindelig filttag. Af en brandtaksation fra 1875 fremgår, at huset siden opførelsen løbende er forbedret betydeligt, bl.a. har det nu tegltag. Der er 17 fag, som beskrives således: 5 fag butik, 3 fag dagligstue og værelser, 1 fag forstue og sovekammer, 8 fag storstue, sovekammer, køkken, spisekammer og dagligstue. I halv husdybde er en muret kælder på 5 fag. Der er gibsbeklædte bræddeløfter af sammenpløjede brædder overalt undtagen i køkken og spisekammer. Endelig nævnes i 1875 også 11 dobbelte og 7 enkelte fyldingsdøre og 2 glatte døre.

Nord for huset ligger ruinerne af pakhuse fra 1870erne og af en mølle og et elektricitetsværk fra begyndelsen af vort århundrede.

Ejere:

1868- 1913 : S. M. Kromann

1920-(1930): P. S. Thøgersen

-(1980): Per Jensen

Nord Land 9

NØRLAND

Matr. nr. 204^k

Facaderne er grundmurede og fremtræder for syd- og vestsidens vedkommende i røde sten med hvid fugeopstregning og for nord- og østsidens vedkommende rødmaledede. Langsiderne afsluttes under taget af en muret og hvidtet gesims, og gavlene, der er grundmurede i fuld højde, afsluttes under taget af et enkelt, hvidt gesimsled. Huset har tag af røde vingetegl, og i rygningen sidder 2 skorstenspiber.

Underetagens vinduer – hvoraf sydsidens sidder i fladbuede murhuller – er 2- og 3-rammede med 3-rudede rammer. Den vestlige gavltrekan har et 2-rammet vindue med 6-rudede rammer, flankeret af 6-rudede jernvinduer, og den østlige gavltrekan har et fladbuet, 6-rudet jernvindue, der korresponderer med en fladbuet blanding af samme udstrækning. Trævinduerne er hvidmalede, incl. den udvendige murfals – dog

er nordsidens karme og poste grønne – og stikkene over vinduerne er hvidmalede, medens de hvide »sålbenke« neden under blot er malet på. Nordsiden har en grønmalet hoveddør med opsproset vindue over én fylding, og østgavlen har en fladbuet, hvidmalet dør. Dørene har hvide stik og hvid, udvendig murfals.

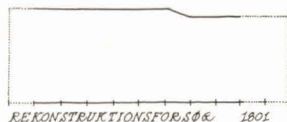
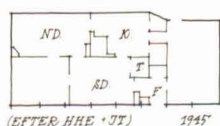
Huset omtales første gang i 1884, hvor det havde 12 fag ligesom nu og var grundmuret med tegltag. Det blev oprindeligt anvendt til såvel bolig som butik, men opdeles i 1890, således at den ene halvdel bliver missionshus og den anden pakhus for Kromanns fabrik og butik. Det pointeres flere gange i kilderne, at der ikke er indvendig adgang mellem de to afdelinger!

Det kan ikke konstateres sikkert, hvornår huset er bygget. Meget tyder dog på, at det er opført kort efter 1868, hvor Kromann erhverver sig to »Agre til byggeplads«, nemlig formentlig til dette hus og til matr. nr. 204^g. I såfald er det sandsynligt, at huset oprindeligt havde filttag i lighed med matr. nr. 204^g. Som udbygning mod nord nævnes i 1880erne også et senere forsvundet grundmuret brændselsrum med halvtag af filt. Desuden lå der umiddelbart nord for huset en lille selvstændig bygning med »Vindmotor«, som dog fjernes i 1886.

Ejere:
 1868- 1913 : S. M. Kromann
 1920-(1930): P. S. Thøgersen
 -(1980): Anne Kromann Jensen

Toftestien 6
Malerinden Hedvig Frydensbergs hus

NØRLAND
 Matr. nr. 205
 Fredet

Huset er 8 fag langt, og heraf har de 5 vestligste fag større husdybde end de øvrige, hvilket bl.a. giver sig udtryk i en forskydning af nordfacaden. Facaderne er grundmurede over en lav, pudset og hvidtet sokkel og fremtræder for syd- og østsidens vedkommende i røde sten med hvid fugeopstregning, medens nordsiden og vestgavlen er rødkalkede over spor af hvid fugeopstregning. Langsiderne afsluttes under taget – over en grønmalet rem – af en muret og hvidtet gesims, som på den sydlige langsiderne omslutter et arkengab med muret front over hoveddøren. Gesimsen er ført om hjørnet på begge gavle. Vestgavlen er grundmuret omtrent til hanebåndshøjde og afsluttes ind til dette niveau af et hvidt gesimsled under taget, medens den øvre gavltrekanthar lodret, grønmalet bræddebeklædning med vindskeder. Østgavlen er derimod grund-

muret i fuld højde og afsluttes under taget af et hvidt gesimsled. Huset er stråttækt og har en tagkvist i den sydvendte tagflade samt én skorstenspibe.

Såvel husets vestlige del med boligen som den østlige del med udhusafdelingen har 1- og 2-rammede vinduer med 6-rudede rammer. Vinduerne er hvidmalede, incl. de udvendige murfalse, og på remmen over vinduerne er der malet hvide »stik«, ligesom der under dem er malet hvide »sålbænke«. Sydsidens hoveddør er en 2-fløjet fyldingshoveddør med diagonalsprosse opdelt rude over 4 fyldinger i hver fløj, og udhusafdelingen har i nordsiden en halvdør. Begge døre er grønmalede, og hoveddøren er desuden stafferet med hvidt. Arkengabet har en 2-fløjet luge med overvindue, og udhusafdelingen har ligeledes en 2-fløjet luge, medens den vestlige gavltrekan har 2 små luger umiddelbart over bjælkelaget. Lugerne er alle grønmalede, og udhusafdelingens har »stik« og »sålbænke« magen til vinduernes.

Dette gamle hus har oprindeligt været på 11 fag i bindingsværk og brandtakseres første gang i 1795, hvor 6 vestfag rummer »værelser« og 5 østfag lo og stald. I 1801 anmeldes en forandring og forbedring af huset, som nytakseres: Vestenden er grundmuret, mens resten af huset fortsat er bindingsværk. De 6 vestre fag, som er ca. 1 alen dybere end den øvrige del af huset, har stadig beboelse, der har fyrrer lofteskud og gulv overalt og vægge beklædt med paneler og stenfliser. I de 5 østfag er der forstue, lo og stald. Endnu i 1822 kan huset i pantebreve ses at have 11 fag, men ved næste brandtaksering i 1842 har huset kun 9 fag, idet der tilsyneladende er fjernet ét i hver ende. En del af konstruktionen er fortsat bindingsværk og resten grundmuret. I 1855 nævnes hele huset som grundmuret og med hele trægavle, og først på et meget sent tidspunkt er det reduceret med endnu ét østfag, således at der nu er 8 fag.

Man kan med sikkerhed følge huset bagud til 1787, i hvilket år der også nævnes et lille, 3-fags udhus, som er det nuværende matr. nr. 206.

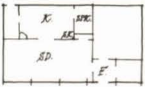
Ejere:

(1787)- 1789: Peder Hansen Madsen
 1789 - 1797 : Niels Hansen Pedersen
 1797 - 1829 : Hans Nielsen Anthonisen
 1829 -(1858). Niels Hansen Anthonisen
 - : Jacob Warrer Thygesen
 (1887)- : Jens Hansen Thomsen
 (1903)- : Jens Jensens enke
 1920 -(1945): Hedvig Frydensberg
 -(1980): Kirsten Bronce

Toftestien 4

NØRLAND
 Matr. nr. 206^b

Huset er 5 fag langt og grundmuret. Facaderne fremtræder rødkalkede over spor af hvid fugepostregning og med malede, hvide »hjørnelisé-

Ejere:

- (1787)- 1789 : Peder Hansen Madsen
 1789 - 1797 : Niels Hansen Pedersen
 1797 - : Kirsten Nielsdatter
 - 1845 : Sognets fattigkasse
 1845 - 1864 : Jens Nielsen Jessen
 1864 - 1866 : Andreas P. Thomsen
 1866 - 1875 : Niels Nielsen
 1875 -(1930): Søren Brinch Fischer
 -(1980): Kirsten Bronee

Landevejen 7

Marie Møllers Hus

Maleren Carl Johan Forsbergs Hus

BKF. Billedkunstforbundets Hus

ner«. Langsiderne afsluttes under taget – over en grønmalet rem – af en muret og hvidtet gesims, som omslutter et arkengab med muret front over sydsidens dør. Gesimsen er ført om hjørnet på gavlene, der begge er grundmurede omtrent til hanebåndshøjde og som ind til dette niveau afsluttes af et hvidt gesimsled under taget, medens de øvre gavltrekanter har lodret, grønmalet og vindskedeafsluttet bræddebeklædning – der for den vestliges vedkommende er dækket med tagpap. Taget er stråtækt og har én skorstenspipe i rygningen.

Huset har 1- og 2-rammede vinduer med 6-rudede rammer. Nordsidens vinduer er stadig hvidmalede, incl. den udvendige murfals, medens sydsidens nu fremtræder med grønne karme og poste. På remmen over vinduerne er der malet hvide »stik«, og under vinduerne er der malet hvide »sålbenke«. Sydsiden har en 1-fløjet fyldingsdør med et 2-rudet vindue over 3 fyldinger i lavformat og nordsiden en halvdør. Begge døre er grønmalede. Arkengabet har en 2-fløjet luge med overvindue, og vestgavlen har en luge over bjælkelagshøjde. Begge luger er grønmalede.

Huset beskrives første gang i en brandtaksation fra 1842, hvor det havde 3 fag. Sydsiden og vestenden var grundmurede, mens resten var bindingsværk. Hele huset er bolig, og da det takseres meget lavt, har det formentlig været temmelig brøstfældigt. I 1846 undergår det en gennemgribende restaurering og grundmuring i forbindelse med en udvidelse til 5 fag.

Huset kan følges tilbage til 1787 som et 3-fags udhus (»Bagerhus«) til matr. nr. 205. Efter alt at dømme har det været bolig uden stald, og det er da muligt, at vi her har at gøre med et af de små 3-fags huse, som skulle opføres til gamle på aftægt. (se s. 14).

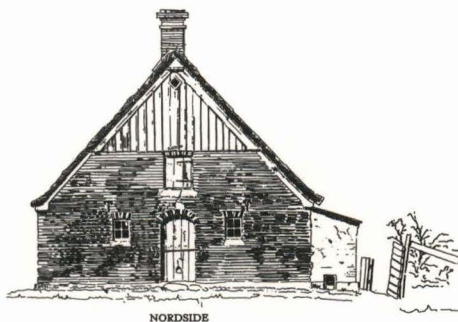
NØRLAND

Matr. nr. 209

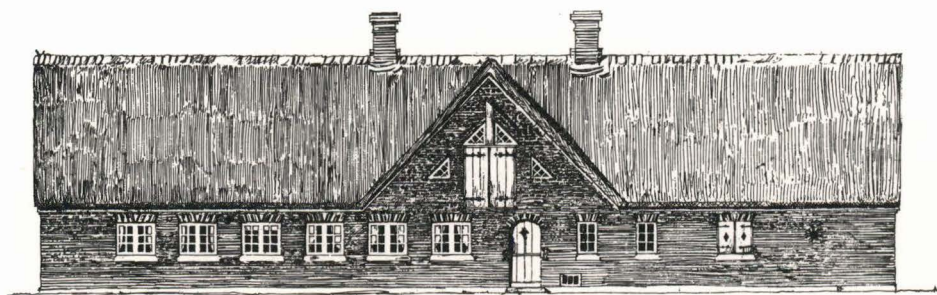
Fredet

Det 13 fag lange hus er grundmuret og fremtræder i røde sten med spor af hvid fugeopstregning. Langsiderne afsluttes under taget af en muret og hvidtet gesims med blå farvespor, og gesimsen omslutter en vældig, trekantet facadekvist med muret front, som rejser sig over den østlige langsides dør og de tilstødende fag. Sydgavlen er grundmuret i fuld højde og afsluttes under taget af et hvidt gesimsled, medens den sent ombyggede nordgavl er grundmuret omtrent til hanebåndshøjde, hvorover den har lodret, grønmalet beklædning med vindskeder. Huset er stråtækt og har 3 skorstenspiber i rygningen.

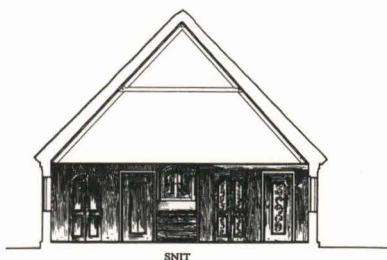
Såvel husets sydlige del med boligen som den nordlige del, der tidligere omfattede udhusafdelingen, har 1- og 2-rammede vinduer med 6-rudede rammer. Udhusafdelingen har desuden et 4-rudet vindue og en (tilmuret) cirkulær muråbning, som indfattes af et rulskifte. Endelig har den nordlige gavltrekanter et 4-rammet vindue med 12-rudede rammer. Vinduerne er grønmalede med hvide rammer og har hvidtede, udvendige murfals. Stikkene over vinduerne er stafferede i farverne sort, grøn og hvid, og under vinduerne er der malet hvide »sålbenke«. Hoveddøren i husets østlige langside er en halvdør under buestik. Døren, der er forsynet med dæklister, er grønmalet, og stikket er stafferet som vinduesstikkene, lige som den udvendige murfals er hvidtet. Vestsiden har dels en fladbuget fyldingsdør og dels en halvdør under buestik. Fyldingsdøren,

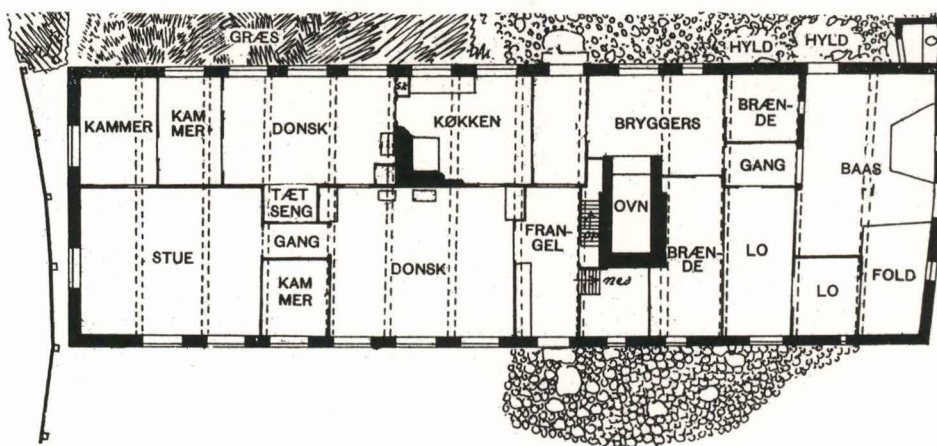
NORDSIDE

ØSTSIDE

SNIT

Matr. nr. 209, østside, nordgavl, snit og plan. Målt i maj 1907 af F. C. Harboe, Gustaf Linden og Axel Sørensen. »Gamle Bygninger paa Landet«, hæfte 2, København 1916.

der har en trukket, profileret og hvidtet indfatning, har et 2-rudet vindue over 3 fyldinger i lav format og er grønmalet med hvid staffering. Halvdøren er ligeledes grønmalet, og dens buestik er stafferet som østsidens. Facadekvisten har en grønmalet, 2-fløjet luge med overvindue samt hejsebom. Lugen flankeres desuden af trekantede vinduer med opsprossede rammer.

Ankerinitialer og -årstal: TM MND 1807 (sydgavl)

Ejere:

- 1797 - 1808 : Anne Pedersdatter og Hans Anthonisen Hansen
- 1807 - : Thomas Meinertz
- (1854)- : Toldassistent Møller
- (1886)- : Dorthea Marie Møller
- (1893)- : Marie Møller
- 1915 -(1930): C. J. W. Forsberg
- (1980): Billedkunstnernes Forbund

Dette nord-syd-gående hus træffes første gang i en brandtaksation fra 1804, hvor det beskrives som et grundmuret 9-fags hus, hvis 7 søndre fag indeholder bolig med forstue; der er »fyrrelofteskud og gulv« overalt undtagen i køkkenet, som har stengulv. De 2 nordfag har lo, stald og foderrum, hvori også findes en muret halvkælder.

Efter en anmeldt forbedring taksæres huset atter i 1821. Det er i mellemtiden blevet udvidet med 2 fag mod syd og ét mod nord til ialt 12 fag. Heraf er der beboelse med forstue samt bryggers i de 9 søndre, og der er trærammede vinduer og rammedøre med indstukne låse. Indendørs er væggene såvel »optrukne« som beklædt med paneler og stenfliser. De 3 nordre fag har kostald, lo og foderrum.

I tiden frem til 1854 er huset udvidet med endnu ét fag, således at der nu ialt er 13 fag.

Murankrene på sydgavlen refererer til ejeren Thomas Meinertz og hustru Mette Nielsdatter, men årstallet 1807 er vanskeligere at analysere. Det kan blot datere deres overtagelse af ejendommen, men det er også muligt, at det daterer sydendens udvidelse med to fag, som omtalt i 1821-taksationen. Den store, pompøse trekantede facadekvist omtales overhovedet ikke i kilderne.

På dette sted kan i jordebogen konstateres et hus i 1750erne.

Toftestien 2 til højre og Carl Johan Forsbergs hus, Landevejen 7, liggende på tværs fotograferet af Hugo Matthiessen i 1928.

Toftestien 2

NØRLAND

Matr. nr. 210^a

Huset er 8 fag langt og grundmuret. Facaderne fremtræder pudsede og gråmalede, bortset fra sydsiden, der er ommuret og fremtræder i røde sten. Langsiderne afsluttes under taget – i nordsiden over en gråmalet rem – af en muret, hvidtet gesims, der er ført om hjørnet på begge gavle. Østgavlen er grundmuret omtrent til hanebåndshøjde og afsluttes ind til dette niveau af et hvidt gesimsled, medens den øvre gavltrekant har lodret, grønmalet bræddebeklædning med vindskeder. Vestgavlen er derimod grundmuret i fuld højde og afsluttes under taget af et hvidt gesimsled. Huset er stråttækt og har en stor tagkvist i den sydlige tagflade samt én skorstenspipe i rygningen.

Vinduerne er 2-rammede – bortset fra et enkelt 3-rammet i nordsiden – og har 3-rudede rammer i nordsiden og østgavlen og 6-rudede i sydsiden. Alle vinduerne er grønmalede med hvide rammer. På remmen over nordsidens vinduer er der malet hvide »stik«, lige som stikket over vinduet i den vestlige gavltrekant er hvidmalet, og på muren under disse vinduer er der malet hvide »sålbenke«. Sydsiden har en ny 2-fløjet fyldingshoveddør, og vestgavlen har en dør med 2-rudet vindue over 3 fyldinger i lavformat. Begge døre er grønmalede med hvid staffering. I østgavlen sidder – umiddelbart over bjælkelagshøjde – en grønmalet luge med malet, hvidt stik og »sålbenk«.

Dette hus har tidligere været opdelt i to huslejligheder på henholdsvis 3 og 5 fag. Den vestre bolig på 3 fag, som ikke rummede nogen staldafdeling, beskrives første og eneste gang i 1845, hvor den var grundmuret og havde trægavl mod vest.

Nabolejligheden med de 5 østre fag havde ved sin første brandtaksation i 1853 pillemur i søndre side, bindingsværk i nordre og hel trægavl mod øst. Heller ikke her var der nogen stald på dette tidspunkt. Kort efter må denne lejlighed være blevet ombygget og udvidet, thi allerede i 1857 omtakseres den og beskrives nu med 6½ fag, overalt af pillemur. 6 fag rummer beboelse og tømmerværksted, mens det såkaldt halve fag, der grænser op til nabolejligheden, er fåresti.

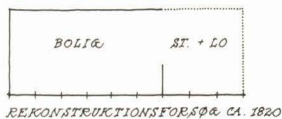
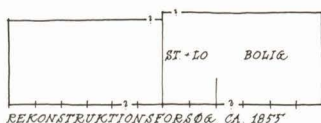
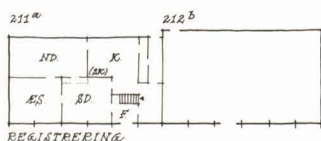
Bygningen har oprindelig været af bindingsværk, og på dette sted kan i jordebogen følges en ejendom bagud til i hvert fald før 1787, men det fremgår imidlertid ikke, hvor mange fag huset oprindeligt havde, eller hvornår det opdelttes i to huslejligheder.

Ejere:
(1787)- 1837 : Sonnich Nielsen Thomsen
1837 - : Niels Nielsen Dækker
(1857)-(1881): Hans Nielsen Dækker
1922 -(1930): Anders Simon Andersen
-(1980): Hans M. Andersen
De 3 vestre fag:
(1845)-(1858): Karen Sørensdatte
- : Peder Poulsen Jensen Clausen

Forrest ses Baggers Hus (Toftestien 8) og
bagerst Myndels Hus (Toftestien 10).

Toftestien 8 Baggers Hus

NØRLAND
Matr. nr. 211^a

Huset er 6 fag langt og grundmuret. Facaderne fremtræder pudsede og gråmalede. Langsiderne afsluttes under taget – i sydsiden over en grønmalet rem – af en muret, hvidtet gesims, der er ført om hjørnet på vestgavlen. Den sydlige langside har arkengab med grønmalet træfront over hoveddøren. Vestgavlen er grundmuret omtrent til hanebåndshøjde og afsluttes ind til dette niveau af et hvidt gesimsled under taget, medens den øvre gavltrekan har lodret, grønmalet brædebeklædning, der afsluttes af vindskeder under taget. Huset er stråtækt og har en tagkvist i den nordvendte tagflade.

Såvel bygningens vestlige del med boligen som den østlige del, der tidligere havde udhusfunktion, har 2-rammede vinduer med 3-rudede rammer. Udhusafdelingen har dog i nordsiden et 1-rammet vindue med 6-rudet ramme (sydsidens vinduer har tidligere haft tilsvarende rammer), og den vestlige gavltrekan har et 3-rammet vindue med 3-rudede rammer. Vinduerne er hvidmalede. Også stikkene over dem er hvidmalede og på remmen over sydsidens vinduer er der malet tilsvarende, hvide »stik«, lige som der under dem er malet hvide »sålbenke«. Hoveddøren er en nyere fyldingsdør med diagonalsprosseopdelt rude over 3 fyldinger. Døren er grønmalet med hvid staffering. Nordsiden har en grønmalet revledør, der er forsynet med malet stik som vinduernes. Arken-gabets luge er 2-fløjet og har hvidmalet overvindue.

Årstal: 1809 (mursten i sydfacade)

Toftestien 10 Myndels Hus

NØRLAND
Matr. nr. 212^b

Huset er 6 fag langt og grundmuret. Facaderne fremtræder pudsede og gråmalede – over spor af gulkalkning med hvid »kvadrang« – og har malede, hvide »hjørneliséner«. Langsiderne afsluttes under taget – over en grønmalet rem – af en muret og hvidtet gesims, der er ført om hjørnet på østgavlen, og som i den sydlige langside omslutter et arkengab med muret front over hoveddøren. Østgavlen er grundmuret omtrent til hanebåndshøjde og afsluttes ind til dette niveau af et hvidt gesimsled under

taget, medens den øvre gavltrekant har lodret, grønmalet bræddebeklædning, der afsluttes af vindskeder. Huset har stråtag og én skorstenspipe i rygningen.

Såvel husets østlige del med den egentlige bolig, som den vestlige del, der tidligere havde udhusfunktion, har 2-rammede vinduer med 3-rudede rammer. I boligens nordside sidder desuden et 3-rammet vindue, og i udhusafdelingens et lille, 4-rudet. Vinduerne er grønmalede med hvide rammer. På remmen over vinduerne er der malet hvide »stik«, og under vinduerne er der malet hvide »sålbenke«, lige som de udvendige murfalse er hvide. Hoveddøren, der har malet, hvid indfatning, er en 2-fløjet fyldingsdør med diagonalsprosse opdelt rude over 3 fyldinger i hver fløj. Døren er grønmalet med hvid staffering. Nordsiden har en nyere fyldingsdør med 2-rudet vindue over en vandret og 2 lodrette fyldinger. Døren er grønmalet i flere nuancer. Arkengabets luge er 2-fløjet og har overvindue. Lugen er grønmalet med hvid staffering.

Huset brandtakseres første gang i 1820, hvor det kun har 9 fag, regnet fra vest på den nuværende bygning. Nordsiden var da i bindingsværk, mens resten var skalkmur. De 6 vestfag var beboelse, der havde fyrrer »lofteskud« og gulv overalt samt »engelske« vinduer og rammedøre med klinker. De 3 østfag havde lo, stald og foderrum. Først i 1875 grundmures nordsiden af beboelsesafdelingen.

Staldafdelingens 3 fag frasælges omkring 1855, hvorefter de straks tilbygges med yderligere 3 fag mod øst, således at hele bygningen var på 12 fag. Den heraf dannede 6 fag lange østre, selvstændige huslejlighed brandtakseres i 1855, hvor den har pillemur og en husdybde, der er ca. 1 alen større end naboledigheden, således som det stadig forefindes. De 4 østfag er indrettet til beboelse, mens de resterende 2 fag er kostald og lo. I 1880'erne ændres plandispositionen, således at boligafdelingen udvides til 5 fag på bekostning af stalden, som herefter kun er på 1 fag.

Med 9 fag kan huset med sikkerhed i skøde- og panteprotokollerne føres tilbage til før 1790, og det er ikke umuligt, at det er samme hus, som på dette sted ses helt tilbage til 1740erne i jordebogen. På sydmuren findes en mursten med årstallet 1809. Dette hænger muligvis sammen med grundmuringen af sydsiden, men dateringen kan ikke bekræftes fra anden side i kilderne.

Ejere:

- 1790 : Thomas Sørensen
- 1790 - 1804 : Søren Thomsen
- 1804 - 1820 : Hans Sørensen Thomsen
- 1820 - 1824 : Calle Jensen Berg
- 1824 -(1858): Niels Thøgersen
- Matr. 211^a:
- (1875)- 1884 : Thøger Nielsen
- 1884 -(1888): Niels Jepsen Pedersen
- 1921 -(1930): Hans Nielsen Jensen
- (1980): Charles Bagger Jensen
- Matr. 212^b:
- (1855)-(1886): Hans Nielsen Anthonisen
- (hans enke)
- (1980): Troels M. Pedersen

Toftestien 1

ØSTERLAND

Matr. nr. 213

Huset er 9 eller 10 fag langt og grundmuret. Facaderne fremtræder skurede og gulmalede, og langsiderne afsluttes under taget – over en gulmalet rem – af hvidtet udmuring mellem nordsidens bjælkeender og af en muret og hvidtet gesims på husets sydside. Vestgavlen er grundmuret til bjækelagshøjde, og gavltrekanten har lodret, rødmalet bræddebeklædning, der afsluttes under taget af vindskeder. Østgavlen er derimod grundmuret omtrent til hanebåndshøjde og afsluttes ind til dette niveau af et hvidt gesimsled under taget, medens den øvre gavltrekant har lodret bræddebeklædning med vindskeder. Taget er stråttækt og har en tagkvist i sydsiden samt en skorstenspipe i rygningen.

Husets østlige del med beboelsen har 1- og 2-rammede vinduer med 6-rudede rammer og et sent, 3-rammet vindue med 3-rudede rammer. Gavltrekanten har et 2-rammet vindue med 3-rudede rammer. Husets vestlige del, der tidligere havde udhusfunktion, har 2-rammede vinduer med 6-rudede rammer. Vinduerne er hvidmalede, incl. de udvendige murfalse. På remmen over sydsidens vinduer er der malet hvide »stik«,

og under alle vinduerne er der malet hvide »sålbænke«. Sydsiden har en nyere, grønmalet fyldingshoveddør med hvid staffering, og nordsiden har en hvidmalet revledør.

Ejere:

(1798)- 1828 : Jens Jensen Fisker
 1828 -(1857): Niels Jepsen Petersen
 -(1890): Jens Nielsen Petersen
 1909 -(1930): Hans Andreas Hansen
 -(1980): Karen Bagger Hansen

Med Jens Jensen Fisker som ejer nævnes dette hus første gang i 1798 som et 10-fags hus, hvor den østre halvdel var beboelse og den vestre halvdel stald, lo og foderrum. Desuden var der som et af de meget få steder i Sønderho på denne tid en 2 fags vinkeludbygning mod nord. Huset var i bindingsværk, og er det stadig ved en taksation »efter anmeldt Forbedring« i 1829, hvor selve boligen er udvidet til 6 fag og har fået »engelske« vinduer på sydsiden, mens nordsiden fortsat har blyindfattede vinduer. Dørene er rammedøre med klinker. Indendørs er væggene beklædt med malet panel, og der er fyrré »lofteskud« og gulv overalt undtagen i køkkenet, der har stengulv. Staldafdelingen med frankel er således reduceret til 4 fag.

Da huset herefter ikke brandtakseres yderligere, synes der ikke at være sket større og væsentligere ændringer, men en grundmuring er dog formentlig foregået successivt fag for fag op gennem forrige århundrede.

På dette sted kan i jordebogen konstateres en bebyggelse i 1750erne.

Toftestien 3

ØSTERLAND

Matr. nr. 214^a

Matrikelnummeret omfatter de 8½ vestlige af husets i alt 13 fag. Facaderne er grundmurede og fremtræder i røde sten med hvid fugeopstregning. Langsiderne afsluttes under taget – i nordsiden over en rødmalet rem – af en muret og hvidtet gesims. Gavlen er grundmuret til bjælkelagshøjde, og gavltrekanten har lodret, grønmalet bræddebeklædning, der afsluttes under taget af vindskeder. Over nordsidens dør sidder et arkengab med gråmalet træfront. Taget er stråtækt og har en tagkvist i begge sider samt en skorstenspipe i rygningen.

Facaderne har 2-rammede vinduer – og et enkelt 3-rammet – med 3-rudede rammer. Gavlen har i underetagen et 2-rammet vindue med 6-rudede rammer og i gavltrekanten et sent, 3-rammet vindue. Vinduerne er grønmalede med hvide rammer. Stikkene over vinduerne er hvidmalede, og på remmen over nordsidens vinduer er der malet tilsvarende, hvide »stik«. Under alle vinduerne er der malet hvide »sålbænke«, og de udvendige murfalse er ligeledes hvidmalede. Begge langsider har en dør med 2-rudet vindue over 3 fyldinger. Nordsidens dør er gråmalet og sydsidens grønmalet, og begge har hvid staffering. Desuden har gav-

Toftestien 5 (tv.) og Toftestien 3 (th.) set fra nordvest.

len en grønmalet dør med dækbrædder. Arkengabet har en 2-fløjet luge med overvindue.

Husnummer: 83 – 106 (arkengab)

Desuden sidder der i gavlen en række mursten med initialer og årstal (Se side 27).

Toftestien 5

ØSTERLAND

Matr. nr. 215^a

Matrikelnummeret omfatter de 4½ østlige af husets i alt 13 fag. Facaderne er grundmurede, og langsiderne fremtræder skurede og gråmalede med hvid »kvadrings«, medens gavlen er rødmalet. Langsiderne afsluttes under taget – over en delvis overpudset, grønmalet rem med afboringer for stolpetappe – af en muret og hvidtet gesims, der omslutter et arkengab – over spor af dør – på sydsiden. Gavlen er grundmuret til bjælkelagshøjde, og gavltrekanten har lodret, grønmalet brædebeklædning, der afsluttes under taget af vindskeder. Taget er stråtækt og har en skorstenspipe i rygningen.

Facaderne har 1- og 2-rammede vinduer med 3-rudede rammer. Sydsiden har desuden et 4-rudet og gavltrekanten et 6-rudet vindue. Med undtagelse af det lille, 4-rudede vindue, der er hvidmalet, er langsidernes vinduer grønmalede med hvide rammer. På remmen over vinduerne er der malet hvide »stik«, og under vinduerne er der malet hvide »sål-bænke«, lige som de udvendige murfalse er hvidmalede. Nordsidens hoveddør har 2-rudet vindue over 3 fyldinger og er grønmalet med hvid staffering, medens sydsiden har en grønmalet revledør. Arkengabet har en grønmalet luge.

En enkelt taksering har tilsyneladende været tilstrækkelig til at brandforsikre dette hus gennem næsten hele forrige århundrede. Den er fra 1805, hvor huset er på 13 fag og i bindingsværk undtagen i østgavlen, som er grundmuret. Der er gamle, blyindfattede vinduer og revledøre. De 7 vestfag rummer bolig (og frankel) med fyre »lofteskud« og gulv overalt undtagen i køkkenet, som har stengulv. Væggene er beklædt med såvel malede paneler som stenfliser. De 6 østfag har lo, stald og foderum.

Senere opdeles huset i to selvstændige boliger, ved hvilken lejlighed staldafdelingen ombygges til bolig.

På dette sted kan i jordebogen konstateres en bebyggelse helt tilbage til 1750erne, som muligvis kan være identisk med det nuværende hus.

Ejere:
1805 - : Peder Nielsen Gammelby
(1857)- : Karen Jesdatter
-(1890): Hans Nielsen Mikkelsen
Matr. 214^a:
1891 -(1930): Hans Peder Poulsen
-(1980): Thomas Poulsen
Matr. 215^a:
1907 -(1930): Hans Nielsen Sørensen
-(1980): Bent Sørensen

Toftestien set fra nordvest: Fra venstre ses Toftestien 9, i krogen Øster Land 8 sammenbygget med Toftestien 7 og th. Toftestien 5.

Øster Land 8

ØSTERLAND

Matr. nr. 216^a

Matrikelnummeret dækker de 5 østlige af husets i alt 11 fag. Facaderne er grundmurede og fremtræder skurede og rødmaledede. Langsiderne afsluttes under taget – over en rødmalet rem – af en hvid gesims, der omslutter et arkengab på husets sydside, og som er ført om hjørnet på østgavlen. Gavlen er grundmuret omtrent til hanebåndshøjde og afsluttes ind til dette niveau af et hvidt gesimsled under taget, medens den øvre gavltrekant har lodret, grønmalet bræddebeklædning, der afsluttes under taget af vindskeder. Taget er stråtækt og har en skorstenspipe i rygningen.

Facaderne har 1- og 2-rammede vinduer – i sydsiden med 3-rudede rammer og i øvrigt med 6-rudede. Vinduerne er hvidmalede, incl. den udvendige murfals, og på remmen over langsidernes vinduer er der malet hvide »stik«, lige som der er malet hvide »sålbenke« under vinduerne. Nordsidens hoveddør har 2-rudet vindue over 3 fyldinger. Døren er grønmalet med hvid staffering og har malet, hvid »indfatning«. Også østgavlen har en grønmalet fyldingsdør med hvid staffering, og arkengabet har en grønmalet, 2-fløjet luge med overvindue.

Toftestien 7

ØSTERLAND

Matr. nr. 216^d

Matrikelnummeret omfatter de 6 vestlige af husets i alt 11 fag. Facaderne er grundmurede og fremtræder i røde sten med hvid fugeopstregning. Langsiderne afsluttes under taget – over en rødmalet rem – af en muret og hvidtet gesims, der omslutter et arkengab på sydsiden, og som er ført om hjørnet på vestgavlen. Gavlen er grundmuret omtrent til hanebåndshøjde og afsluttes ind til dette niveau af et hvidt gesimsled under taget, medens den øvre gavltrekant har lodret bræddebeklædning, som dog er skjult under tagpap. Taget er stråtækt.

Facaderne har 1- og 2-rammede vinduer med 6-rudede rammer – for gavltrekantens vedkommende dog med 4-rudede. Vinduerne er hvidmalede, incl. de udvendige murfals. Stikkene over vinduerne er stafferede i farverne grøn, hvid, sort, og på remmen over langsidernes vinduer er der malet tilsvarende »stik«, lige som der er malet hvide »sålbenke« under vinduerne. Nordsiden har en hoveddør med 2-rudet vindue over 4 fyldinger, hvoraf de 2 midterste udgør et lodretstillet par. Døren er

grønmalet med hvid staffering og er anbragt i et påbygget, grundmuret vindfang med buet, tagpaptækket tag. Sydsiden har en grønmalet halvdør, og arkengabet har en grønmalet, 2-fløjet luge med overvindue.

Ankerårstal: 1866 (vestgavl)

Ud fra sydsidens vestligste fag er opført en grundmuret vinkeludbygning med lavt sadeltag, tækket med eternit.

Huset eksisterede i 1820 og er med på Thobölls kort s. 11, men træffes først i en brandtaksation fra 1847, hvor den østre, selvstændige lejligheds 5 fag beskrives. Den har pillemur med halv trægavl i østre ende og 4 østfag beboelse samt 1 fag frankel og foderrum.

Den anden, vestre huslejlighed forekommer ikke i kilderne før 1866 – og da kun i en summarisk ekstrakt af en brandtaksation uden beskrivelse, således at det endda ikke kan konstateres, hvor mange fag, den da havde!

I jordebogen kan på dette sted konstateres en bebyggelse helt tilbage til 1750erne.

Ejere:
 (1828)- : Jens Laursens enke
 Østre del:
 1841 -(1890): Jens Hansen Mandø
 1920 - : Kirsten Hansine Hansen
 (Hans Peder Hansens enke)
 -(1980): Henning Rohde
 Vestre del:
 (1866)- 1868 : Anthon Jensen Mikkelsen
 1868 - : Morten Jokum Poulsen
 -(1928): Hans Peder Hansen

Toftestien 9

ØSTERLAND

Matr. nr. 217

Huset er 4 fag langt og grundmuret. Facaderne er opført på en lav sokkel og fremtræder skurede og rødkalkede, og langsiderne afsluttes under taget – over en rødmalet rem med afbøringer for stolpetappe – af hvidt udmuring mellem bjælkeenderne. Gavlene er grundmurede ind til bjælkelagshøjde, og gavltrekanterne har lodret, grønmalet bræddebeklædning med vindskejer. Over østsidens dør sidder en trekantet facadekvist med grønmalet brædefront. Taget er stråttækt.

Facaderne har 2-rammede vinduer – i østsiden med 6-rudede og i vestsiden med 3-rudede rammer. Vinduerne er hvidmalede, incl. de udvendige murfalse. På remmen over vinduerne er der malet hvide »stik«, og under vinduerne hvide »sålbenke«. Østsiden har en dør med 2-rudet vindue over 3 fyldinger. Døren er grønmalet med hvid staffering og har malet, hvid »indfatning«. Kvisten har en 2-fløjet luge.

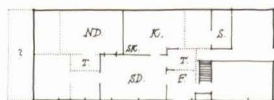
Huset træffes første gang i en brandtaksation fra 1854, hvor det har 4 pillemurede fag og i sin helhed er indrettet til beboelse. Opførelsestidspunktet kan ikke konstateres nærmere, men huset forekommer på Thobölls kort fra 1820, hvor det synes at være enten udhus eller aftægtsbolig til nuværende matr. nr. 216 eller nr. 218^a.

Ejere:
 (1854)- 1856 : Abalone Anthonisdatter
 1856 - : Niels Poulsen
 - : Maren Hansdatter
 1924 -(1930): Søren Thomsen Meinertz
 -(1980): Henning Rohde

Toftestien 11

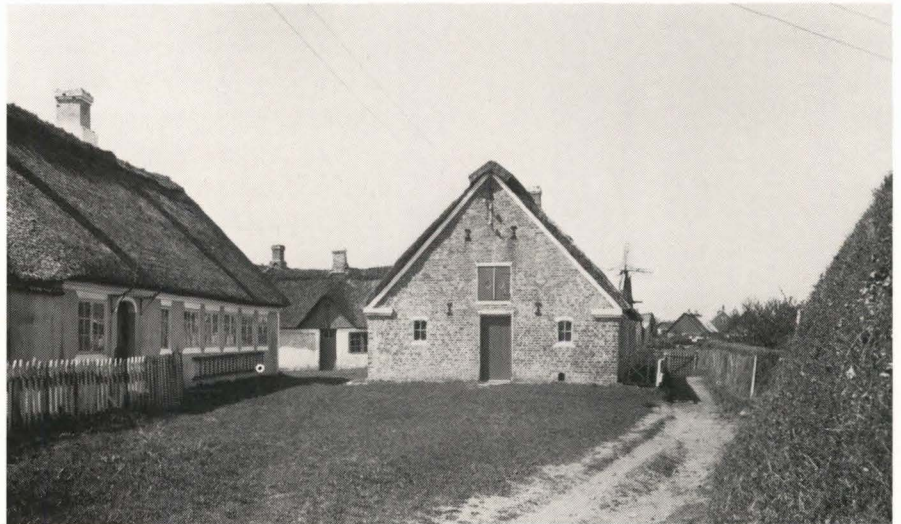
ØSTERLAND

Matr. nr. 218^a

Huset er 9 fag langt og grundmuret. Facaderne er opført på en lav sokkel og fremtræder i røde sten med hvid fugeopstregning. Langsiderne afsluttes under taget af en muret og hvidt gesims, der omslutter et arkengab over sydsidens dør, og som er ført om hjørnet på gavlene. Begge gavle er grundmurede i fuld højde og afsluttes under taget af et hvidt gesimsled. Taget er stråttækt og har en skorstenspipe i rygningen.

Husets vestlige del med beboelsen har 2-rammede vinduer – i langsiderne fladbuede – med 3-rudede rammer. Østenden, der tidligere havde udhusfunktion, har 1- og 2-rammede vinduer – og et sent, 3-rammet – med 6-rudede rammer samt små, 4-rudede jernvinduer. Vinduerne er hvidmalede, incl. de udvendige murfalse. Stikkene over vinduerne er i sydsiden stafferede i farverne sort, grøn, hvid – og er i øvrigt

hvidmalede. Under alle vinduerne er der malet hvide »sålbænke«. Sydsiden har en hoveddør med 2-rudet vindue over 3 fyldinger. Døren er grønmalet med hvid staffing og har hvidmalet, udvendig murfals. Arkengabet over døren har fået lugen udskiftet med et 4-rudet vindue. Endelig har østgavlen en grønmalet revledør.

Ankerinitialer: JT AT (vestgavl)

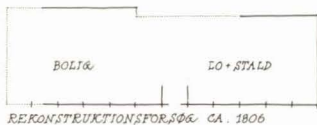
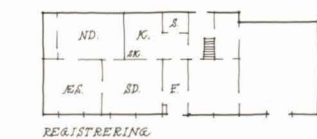
I 1839 har huset ifølge en brandtaksation 10 fag og er grundmuret. De 7 vestfag rummer stuer, kamre, køkken og forstue, mens de 3 østfag har lo, stald og foderrum. Murankrene må referere til Jens (Sørensen) Thøgersen og hustru, som vel har reduceret huset til de nuværende 9 fag i forbindelse med ankrenes opsætning. Den nuværende vestgavl er dog af nyere dato.

På dette sted kan i jordebogen og skøde- og panteprotokollerne følges et 10-fags hus bagud til 1770, som meget vel kan være identisk med det senere beskrevne.

Ejere:

(1770)- 1798 : Thomas Jensen Clausen
 1798 - 1840 : Hans Sørensen Thøgersen
 1840 - : Thomas Hansen Thøgersen
 (1883)- 1891 : Jens Sørensen Thøgersen
 1891 -(1930): Morten Hansen
 -(1980): Henning Rohde

Øster Land 10 Maleren Johan Rohdes hus

ØSTERLAND

Matr. nr. 219

Fredet

Huset er 10½ fag langt, og heraf har de 7½ vestlige fag større husdybde end de resterende, hvilket giver sig udtryk i en forskydning af nordfacaden. Facaderne er grundmurede over en lav sokkel og fremtræder skurede og gulkalkede – for vestgavlens vedkommende dog rødmalet – og med malede, hvide hjørne»liséner«. Langsiderne afsluttes under taget af en muret og hvidtet gesims, der omslutter et arkengab over sydsidens hoveddør, og som er ført om hjørnet på gavlene. Østgavlen er grundmuret omtrent til hanebåndshøjde og afsluttes ind til dette niveau af et hvidt gesimsled under taget, medens den øvre gavltrekan har lodret, grønmalet bræddebeklædning med vindskeder. Vestgavlen er derimod grundmuret i fuld højde og afsluttes under taget af et hvidt gesimsled. Taget er stråtekt og har 2 skorstenspiber i rygningen.

Såvel husets vestlige del med beboelsen, som den østlige del, der oprindeligt havde udhusfunktion, har 2-rammet vindue med tilsvarende rammer. Vinduerne er hvidmalede, incl. den udvendige murfals. Stikkene over vinduerne er hvidmalede, og under vinduerne er der malet hvide »sålbænke«. Sydsidens 2-fløjede hoveddør har 7-rudet vindue over

Ejere:

- 1798 : Anthonis Hansen
- 1798 - 1804 : Hans Hansen Jessen
- 1804 - 1846 : Niels Nielsen Thøgersen
- 1846 - : Abelone og Dorthe
Nielsdøtre
- (1856)- : Niels Andersen
- (1908)-(1930): Johan Rohde
- (1980): Hermann P. Rohde
- De 3 østfag:
- 1846 - : Søren Nielsen Thøgersen
- (1858)- : Maren Nielsdatter
- De 3 vestligste fag:
- 1846 - : Mette Jepsdatter
- (1862)- : J. Børgesen

3 fyldinger i hver fløj og er grønmalet med hvid staffering. Denne facade har desuden en hvidmalet havedør, der over brystningen er opdelt som vinduerne, og nordsiden har en grønmalet halvdør under hvidmalet buestik. Arkengabet har en grønmalet, 2-fløjet luge.

Huset har ved den første brandtaksation fra 1806 12 fag, hvoraf de 5 vestre er godt 1 alen dybere end de 7 østre fag. Sydsiden og østenden er grundmurede, mens resten er af bindingsværk. Der er trærammede vinduer. Beboelsesafdelingen, som omfatter de 6 vestfag har fyrre »lofteskud« og gulv overalt, og væggene er beklædt med paneler og stenfliser. De 6 østfag har forstue og staldafdeling.

Ved næste brandtaksation fra 1821 konstateres ingen ændringer, men ved frasalg i 1839 og 1846 opdeles huset i tre huslejligheder på henholdsvis 3 fag, 6 fag og 3 fag.

De 3 vestligste fag brandtakseres i 1846, hvor det fremgår, at nu også nordsiden er blevet pilleuret.

De 3 østligste fag brandtakseres ligeledes i 1846, hvor de alle er indrettede til beboelse. Nordsiden er her fortsat af bindingsværk.

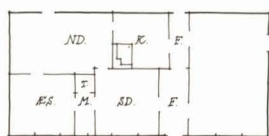
De 6 mellemfag brandtakseres først i 1856, hvor de alle har fået samme, store husdybde i forbindelse med, at nordsiden er blevet pilleuret. De vestre 4 fag af denne huslejlighed er beboelse og de resterende 2 fag stald og foderrum og brændselsrum.

Reduktionen fra hele husets 12 fag til de nuværende 10½ fag er sket omkring århundredskiftet, formentlig i forbindelse med, at de 3 huslejligheder atter er samlede til én ejendom, og staldens 2 fag er ombygget til beboelse.

Ifølge et skøde fra 1798 har huset da været på 13 fag (ét fag yderligere mod øst), men om det er samme hus, som ifølge jordebogen lå her på stedet i 1750erne, kan ikke afgøres.

Øster Land 6

Maleren Reinhard Heinemanns hus

ØSTERLAND

Matr. nr. 220^a

Fredet

Huset er 10 fag langt og grundmuret. Facaderne er opført på en lav sokkel og fremtræder pudsede og hvidmalede. Langsiderne afsluttes under taget af en muret gesims med hvide og røde led, som omslutter et arkengab over sydsidens dør, og som er ført om hjørnet på gavlene. Begge gavle er grundmurede omtrent til hanebåndshøjde og afsluttes ind til dette niveau af et rødt gesimsled under taget, medens de øvre gavltrekanter har lodret, blåmalet bræddebeklædning med rødmaledede vindskeder. Taget er stråttækt og har 2 tagkviste i sydsiden samt en tagkvist og et stort ateliervindue i nordsiden – og 3 skorstenspiber i rygningen.

Husets vestlige del med beboelsen har 2-rammede vinduer med 6-rudede rammer – i nordsiden suppleret med et nyere dørparti. Husets østende, der oprindeligt havde udhusfunktion, har 2-rammede vinduer med 6-rudede rammer – i nordsiden suppleret med små jernvinduer og et sent, smårudet vindue – samt et 3-rammet vindue i gavltrekanter. Sydsiden har en hoveddør med 2 fyldinger, nordsiden har 2 halvdøre under buestik, og østgavlen har en sen dør. Alle dørene er blåmalede. Arkengabet har en 2-fløjet, blåmalet luge.

Ankerinitialer og -årstal: HJS AJD (østgavl) 1804 (vestgavl)

Efter at have nedrevet et brøstfældigt hus, som kan følges bagud til 1750erne, byggede Hans Jørgensen Smidt dette hus i 1804, således som murankrene fortæller. Det havde 10 fag og var grundmuret med halve trægavle. De 6 vestre fag indrettedes som traditionel beboelse med et

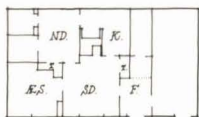
Ejere:

- 1804 - : Hans Jørgensen Smidt
- (1857)-(1884): Hans Hansen Olesen
- 1919 - 1930 : enke Maren Cecilie Thorgil
- (1980): Jan Heinemann

køkken og et ildsted, der endnu eksisterer, samt »engelskemedens Vinduer og hollandskemedens Dørre med indstukne Laase«. De 4 østre fag rummede frankel og staldafdeling med en muret halvkælder. I 1821 anmelder Hans Jørgensen Smidt huset til omtaksring på grund af visse forbedringer, der kan have bestået i, at stuerne var blevet udsmykket med malede paneler og stenfliser. Herefter ses huset ikke at have undergået væsentlige ændringer før i nyere tid.

Øster Land 4 Helsebo

Selskab i haven til Øster Land 4. Fra venstre sidder i græsset Elisa Dohm, der blev gift med maleren Heinrich Dohm, "magistren", Thora (søster til Elisa), Dohm og th. Martha. Foto 1915.

ØSTERLAND Matr. nr. 221^a

Huset er 8 fag langt og grundmuret. Facaderne fremtræder skurede og gråmalede – for vest- og nordsidens vedkommende dog rødmaledede. Langsiderne afsluttes under taget – i nordsiden over en rem med afboringer for stolpetappe – af en muret gesims, der er hvidt i sydsiden og rødmalet i nordsiden. Gesimsen omslutter et arkengab over sydsidens hoveddør og er ført om hjørnet på gavlene. Begge gavle er grundmurede omtrent til hanebåndshøjde og afsluttes ind til dette niveau af et gesimsled, medens de øvre gavltrekanter har lodret og vindskedeafsluttet bræddebeklædning, som dog i vestgavlen er dækket af tagpap. Taget er strå-tækt og har en skorstenspipe i rygningen.

Husets vestlige del med beboelsen har 1- og 2-rammede vinduer – i nordsiden med 6-rudede rammer og i sydsiden med 3-rudede rammer og i fladbuede murhuller. Gavltrekanter har et sent vindue. Husets østende, der oprindeligt havde udhusfunktion, har 1- og 2-rammede vinduer med 6-rudede rammer – suppleret med sene vinduer med farvet glas og med et 3-rammet vindue i gavltrekanter. Sydsidens vinduer er rødmaledede og nordsidens hvidmalede, og på remmen over nordsidens vinduer er der malet hvide »stik«. Sydsiden har dels en 2-fløjet fyldingshoveddør, der er rødmalet med hvid staffering, og som har pudset indfatning – og dels en rødmalet halvdør under buestik. Arkengabet har en 2-fløjet, rødmalet luge med overvindue.

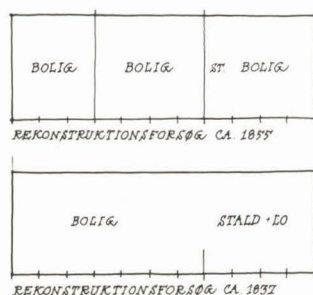
Ankerinitialer og -årstal: NJ KJ (østgavl) 1867 (vestgavl)

Huset var oprindeligt et bindingsværkshus, som det fremgår af den eneste foreliggende brandtaksation, der er fra 1805. Det var da på 8 fag,

Ejere:

(1751)- 1761 : Peder Nielsen Lassen
1761 - 1774 : Sonnich Jensen Mandøe
1774 - 1810 : Mads Sonnichsen
1810 - 1856 : Søren Nielsen Møller
1856 -(1881): Niels Hansen Ibsen
1924 -(1930): C. Aa. E. Jensen
-(1980): Peter S. Havemose

Landevejen 5

hvoraf de 6 vestre indeholdt beboelse med fyre »lofteskud« og gulv og havde vægge, der var beklædt med såvel træpaneler som stenfliser. De resterende 2 østfag var forstue, lo og stald. Herefter ses huset ikke mere beskrevet, men man må antage, at murankrene N.I.K.I. og 1867 refererer til den endelige grundmuring og ejerne på dette tidspunkt.

På dette sted kan man i jordebogen og skøde- og panteprotokollerne konstatere et 9-fags hus i 1750erne, men der foreligger ikke sikre vidnesbyrd om, at det er samme hus, som beskrives med kun 8 fag i 1805.

ØSTERLAND

Matr. nr. 222

Matrikelnummeret omfatter de 7 vestlige af husets i alt 11 fag. Facaderne er grundmurede over en lav sokkel og fremtræder skurede og rødmaledede. Langsiderne afsluttes under taget – over en rødmalet rem – af hvidt udmuring mellem bjælkeenderne i nordsiden og af en muret og hvidt gesims i sydsiden. Gesimsen omslutter et arkengab over sydsidens dør og er ført om hjørnet på vestgavlen. Denne er grundmuret i fuld højde og afsluttes under taget af et hvidt gesimsled. Taget er stråttækt og har en tagkvist i nordsiden og en skorstenspipe i rygningen.

Sydsiden og vestgavlen har 2-rammede vinduer – og to sene, 3-rammede – med 3-rudede rammer. Nordsiden har derimod 1- og 2-rammede vinduer med 6-rudede rammer, et 2-rammet vindue med 3-rudede rammer og to 1-rammede vinduer med hhv. 4 og 16 ruder. Bortset fra det 4-rudede vindue, som er hvidmalet, er vinduerne grønmaledede med hvide rammer, og på remmen over langsidernes vinduer er der malet »stik« i farverne sort, hvid, grøn. Under alle vinduerne er der malet hvide »sålbenke«, lige som de udvendige murfalse er hvidmaledede. Sydsiden har en sen, grønmalet fyldingshoveddør med hvid staffering, og nordsiden har en grønmalet revledør. Arkengabets luge er udskiftet med et 4-rudet vindue.

Øster Land 2

ØSTERLAND

Matr. nr. 223

Matrikelnummeret dækker de 4 østlige af husets i alt 11 fag. Facaderne er grundmurede over en lav sokkel og fremtræder i røde sten med pudse, gulmalede hjørneliséner, vinduesindfatninger og gesimsbånd.

Langsiderne afsluttes under taget af et pudset gesimsbånd med tandsnit i røde sten, og gavlen, der er grundmuret i fuld højde, afsluttes under taget af en tilsvarende gesims. Taget er stråtækt og har en skorstenspipe i rygningen.

Langsiderne har 4-rammede vinduer med uopdelte isoleringsruder. Karme og rammer er grønmaledede og rammerne brunbeitsede. Vinduerne har grønmaledede sålbænke. Gavltrekanten har et sent, 3-rammet vindue, og nordsiden har en grønmalet fyldingsdør med hvid staffering.

Nord for huset er opført et grundmuret udhus med pandepladetækket sadeltag.

Huset beskrives første gang i en brandtaksation fra 1837 som et 11-fags bindingsværkshus. Der kan meget vel være tale om samme hus på 11 fag, som ejeren Niels Jensen Fisker køber på Peder Andersens hustru, Maren Nielsdatters, dødsboauktion i 1799. Man kan dog ikke vide, om det endog er identisk med det hus, Peder Andersen køber af Niels Jepsen i 1764, men muligheden kan absolut ikke udelukkes.

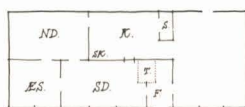
I 1837 rummer de 7 vestfag beboelse med frankel, mens de 4 østfag har lo, stald og foderrum. Ved næste taksation i 1855 er huset blevet opdelt i 3 selvstændige lejligheder, som beskrives således: De 3 vestreste fag har pillemur, halv trægavl, én skorsten og beboelse med en lille »Traadhandel«. De 4 fag midt i huset har pillemur i søndre side, bindingsværk i nordre side og én skorsten. De resterende 4 østre fag er fortsat i bindingsværk, har én skorsten og mod øst hel trægavl, inden for hvilken der er tre fag beboelse, medens det fag, der grænser op til naboledigheden, er lo og fåresti.

Det fremgår ikke af kilderne, hvornår denne 3-delning af huset er afløst af den nuværende 2-delning, men det er formentlig sket i tiden omkring århundredskiftet.

Ejere:

- 1764 : Niels Jepsen Nielsen
- 1764 - 1799 : Peder Andersen ?
- 1799 - 1855 : Niels Jensen Fisker
- 3 vestfag:
- 1855 - : Mette Nielsdatter Fisker
- : Hans Nielsen
- 4 mellemfag:
- 1855 - : Christian Jensen
- (1873)- 1875 : Jeppe Andersen Thøgersen
- 1875 - : Hans Nielsen
- 4 østfag:
- 1855 - : Niels Jessen Kromann
- : Mikkel Johansen Ibsen
- Matr. 222:
- 1916 -(1930): Ditlev Henrik Meinertz
- (1980): Ellen Sonnichsen
- Matr. 223:
- 1918 -(1930): Jakob Hansen Fack
- (1980): Viggo Kittelmann

Landevejen 3

ØSTERLAND

Matr. nr. 224

Huset er 9 fag langt og grundmuret. Facaderne fremtræder skurede og gulmalede og med malede, hvide »hjørneliséner«. Langsiderne afsluttes under taget – over en gulmalet rem med afboringer for stolpetappe – af en muret og hvidtet gesims, der omslutter en trekantet, frontonagtig facadekvist over sydsidens dør, og som er ført om hjørnet på vestgavlen. Østgavlen er grundmuret ind til bjælkelagshøjde, og gavltrekanten har lodret, grønmalet bræddebeklædning, der afsluttes under taget af hvidmalede vindsceder. Vestgavlen er derimod grundmuret i fuld højde og afsluttes under taget af et hvidt gesimsled. Taget er stråtækt og har en tagkvist i nordsiden og en skorstenspipe i rygningen.

Husets vestlige del med beboelsen har 2-rammede vinduer – i sydsiden og gavltrekanten fladbuede – med 3-rudede rammer. Østenden, der oprindeligt havde udhusfunktion, har 2-rammede vinduer – i sydsiden og gavlen med 3-rudede rammer og i nordsiden med 6-rudede rammer – samt et par små, 4-rudede vinduer. Vinduerne er grønmaledede med hvide rammer og har hvide, udvendige murfalse. På remmen over vinduerne er der malet hvide »stik«, og under vinduerne er der malet hvide »sålbænke«. Sydsiden har en sen, grønmalet fyldingsdør med hvid staffering og pudset, hvidmalet indfatning, medens nordsiden har en grønmalet halvdør under buestik. Den østre gavltrekant har en luge i bræddebeklædningen.

Ved et generationsskifte med aftægtskontrakt i 1794 træffer man tidligst med sikkerhed dette hus. Det har været 9 fag stort og med bindings-

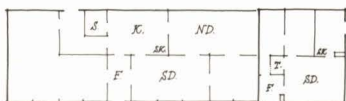
Ejere:

- 1794 : Niels Hansen Thomsen
- 1794 -(1850): Jens Nielsen Thomsen
- (1850)-(1889): Hans Pedersen
- 1918 -(1930): Niels Harrebye Thomsen
- (1980): A. B. Sonnichsen

værk, men ved den første brandtaksation i 1805 er vestre gavlside grundmuret. De 7 vestfag indeholder beboelse med »forsvarlige vinduer og døre«, fyre »lofteskud« og gulv overalt og vægge, der er beklædt med panel og stenfliser. Lo, stald og foderrum udgør de 2 østre fag. Endnu i 1857 kan de tre sider af huset konstateres som bindingsværk.

På dette sted kan i jordebogen følges en bebyggelse helt tilbage til 1750erne, men det er uvist, om den har noget med det nuværende hus at gøre.

Landevejen 1

ØSTERLAND

Matr. nr. 225^a

Matrikelnummeret omfatter de 10 vestlige af husets i alt 13 fag. Facaderne er grundmurede og fremtræder skurede og gulmalede og med hvide »hjørneliséner«. Langsiderne afsluttes under taget af en muret og hvidtet gesims, der omslutter et arkengab på husets nordside, og som er ført om hjørnet på vestgavlen. Denne er grundmuret til hanebåndshøjde og afsluttes ind til dette niveau af et hvidt gesimsled under taget, medens den øvre gavltrekant har lodret, grønmalet brædebeklædning, der afsluttes under taget af vindskeder. Taget er stråttækt og har en tagkvist i hver tagflade og 2 skorstenspiber i rygningen.

Husets østlige del med beboelsen har 1- og 2-rammede vinduer – i sydsiden med 3-rudede rammer og i nordsiden dels med 3- og dels med 6-rudede rammer, samt et enkelt med 8-rudede rammer. Vestenden, der oprindeligt havde udhusfunktion, har 2-rammede vinduer med 3-rudede rammer – i gavltrekanten dog med 6-rudede. Vinduerne er grønmaledede med hvide sprosser og hvid kitning. Stikkene over vinduerne er hvidmalede, og under vinduerne er der malet hvide »sålbenke«, lige som de udvendige murfalse er hvide. Sydsiden har en sen, 2-fløjet fyldingshoveddør, der er grønmalet med hvid staffering, og nordsiden har en grønmalet halvdør. Arkengabets luge er udskiftet med et 9-rudet vindue.

Ankerårstal: 1805 (vestgavl)

Vestgavlen på Landevejen 1

ØSTERLAND Digevej 31

Matr. nr. 226^b

Matrikelnummeret dækker de 3 østlige af husets i alt 13 fag. Facaderne er grundmurede og fremtræder i røde sten med hvid fugeopstregning –

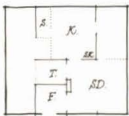

Nordsiden af Digevej 31

Ejere:

- 1784 : Niels Ollesen
- 1784 - 1825 : Hans Nielsen Ollesen
- Matr. 225^a:
- (1849)- : Hans Nielsen Pedersen ældre
- 1908)-(1930): Jens Larsen Mortensen
- (1980): Antoinette Sørensen
- Matr. 226^b:
- 1847 - : Niels Jessen Thøgersen
- (1890): Chr. Giørtz Sørensen
- 1927 -(1930): Heinrich A. E. Dohm
- (1980): J. Kokkenborg

Øster Land 5

Heinrich Dohms hus, Øster Land 5

for østgavlens vedkommende dog skuret og rødmalet. Langsiderne afsluttes under taget – i nordsiden over en rødmalet rem – af en muret og hvidtet gesims, der omslutter et arkengab på husets nordside, og som er ført om hjørnet på østgavlen. Gavlen er grundmuret omtrent til hanebåndshøjde og afsluttes ind til dette niveau af et hvidt gesimsled under taget, medens den øvre gavltrekanter har lodret bræddebeklædning – skjult under tagpap. Taget er stråttækt og har en tagkvist i sydsiden samt en skorstenspipe i rygningen.

Facaderne har 1- og 2-rammede vinduer med 6-rudede rammer (sydsidens lodrette sprosser er dog sekundære). Vinduerne er hvidmalede, incl. den udvendige murfals. Stikkene over sydsidens vinduer er ligeledes hvidmalede, og på remmen over nordsidens vinduer er der malet »stik« i farverne sort, grøn, hvid. Under alle vinduerne er der malet hvide »sålbenke«. Sydsiden har en 2-fløjet, grønmalet hoveddør under hvidt buestik, og østgavlen har en sen, hvidmalet havedør, som over brystningshøjde er opdelt som vinduerne. Arkengabet har en 2-fløjet, grønmalet luge med overvindue.

Ankerinitialer: NJT SHD (østgavl)

I 1793 har huset ifølge den første brandtaksation 10 fag, hvoraf de 6 østre er indrettede til værelser, de 2 næste fag til lo og stald, mens de 2 vestligste fag ikke er nærmere specificerede.

I 1805 er huset blevet grundmuret, således som det fremgår af murankrene såvel som af en brandtaksation fra dette år. Der nævnes nu engelske vinduer, og beboelsesafdelingen, som fortsat omfatter de 6 østre fag, har fyrre »lofteskud« og gulv overalt undtagen i køkkenet, som har stengulv. Væggene er dels maledede, dels flisebetrukne. I de 4 vestfag er der forstue, spisekammer med en muret halvkælder, samt lo og stald.

I 1847 udvides huset med en grundmuret 3-fags, selvstændig beboelseslejlighed af Niels Jessen Thøgersen og hustru Sidsel Hansdatter, hvis initialer er opsat som murankre på gavlen.

På dette sted kan i jordebogen følges en bebyggelse bagud til 1750erne, som meget vel kan være identisk med det nuværende hus.

ØSTERLAND

Matr. nr. 226^a

Huset er 4 fag langt og grundmuret. Facaderne fremtræder skurede og gulmalede og med maledede, hvide hjørnelisener. Langsiderne afsluttes under taget – over en gulmalet rem – af hvidtet udmuring mellem nordsidens bjælkeender og af en muret og hvidtet gesims i sydsiden. Gavlene er grundmurede til bjækelagshøjde, og gavltrekanterne har lodret, brunbeittet bræddebeklædning med vindsceder. Taget er stråttækt og har en tagkvist i nordsiden samt en skorstenspipe i rygningen.

Facaderne har 1- og 2-rammede vinduer med 6-rudede rammer samt et 4-rudet vindue. Langsidernes vinduer er grønmalede med hvide sprosser og hvid kitning. På remmen over vinduerne er der malet hvide »stik«, og under vinduerne er der malet hvide »sålbenke«. Sydsiden har en grønmalet halvdør under et hvidmalet buestik, og vestfaget, der oprindeligt havde udhusfunktion, har en 2-fløjet, grønmalet luge med »stik« og »sålbenke« svarende til vinduernes.

Både østgavl og nordside har en grundmuret udbygning med lavt, paptækket sadeltag, og vestgavlen har en »bindingsværks«karnap med paptag.

Huset må være bygget lige omkring 1820, da det er med på Thobölls kort s. 11, og i jordebogen i 1823 kaldes »nye bygte Huus«. Det brand-

Ejere:
1820 - 1872 : Hans Jessen
1872 -(1888): Søren A. Outzen
- : Laurids Frederiksen Brinch
(1927)-(1930): Heinrich August Emil Dohm
-(1980): Grethe Gjørup

Digevej 31

takseres første gang i 1842, hvor det har 4 pillemurede fag med »Fielgavle«. De 3 østre fag rummer beboelse med fyrre »lofteskud« overalt, men bræddegulv kun i halvdelen. Det vestre fag har lo og fåresti. I 1855 brandtakseres huset efter anmeldt forbedring, men hvori denne forbedring består, fremgår ikke.

Matr. nr. 226^b.

Huset er sammenbygget med matr. nr. 225^a og er derfor beskrevet sammen med dette. **Se Landevejen 1, s. 221.**

Øster Land 3

ØSTERLAND

Matr. nr. 227^f

Huset er 8 fag langt og grundmuret. Facaderne fremtræder pudsede og rødmaledede og har malede, hvide »hjørneliséner«. Langsiderne afsluttes under taget af en muret og hvidtet gesims, der er ført om hjørnet på gavlene, som begge er grundmurede i fuld højde, og som begge afsluttes under taget af et hvidt gesimsled. Taget er tækket med eternit og har udhæng, og i rygningen sidder 2 skorstenspiber.

Langsidernes vinduer opdeles af lod- og tværpost i 3 rammer, hvoraf den øverste har 3 ruder og de underste hver én. En del af rammerne er dog udskiftet med fast glas. Gavltrekanterne har hhv. et 2- og et 3-rammet vindue med 3-rudede rammer. Vinduerne er grønmaledede med hvide rammer og glaslister. Stikkene over vinduerne er hvidmaledede, og under vinduerne er der malet hvide »sålbenke«, lige som de udvendige murfalser er hvide. Nordsiden har en 2-fløjet fyldingshoveddør, der er grønmalet med hvid staffering, og som har malet, hvid »indfatning«. Østgavlen har en grønmalet halvdør.

Huset beskrives og brandtakseres første gang i 1842, hvor det har 10 fag og er af bindingsværk med trægavle i begge ender. I de 7 østfag er der beboelse (med forstue), som har træloft og -gulv overalt undtagen i køkkenet, hvis eventuelle gulvtype ikke nævnes. De 3 vestfag har lo, stald og foderrum.

I 1880'erne finder en større ombygning sted: Huset reduceres med to fag i forbindelse med grundmuring til de nuværende ialt 8 fag, og der indrettes skomagerværksted og slagteri.

På dette sted kan i jordebogen følges en bebyggelse helt tilbage til 1750'erne.

Ejere:
(1799)- : Jes Sonnichsen
(1842)-(1858): Jes Sonnichsens døtre
(1883)-(1901): Sonnich Sonnichsen
1918 -(1930): Lambert Jepsen Lambertsen
-(1980): W. B. Sonnichsen

Øster Land 7 Hannes Hus

ØSTERLAND

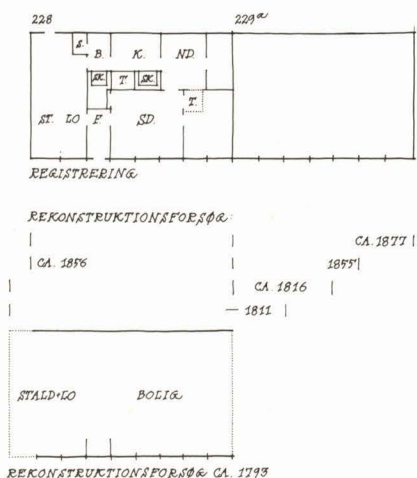
Matr. nr. 228

Fredet

Matrikelnummeret omfatter de 8 vestlige af husets i alt 15 fag. Facaderne er grundmurede og fremtræder i røde sten med hvid fugeopstregning – for vestgavlens vedkommende dog skuret og rødmalet. Langsiderne afsluttes under taget – i nordsiden over en rødmalet rem – af en muret og hvidtet gesims. Vestgavlen er grundmuret til bjælkelagshøjde, og gavltrekanter har lodret, grønmalet bræddebeklædning med vindskeder. Taget er stråttækt og har en skorstenspipe i rygningen.

Husets østlige del med den oprindelige beboelse har 1- og 2-rammede vinduer med 6-rudede rammer. Vestenden med udhusafdelingen har et

Hannes Hus, Øster Land 7, fotograferet i 1928 af Hugo Matthiessen.

Øster Land 9, der tidligere havde været jordemoderbolig, udgør den østlige ende af Hannes Hus. Fotograferet i 1928 af Hugo Matthiessen.

Ejere:

Hele huset:

(1793)- 1811 : Jens Nielsen Callesen

1811 - 1816 : Mikkel Thomsen Toft

Matr. 228:

1816 - 1839 : Mikkel Thomsen Toft

1839 - 1882 : Hans Andersen

1882 -(1930): Poul og Hanne Sørensen

(1945)- : Karen Sørensen

-(1980): Fonden Gamle Sønderho

Matr. 229:

1816 - : Sognet/Amtet

1930 -(1980): H. C. E. Juel Munch

4- og et 6-rudet vindue, små jernvinduer og en 2-fløjet luge. Vinduerne er hvidmalede, incl. den udvendige murfals, og lugen er grønmalet. Stikkene over sydsidens vinduer er stafferede i farverne sort, grøn, hvid, og på remmen over nordsidens vinduer er der malet tilsvarende »stik«. Under vinduerne er der malet hvide »sålbenke«, og de udvendige murfals er hvidmalede. Begge langsider har en grønmalet halvdør under et buestik, der er stafferet i farverne sort, grøn, hvid.

Huset fremstår som et af Sønderhos bedst bevarede og vedligeholdes forbilledligt (blot savnes bryggersskorstenens pibe i rygningen).

ØSTERLAND Øster Land 9

Matr. nr. 229^a

Fredet

Matrikelnummeret omfatter de 7 østlige af husets i alt 15 fag. Facaderne er grundmurede og fremtræder skurede og rødmalede. Langsiderne afsluttes under taget – over en rødmalet rem – af en muret og hvidt gesims, der er ført om hjørnet på østgavlen. Gavlen er grundmuret i fuld højde og afsluttes under taget af et hvidt gesimsled. Over nordsidens dør sidder et arkengab med rødmalet træfront. Taget er stråtækt og har en tagkvist i sydsiden og en skorstenspibe i rygningen.

Langsiderne har 2-rammede vinduer – i sydsiden med 3-rudede rammer og i nordsiden med 6-rudede. Gavlen har et 6-rudet vindue i underetagen og et sent, 3-rammet i gavltrekanten. Nordsidens og gavlens vinduer er grønmalede med hvide rammer, medens sydsidens vinduer er hvidmalede med grøn post. På remmen over langsidernes vinduer er der malet »stik« i farverne grøn, hvid, sort, og under vinduerne er der malet hvide »sålbenke«, lige som de udvendige murfals er hvide. Nordsiden har en grønmalet fyldingshoveddør med hvid staffing, og østgavlen har en grønmalet halvdør, medens sydsiden har en havedør, der over brystningshøjde er opdelt som denne facades vinduer. Arkengabet har to 6-rudede vinduesrammer.

Huset brandtakseres allerede i 1793, og har da 9 fag, men der nævnes desværre ikke, om det er i bindingsværk eller grundmur. I de 6 østre fag er der beboelse og i resten lo og stald. I tiden frem til 1811 bliver det

udvidet med to fag mod øst, og få år efter med endnu to fag mod øst, hvorefter der er ialt 13 fag.

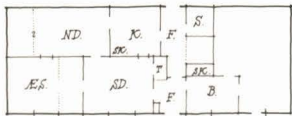
I 1816 bliver Johanne Margrethe Westphal fra København beskikket til jordemoder i Sønderho, og det er vel i denne forbindelse, at husets 4 østre fag frasælges til sognet som officiel jordemoderbolig, matr. nr. 229. Denne 4-fags bolig uden stald beskrives i 1818 med piller, »engelske« vinduer og revledøre. I 1855 tilbygges endnu ét fag mod øst med grundmur og halv trægavl. De to sidste fag i den nu 7 fag store bolig er tilbygget meget senere og i hvert fald efter 1877.

Den selvstændige vestre del af huset, matr. nr. 228, der efter frasalget i 1816 har 9 fag og ganske svarer til 1793-beskrivelsen reduceres op mod 1856 til 8 fag, idet det ene staldfag mod vest rives ned, og der opsættes hel trægavl.

Et særpræget træk kan aflæses af 1856-taksationen, idet det heraf fremgår, at den indre adskillelse mellem de to huslejligheder er en bindingsværk-mur, som muligvis stadig findes.

På dette sted kan i jordebogen konstateres en bebyggelse i 1750erne.

Øster Land 11 Tvermoes' Hus

ØSTERLAND

Matr. nr. 230

Fredet

Huset er 11 fag langt og grundmuret. Facaderne er opført på en lav sokkel og fremtræder i røde sten. Langsiderne afsluttes under taget – over en rødmalet rem – af en muret og hvidtet gesims, der omslutter et arkengab over nordsidens dør samt en trekantet, frontonagtig facadekvist over sydsidens hoveddør. Gesimsen er ført om hjørnet på gavlene, der begge er grundmurede omtrent til hanebåndshøjde, og som ind til dette niveau afsluttes af et hvidt gesimsled under taget, medens de øvre gavltrekanter har lodret, grønmalet bræddebeklædning med vindskeder – for den vestliges vedkommende dog skjult under tagpap. Taget er stråtækt og har 2 skorstenspiber i rygningen.

Husets vestlige del med beboelsen har 1- og 2-rammede vinduer med 6-rudede rammer. Husets østlige del, der tidligere havde udhusfunktion, har tilsvarende vinduer samt et lille, 4-rudet – og er i østgavlen suppleret med et 4-rammet vindue i underetagen og med et dørparti i gavltrekanen, ud for en balkon. Vinduerne er hvidmalede, incl. de udvendige murfals. På remmen over vinduerne er der malet hvide »stik«, og under vinduerne er der malet hvide »sålbænke«. Sydsiden har en 2-fløjet hoveddør med 4 fyldinger i hver fløj, og nordsiden har en halvdør under hvidmalet stik. Begge døre er grønmalede. Arkengabet har en 2-fløjet, grønmalet luge med overvindue, og kvisten over hoveddøren har et hvidmalet, 4-rudet vindue.

Ankerinitialer: THI MPB (vestgavl)

Huset beskrives første gang i 1798, hvor det lige som nu har 11 fag. I de 6 vestre er der bolig, i 2 mellemfag er der forstue med bageovn og i de 3 østre fag lo og stald. Efter »anmeldt Forbedring og Forandring« brandtakserses huset igen i 1805, hvor selve konstruktionen og indretningen beskrives: Murene er i bindingsværk med undtagelse af vestenden, som er grundmuret, og der er blyndfattede vinduer overalt. De 8 vestfag rummer beboelse med frankel og bryggers, der alt sammen har fyrre »lofteskud« og gulv. Væggene er beklædt med malede paneler og stenfliser. Østendens 3 fag har lo, stald og foderrum, delvist forsynet med fyrre »lofteskud« og gulv. Af en brandtaksation fra 1850 fremgår, at hele

Ejere:

(1786)- 1846 : Mads Johansen

1846 - 1863 : Thomas Hansen Ibsen

1863 -(1894): M. J. Fisker (hans enke)

(1898)- : Th. Hansen Thøgersen

1910 -(1927): C. A. Tvermoes (hans enke)

-(1980): R. V. Tvermoes

Sydsiden af Øster Land 11.

huset er grundmuret, og der er halve trægavle i begge ender. Indretningen er da uforandret.

Murankrene T.H.I. og MPB må referere til Thomas Hansen Ibsen og hustru Maren Pedersdatter Brinch i hvis ejerskab huset blev grundmuret.

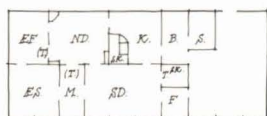
Huset kan meget vel være temmelig gammelt, men kan ikke med sikkerhed følges længere bagud i kilderne end til 1786, hvor det nævnes i et pantebrev.

Øster Land 15, matr. nr. 231
Øster Land 17, matr. nr. 232

Matr. nr. 231, 232 Se Øster Land 13, s. 198.

Disse matrikler er beskrevet sammen med matr. nr. 201^d.

Øster Land 14
Engels Hus

ØSTERLAND
Matr. nr. 233
Fredet

Huset er 10 fag langt og grundmuret. Facaderne er opført over en lav sokkel og fremtræder for langsidernes vedkommende i røde sten med hvid fugeopstregning og med malede, hvide »hjørneliséner«, medens gavlene er pudsede og gråmalede. Langsiderne afsluttes under taget af en muret og hvidtet gesims, der omslutter en trekantet gavlkvist over sydsidens dør, og som er ført om hjørnet på gavlene. Begge gavle er grundmurede omtrent til hanebåndshøjde og afsluttes ind til dette niveau af et hvidt gesimsled under taget, medens de øvre gavltrekanter har lodret, grønmalet bræddebeklædning med vindskeder. Taget er stråtækt og har 2 skorstenspiber i rygningen.

Husets vestlige del med beboelsen har 2-rammede vinduer med 6-rudede rammer – og i gavltrekanten 2 små, 4-rudede vinduer. Husets østlige del, der tidligere havde udhusfunktion, har 1- og 2-rammede vinduer med tilsvarende opdeling samt en 2-fløjet luge i sydsiden. Vinduerne er hvidmalede, incl. den udvendige murfals. Stikkene over vinduerne er stafferede i farverne sort, grøn, hvid, og under vinduerne er der malet hvide »sålbenke«. Sydsidens luge er grønmalet og har stik og »sålbenke« svarende til vinduernes, og gavlkvisten, der har gråmalet front med hvid »kvadrang«, har en grønmalet, 2-fløjet luge med overvindue. Sydsiden har en 2-fløjet hoveddør med diagonalsprosse opdelt rude over 3 fyldinger i hver fløj. Døren er grønmalet med hvid staffing og har

hvidmalet, udvendig murfals. Nordsiden har derimod en grønmalet halvdør under et buestik, der er stafferet i farverne sort, grøn, hvid.

Ankerinitialer: LHB MTD (vestgavl)

Såvel den statelige bygnings ydre som plandisposition og rumudstyr er velbevaret og bærer præg af, at de nødvendige ændringer og tekniske installationer til enhver tid er foretaget på husets betingelser og ikke – som det desværre ofte ses – på baggrund af tilfældige indskydelser eller øjeblikkelige modeluner. Huset dementerer den ofte påståede konflikt mellem praktiske hensyn og bevaringsinteresser og kan fremhæves som et lysende eksempel til inspiration og efterfølgelse.

Ved skøde af 6. juni 1778 køber Søren Nielsen Lassen den ubebyggede grund og opfører formentlig umiddelbart efter sit hus. Ved salget i 1796 nævnes at huset har 8 fag, men en egentlig beskrivelse forekommer først i 1803 i en brandtaksation. Huset er nu på 10 fag, der alle er grundmurede. I de 7 vestre fag er der beboelse (med forstue) med fyrrer »lofteskud« og gulv overalt undtagen i køkkenet, som har stengulv. Væggene er panel- og flisebeklædte. De resterende 3 østfag indeholder lo, stald og foderrum.

I 1821 anmeldes en forbedring, der bl.a. må bestå i opsætning af »engelske« vinduer og rammedøre med indstukne låse. I staldafdelingen er endvidere bygget et spisekammer med muret halvkælder.

Murankrene L.H.B. og M.T.D. refererer til Laurs Hansen Brinch og hustru Maren Thomasdatter og er formentlig opsat i forbindelse med 2-fagsudvidelsen mellem 1796 og 1803.

Syd for huset nævnes i 1821 et grundmuret udhus til fåre- og svinesti på 3 fag med »Stentag« (det tidligste faste tag, der omtales i Sønderho). Udhuset ses på Thobölls kort s. 11, men er senere nedrevet.

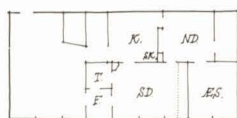
Ejere:

1778- 1796 : Søren Nielsen Lassen
 1796- 1853 : Laurs Hansen Brinch
 1853- 1879 : Michel Johansen Brinch
 1879- 1826 : Anne Pedersen
 1926- 1929 : Peder Brinch
 1929- 1957 : Anna Engel
 1957-(1980): Erik Klougart

Øster Land 19 Provstindens Hus

ØSTERLAND
 Matr. nr. 234
 Fredet

Huset er 9 fag langt og grundmuret. Facaderne fremtræder skurede og gråmalede, og langsiderne afsluttes under taget – i nordsiden over en

grønmalet rem – af en muret og gråmalet gesims, der omslutter en trekantet facadekvist over sydsidens dør. Gesimsen er ført om hjørnet på gavlene, der begge er grundmurede omtrent til hanebåndshøjde, og som ind til dette niveau afsluttes af et gesimsled under taget, medens de øvre gavltrekanter har lodret, grønmalet bræddebeklædning med vindskeder. Taget er stråttækt og har en skorstenspipe i rygningen.

Husets østlige del med beboelsen har 2-rammede vinduer med 6-rudede rammer – suppleret med 8-rudede rammer i gavltrekanten. Vestenden, der oprindeligt havde udhusfunktion, har 1-rammede vinduer – suppleret med et sent, 3-rammet vindue i sydsiden – og en 2-fløjet luge. Vinduerne er grønmaledede med hvide rammer. Stikkene over vinduerne er stafferede i farverne grøn, hvid, sort, og på remmen over nordsidens vinduer er der malet tilsvarende »stik«. Under alle vinduerne er der malet hvide »sålbenke«. Sydsiden har en sen fyldingshoveddør, der er grønmalet med hvid staffering, og nordsiden har en grønmalet revledør under et buestik, der er stafferet som vinduernes. Kvisten har en 2-fløjet luge med overvindue, og denne luge er grønmalet som underetagens.

Dette hus er meget sparsomt beskrevet i kilderne; den eneste foreliggende brandtaksation er fra 1798, hvor det har 9 fag. Heraf indeholder de 5 østre beboelse og resten lo og stald.

I jordebogen og i skøde- og panteprotokoller kan huset følges bagud til 1750'erne, hvorfor man må antage, at det oprindeligt har været af bindingsværk.

Ejere:

- 1784 : Thomas Hansen Skipper
- 1784 - 1792 : Jes Nielsen Kromann
- 1792 - 1849 : Hans Anthonisen Mathiesen
- 1849 - 1856 : Anders Andersen Outzen
- 1856 - : Christian Clausen
- (1865)-(1883): Mikkel Christiansen
- (1896)- : Thomas H. Thøgersen
- (1927)-(1930): Henrikke Johansen
- (1980): Pelle Johansen

Øster Land 21 Helene

ØSTERLAND Matr. nr. 235^a

Matrikelnummeret omfatter de 6 sydlige af husets i alt 12 fag. Facaderne er grundmurede over en lav sokkel og fremtræder i røde sten, og langsiderne afsluttes under taget af en muret og hvidtet gesims, der er ført om hjørnet på sydgavlen. Gavlen er grundmuret i fuld højde og afsluttes under taget af en muret og hvidtet gesims. Østsiden har en fremspringende, risalitagtig gavlkvist, hvis sadeltag – som husets i øvrigt – er tækket med røde vingetegl. Taget har en nyere skorstenspipe i rygningen.

Facaderne har fladbuede, 1- og 2-rammede vinduer med 3-rudede rammer – samt 3-rammede vinduer med tilsvarende rammer i gavlkvistens front. Vinduerne er hvidmalede, incl. den udvendige murfals. Stik-

kene over vinduerne er pudsede og hvidmalede, og under vinduerne er der malet hvide »sålbænke«. Vestsiden har en 2-fløjet fyldingshoveddør med en rude over 3 fyldinger i hver fløj. Døren er blåmalet med hvid, grå og rød staffering. Østsiden har derimod grønmalede halvdøre, og ud for gavltrekantens vestlige skunk sidder en rødmalet luge.

Øster Land 23
Ellen

ØSTERLAND
Matr. nr. 236^a

Matrikelnummeret dækker de 6 nordlige af husets i alt 12 fag. Facaderne er grundmurede over en lav sokkel og fremtræder i røde sten, og langsiderne afsluttes under taget af en muret og hvidtet gesims, der er ført om hjørnet på nordgavlen. Gavlen er grundmuret i fuld højde og afsluttes under taget af en muret og hvidtet gesims. Østsiden har en fremspringende, risalitagtig gavlkvist, hvis sadeltag er tækket med røde vingetegl, medens taget i øvrigt er tækket med røde falstagsten. Taget har en skorstenspipe i rygningen.

Facaderne har fladbuede, 1- og 2-rammede vinduer med 3-rudede rammer – samt 3-rammede vinduer med tilsvarende rammer i gavlkvistens front. Nordgavlens vinduer har dog lige overside og – for undertagens vedkommende – 8-rudede rammer. Vinduerne er hvidmalede, incl. den udvendige murfals. Stikkene over vinduerne er hvidmalede, og under vinduerne er der malet hvide »sålbænke«. Vestsiden har en fyldingshoveddør, med vindue over 4 fyldinger, hvoraf de 2 midterste udgør et lodretstillet par, og nordgavlen har en fladbuget fyldingsdør med 2-rudet vindue over 3 fyldinger. Begge døre er grønmalede med hvid staffering og har pudset, hvidmalet indfatning. Østsiden har en hvidmalet, smårudet havedør.

Ud fra vestsidens nordligste fag er opført en grundmuret udbygning med eternittækket halvtag.

Huset er bygget i 1800 efter nedbrydning af et gammelt, vinkelbygget hus. Umiddelbart efter opførelsen brandtakseres og beskrives det: Huset er grundmuret med 11 fag (hvoraf de 2 endda er i to etager) og har »engelske« vinduer og »hollandske« døre. Indendørs er der fyrré »lofteskud« og gulv overalt. De 4 sydfag indeholder stuer, kamre og køkken med en skorsten, og væggene er beklædt med paneler og stenfliser. 2 mellemfag har mod vest to etager med værelser, og også her er der en skorsten. De 5 nordfag er delt på langs på en utraditionel måde, idet den

Ejere:

1800 - 1830 : Peder Hansen Brinch
1830 -(1857): Hans Madsen Ibsen
(1863)- 1892 : Thomas Hansen Ibsen
Matr. 235:

1892 - 1901 : Laurids Fr. Brinch
1901 -(1927): Hans Thomas Sørensen
-(1980): Alma Berthelsen

Matr. 236:

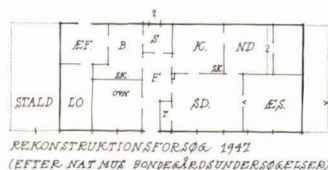
1892 -(1927): Hans Thomas Fischer
-(1980): Niels Brinch

østlige del med udsigt ud over havet rummer enorstue og et kammer med kælder under, mens vestsiden har lo, stald og foderrum. Allerede i 1804 omtales en forbedring, der tilsyneladende mest drejer sig om interiøret. Der nævnes nu 2 stueure og »federaler«, det vil sige i skillevægge indbyggede urkasser. Desuden er en del paneler i stuerne forgyldte, ligesom der omtales nogle i murene indbyggede skabe.

Ved en fornyet taksation i 1822 synes der ikke at være sket ændringer, men nu nævnes også et lille, nord-sydgående udhus på 7 fag med skalkmur vest for stuehuset. Det findes også på Thobøls kort s. 11, men nedrives sidst i forrige århundrede.

Huset får tegltag i 1884 og opdeles i 1892 i to huslejligheder. Kort efter første verdenskrig undergår huset en gennemgribende ombygning, der giver det dets nuværende udseende, således som det berettes af forfatteren Andreas Sørensen, der er opvokset her. Initialerne H.T.S. og årstallet 1926 refererer til denne sidste ombygning og til ejeren Hans Thomas Sørensen.

Øster Land 25

ØSTERLAND

Matr. nr. 237^a

Fredet

Huset er 9 fag langt og grundmuret. Facaderne fremtræder skurede og gulmalede, og langsiderne afsluttes under taget af en muret og hvidtet gesims, der omslutter en trekantet facadekvist over sydsidens dør, og som er ført om hjørnet på gavlene. Begge gavle er grundmurede omtrent til hanebåndshøjde og afsluttes ind til dette niveau af et hvidt gesimsled under taget, medens de øvre gavltrekanten har grøn pladebeklædning med vindskeder. Taget er stråtekt og har 2 skorstenspiber i rygningen.

Husets østlige del med beboelsen har 2-rammede vinduer – i sydsiden og i nordsidens østligste fag med 3-rudede rammer, og i øvrigt med 6-rudede rammer. Gavltrekanten har et sent, 3-rammet vindue. Husets vestlige del, der oprindeligt havde udhusfunktion, har i sydsiden 2-rammede vinduer med 3-rudede rammer samt en 2-fløjet luge – og i nordsiden 1- og 2-rammede vinduer med 6-rudede rammer. Begge langsider afsluttes mod vest af et lille, 4-rudet vindue. Vestgavlen har et 6-rudet

Øster Land 25. Huset er også gengivet på omslaget fra 1980-udgaven (se forrest i bogen) som en akvarel udført af Jes N. Ollesen i 1843. Original i Frilandsmuseet.

vindue i underetagen og et 4-rudet vindue i gavltrekanen. Sydsidens 2-rammede vinduer er grønmaledede med hvide rammer, medens de øvrige vinduer er hvidmalede. Stikkene over vinduerne er hvidmalede eller stafferede i farverne grøn, hvid, sort, og under vinduerne er der malet hvide »sålbenke«, lige som de udvendige murfals er hvide. Sydsiden har en sen fyldingshoveddør, der er grønmalet med hvid staffing, og nord-siden har en grønmalet revledør. Kvisten har en 2-fløjet luge med overvindue. Lugen er grønmalet lige som underetagens.

Initialer og årstal: PJ ASD (østgavl) 1797 (vestgavl) AJ ACJ (facadekvist)

Som et 12-fags hus beskrives denne ejendom første gang i 1798 med 6 østfag værelser, 3 mellemfag frankel og bryggers og 3 vestfag lo og stald. Huset har oprindeligt været i bindingsværk, og årstallet 1797 på vestgavlen betegner utvivlsomt, at denne del da er blevet grundmuret. Næste beskrivelse er fra 1837, hvor der stadig er 12 fag, men hvor nu kun 4 er i bindingsværk, resten i grundmur. De 8 østfag rummer beboelse og de 4 øvrige stald og foderrum. Murankrene på østgavlen var oprindelig »P P J Ab S D« (forsidebilledet), men ved genopsætning efter en ombygning i 1908 er bogstaverne »P« og »b« bortfaldet. De refererer til kaptajn Poul Peder Jørgensen og hans Hustru Abelone Sonnichsdatter, der indgik ægteskab i februar 1842, og da billedet er dateret 1843, kan man slutte, at østgavlen er blevet grundmuret i 1842 eller 1843. Billedet viser i øvrigt også, at hele huset nu er grundmuret. Endnu i 1884 nævnes huset med 12 fag, men formentlig siden den førnævnte ombygning i 1908 har det kun haft 9 fag, idet der fra østenden er fjernet ét og fra vestenden to fag, som har været indrettet som butik.

På den nu trekantede facadekvist over døren er malet bogstaverne AJ og ACJ, der er initialerne på de forrige ejere, søstre Anne og Anne Cathrine Jørgensen.

På dette sted kan i jordebogen konstateres en bebyggelse helt tilbage til 1750erne.

Ejere:

- 1828 : Jes Nielsen Nissen
- 1828- 1857 : Poul Peder Jørgensen
- 1870- 1925 : Poul Jørgensen (hans enke)
- 1925- : Anne og Anna Cathrine Jørgensen
- (1980): Mogens Fischer

Øster Land 27 Rudolphs Minde

ØSTERLAND

Matr. nr. 238

Fredet

Huset er 12 fag langt og grundmuret. Facaderne fremtræder i røde sten med hvid fugeopstregning – vestgavlen dog skuret og rødmalet og med hvide hjørnelisener. Langsiderne afsluttes under taget – i nordsiden over en rødmalet rem med afboringer for stolpetappe – af en muret og hvidtet gesims. Gesimsen omslutter i begge langsider et arkengab over døren og er ført om hjørnet på gavlene. Begge gavle er grundmurede omtrent til hanebåndshøjde og afsluttes ind til dette niveau af et hvidt gesimsled under taget, medens de øvre gavltrekaner har lodret, grønmalet brædebeklædning med vindskeder. Taget er stråtekt og har 2 tagkviste i nordsiden samt en skorstenspipe i rygningen.

Husets østlige del med beboelsen har 2-rammede vinduer – i nordsiden med 6-rudede rammer og i sydsiden fladbuede og med 3-rudede rammer. Husets vestlige del, der oprindeligt havde udhusfunktion, har vinduesudformning og -fordeling svarende til beboelsens. Vinduerne er hvidmalede, incl. den udvendige murfals. Stikkene over sydsidens vinduer er stafferede i farverne grøn, hvid, sort, og på remmen over nordsidens vinduer er der malet tilsvarende »stik«. Sydsidens hoveddør er 2-fløjet og har en diagonalsprose opdelt rude over 4 fyldinger i hver fløj.

Døren er grønmalet med hvid staffering. Nordsiden har derimod en grønmalet halvdør under et buestik, der er stafferet i farverne grøn, hvid, sort. Østgavlen har i underetagen en sen dør og i gavltrekanten et sent dørparti ud for balkon. Arkengabene har grønmaledede, 2-fløjede luger med overvindue, og vestgavlen har en grønmalet luge i gavltrekanten.

Ankerinitialer: 1869 (østgavl)

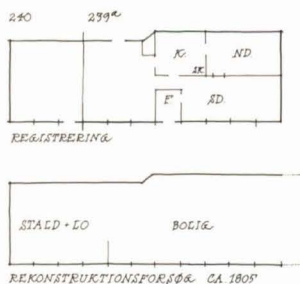
Huset beskrives første gang i 1805 med 10 fag af bindingsværk og dels blyindfattede, dels trærammede vinduer. De 6 østre fag indeholder beboelse med fyrre »lofteskud« og gulv overalt og såvel panel- som flisebeklædte vægge. I resten af huset er der frankel samt lo, stald, foderrum og en muret kælder. I 1836 bliver boligafdelingen udvidet med to fag mod øst, og hele huset nævnes nu som grundmuret. Umiddelbart øst herfor beskrives et lille, øst-vest vendt 4-fags udhus (ses på Thobölls kort s. 11), som dels har pillemure, dels grundmur. Dette udhus nedrives i 1876 og har intet med det nu på samme sted stående at gøre. Det er uvist, hvad murankrene 1869 refererer til, men måske en ommuring af østgavlen. I øvrigt kan sydsiden meget vel have fået sin nuværende udformning på dette tidspunkt.

På dette sted kan i jordebogen konstateres en bebyggelse helt tilbage til 1750erne.

Ejere:

- (1787)- : Jørgen Andersen
- (1797)- 1819 : Peder Lassen Jensen
- 1819 - 1854 : Niels Jessen Nissen
- 1854 -(1866): Peder Nielsen Nissen
- : Sonnich Thomsen
- (1910)- 1922 : Julie Rudolph
- 1922 - : Københavns Lærereforening

Øster Land 31

ØSTERLAND

Matr. nr. 239^a

Fredet

Matrikelnummeret omfatter de 8 østlige af husets i alt 11 fag. Heraf har de 6 østlige større husdybde end de øvrige, hvilket giver sig til kende i en forskydning af nordfacaden. Facaderne er grundmurede over en lav sokkel og fremtræder skurede og rødmaledede, og langsiderne afsluttes under taget – over en rødmalet rem – af en muret og hvidt gesims, der er ført om hjørnet på østgavlen. Gavlen er grundmuret omtrent til hanebåndshøjde og afsluttes under taget af et hvidt gesimsled, medens den øvre gavltrekant har lodret bræddebeklædning, som dog er skjult under tagpap. Taget er stråttækt og har 2 tagkviste i nordsiden og en i sydsiden samt en skorstenspipe i rygningen.

Sydsiden af Øster Land 29 (tv.) og Øster Land 31 (th).

Facaderne har 1- og 2-rammede vinduer med 6-rudede rammer. Vinduerne er grønmaledede med hvide rammer. På remmen over vinduerne er der malet »stik« i farverne sort, grøn, hvid, og under vinduerne er der malet hvide »sålbænke«, ligesom de udvendige murfalsene er hvide. Sydsiden har en sen, grønmalet fyldingshoveddør med hvid staffering, og nordsiden har en grønmalet halvdør. Begge døre har »stik« svarende til vinduernes.

Øster Land 29

ØSTERLAND

Matr. nr. 240

Fredet

Matrikelnummeret dækker de 3 vestlige af husets i alt 11 fag. Facaderne er grundmurede og fremtræder skurede og gulmalede, og langsiderne afsluttes under taget – over en gulmalet rem – af en muret og hvidtet gesims. Vestgavlen er grundmuret til bjælkelagshøjde, og gavltrekanten har lodret, grønmalet brædebeklædning med vindskeder. Taget er strå-tækt og har en tagkvist i nordsiden samt en skorstenspipe i rygningen.

Facaderne har 2-rammede vinduer med 6-rudede rammer – i gavltrekanten dog med 3-rudede. Langsiders vinduer er grønmaledede med hvide sprosser og hvid kitning. På remmen over vinduerne er der malet hvide »stik«, og under vinduerne er der malet hvide »sålbænke«, ligesom de udvendige murfalsene er hvidmalede. Sydsiden har en sen, grønmalet fyldingshoveddør med hvid staffering. Døren har »stik« svarende til vinduernes.

Ud for nordsidens østligste fag er der opført en grundmuret vinkeludbygning med lavt, paptækket sadeltag.

Huset har i 1805 ifølge den første brandtaksation 12 fag, som alle er af bindingsværk. De 6 østligste fag er på dette tidspunkt ca. 1 alen dybere end de 6 vestligste. Beboelsesafdelingen med forstue udgør de 8 østre fag og har fyrrer »lofteskud« og gulv overalt samt vægge, der er beklædt med dels malede paneler dels stenfliser. De resterende 4 vestfag har lo, stald og foderrum.

Senere opdeles bygningen i to huslejligheder – muligvis samtidig med en reduktion til de nuværende ialt 11 fag – af hvilke den vestre på 3 fag (matr. nr. 240) brandtakseres i 1837. Denne er nu grundmuret og ombygget til beboelse med en stue, et kammer, køkken og forstue.

Den østre, 8 fag store huslejlighed brandtakseres i 1855, hvor den er

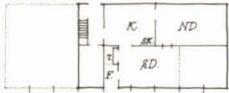
Ejere:

- 1799 : Jørgen Hansen Fisker
- 1799 - (1828): Johannes Hansen Fisker
- Matr. 240:
- (1837)- 1849 : Sonnich Jessen Sonnichsen
- 1849 - 1858 : Thomas Mathiesen Tækker
- 1858 - 1873 : Gunde Lauridsen
- 1873 - : Maren Nielsdatter
- 1911 - 1930 : Thora Emilie Stribolt
- 1930 - : Emilie Jørgensen
- (1980): Vera Kjærgård
- Matr. 239^a:
- (1855)- 1873 : Hans Nielsen Fisker
- 1873 - (1930): Jes Hansen Pedersen
(hans enke)
- (1980): Margrethe Kirstine Andersen

pillemuret. De 5 østfag indeholder fortsat beboelse, mens de 3 vestfag har lo og kostald.

På dette sted kan i jordebogen konstateres en bebyggelse helt tilbage til 1750erne.

Øster Land 33 Narhuk

Ejere:

- 1773 : Hans Thomsen Jessen
- 1773- 1814 : Jes Clemmensen
- 1814- 1842 : Jørgen Hansen Knudsen
- 1842- 1891 : Mikkel Jensen
- 1891-(1930): Hans Mikkel Jensen
(hans enke)
- (1980): Helga Thomsen

ØSTERLAND Matr. nr. 241 Fredet

Huset er 6 fag langt og grundmuret. Facaderne fremtræder i røde sten med hvid fugeopstregning – for vestgavlens vedkommende dog pudset og rødmalet. Langsiderne afsluttes under taget – over en rødmalet rem – af en muret og hvidtet gesims, der er ført om hjørnet på gavlene. Begge gavle er grundmurede i fuld højde og afsluttes under taget af et hvidt gesimsled. Taget er stråttekt og har en tagkvist i sydsiden samt en skorstenspipe i rygningen.

Facaderne har 2-rammede vinduer med 3-rudede rammer. Vinduerne er hvidmalede, incl. den udvendige murfals. På remmen over vinduerne er der malet hvide »stik«, og under vinduerne er der malet hvide »sål-bænke«. Sydsiden har en sen, grønmalet fyldingshoveddør med hvid staffering, og nordsiden har en grønmalet halvdør – begge med hvide »stik« som vinduernes.

Huset er efter alt at dømme identisk med ét på 9 fag, som optræder i et ejerskifte 1773. Da det beskrives første gang i 1805, har det 9 fag og bindingsværk. De 7 østre fag bolig har fyrre lofteskud og gulve overalt, og paneler og stenfliser på væggene, resten indeholder en 2-fags stald og lo. I 1852 bliver stalden bygget om til en bolig på kun 2½ fag, der frasælges som selvstændig huslejlighed med værelser, frankel, køkken og egen skorsten. I forbindelse med ombygningen har denne ende af huset fået pillemur. De østre 6½ fag rummer fortsat beboelse med bindingsværkmur indtil 1874, hvor grundmuring finder sted.

Først et stykke ind i dette århundrede nedrives de 3 vestfag, hvorefter huset har 6 fag ialt.

På dette sted kan i jordebogen konstateres en bebyggelse i 1750erne.

Digevej 35 Børsen

ØSTERLAND Matr. nr. 308^a eller 308b

»Børsen«, halvtag med bänk og udsigt over havn og vadehav.

Læpladsen har – i sin nuværende skikkelse – murede og hvidtede vægge på de 3 sider samt halvtag af pandeplader.

Et udvalg af litteratur om Sønderhos bygningskultur udkommet efter 1980

Da vejene i Sønderho fik navne. Nu skal folk i Sønderho også ha' et nummer. Sønderho Borgerforening, 2009.

Fanø Kommune: Lokalplan 106. Bevarende lokalplan for Sønderho. 2019.

Fanø Kommune: Lokalplan nr. 19 for et bevaringsværdigt bybillede i Sønderho. 1981.

Fonden Gamle Sønderho: Sammen om Sønderho. Husejer i Sønderho. 2022. 8 sider.

Frederiksen, Niels: Sønderho. En skipperby i Vadehavet. 1989. Ny udgave. 2013.

Grønnegaard, Anne Marie: Sønderhoslægter 1630-1987. 1-3. 1988.

Grønnegaard, Anne Marie: Sønderhoslægter 1988-2005. 1-3. 2005.

Hahn, Jørgen: Fliser på Fanø. Flisekulturen på Fanø 1650-1900. 1993.

Hofman Hansen, Per: Gamle huse i Sønderho med kvaderopstilling. 2021. *Med en omfattende litteraturliste om netop bygningskultur og bygningsbevaring.*

Holm, Erik Einar: Vedligeholdelse af gamle huse i Sønderho. Vejledning. Bilag til Lokalplan nr. 19 for et bevaringsværdigt bybillede i Sønderho. Udg. af Erik Einar Holms Tegnesteue. [1981].

Kjøge Pedersen, Ina: Samles, skilles ad. Erindringer om liv og død i Sønderho. 2010.

Klaaborg, Ole: Byforskønnelse i Sønderho. Sønderho, planlægning, indsatsområder, temaer. 1996. Udg. af Fanø Kommune. 19 sider.

Kromann, Niels Sonnichsen: Fræ wo grandle. Mennesker fra min barndoms Sønderho. 1991.

Mahler, Benedicte: Badegæster i Sønderho. 1978. Ny udgave. 2018.

Søndergaard, Steffen M.: Nye huse i Sønderho. Vejledning. 1980.

Søndergaard, Steffen M.: Rudolphs Minde i Sønderho. Historie og restaurering. 1996.

Sønderho – i gamle fotografier. Bedstefars Billedbog, VII. Udg. af Sognearkiverne på Fanø. 1984.

Sørensen, Andreas: Ved det yderste hav. 4. udgave. 2006.

Trap Danmark: Fanø. Redigeret af N. Elers Koch. 2021.

Utrykt kildemateriale

Landsarkivet i Viborg:

B 521 E. Fanø Branddirektorat.

- 1: 1821-1844. Kopibog og ekstraktprotokol
- 2: 1801-1844. Taksationsprotokol
- 4: 1801-1852. Forsikringsprotokol
- 5: 1847-1871. Reg. til bygningsafgifterne

X 320. Varde Branddirektorat.

- 3: 1874-1885. Kopibog
- 4: 1844-1884. Taksationsprotokol for Fanø
- 7: 1857-1886. Forsikringsprotokol for Fanø
- 15: 1896-1904. Journal vedr. bygningsafgift
- 16-17: 1885-1903. Opmålingsprotokol
- 18: 1858-1885. Fortegnelse over opmålinger
- 20: 1890-1905. Bygningsafgiftsregistre f. Fanø, Esbjerg og Jerne.

B 87. Fanø Birk.

- 1: 1806-1860. Syns- og taksationsforretninger.

Microfilmmede arkivalier i Viborg Landsarkiv og Rigsarkivet i København:

M. 28.297-28.307: Fanø Birk. Skøde- og panteprotokoller, 1684-1866.

Matrikeldirektoratet i København:

Protokol for Matrikuleringen af Skads Herred 1820. Om Sønderho s. 201-205 og s. 508-515.

Byplanlaboratoriet i København, o.a.:

Jesper Termansen: Beskrivelse af Sønderho og Forslag til en Byplan. Skolearbejde ved Kunstakademiets Arkitektskole, 1946.

Nationalmuseet, 3. afd., Brede:

Chr. Axel Jensen: Beretning om bygningsgskik i Sønderho.

Privateje:

Jordebog for Sønderho ca. 1750- ca. 1883.

Litteraturliste

Bjerger, Poul, m.fl.: Danske Vider og Vedtægter, bd. II s. 578-84: Vedtægt for Sønderho Sogn 1777.

Brinch, Hans: Lille Jes' og de ældste slægters historie, Esbjerg 1972.

Brinch, Hans: Nis' Sidsels Jens, Fanø 1974.

Dragsbo, Peter: Gavt og tårn. Nogle træk i bygningskulturen i og omkring Esbjerg efter 1850. Fra Ribe Amt bd. XXI-1 1978 s. 11-26

Engel, Jørgen: Huse i Sønderho. Christianshavn 1974

Engqvist, Hans Henrik: Sønderho. Hvem byggede hvad bd. III s. 243-245. Kbh. 1971

Heering, H. T.: Problemer ved Fanøs matrikulering og deres løsning. Landinspektøren 1956 bd. 21 Hft. 5 s. 113-121.

Jensen, Chr. Axel m.fl.: Gamle bygninger paa Landet. Hft. 2. Kbh. 1916

Kromann, N. M.: Fanøs Historie I-III. Esbjerg 1933-34

Lorenzen, V.: Sønderho paa Fanø. Bevaringsproblemer III. Medd. fra Foreningen til gamle Bygningers Bevaring, 1946

Mahler, Benedicte: Badegæster i Sønderho 1908-1929. Historisk samfund for Ribe Amt. 1976

Meesenburg, H.: Øerne i Vadehavet. Fanø. Bygd. årg. 1 nr. 1 1970, s. 3-19

Meesenburg, H., Jesper Termansen, S. Tougaard, P. Uhd Jepsen: Fanø – bebyggelse og landskaber. Esbjerg, Bygd 1977

Michelsen, Peter: Bondehuses alder. Kbh. 1979

Nielsen, O.: Samling af Adkomster, Indtægtsangivelser og kirkelige Vedtægter for Ribe Domkapitel og Bispestol, nedskrevet 1290-1518. Kbh. 1869

Nielsen, O.: Ribe Stifts Beskrivelse 1638. Indberetninger fra Stiftets Præster til O. Worm. Kbh. 1875

Sonnichsen, A. P.: Slægten Sonnichsen. Nykøbing 1908

Sonnichsen, N. M. Kromann m.fl.: Slægten Sonnichsen med tilhørende slægter Thomsen, Brinch og Kromann. Esbjerg 1940, rev. udg. 1972

Steensberg, Axel: Den danske Bondegaard. Kbh. 1942

Stoklund, Bjarne: Bondegård og byggeskik. Kbh. 1969

Sørensen, Andreas: Ved det yderste hav. Kbh. 1953

Desuden artikler i Fanø Posten, Fanø Ugeblad og Fra Ribe Amt.

ORDLISTE med reference til Sønderho-forhold.

AFFASNING: Skrå hjørneafskæring

AFFRISNING: Den smalle frise, der adskiller fyldningens ophøjede midtfelt (spejlet) fra ramtræet

ARKENGAB: »Aftengaf«, buet facadekvist over dør

BINDINGSVÆRK: Tømmerskelettet i en bindingsværksbygning. Omfatter i Sønderho ydervæggens bærende stolper, som på langs af huset forbindes af tagremmen, hvorover stolperne parvis forbindes – på tværs af huset – af bjælker. Endvidere fyldtømmer (d.v.s. tømmer uden egentlig bærende funktion) som vandrette løsholter og lodrette dokker.

BRYSTNING: Partiet fra vinduesunderside til gulv eller sokkel

FACADEKVIST: Kvist med front i fortsættelse af den underliggende facades murplan. Undertiden gennemføres dog gesimsen. (Sammenlign TAGKVIST)

FILTTAG: Tagpaptag

FLADSTAF: Flad og langagtig udgave af kvartrundt profilled, KVARTSTAF

FLENSBOGSTEN: Mursten fremstillet på teglværkerne ved Flensborg Fjord. Flensborgsten er mindre – tyndere og kortere – end almindelige mursten

FRONTON: Trekantet eller buet gavlagt prydelse på en bygningsfacade

FYLDING: Udfyldning mellem rammestykker i dør eller panel

GAVLKAM: Den del af gavlmuren, der er ført op over taglinien

GERICHT: Dørindfatning

GESIMS: Fremspringende led på bygningsfacade, her oftest i forbindelse med facadens afslutning under tagskægget

GRUNDMUR: Ydervægge opført udelukkende af (mur)sten – i modsætning til f.eks. bindingsværk

HALVDØR: Vandret delt dør, bestående af over- og nederdør

HALVTAG: Tag, der kun har fald til én side

HALVVALM: Se VALMTAG

HELTAG: Tag med fald til begge sider fra rygningen

HELVALM: Se VALMTAG

HULKEHL: Konkavt (hulet) profilled

KANNELLERET: Lodret riflet (med lodrette, konkave furer)

KARM: Træramme hvori sættes vindue eller dør

KARNIS: S-formet profilled

KVADER: Tilhugget, firkantet natursten

KVARTSTAF: Konvekst, kvartcirkelformet profilled

LISÉN: Flad, rektantet murpille

MUNKESTEN: Middelalderlig mursten 25-31 cm lang, 11-15 bred og 7-10 cm. høj

PILLEMUR: ½-stens mur, som med fag-store mellemrum er udmuret med 1/1-stenspiller på indersiden. (Se side 27).

PLATTE: Fladt parti af et profilled

POST: Fast tømmerstykke, der opdeler vinduesåbningen og adskiller vinduesrammerne. Posten opdeler fortrinsvis vinduet lodret (lodpost), men enkelte vinduer har desuden en post på tværs (tværpost).

RAMMER: Vinduesrammer. Benævnes efter antallet af vinduesruder som f.eks. 4-, 6- eller 8-rudede

REM: Tagrem. Se BINDINGSVÆRK

REVLEDØR: Bræddedør, der er samlet på bagsiden med vandrette revler (planker), hvorimellem der kan være anbragt en skræstiver

RISALIT: Fremspringende midt- eller side-parti i en bygningsfacades fulde højde

SADELTAG: Se HELTAG

SKURING: Facadebehandling, hvor væggen efter påførelse af et tyndt pudslag skures med fladen af en mursten

SPEJL: Den ophøjede del af en fyldning. Udfyldning mellem buet stik og vandret karm

SPROSSER: Vinduessprosser. Træstykker, der opdeler vinduesrammerne i ruder

STIK: Aflastningsmurværk over muråbninger. Stik kan være lige, d.v.s. vandrette, eller have forskellige buerformer

SUGFJÆL: eller STERNBRÆDT. Skråtstillet bræddelukkelse mellem tagrem og tagskæg, fastsømmet til bjælkeenderne

SÅLBÆNK: Fremspring under vindue, beregnet på bortledning af regnvand

TAGKVIST: Kvist placeret i selve tagfladen og med front tilbage trukket fra den underliggende facades murplan. (Sammenlign FACADEKVIST)

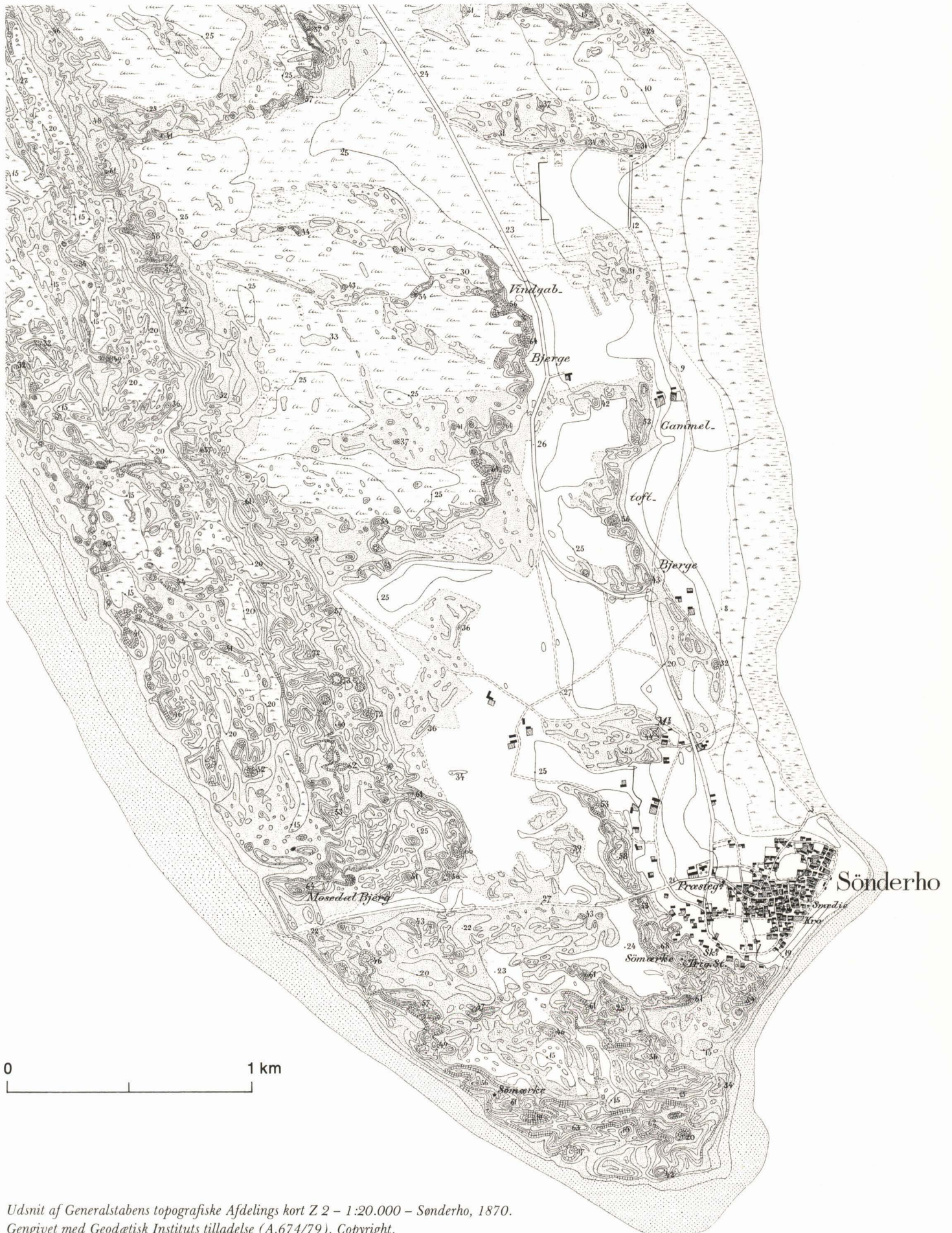
TAVL: (udmuret) felt mellem bindingsværkstømmer

UDSKUD: Smal udbygning langs facade og under HALVTAG, der er en fortsættelse af hovedhusets tag

VALMTAG: Tag med skrå tagflader mod gavlen(e). Ved HELVALM når gavlens tagflade helt ned til gesimslinien, medens der tales om HALVVALM, når tagfladen er afskåret omkring gavltrekantens halve højde

VINDSKEDE: Bræt, der afslutter en bræddebeklædt gavltrekant under taget

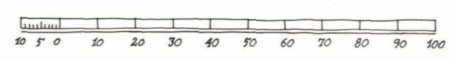
VULST: Konvekst (hvælvet) profilled, f.eks. halv rundstav

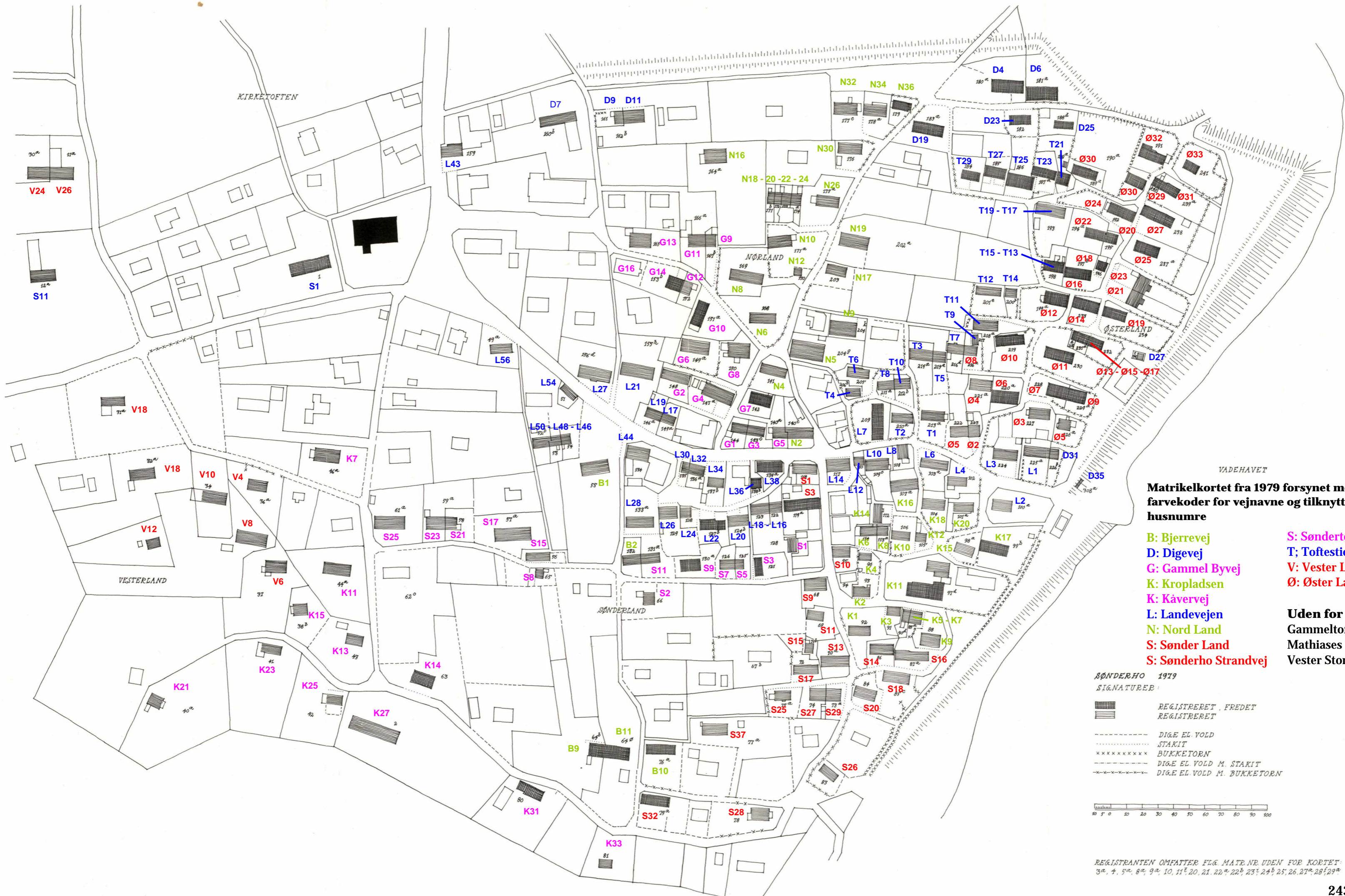
Udsnit af Generalstabens topografiske Afdelings kort Z 2 - 1:20.000 - Sönderho, 1870.
 Gengivet med Geodætisk Instituts tilladelse (A.674/79). Copyright.
 Efter FANØ - bebyggelse og landskaber, 1977.

SØNDERHO 1979
 SIGNATUREER:
 ■■■■■ REGISTERET, FREDT
 ■■■■■ REGISTERET
 - - - - - DIGE EL VOLD
 STAKIT
 x x x x x BUKKETORN
 - - - - - DIGE EL VOLD M. STAKIT
 - - - - - DIGE EL VOLD M. BUKKETORN

REGISTRANTEN OMFATTER FL.6. MATR.NR. UDEN FOR KORTET:
 3^a, 4, 5^a, 8^a, 9^a, 10, 11^b, 20, 21, 22^a, 22^b, 23^a, 24^b, 25, 26, 27^a, 28^a, 29^a

KIRKEGÅRDEN

VADEHAVET

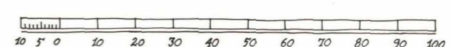
Matrikelkortet fra 1979 forsynet med farvekoder for vejnavne og tilknyttede husnumre

- B:** Bjerrevej
- D:** Digevej
- G:** Gammel Byvej
- K:** Kropladsen
- K:** Kåvervej
- L:** Landevejen
- N:** Nord Land
- S:** Sønder Land
- S:** Sønderho Strandvej
- S:** Søndertoft
- T:** Toftestien
- V:** Vester Land
- Ø:** Øster Land

Uden for kortet
 Gammeltoft Vej
 Mathiases Toft
 Vester Storetoft

SØNDERHO 1979
 SIGNATURER:

- REGISTRERET, FREDT
- REGISTRERET
- DIGE EL. VOLD
- STAKIT
- BUKKETORN
- DIGE EL. VOLD M. STAKIT
- DIGE EL. VOLD M. BUKKETORN

REGISTRANTEN OMFATTER FL. G. MATR. NR. UDEN FOR KORTET:
 3a, 4, 5a, 8a, 9a, 10, 11, 20, 21, 22a, 22b, 23, 24b, 25, 26, 27a, 28, 29a

Vej- og husregister

Kursiverede sidetal henviser til illustrationer eller anden omtale på de første 44 sider.

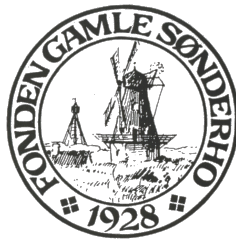
Postadresse	Matr. nr.	Side
Bjerrevej 1	55	78
Bjerrevej 2	132	139
Bjerrevej 9	64b	84
Bjerrevej 10	76a	93
Bjerrevej 11	64ø	85, 34
Digevej 4	180p	177, 25, 28, 38
Digevej 6	181a	179, 38, 39, 40
Digevej 7	160b	161
Digevej 9	161	162
Digevej 11	162b	163
Digevej 19	183a	181, 44
Digevej 23	182	179
Digevej 25	188d	187
Digevej 27	99c	113
Digevej 31	226b	221, 31
Digevej 35	308i	234
Gammel Byvej 1	144	149
Gammel Byvej 2	148	153, 24
Gammel Byvej 3	143c	149
Gammel Byvej 4	147a	152
Gammel Byvej 5	140a	145
Gammel Byvej 6	149a	154
Gammel Byvej 7	142	148
Gammel Byvej 8	150	155, 41
Gammel Byvej 9	167b	166, 24
Gammel Byvej 10	151a	155, 28
Gammel Byvej 11	166a	165, 24
Gammel Byvej 12	152	157
Gammel Byvej 13	165	165, 41
Gammel Byvej 14	153b	157
Gammel Byvej 16	154	165
Gammeltoft Vej 1	4i	48
Gammeltoft Vej 3	5a	49
Kropladsen 1	92	106
Kropladsen 2	93e	106, 24
Kropladsen 3	91	105
Kropladsen 4	96	108
Kropladsen 5	90d	104, 24
Kropladsen 6	114	124
Kropladsen 7	89a	103, 24
Kropladsen 8	113a	124
Kropladsen 9	88	102
Kropladsen 10	106	119
Kropladsen 11	97d	109
Kropladsen 12	105	118
Kropladsen 14	112	123, 28
Kropladsen 15	98a	111, 25
Kropladsen 16	107a	120

Postadresse	Matr. nr.	Side
Kropladsen 17	99b	112
Kropladsen 18	104	117
Kropladsen 20	101a	115, 9
Kåvervej 7	46a	74
Kåvervej 11	44a	73
Kåvervej 13	43	72
Kåvervej 14	63	83, 41, 42
Kåvervej 15	38b	69
Kåvervej 21	40a	70
Kåvervej 23	41	71
Kåvervej 25	42	72
Kåvervej 27	2	46
Kåvervej 31	80	97
Kåvervej 33	81	97
Landevejen 1	225a	221, 28
Landevejen 2	100a	114
Landevejen 3	224	220, 28
Landevejen 4	102	115, 9
Landevejen 5	222	219
Landevejen 6	103a	116
Landevejen 7	209	207, 28
Landevejen 8	108	120
Landevejen 10	109c	121
Landevejen 12	110	122
Landevejen 14	117	125
Landevejen 16	122	130
Landevejen 17	145a	150, 24
Landevejen 18	123	131
Landevejen 19	146a	151, 24
Landevejen 20	124b	131
Landevejen 21	155h	158
Landevejen 22	127b	134, 24, 28
Landevejen 24	128b	136
Landevejen 26	129	136
Landevejen 27	156d	159, 28
Landevejen 28	133a	139
Landevejen 30	135	141
Landevejen 32	136a	141
Landevejen 34	137b	142
Landevejen 36	138b	143, 28
Landevejen 38	139a	144
Landevejen 42	134	140
Landevejen 43	159	160, 42
Landevejen 46	54	77
Landevejen 48	53	77
Landevejen 50	52b	76
Landevejen 54	51	75
Landevejen 55	3a	47
Landevejen 56	49a	75
Mathias Toft 7	24b	58, 27
Nord Land 2a	140c	146

Postadresse	Matr. nr.	Side
Nord Land 3	207a	14
Nord Land 4	141	147, 24
Nord Land 5	204g	203
Nord Land 6	168	167
Nord Land 8	169	168
Nord Land 9	204k	204
Nord Land 10	171a	169
Nord Land 11	204i	42, 43
Nord Land 12	170	169
Nord Land 16	164a	164, 40, 41
Nord Land 17	203	202
Nord Land 18	171b	170
Nord Land 19	202a	201
Nord Land 20	172	170
Nord Land 22	173	171
Nord Land 24	174a	171
Nord Land 26	175a	172
Nord Land 30	176	173
Nord Land 32	177c	174
Nord Land 34	178a	175
Nord Land 36	179	176
Sønder Land 1	118	126
Sønder Land 3	119a	127, 41
Sønder Land 9	68	88
Sønder Land 10	95	107
Sønder Land 11	69	89
Sønder Land 13	70a	89
Sønder Land 14	86	101
Sønder Land 15	71b	90
Sønder Land 16	87a	101, 24
Sønder Land 17	72	90
Sønder Land 18	85c	100, 24
Sønder Land 19	67b	42
Sønder Land 20	84	99, 92, 43
Sønder Land 25	75a	93, 14, 27, 28
Sønder Land 26	83	98, 24
Sønder Land 27	74a	92, 14
Sønder Land 28	78	95, 40, 41
Sønder Land 29	73a	91, 14
Sønder Land 32	79a	96
Sønder Land 37	77a	94
Sønderho Strandvej 1	1	45
Sønderho Strandvej 8	31a	64
Sønderho Strandvej 11	12a = 9ay	53
Sønderho Strandvej 15	11t	52
Søndertoft 1	128a	135
Søndertoft 2	66	87, 30, 35
Søndertoft 3	121	129, 40
Søndertoft 5	125	132
Søndertoft 7	126	133
Søndertoft 8	65	86

Postadresse	Matr. nr.	Side
Søndertoft 9	130a	137
Søndertoft 11	131a	138
Søndertoft 12	62o	42
Søndertoft 15	56b	79
Søndertoft 17	57a	80
Søndertoft 21	58	81
Søndertoft 23	59a	82
Søndertoft 25	61a	82
Toftestien 1	213	211
Toftestien 2	210a	209
Toftestien 3	214a	212, 25, 27, 28
Toftestien 4	206b	206, 17
Toftestien 5	215a	213
Toftestien 6	205	205, 14
Toftestien 7	216d	214
Toftestien 8	211a	210
Toftestien 9	217	215, 28
Toftestien 10	212b	210
Toftestien 11	218a	215
Toftestien 12	201e	200
Toftestien 13	198	196
Toftestien 14	200b	197
Toftestien 15	198	196
Toftestien 17	193a	192
Toftestien 19	193b	192
Toftestien 21	188a	186, 27
Toftestien 23	187a	185
Toftestien 25	186	184, 26, 27
Toftestien 27	185	183
Toftestien 29	184	182
Vester Land 4	36a	67
Vester Land 6	37a	68, 34
Vester Land 8	35a	66, 34
Vester Land 10	34	66
Vester Land 12	33	65
Vester Land 18	32a	64
Vester Land 24	30a	51
Vester Land 26	11a	51
Vester Land 28	27a	61
Vester Land 32	26	60
Vester Land 34	25	59
Vester Land 40	23i	57
Vester Land 44	22a	55
Vester Land 46	22b	55
Vester Land 48	21a	54
Vester Land 50	20a	54
Vester Storetoft 3	28f	62
Vester Storetoft 4	29a	63
Vester Storetoft 42	10r	50
Øster Land 2	223	219
Øster Land 3	227f	223

Postadresse	Matr. nr.	Side
Øster Land 4	221a	218
Øster Land 5	226a	222
Øster Land 6	220a	217, 26
Øster Land 7	228	223, 26, 30, 34, 35
Øster Land 8	216a	214
Øster Land 9	229a	224
Øster Land 10	219	216
Øster Land 11	230	225, 28, 30
Øster Land 12	199a	197
Øster Land 14	233	226, 28
Øster Land 15	231a	198
Øster Land 15a	201d	198, 28
Øster Land 16	197b	195, 28
Øster Land 17	232	198
Øster Land 18	196	194, 23
Øster Land 19	234	227
Øster Land 20	195	193, 25
Øster Land 21	235a	228
Øster Land 22	194a	193, 25
Øster Land 23	236a	229
Øster Land 24	192	190, 21
Øster Land 25	237a	230, 21
Øster Land 27	238	231, 21
Øster Land 28	189a	188, 24
Øster Land 29	240	233
Øster Land 30	190a	189
Øster Land 31	239a	232
Øster Land 32	191	190
Øster Land 33	241	234

2. udgave. 2023
ISBN 978-87-999065-4-3